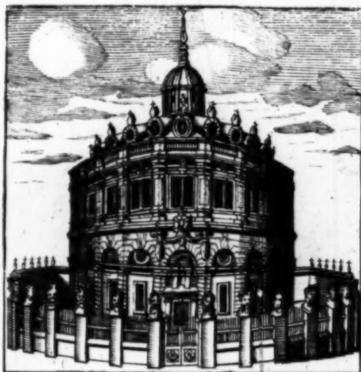
M. JUNIANI JUSTINI
HISTORIARUM
EX
TROGO POMPEIO.

Libri 44.

MSS. Cod. collatione recogniti,
& secundo Editi.

E THEATRO SHELDONIANO.
M. DC. LXXXIV.

BRITISH MUSEUM

CANDIDO LECTORI

PRÆFATIO.

ILLA diu in sententia fui, scriptores veteres, si quid a temporis hominumve injuria passi fuerint, non pro re nata conjecturis, aut dictatoria licentia, sed fori lege, & consignatis tabulis in integrum restituendos; nec aliter illorum jura, quam suis ipsorum arbitriis honeste decidi posse. Cum itaque de iisdem ad MSS. fidem exigendis consilia inter amicos miscerem: & experimento aliquo opus esse animadverterem, quo constaret operam in exemplarium collatione positam, in irritum minime cessuram: statui Authorem aliquem deligere, qui in omnium manibus versaretur, idemque sæpissime editus, & plurimorum curis recognitus fuisset. Quibus nominibus, nemo Justino magis opportunus mihi videbatur; in quo recensendo, tota fere criticorum natio; quique unus plurimorum ad instar fuerit, Eruditissimus Vossius, diligentissime se exercuere: id pro certo colligens, si post vindemiam adeo acriter habitam, racemationi etiamnum sit locus; intactæ, leviterve delibatæ messis, lautiora multo fore præmia. Accincto igitur operi ex Bibliothecis Bodleiana, Westmonasteriensi, Collegii Novi, & Corporis Chirsti, Codicum MSS. copia mihi facta est; quibus mantissæ loco accesserant variantes lectiones, ex Cantabrigiensi MS. ab Eruditissimo viro, D^{ro} Tho. Gale humaniter communicatæ. Quis indaginis nostræ

succes-

successus fuerit, penes lectorem judicium esto. Certe Editorum qui praeivere, conjecturas saepe exinde confirmatas, errores aliquando detectos, quin & Authoris ipsius salebras, & deplorata tesqua non raro expedita habere visus sum; quae omnia legentium oculis candide subjicio. Si qua ratione id assecutus fuerim, ut castior prodeat author noster, id mihi totum in lucro reponendum; quippe in scopum longe alium, & ad rem literariam, nisi me fallit conjectura, magis utilem collineaveram. Interim boni consulant studiosi lectores; nec vitio vertant, quod utramque paginae faciem, commentariis onustam minime viderint: neque enim ingentia Grammaticornm adversaria, sed modicam Justini Epitomen typis demandare meditabar; id potissimum spectans, ut de genuina Authoris lectione verbis quam paucissimis constaret: dein ut pari brevitate res gestas strictim hic enarratas (citatis ubique scriptoribus, tam Graecis quam Latinis, qui illas fusius pertractarunt) facili pariter & fideli commentario illustratas exhiberem. Porro id liceat subjicere, si modo conatus nostros in hac arena Philologica supervacuos non fuisse constiterit; ad alia, quatenus per otium licet, exequenda addetur animus. Rectiora istis si quis suggerat; diligenter curabitur, ut monitori nec pretium operae, nec indicii gratiae periisse videantur.

Sciat porro Lector, in hac secunda editione, temporum intervalla ad marginem notata; ab aera Christiana (quae merito apud nos celebratissima habetur) numerari; & ad Usserianos calculos plerumque constitui: Porro prologos Trogi Pompeii hic esse additos, qui in priore Editione desiderabantur.

PROLOGI HISTORIARUM Philippicarum Pompeii Trogi.

PROLOGUS LIB. I.

PRimo volumine continentur hæc. Imperium Aſſyriorum a Nino rege, uſque ad Sardanapalum. Poſt quem tranſlatum eſt per Arbacem ad Medos, uſque ad ultimum regem Aſtyagen. Is a nepote ſuo Cyro pulſus regno: & Perſæ regno potiti. Ut Crœſo Lydiæ regi bellum intulit Cyrus,* victumque cepit. Hic in exceſſu dicti Æolicarum & Ionicarum urbium ſitus; originesque Lydorum, & in Italia Tuſcorum. Poſt Cyrum, filius Cambyſes Ægyptum domuit. Repetitæ Ægypti origines urbium. Exſtincto Cambyſe, Darius occiſis Magis regnum Perſicum accepit; captaque Babylone, bella Scythica molitus eſt.

PROLOGUS LIB II.

SEcundo volumine continentur hæc: Scythiæ & Ponti ſitus; origineſque Scythiæ, uſque ad bellum quo eſt inde pulſus Darius: qui poſt hanc fugam Græciæ bellum intulit, per Datin & Tiſafernem; quod ſoli Athenienſes tenuere. Hic origines Athenarum repetitæ, & reges uſque ad Piſiſtrati tyrannidem qua extincta Marathone vicere Perſas. Ut mortuo Dario filius ejus Xerxes bellum Græciæ intulit: ac repetitæ origines Theſſaliæ: expulſoque Græcia Xerxe, bellum ab Athenienſibus tranſlatum in Aſiam, uſque ad Xerxis interitum.

PROLOGUS LIB. III.

TErtio volumine continentur hæc. Ut mortuo Xerxe filius Artaxerxes, pulſo interfecto-

* a. Bongarſ.

re

re patris Artabano, bellum cum defectore Ægypti habuit: primoque dux ejus Achæmenes victus est; iterum per Megabazum Ægypto recepta. Ut Græcis cum rege pacificatis, bella inter ipsos orta sunt. Inde repetitæ Peloponnensium origines: ut ab Herculis posteris Dorico populo sit occupata. Deinde bella Argolica & [3] Messeniaca: coalitique [4] Sicyoniæ & Corinthi tyranni Bellum Crisseum: & quod Athenienses primo cum Bœotis, dein cum Peloponnesiis gesserunt.

Prologus Lib. IV.

Quarto volumine continentur res Siculæ ab ultima origine, usque ad deletam Syracusis Atheniensium classem.

Prologus Lib. V.

Quinto volumine continentur hæc. Bellum inter Athenienses & Lacedæmonios, quod Deceleicum vocatur, usque ad captas Athenas. Ut expulsi sunt Athenis triginta tyranni. Bellum quod Lacedæmonii in Asia cum Artaxerxe gesserunt, propter [5] Cyrum initum. Hinc repetitum in excessu Cyri cum fratre bellum; & Græcorum qui sub eo militaverunt.

Prologus Lib. VI.

Sexto volumine continentur hæc. Bellum Lacedæmoniorum gestum in Asia cum Persicis præfectis, ducibus belli Hercyllide & Agesilao, usque ad prælium navale factum Cnido: quo victis illis, Athenienses repetiere imperium. Dein bellum Corinthiacum, & bellum Bœotium, quo Leuctris & Mantineæ victi Spartani, amisere imperium. In Thessalia deinde Jasonis & post illum Alexandri Epirei coalitum atque extinctum imperium. Tum sociale bellum gestum adversus Athenienses Achæis, & [6] Rhodiis, &

2. Bong. 3. Bern. 4. Bong. 5. Bong. 6. Bong.

Byzantiis. Transitus hinc ad res Macedonicas.

PROLOGUS LIB. VII.

SEptimo volumine continentur origines Macedonicæ, regesque a conditore gentis Carano, usque ad magnum Philippum: ipsius Philippi res gestæ usque ad captam urbem Mothonem. Additæ in excessu Illyriorum & [7] Pæonum origines.

PROLOGUS LIB. VIII.

OCtavo volumine continentur res gestæ Philippi magni, post captam urbem Mothonem a principio belli Phocensis, quod sacrum vocant, usque ad finem ejus: interjectumque huic bellum quod Philippus cum [8] Chalcidicis urbibus gessit, quarum clarissimam delevit Olynthon. Ut Illyrici reges ab eo victi sunt; & Thracia atque Thessalia ab eo subacta: & re[9] Epiro datus Alexander ejecto Aryba: & frustra Perinthos oppugnata.

PROLOGUS LIB. IX.

NOno volumine continentur hæc. Ut Philippus a Perintho summotus. Bizanti origines, a cujus obsidione summotus. Philippus, Scythiæ bellum intulit. Repetitæ inde Scythicæ res, ab his temporibus, in quibus illa prius finierant, usque ad Philippi bellum, quod cum [10] Athea, Scythiæ rege, gessit. Unde reversus, Græciæ bellum intulit: victusque Cheroneæ, cum bella Persica moliretur, præmissa classe cum ducibus, a Pausania occupatis angustiis, die nuptiarum filiæ occisus est, priusquam bella Persica inchoaret. Repetitæ res inde Persicæ a Dario notho, cui successit filius Artaxerxes cognomine Mnemon: qui post fratrem C rum victum, pulsaque Gnido per Conona classe Lacedæmoniorum, bellum cum Evago-

7. Bong. 8. Bong. 9. Vorst. 10. Bong.

ra rege Cyprio gessit : originesque Cypri repetitæ.

Prologus Lib. X.

DEcimo volumine continentur Persicæ res, ut Artaxerxes Mnemon pacificatus cum Evagora rege Cyprio, bellum Ægyptium in urbe Ace compararit : ipse in Cadusiis victor : [11] defectores in Asia purpuratos suos persequutus, primum [12] Datamen præfectum [13] Paphlagonum : eorum origo repetita : Dein præfectum Hellesponti Ariobarzanem : deinde in Syria præfectum Armeniæ Orontem, in omnibusque victus decesserit, filio successore Ocho. Is deinde occisis optimatibus [14] Sidona cepit : Ægypto bellum ter intulit. Ut post mortem Ochi regnarit Arsen. [15] Dein Darius, qui cum Alexandro Macedonum rege bello conflixit.

Prologus Lib. XI.

UNdecimo volumine continentur res gestæ Alexandri Magni, usque ad interitum regis Persarum Darii. Dictæque in excessu origines & reges Cariæ.

Prologus Lib. XII.

DUodecimo volumine continentur Alexandri Magni bella Bactriana & Indica, usque ad interitum ejus. Dictæque in excessu res a præfecto ejus Antipatro in Græcia gestæ, & ab Archidamo rege Lacedæmoniorum, Molossoque Alexandro in Italia, quorum ibi est uterque cum exercitu deletus. Additæ his origines Italicæ Apulorum, Samnitum, [Lucanorum] Sabinorum ; & ut Zopyrion in Ponto cum exercitu periit.

Prologus Lib. XIII.

TErtiodecimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Alexandro, optimates castorum ejus, provinciarum imperia sint partiti : ut vete-

11. Bong. 12. Bern. 13. Bern. 14. Bong. 15. Bong.

rani

rani qui ab eodem lecti erant in colonias, moliti, relictis illis in Græciam redire, a Pithone sint deleti. Bellum Lamiacum, quod Antipater in Græcia gessit. Bellum quo Perdiccas regem Ariaratem occidit, & occisus est. Bellum quo Eumenes Neoptolemum & Craterum occidit. Additæ in excessu origines regesque Cyrenarum.

PROLOGUS LIB. XIV.

QUartodecimo volumine continentur hæc: Bellum inter Antigonum & Eumenem gestum: Quem ut Cappadocia expulit Antigonus, sic Phrygia [16] minore [17] Aridæum. Ut Clitus victus in Hellesponto navali bello. Repetitum rursus bellum ab Eumene per Argyraspidas, quo victus ab Antigono, interiit. Ut in Macedonia Cassander victo [18] Polyperchonte, receptaque a defectore Munychia matrem Alexandri Olympiada Pydnæ obsessam interfecit.

PROLOGUS, LIB. XV.

QUindecimo volumine continentur hæc: Ut Demetrius Antiochi filius Gazæ victus est a Ptolemæo. Ut Cassander in Macedonia filium Alexandri regis interfecit: ac alterum Polyperchontes. Ut Ptolemæum vicit classe Demetrius: idemque ab obsidione Rhodi summotus est. Repetita in excessu origo Rhodiorum: unde digressus Demetrius liberavit a Cassandro Græciam. Dein pater ejus Antigonus bellum cum Lysimacho & Seleuco habuit. Repetitæ Seleuci res, & regis Indiæ Sandrocotti. Ut victus bello Antigonus interiit; reliquiæque imperii sunt a filio collectæ. Cleonymi deinde Spartani res gestæ Corcyræ & Illyrico, & in Italia: cui ablata Corcyra, rex Cassander interiit.

16. Voss. 17. Voss. 18. Bong.

Prologus Lib. XVI.

SExtodecimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Caſſandro, ortiſque inter filios ejus certaminibus, Demetrius adjutor alteri adhibitus, occiſo eo, Macedoniæ regnum tenuit: quo mox victus a Pyrrho Epiri rege, tranſlatis in Aſiam bellis; captus a Seleuco deceſſit. Ptolemæus nuncupato ſucceſſore filio Philadelpho deceſſit. Ut Lyſimachus in Ponto captus ac miſſus ab Dromichæte, rurſus in Aſia civitates quæ ſub Demetrio fuerant, & in Ponto Heracleam occuparit. Repetitæ inde Bithyniæ Heracleoticæ origines, tyrannique Heracleæ Clearchus & Satyrus & Dionyſius, quorum filiis interfectis Lyſimachus occupavit urbem.

Prologus Lib. XVII.

SEptimodecimo volumine continentur hæc. Ut Lyſimachus occiſo filio Agathocle, per novercam Arſinoen; bellum cum rege Seleuco habuit, quo victus interiit ultimumque certamen commilitonum Alexandri fuit. Seleucus amiſſis in Cappadocia cum Diodoro copiis, interfectus eſt ab Ptolemæo fratre Arſinoes uxoris Lyſimachi; in cujus vicem Ptolemæus cognomine Ceraunus, creatus ab exercitu rex, Macedoniam occupavit: Bella cum Antiocho & Pyrrho compoſuit, datis Pyrrho auxiliis, quibus iret contra Romanos, defenſum Tarentum. Inde repetitæ origines regum Epiroticorum, uſque ad Pyrrhum: ipſiuſque Pyrrhi res geſtæ, priuſquam in Italiam trajecit.

Prologus Lib. XVIII.

OCtavodecimo volumine continentur res a Pyrrho Epirota in Italia geſtæ contra Romanos: Poſtque id bellum, tranſitus ejus in Sicili-

am adversus Carthaginienses. Inde origines Phœnicum, & Sidonis, & Veliæ; [20] Carthaginiensiumque res gestæ in excessu dictæ.

PROLOGUS LIB. XIX.

UNdevicesimo volumine continentur res Carthaginiensium in Africam per [21] Asdrubalem, Amulcarem, & Annonem gestæ: & in Siciliam, cum Selinum [22] & Agrigentum, & Camerinam & Gelam ceperunt: quo bello Dionysius Syracusanus, Siciliæ regnum occupavit. Bellum quod cum eo Pœni per Himilconem gesserunt; [23] quoad obsidione Syracusarum exercitum & classem amisit.

PROLOGUS LIB. XX.

VIcesimo volumine continentur res gestæ Dionysii Siculi patris. Ut pulsis Pœnis Italica bella sit molitus. Inde repetitæ origines Venetorum, & Græcorum, & Gallorum, qui Italiam incolunt. Deductisque Dionysii rebus ad interitum ejus, dictæ quas Anno magnus in Africa gessit.

PROLOGUS LIB. XXI.

UNo & vicesimo volumine continentur hæc. Ut in Sicilia Dionysius filius patre amisso tractarit imperium: Per [24] Dionem ejectus bellum cum Siculis gessit: donec amissis liberis & fratre ibat Corinthum. Ut a Timoleonte Carthaginiensium bello sit liberata Sicilia: mortuoque [25] Pisarcho iterum facta seditione arcessiti [26] ad bellum Carthaginienses obsederunt Syracusas: quo bello Agathocles nanctus imperium est.

PROLOGUS LIB. XXII.

SEcundo & vicesimo volumine continentur hæc. Res gestæ Agathoclis: ut a Pœnis nanctus imperium, bellum cum ipsis gessit, primum

20. Bong. 21. Bong. ex MS. Pithœi. 22. Bong. 23. MSS. Medii. 24. Bong. 25. v. Diod. Sic. l. 19. an Sosistrato 36. 26. Bong.

in

in Sicilia, dehinc victus, trajecit in Africam, ubi possessa provincia Ophellam regem Cyrenarum interfecit. Ut rursus in Siciliam reversus, occupata totius insulæ dominatione, cum revertisset in Africam, amissis copiis solus inde profugit in Siciliam: belloque ibi repetitus, & cum Pœnis pacem composuit, & diffidentes a se Siculos subjecit.

Prologus Lib. XXIII.

Tertio & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Agathocles domita Sicilia, bellum in Italia Bruttiis intulerit. Repetitæ inde Bruttiorum origines: omnibus subactis, rex, seditione filii exheredati ac nepotis oppressus, interiit. Inter peregrinos deinde milites ejus & Siculos bellum motum: quæ causa Pyrrhum regem Epiri in Siciliam adduxit: [17] bella quæ Pyrrhus cum Pœnis & Mamertinis ibi gessit: [18] Ut a Sicilia reversus in Italiam, victus prælio a Romanis revertit in Epirum.

Prologus Lib. XXIV.

Quarto & vicesimo volumine continentur, Bellum quod inter Antigonum Gonatam, & Antiochum Seleuci filium in Asia gestum est. Bellum quod Ptolemæus Ceraunus in Macedonia cum Monio Illyrio & Ptolemæo Lysimachi filio habuit: utque Arsinoen sororem suam imperio Macedonicarum urbium exuit. Ipse, cum Belgio Gallorum duce congressus, interiit. Repetitæ inde Gallorum origines, qui Illyricum occuparant; atque ut ingressi Græciam, Brenno duce, Delphis victi deletique sunt.

Prologus Lib. XXV.

Quinto & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Antigonus Gallos delevit; deinde

17. Modii edit. 18. Bern. & Vorst.

cum

cum Apollodoro Cassandreæ tyranno bellum habuit. Ut Galli transierint in Asiam, bellumque cum rege Antigono & Bithynis gesserunt: quas regiones Tileni occuparunt. Ut Pyrrhus ex Italia reversus, regno Macedoniæ Antigonum exuerit; [29] Lacedæmonem obsederit; Argis interierit: filiusque ejus Alexander Illyrium cum Mytilo bellum habuerit.

PROLOGUS LIB. XXVI.

SExto & vicesimo volumine continentur hæc. Quibus in urbibus Græciæ dominationem Antigonus Gonatas constituerit; Ut defectores Gallos Megaris delevit: regemque Lacedæmoniorum Area Corinthi interfecit. Dehinc cum fratris sui Crateri filio Alexandro bellum habuerit. Ut princeps Achaiæ Aratus Sicuonem & Corinthum & Megara occuparit. Ut in Syria rex Antiochus, cognomine Soter, altero filio occiso, altero rege nuncupato Antiocho, decesserit. Ut in Asia filius Ptolemæi regis socio Timarcho desciverit a patre. Ut frater Antigoni Demetrius occupato Cyrenis regno interiit. Ut mortuo rege Antiocho, filius ejus Seleucus Callinicus regnum acceperit.

PROLOGUS LIB. XXVII

SEptimo & vicesimo volumine continentur hæc. Seleuci bellum in Syria adversus Ptolemæum. Item in Asia adversus fratrem suum Hieracem: quo bello Ancyræ victus est a Gallis. Utque Galli Pergamo victi [30] ab Attalo Zeilam Bithunum occiderint. Ut Ptolemæus eum denuo captum interfecerit; & Antigonum andro prælio navali prona vicerit. [31] Ut a Callinico fusus in Mesopotamia Antiochus, insidiantem sibi effugit Ariamenem. Dein postea custode Stryponio, quo

29. Modii edit. 30. de quo vid. Memnonem Photii. 31. Bern.

a Gallis occiso Seleucus quoque frater ejus decesserit, majoremqne filiorum ejus [32] Apaturius occiderit.

Prologus Lib. XXVIII.

Octavo & vicesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo rege Epiri Alexandro Laudamiam Epirotæ occiderint. Dictique in excessu Bastarnici motus. Ut [33] Rex Macedoniæ Demetrius sit a Dardanis fusus [34] quo mortuo tuitionem, filii ejus Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliæ maximam partem subjecit: Ut adjutis Achæis contra regem Spartanum Cleomenem, cepit Lacedæmona: amissoque regno Cleomenes Spartanus confugit Alexandriam, atque ibi interiit. Dictum in excessu bellum Illyricum, quod Romani gessere cum Teuta.

Prologus Lib. XXIX.

Undetricesimo volumine continentur hæc: res gestæ Philippi regis adversus Dardanos, & Ætolos. Repetitæque inde Creticæ origines: Post cujus insulæ societatem, Philippus cum Illyriis, & rursus Ætolis bello congressus est, adjuvantibus Ætolos Romanis: Quo finito intulit Ætolis bellum.

Prologus Lib. XXX.

Tricesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Ptolemæo Utrufphonæ, filius ejus Philopator Antiochum regem vicit. turpique postea amore Agathocleæ, [35] corruptus decessit, relicto filio pupillo: in quem cum Philippo rege Macedonum consensit Antiochus. Philippi deinde gesta in Asia, cum movisset Ætola bella. A quibus reversus bellum habuit cum ducibus Romanis Sulpicio & Flaminio, quibus victus, pax. Transitus deinde ad Ares ntiochi, qui post regnum accep-

32. Bern. 33. Modii edit. 34. Voss. 35 Vo

tum

tum persequutus defectores in Media Molonem, in Asia [36] Achæum quem obsedit Sardibus; pacata superiore Asia Bactris tenus, in Romana bella descendit.

PROLOGUS LIB. XXXI.

UNo & tricesimo volumine continetur bellum, quod cum Lacedæmonio Navide Titus Flamininus & Philopœmen dux [37] Achæorum gessit. Item bellum quod cum Antiocho in Achaia per Acilium consulem, & in Asia per Scipionem gestum est. Denique Annibalis ad regem ab Carthagine fuga. Bellum cum [38] Ætolis gestum per eundem Acilium, qui Antiochum Græcia expulerat.

PROLOGUS LIB. XXXII.

SEcundo & tricesimo volumine continentur hæc. Defectio ab Achæis Lacedæmoniorum & Messeniorum, qua Philopœmen interiit. Romanorum in Asia [39] duce Manlio adversum Gallos bellum. Regis Philippi propter ablatas sibi civitates, alienatus in Romanos animus; & ob hoc alter filiorum Demetrius occisus: Concitatique ab eo Basternæ, transire conati in Italiam. Inde in excessu dictæ res Illyricæ, ut Galli qui occuparant Illyricum rursus redierunt in Galliam, originesque Pannoniorum, & incrementa Daciorum, per Rubobosten regem. In Asia bellum a rege Eumene gestum adversus Gallum Ortiagonem, Pharnacem Ponticum, & Prusiam, adjuvante Prusiam Annibale Pœno. Res gestæ Annibalis post victum Antiochum, [40] et mors. mortuo Seleuco filio magni Antiochi successit regno frater Antiochus.

36. Bern. 37. Bong. 38. Bong. 39. Bong. 40. Modii edit.

Prologus Lib. XXXIII.

TErtio & tricesimo volumine continentur hæc. Ut cum Perse Philippi filio, rege Macedonum, Romani bellum gesserint, quo capto deleta est Epiros : [illegible] Achaicæ civitates ab unitate corporis deductæ, inter Achæos & Lacedæmonios certamine orto : Bellum rursum in Macedonia gestum a Romanis cum [illegible] Pseudophilippo.

Prologus Lib. XXXIV.

QUarto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Achaicum quod Romani per Metellum, [41] & Mummium gessere, quod diruta est Corinthus. Bellum regis Eumenis cum Gallogræcis, & in Pisidia cum Selgensibus. Res quas gessit Syriæ rex Antiochus, & rex Ægypti Ptolemæus Epiphanes. Ut, mortuo Ptolemæo, relicti ab eo filii duo Filometor & Evergetes, primum cum Antiocho habuere bellum, quod per Romanos finitum est. deinde inter se, quo major est expulsus ; restitutoque, Romani inter fratres regna diviserunt.[44] Ut mortuo rege Syriæ Antiocho, Demetrius cognomine Soter, qui Romæ fuerat obses, clam fugit ; occupataque Syria bellum cum Timarcho Medorum rege habuit, Ariarathe rege Cappadocum. Repetitæ inde origines regum Cappadocum. [45] Ut habita inter Ariarathen & Orophernem regni certamina. Ut mortuo rege Asiæ Eumene, suffectus Attalus bellum cum Selgensibus habuit, & cum rege Prusia.

Prologus Lib. XXXV.

QUinto & tricesimo volumine continentur hæc. Bellum Piraticum [47] inter Cretas & Rhodios : seditio Cnidiorum adversum Ceri-

41. Bong. 42. Bong. 43. Vossl. 44. Bong. 45. Bong. 46. huc. refert. Voss. 47. Bong.

nenses.

nenſes. Ut adverſus Demetrium Sotera ſubornatus eſt Alexander, tanquam genitus Epiphane Antiocho: quo bello victus Demetrius inviſum ſtultitia Alexandrum bello vicit, adjuvante Ptolemæo Filometore, qui eo bello interiit. Ut deinde orta Demetrio bella ſint cum Diodoto Tryphone; expulſuſque a Tryphone regno Syriæ Demetrius. Repetit inde ſuperioris Aſiæ motus, factos per Areteum & [48] Arſacen Parthum.

PROLOGUS LIB. XXXVI.

SExto & triceſimo volumine continentur hæc. Ut [49] Trypho, pulſo Syria Demetrio, captoque a Parthis, bellum geſſit cum fratre ejus Antiocho cognomine Sedete. Ut Antiochus interfecto Hyrcano, Judæos ſubegit. Repetita inde in exceſſu origo Judæorum. Ut rex Aſiæ Attalus [50] Thynos Thracas ſubegit: ſucceſſoremque imperii Attalum Philometora reliquit. Mortuo denique Philometore [51] Ariſtonicus regno Aſiæ occupato, bellum cum Romanis geſſit, quo captus eſt.

PROLOGUS LIB. XXXVII.

SEptimo & triceſimo volumine continentur hæc. Repetitis regum Ponticorum originibus, ut ultimo in Mithridatem Eupatora series imperii deducta ſit: Atque ut ingreſſus ille regnum, ſubegit Pontum & Paphlagoniam, priuſquam in bella Romana deſcendit. Dictæque in exceſſu regum Boſphoranorum & Colchorum origines & res geſtæ.

PROLOGUS LIB. XXXVIII.

OCtavo & triceſimo volumine continentur hæc. Ut Mithridates Eupator occiſo Ariarathe Cappadociam occuparit; victoque Nicomede & Malthino Bythiniam. Ut mortuo Ptolemæo Philometore, frater ejus Phyſcon, accep-

48 Bong. 49 Bongarſii Emendatio. 50 Voſſ. 51 Bongarſii Emend.

to regno Ægypti seditione populi, deinde bellum cum uxore sua Cleopatra & cum rege Syriæ Demetrio habuit. Inde repetitum ut Demetrius captus sit a Parthis, [bellumque [52] iis Antiochus] intulerit, qui cum exercitu suo deletus est.

Prologus Lib. XXXIX

NOno & tricesimo volumine continentur hæc. Ut extincto a Parthis Antiocho Sedete, frater ejus Demetrius dimissus regnum Syriæ recepit: subornatoque in bellum adversus eum Alexandro Zabbineo interiit filiusque Antiochus Grypos, victo Zabbineo regnum occupavit. Dehinc cum fratre suo Antiocho Cyziceno bellum in Syria Ciliciaque gessit. Ut Alexandri, mortuo rege Ptolemæo Physcone, filius ejus Ptolemæus Lathyros, accepto regno expulsus est a matre Cyprum; & in Syria bello petitus ab eadem, suffecto in locum ejus Alexandro; donec occisa per Alexandrum matre recepit Ægypti regnum. Ut post Lathyrum filius Alexandri regnarit, expulsoque eo suffectus sit Ptolemæus Nothus. Ut Syriam Judæi & Arabes terrestribus latrociniis infestarint. Mari Cilices piraticum bellum moverunt, quod in Cilicia Romani per Antigonum gesserunt. Ut in Syria Heracleo post mortem regis occupavit imperium.

Prologus Lib. XL.

QUadragesimo volumine continentur hæc. Ut mortuo Grypo rege, Cizycenus cum filiis ejus bello congressus, interiit. Hii deinde a filio Cizyceni Eusebe [occisi:] extinctaque regali [53] Antiochorum domo, Tigranes Armenius Syriam occupavit. Quo mox victo, Romani abstulere eam. Ut Alexandreæ post interitum Pto-

52. Bong. 53. Bongarsii Modii Edit.

lemæi

lemæi [54] Lathyri substituti sint ejus filii, alteri data Cypros, cui post Claudii rogationem Romani abstulerunt eam: alter, seditione flagitatus Alexandreæ Romam profugit: belloque per Gabinium gesto recepit imperium: quo mortuo successit filius, qui cum sorore Cleopatra certamine insumpto & Pompeium Magnum interfecit, & bellum cum Cæsare Alexandriæ gessit. Ut successit ejus soror regno Cleopatra, quæ inligato in amorem suum M. Antonio, belli Actiaci fine extinxit regnum Ptolemæorum.

PROLOGUS LIB. XLI

UNo & quadragesimo volumine continenter res Parthicæ & Bactrianæ. In Parthis, ut est constitutum imperium, per Arsacem regem. Successores deinde ejus Artabanus & Tigranes cognomine Deus: a quo subacta est Media & Mesopotamia. Dictusque in excessu Arabiæ situs. In Bactrianis autem rebus, ut a [55] Theodoto rege constitutum est: deinde quo repugnante Scythicæ gentes Sarancæ & Asiani Bactra occupavere Sogdianos. Indicæ quoque res additæ, gestæ per Apollodorum & M nandrum reges eorum.

PROLOGUS LIB. XLII.

SEcundo & quadragesimo volumine continentur Parthicæ res. Ut præfectus Parthis Apræteus inter Tigridis alveos bellum intulit in Babylonios & Seleucienses: victusque Phyratis successit rex Mithridates cognomine Magnus, qui Armenis bellum intulit. Inde repetitæ origines Armeniorum, & situs. Ut varia complurium regum in Parthis successione, imperium accepit Orodes, qui Crassum delevit, & Syriam per filium Pacorum occupavit. Illi successit Phrahates, qui

54. Bongarsi Emen 55. Justia.

&

& cum Antonio bellum habuit, & cum Tiridate. Additæ res Scythicæ: Reges [57] Thoclarorum Asiani, interitusque Sarducarum.

PROLOGUS LIB. XLIII.

TErtio & quadragesimo volumine continentur origines (Priscorum) Latinorum, situs urbis Romæ, & res usque ad Priscum Tarquinium. Origines (deinde) Liguriæ, & Massiliensium res gestæ.

PROLOGUS LIB. XLIV.

QUarto & quadragesimo volumine continentur res Hispaniæ & Punicæ.

56 Thogariorum. Bong.

FINIS.

PRÆFATIO JUSTINI.

QUum multi ex [1] Romanis, etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Græco peregrinoque sermone in historiam contulissent: sive æmulatione gloriæ, sive varietate & novitate operis delectatus, vir priscæ eloquentiæ, [2] Trogus Pompeius Græcas, & totius orbis historias Latino sermone composuit: ut, cum nostra Græce, Græca quoque nostra lingua legi possent; prorsus [3] rem magni & animi, & operis aggressus. Nam cum plerisque auctoribus, singulorum Regum vel populorum res gestas scribentibus, opus suum ardui laboris videatur: [4] non minus nobis Pompeius, Herculea audacia orbem terrarum aggressus [5] videtur: cujus libris omnium seculorum, Regum, nationum, populorumque res gestæ continentur. Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuique fuit, inter [6] se gregatim occupaverunt, omissis quæ sine fructu erant, ea omnia Pompeius divisa temporibus, & serie rerum digesta, composuit. Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam

1. QUales A. Albinus, C. Julius Senator, Cn. Aufidius, L. Lucullus, M. Tul. Cicero, Pomp. Atticus.

2. Is sub Augusti seculo vixit; avus ejus ex Vocontiis, Galliæ Narbonensis populo, Sertoriano bello civitate à Cn. Pompeio donatus; à quo & nomen accepisse videtur: pater ejus sub Julio Cæsare militabat. De his vide inf. l. 43. c. 5. Scripsit etiam de animalibus; quo nomine sæpius à Plinio, & Charisio laudatur. Ejus etiam meminere Servius, D. Hieron. Augustinus, Orosius, Priscianus, aliique.

3. Nempe res magni ingenii, & laboris. Ut in Cod. Vetust. N. Coll. legitur. Quod conjectura sola fretus, reponendum duxit Gronovius. Alii legunt, ingenii & corporis.

4. Sic N. In aliis habetur, nonne nobis

5. Sic N. Vulgata lectio erat, videri debet.

6. Sic N. quasi diceretur, sine ordine posuerunt. Vulgata lectio fuit, inter se segregati.

(nam totidem edidit) per otium, quo in urbe [7] *versabar, cognitione quæque dignissima excerpsi: & amissis his, quæ nec cognoscendi voluptate jucunda, nec exemplo erant necessaria, breve veluti florum corpusculum feci: ut haberent, & qui Græce* [8] *didicissent, quo admonerentur; & qui non didicissent, quo instruerentur. Quod ad te* [9], *non tam cognoscendi, quam emendandi causa transmisi: simul ut & otii mei, cujus & Cato reddendam* [10] *rationem putat, apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in* [11] *hoc tempore judicium tuum; apud posteros, cum obtrectationis invidia decesserit, industriæ testimonium habituro.*

7. Sic N. Alii passim legunt, versabamur.

8. Sic N. Alii MSS. legunt, Græce.

9. Impressi non pauci legunt, Quod ad te, Imperator Antonine; unde plurimi Autorem nostrum, pro S. Patre Justino Martyre habuere: sed temere id quidem, cum is Ethnicus in hoc scripto ubique compareat. Interea tamen non minus temere agunt ii, qui lectionem illam eo nomine rejiciunt. Certe Justinus, qui in aliquibus exemplaribus Justinus Frontinus, in nonnullis M. Junianus Justinus dicitur, scriptor est satis antiquus; siquidem de eo D. Hieron. D. Augustinus, Orosius, aliique per ea tempora, meminerunt.

10. Ita vete[illegible] imp. Alii legunt, operam.

11. Sic N. In reliquis deest vox, hoc. Sensus hic esse videtur, præsente tempore patrocinio eget autor; utcunque apud posteros, æquiores rerum æstimatores, cum invidia decesserit, industriæ testimonium certissime sit habiturus.

JUSTINI HISTORIARUM*, EX TROGO POMPEIO

LIBER I.

BREVIARUM CAPITUM.

* MS. C. Coll. & aliqui impressi legunt. Historiarum Philippicarum, & totius mundi originum, & terræ situs ex Trogo Pompeio, lib. &c. Quem Titulum ex imitatione Theopompi Cnii posuisse videtur: nec immerito, cum historia Macedonica sit primarium totius operis argumentum, & ex 44. libris, fere 38. exhauriat. Sex priores libri, il videntur quos mundi Origines appellabat Autor: Quæ de Terræ situ, sive Geographica subinde habuit, Justinus omnino intacta reliquerat: rei hujus evanida quædam vestigia ex librorum Trogi prologis qui etiamnum supersunt comparent. Vetustiss. cod x N. Coll. non Justinum, sed ipsum Trogum breviarii hujus autorem, gravi errore, perpetuo profitetur: quem etiam ut muniat sibi, quæcunque in Præfatione superius posita in tertia persona efferuntur, ubique in prima concipit: Ego Trogus Pompeius, &c.

Magi rerum potiuntur. Ostanes, aliorum principum opera adjutus, Magos de medio tollit. 10. *Darius ex equi hinnitu servuli industria, fit tertius Persarum Rex, &c.*

CAP. I.

PRINCIPIO rerum, gentium nationumque imperium penes reges erat: quos ad fastigium [1] tantæ [2] majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Fines imperii tueri magis, quam proferre, mos erat: intra suam cuique patriam regna finiebantur.
A. C. primus omnium [3] Ninus, rex Assyriorum,
1267. veterem & quasi avitum gentibus morem nova imperii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos, terminos usq; Libyæ perdomuit. Fuere quidem temporibus [4] antiquis, [5] Vexoris Ægypti, & Scythiæ rex [6] Tanaus; quorum alter in Pontum, alter usque Ægyptum excessit. Sed longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant; contentique victoria, imperio abstinebant. Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmavit. Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, & proxima quæque victoria instrumentum sequentis

tis

1. Sic MS. N. Col. Alii legunt, tantæ.
2. W. legit, ignitatis.
3. Vid. Diod. Sic. l. 2.
4. Sic N. & W. Alii passim legunt, antiquiores.
5. Vexosis dicitur in MS. B. Vesosis in MS. N. Sed Turnebo Sesostris placet, quemadmodum ab Herodoto, & Val. Flacco scribitur. Diod. Sicul. Sesoosin appellat, quod vereor, ut Chron. Reges admittant.
6. MS. Bod. Tanaim legit, nomine cum fluvio communicato. quod non raro factum: idem is videtur cum Targitao Herodoti.

7. Vid

tis esset, totius Orientis populos subegit. Postremum illi bellum cum 7 Zoroastre, rege Bactrianorum, fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse, & mundi principia, siderumque motus diligentissime spectasse. Hoc occiso, & ipse decessit, relicto impubere adhuc filio 8 Ninya, & uxore Semiramide. A. C 1219.

CAP. II. Hæc nec immaturo 9 ausa tradere imperium, nec ipsa palam tractare, tot ac tantis gentibus 10 vix parentibus viro, nedum feminæ parituris, simulat se pro uxore Nini, filium; pro femina, puerum. Nam & statura utrique mediocris & vox pariter gracilis, & lineamentorum qualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura velamentis, caput tiara tegit: & ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum vestiri jubet: quem morem vestis exinde gens universa tenet. Sic primis initiis sexum mentita, puer esse credita est. Magnas deinde res gessit. Quarum amplitudine ubi invidiam superatam putat, quæ sit, fatetur, quemve simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit; quod mulier non feminas modo virtute, sed etiam viros anteiret. 11 Hæc Babyloniam condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit, arenæ vice, bitumine interstrato: quæ materia in illis locis passim è terra

7. Vid. Ælian. l. 7 c. 1. Plin. l. 30. Diod. l. 2. qui & Oxyartem appellat.

8. Ninum plerique MSS. legunt. Conon l. 9. apud Photium cod. 189. historiam hanc longe aliter narrat.

9. Addunt MSS. plurimi, puero.

10. Ex MS. B. Reliqui, ut & impressi legunt, vix patienter uni viro.

11. Murum Babylonis instructum fuisse laterculo coctili bitumine interstrato, ut S. literas non citemus, testantur Q. Curtius l. 5. Josephus, Dio, Theocritus, aliique: male ergo legunt MS. C. Coll. & alii nonnulli, arena, pice, bitumine, interstrataque materia. In illis locis passim erectæ statuæ. Vid. Diod. l. 2. Herodot. l. 1. Strabon. l. ?. & 16 Solin. c. 56. Porro notetur Abydenum, Dorotheum Sydonium, Curtium, cum quibusdam aliis Belum urbis conditorem statuere.

° Hercul-

terra exæstuat. Multa & alia præclara hujus reginæ fuere. Siquidem non contenta acquisitos viro regni terminos tueri, Æthiopiam quoque imperio adjecit. Sed & Indiæ bellum intulit; quo præter illam & Alexandrum Magnum *
A. C. nemo intravit. Ad postremum, cum con-
1173. cubitum filii petisset, ab eodem interfecta est, duos & [12] quadraginta annos post Ninum regno potita. Filius ejus Ninya, contentus elaborato [13] à parentibus imperio, belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, raro à viris visus, in feminarum turba consenuit. Posteri quoq; ejus, id exemplum sequuti, responsa gentibus per internuntios dabant. Imperium Assyrii, qui postea Syri dicti sunt, mille trecentis annis tenuere.

CAP. III. Postremus apud eos regnavit
A. C. [14] Sardanapalus, vir muliere corruptior. Ad
767. hunc videndum (quod nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus, nomine [15] Arbactus, cum admitti magna ambitione ægre obtinuisset; invenit eum inter scortorum greges purpuram colo nentem, & muliebri habitu, cum mollitia corporis, & oculorum lascivia, omnes feminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Quibus visis, indignatus tali feminæ tantum virorum subjectum, tractantique lanam, ferrum & arma [16] habentes parere; progressus ad socios, quid viderit refert: negat se ei parere posse, qui se feminam malit esse, quam virum. Fit igitur

* Herculis & Bacchi victoriæ pro fabulis habendæ.

12. MS. C. C. Coll. & W. legunt, viginta duo.

13. MS. W. omittit, à. Vid. Diod. Sic. l. 1. Athen l. 12. Ctesiæ Persi, apud Phot. l. 3. cap. 3. Herod L. 1.

14. Vid. Herodor. l. 1. Cic. Tusc. q. 5. Diodor. l. 2. Athen. l. 12. Herodotus Assyriorum imperio 520. annos assignat.

15. Alii Arbacus, sic Bod. Arbetus. Orosius, sed Diodorus, Athen. Agath. Arbaces, ut & Prolog. Trog.

16. Sic N. C. W. Impressi legunt portantes.

17. Sic

igitur conjuratio, bellum Sardanapalo infer- A. C.
tur: quo ille audito, non ut vir regnum defen- 750.
ſurus, ſed ut metu mortis mulieres ſolent, pri-
mo latebras circumſpicit: mox deinde cum
paucis & incompoſitis, in bellum progreditur.
Victus, in regiam ſe recipit; [17] ubi extructa A. C.
incenſaque pyra, & ſe & divitias ſuas in incen- 748.
dium mittit: hoc ſolo imitatus virum. Poſt
hunc rex conſtituitur interfector ejus Arba-
ctus, qui præfectus Medorum fuerat. Is im-
perium ab Aſſyriis ad Medos transfert.

CAP. IV. Poſt multos deinde reges, per or- A. C.
dinem ſucceſſionis, regnum ad Aſtyagen de- 595.
ſcendit. Hic per ſomnum vidit ex [18] naturali-
bus [19] filiæ, quam unicam habebat, vitem ena-
tam, cujus palmite omnis Aſia obumbraretur.
Conſulti harioli, ex eadem filia nepotem ei fu-
turum, cujus magnitudo prænuntietur, regni-
que ei amiſſionem portendi, reſponderunt.
Hoc reſponſo exterritus, neque claro viro, ne-
que civi filiam, ne paterna maternaque nobili-
tas nepoti animos extolleret; ſed ex gente, ob-
ſcura tunc temporis, Perſarum, Cambyſi, me-
diocri viro, in matrimonium [20] tradit. Ac ne
ſic quidem ſomni metu depoſito, gravidam ad
ſe filiam arceſſit, ut ſub avi potiſſimum [21] con-
ſpectu fœtus necaretur. Natus infans datur A. C.
occidendus Harpago, regis arcanorum parti- 599.
cipi. Is veritus, ſi ad filiam mortuo rege veniſ-
ſet imperium, quia nullum Aſtyages virilis
ſexus genuerat, ne illa necati infantis ultio-
nem quam à patre non potuiſſet, à miniſtro exi-
geret;

17. Sic N. W. & CC. Vulgati le-guntur, &c.
18 N addit, pubo.
19. Filia Aſtyagis apud Herodot. l. 1. & Val. Max. l. 1. c. 7. Mandane dicitur. Vid. & Ælian. var. hiſt. l. 12. c. 42.
20. Sic. N. Alii legunt, tradidit.
21. Oculis partus, alii legunt. Vid. Herodot. l. 1 c. 24.

 22. Sic

geret; pastori regii pecoris puerum exponendum tradit. Forte eodem tempore & ipsi pastori filius natus erat. Ejus igitur uxor, audita regii infantis expositione, summis precibus rogat, sibi afferri ostendique puerum: cujus precibus fatigatus pastor, reversus in silvam, invenit juxta infantem canem feminam, parvulo ubera præbentem, & à feris alitibusque defendentem. Motus & ipse misericordia, qua motam etiam canem viderat, puerum defert ad stabula, eadem cane anxie prosequente. Quem ubi in manus mulier accepit, veluti ad notam 22 allusit: tantusque in illo vigor, & dulcis quidam blandientis infantis risus apparuit, ut pastorem uxor 23 multum rogaret, [24 quo suum partum pro illo exponeret] permitteret [que] sibi, sive fortunæ ipsius, sive spei suæ puerum nutrire. Atque ita permutata sorte parvulorum, hic pro filio pastoris educatur; ille pro nepote regis exponitur. Nutrici 25 Spacos postea nomen fuit, quia canem Persæ sic vocant.

CAP. V. Puer deinde, cum inter pastores 26 esset, Cyri nomen accepit. Mox rex inter ludentes sorte delectus, cum per lasciviam contumaces flagellis cecidisset, à parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus à servo regi, ingenuos homines servilibus ver-

22. Sic 4. MSS. nostri Impressi interponunt, puer.

23. Sic W. Alii legunt, ultro.

24. Alii omittunt hæc verba, quo suum partum pro illo exponeret. Herodotus autor est infantem pastoris mortuum fuisse natum; unde in orbitatis solatium permutatio ista vivi pueri loco defuncti non temere expetebatur.

25. Spatgos legunt 4. MSS. Sed ab Herodoto vulgata lectio defenditur, qui etiam pastoris nomen Mithridatem fuisse dicit.

26. Addit Ms. Bod. imperio usus, at C. imperiosus. Cyri nomen, solem apud Persas significare testantur Plutarch. in Artax. Plethon. in expos. Zor. Ctesias in Persic. Hinc ergo, non vero à Græcis fontibus vocis Etymon peti debet; quod perperam Suidas fecit.

27. Vid.

verberibus affectos. Ille arcessito puero & interrogato, cum, nihil mutato vultu, fecisse se ut regem respondisset; admiratus constantiam, in memoriam somnii responsique revocatur. Atque ita cum & vultus similitudo, & expositionis tempora, & pastoris confessio convenirent, nepotem agnovit. Et quoniam defunctus sibi somnio videretur, agitato inter pastores regno; animum minacem duntaxat in illo fregit. Cæterum 27 Harpago amico suo infestus, in ultionem servati nepotis, filium ejus interfecit, epulandumque patri tradidit. Sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit. Interjecto deinde tempore, cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scribit ei, ut ablegatus in Persas ab avo fuerit: ut occidi eum parvulum avus jusserit: ut beneficio suo servatus sit: ut regem offenderit: ut filium amiserit. Hortatur, exercitum paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur, Medorum transitionem pollicitus. Epistola, quia palam ferri nequibat, regis custodibus omnes aditus obsidentibus, exenterato lepori inseritur, lepusque in Persas Cyro ferendus, fido servo traditur: addita retia, ut sub specie venatoris dolus lateret.

CAP. VI. Lectis ille epistolis, eadem somnio aggredi jussus est: sed præmonitus, ut quem primum postera die obvium habuisset, socium cœptis assumeret. Igitur antelucano tempore ruri iter ingressus, obvium habuit servum de ergastulo cujusdam Medi, nomine Sy-

27. Vid. Herodot. l. 1 c. 13. Senec. de ira l. 3. c. 15.

Sybarem. Hujus requisita origine, ut in Persis genitum audivit, demtis compedibus, assumtoque comite, Persepolim regreditur. Ibi convocato populo, jubet omnes præsto cum securibus [28] esse, & silvam viæ circumdatam excidere. Quod cum strenue fecissent, eosdem postera die apparatis epulis invitat: deinde cum alacriores ipso convivio factos videret, rogat, si conditio proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesterni laboris, an præsentium epularum: præsentium, ut acclamavere omnes; ait, Hesterno similem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: se secutos, hodiernis epulis. Lætis omnibus, Medis bellum infert. Astyages meriti sui in Harpago [29] oblitus, summam belli eidem committit: qui exercitum acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regisque crudelitatem perfidia defectionis ulciscitur. Quod ubi Astyages audivit, contractis undique auxiliis, ipse in Persas proficiscitur: & repetito alacrius certamine, pugnantibus suis, partem exercitus à tergo ponit; & tergiversantes ferro agi in hostes jubet: ac denuntiat suis, ni vincerent, non minus fortes etiam post terga inventuros, quam à frontibus, viros: proinde videant, fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda sit. Ingens post necessitatem pugnandi, animus exercitui ejus accessit. Pulsa itaque cum Persarum acies paulatim cederet; [30] matres & uxores eorum obviàm occurrunt: orant in prælium revertantur: cunctantibus, sublata veste, obscœna corporis ostendunt, rogantes num

28. Sic MSS. N. Coll. & C. Alii legunt, adesse. Vid. Herod. l. 1. Polyæn. l. 7. Frontin. 1, 11, 16.

29 Sic 4. MSS. Impressi Harpagum legunt. Sed altera locutio autori nostro usitatior,

30. Vid. Plut. de Virt. mulier

31. Vid.

num in uteros matrum vel uxorum velint refugere. Hac repressi castigatione, in prælium redeunt: & facta impressione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio [31] Astyages capitur: cui Cyrus nihil aliud quam regnum abstulit: nepotemque in illo magis, quam victorem egit: eumque maximæ genti Hyrcanorum præposuit. Nam in Medos reverti ipse noluit. Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverunt annos CCCL.

CAP. VII. Initio regni Cyrus Sybarem cœptorum socium, quem juxta nocturnum visum ergastulo liberaverat, comitemque in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit, sororemque suam ei in matrimonium dedit. Sed civitates quæ Medorum tributariæ fuerant mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. Domitis demum plerisque, cum adversus Babylonios bellum gereret, Babyloniis rex Lydorum Crœsus, cujus opes & divitiæ insignes ea tempestate erant, in auxilium venit; victusque [32] ac de se solicitus, in regnum refugit. A. C. 556.
[33] Cyrus quoque post victoriam, compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælii perculsum jam Crœsi exercitum, nullo negotio fundit; Crœsus ipse capitur. A. C. 548. Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit. Crœso & vita, & patri-

31. Vid. Herod. l. 1. Ctesiam apud Phot. cod. 71.
32. Sic C. Alii legunt, jam.
33. Vid Xenoph. Cyro-pæd. l. 7. Herodot. l. 1. Plut. in Solone. Polyæn. l 7. Solin. l. 1. Diod. Sicul. in Excerpt. Vales. p. 241. Ctesiam apud Phot. cod. 72. & alios passim.

34. B.

patrimonii partes, & urbs [34] Barce concessa sunt: in qua etsi non regiam vitam, proximam tamen majestati regiæ degeret. Hæc clementia non minus victori quam victo utilis fuit. Quippe ex universa Græcia, cognito quod illatum Crœso bellum esset, auxilia velut ad commune extinguendum incendium confluebant. Tantus Crœsi amor apud omnes urbes erat: ut [35] passurus grave bellum ejus gratia fuerit, si quid in Crœsum crudelius consuluisset. Interjecto deinde tempo-
A. C. 546. re, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellavere: quibus iterum victis, arma & equi ademti, jussique cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam potens, & manu strenua, effeminata mollitie luxuriaque, virtutem pristinam perdidit; & quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. Fuere Lydis multi ante Crœsum reges, variis casibus memorabiles, nullus
A. C. 735. tamen fortuna [36] Candauli comparandus. Hic uxorem, quam propter formæ pulcritudinem deperibat, prædicare omnibus solebat, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonii reticenda publicaret: prorsus quasi silentium damnum pulcritudinis esset. Ad postremum ut affirmationi suæ fidem faceret, nudam sodali suo Gygi ostendit. Quo facto, & amicum in adulterium uxoris [37] solicitatum, hostem sibi fecit: & uxorem, veluti tradito alii amore à se alienavit.
Namque

34. B. legit Barazon. Stephanus de Urbibus, urbis cujusdam Barene dictæ meminit, in Media sitæ, certe Barce in regione Cyrenaica fuit.

35. Sic N. C. Alii legunt, passurusque grave bellum Græciæ fuit, si quid in Crœsum, &c.

36. Vid Herodot. l. 1, Plutarch. quæst. Græc. 45.

37. N. legit, illectum,

38. Sic

Namque brevi post tempore cædes Candaulis, nuptiarum præmium fuit, & uxor mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit. A. C. 718.

CAP. VIII. Cyrus, subacta Asia, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum infert. Erat eo tempore Scytharum regina Tomyris, quæ non muliebriter adventu hostium territa, cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset, transire permisit, & sibi faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus trajectis copiis, cum aliquantisper in Scythiam processisset, castrametatus est. Dein postera die, simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, [38] vini affatim, & ea quæ epulis erant necessaria, reliquit. Quod cum nuntiatum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros vino se onerare patitur: priusque Scythæ ebrietate, quam bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem, saucios opprimit, omnesq; Scythas cum Reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu, & quod gravius [39] dolet, unico filio, Tomyris orbitatis dolorem non in lacrimas effudit, sed in ultionis solatia intendit: hostesque recenti victoria exultantes, pari insidiarum fraude circumvenit. Quippe simulata diffidentia propter vulnus acceptum, refugiens, Cyrum ad usque angu- A. C. 538.

38. Sic N. In aliis additur, ita.
39. Sic W. Alii legunt, dolendum. Vid. Herodot. l. 1. Valer. Max. l. 5. c. 10. Frontin. l. 2. c. 5. Filii Tomyridos nomen Spargapises fuisse dicitur.

ſtias[40] perduxit. Ibi compoſitis in montibus
inſidiis, ducenta millia Perſarum cum ipſo
rege trucidavit. In qua victoria etiam illud
memorabile fuit, quod ne nuntius quidem
tantæ cladis ſuperfuit. Caput[41] Cyri amputa-
tum, in utrem humano ſanguine repletum
A. C. conjici Regina jubet, cum hac exprobratione
529. crudelitatis, Satia te, inquit, ſanguine, quem
ſitiſti, cujuſque inſatiabilis ſemper fuiſti. Cyrus
regnavit annos xxx. non in initio tantum reg-
ni, ſed continuo totius temporis ſucceſſu, ad-
mirabiliter inſignis.

CAP. IX. Huic ſucceſſit filius Cambyſes,
A. C. qui imperio patris Ægyptum adjecit: ſed of-
525. fenſus ſuperſtitionibus Ægyptiorum, Apis, cæ-
terorumque deorum ædes dirui jubet. Ad Am-
monis quoque nobiliſſimum templum expug-
A. C. nandum, exercitum mittit; qui tempeſtatibus
524. & arenarum molibus oppreſſus interiit. Poſt
hæc per quietem vidit fratrem ſuum[42] Mer-
gim regnaturum. Quo ſomnio exterritus, non
dubitavit poſt ſacrilegia etiam parricidium fa-
cere. Erat enim difficile ut parceret ſuis, qui,
cum contemtu religionis, graſſatus etiam ad-
verſus deos fuerat. Ad hoc tam crudele miniſte-
rium, Magum quendam ex amicis delegit, no-
A. C. mine Cometen. Interim ipſe gladio ſuo ſponte
522. evaginato, in femore graviter vulneratus, oc-
cubuit; pœnaſque luit, ſeu imperati parricidii,
ſeu ſacrilegii perpetrati. Quo nuntio accepto,
Magus ante famam amiſſi regis occupat faci-
nus; proſtratoque Mergide, cui regnum de-
bebatur,

40. Sic N. Alii legunt, auguſtias uſque produxit.

41. Vid. Cteſiam apud Phot. cod 72. Herodot l. 1 & 3. Diod in Excerpt Valeſii p 246. Plut. in Alex. Val. Max. l. 9. c. 10.

42. In Herodoto & Ariſtoteli Smerdis. Vid. Ammian. Marcell. l 23. Val. Max. l 6. c. 2 & l. 3. c. 8. Herodot. l 3. Cteſiam l. 12 apud Phot. cod 72.

43 MSS.

bebatur, fratrem suum subjecit Oropasten. Erat enim & oris,& corporis lineamentis persimilis; ac nemine subesse dolum arbitrante, pro Mergide rex Oropasta constituitur. Quæ res eo occultior fuit, quod apud Persas persona regis sub specie majestatis occulitur. Igitur Magi, ad favorem populi conciliandum, tributi & militiæ vacationem in triennium 43 permittunt, ut regnum, quod fraude quæsierant, indulgentia & largitionibus confirmarent. Quæ res suspecta primo Ostani viro A. C.
nobili, & in conjecturis sagacissimo, fuit. Itaque 521.
per internuntios quærit de filia, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. Illa nec se ipsam scire ait, nec ex alia posse cognoscere; quia singulæ separatim recludebantur. Tum pertrectare dormienti caput jubet; nam Mago Cambyses aures utrasque præciderat. Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat; & in cædem falsi regis impulsos sacramenti religione obstringit. Septem tantum conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam spatio, res per quenquam narraretur, occultato sub veste ferro, ad regiam pergunt. Ibi obviis interfectis, ad Magos perveniunt; quibus ne ipsis quidem animus in auxilium sui defuit; siquidem stricto ferro duos de conjuratis interficiunt. Ipsi tamen corripiuntur a pluribus; quorum alterum 44 Gobryas medium amplexus, cunctantibus sociis, ne ipsum pro Mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur, vel per suum corpus adigi Mago ferrum jussit: fortuna tamen

43 MSS. N. & W. leguut, remittunt.

44. Plutarch. in Apophth. Herod. l. 3. Val. Max. l. 3. c. 2. Agath. l. 2.

tamen ita regente, illo incolumi interficitur.

A. C. 521. CAP. X. Occisis Magis, magna quidem gloria recepti regni Principum fuit: sed multo major in eo, quod cum de regno ambigerent, concordare potuerunt. Erant enim* virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se judicium religioni & fortunæ committerent. Pactique inter se sunt, ut die statuta omnes equos ante regiam primo mane perducerent: & cujus equus inter Solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. Nam & Solem Persæ unum Deum esse credunt: & equos eidem Deo sacratos ferunt. Erat inter conjuratos Darius, Hystaspis filius, cui de regno solicito * equi custos ait, si ea res victoriam moraretur, nihil negotii superesse. Per noctem deinde equum pridie constitutam diem ad eundem locum ducit, ibique equæ admittit, ratus ex voluptate Veneris futurum quod evenit. Postera die itaque, cum ad statutam horam omnes convenissent, Darii equus, cognito loco, ex desiderio feminæ hinnitum statim edidit; &, segnibus aliis, felix auspicium domino primus emisit. Tanta moderatio cæteris fuit, audito auspicio, ut confestim equis desilierint, & Darium regem salutaverint. Populus quoque universus, secutus judicium Principum, eundem Regem constituit. Sic regnum Persarum, septem nobilissimorum virorum virtute quæsitum, tam levi momento in unum collatum est. Incredibile prorsus tanta patientia cessisse

45 eo, quod ut eriperent Magis, mori non recusaverint. Quanquam præter formam, vir-

tutemque

* Nomine Oebares. Vid. Herodot. Polyæn. l. 7. Val. Max. l. 7.

45. N. C. W. Alii legunt. eos.

* Forte

tutemque hoc imperio dignam, etiam cogna- A. C.
tio Dario juncta cum priſtinis regibus fuit. 521.
Principio igitur regni, Cyri regis * filiam in matrimonium recepit, regalibus nuptiis regnum firmaturus: ut non tam in extraneum tranſlatum; quam in familiam Cyri reverſum videretur. Interjecto deinde tempore, cum Aſſyrii deſciviſſent, & Babyloniam occupaſſent; difficiliſque urbis expugnatio eſſet; æſtuante rege, unus de interfectoribus Magorum, 45 Zopyrus domi ſe verberibus lacerari toto corpore jubet: naſum, aures, & labia ſibi præcidi: atque ita regi inopinanti ſe offert. Attonitum, & quærentem Darium cauſas, auctoremque tam fœdæ lacerationis, tacitus quo propoſito fecerit, edocet; formatoque in futura conſilio, transfugæ titulo Babyloniam proficiſcitur. Ibi oſtendit populo laniatum corpus: queritur crudelitatem regis, à quo in regni petitione, non virtute, ſed auſpicio; non judicio hominum, ſed hinnitu equi ſuperatus ſit. Jubet illos ex amicis exemplum capere quid hoſtibus cavendum ſit; Hortatur, non mœnibus magis quam armis confidant, patianturque ſe commune bellum recentiore ira gerere. Nota nobilitas viri pariter & virtus omnibus erat; nec de fide timebant, cujus veluti pignora, vulnera corporis, & injuriæ notas habebant. Conſtituitur ergo dux omnium ſuffragio: & accepta parva manu, ſemel atque iterum cedentibus conſulto Perſis, ſecunda prælia facit; 47 Ad poſtremum univerſum ſibi
creditum exercitum Dario prodit, urbemque A. C.
ipſam in poteſtatem ejus redigit. Poſt hæc Da- 515.

* Forte filius.

45. Herodot. l. 3. Plutarch. Apopth. c. 3 Polyæn. l. 7.

47. Sic N. Quod Fabro ex conjectura placet. Alii, at poſtremo.

rius bellum Scythis, infert, quod ſequenti volumine referetur.

LIBER II.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Scytharum origo & antiquitas, de qua cum Ægyptiis contendunt.*
2. *Deſcriptio Scythiæ, & morum gentis, quæ in plauſtris vigens juſtitiam colit & continentiam.*
3. *Scytharum fortitudo bellica. Ægyptios fugant, Aſiamque reddunt tributariam.*
4. *Amazonum à Scythis origo, reginæ, res geſtæ.*
5. *Bellum Scytharum adverſus ſervos, quos lepido ſtratagemate reprimunt. Darius Scythis, deinde Ionibus & Athenienſibus arma infert.*
6. *Athenienſium origo, gloriatio, induſtria, artes, reges.*
7. *Reſpublica Athenienſis Solonis legibus & politico ſtratagemate firmata.*
8. *Piſiſtratus poſt fortiter geſta in Megarenſes tyrannidem per 33 annos occupat.*
9. *Ejuſdem filius Hippias patria pulſus Perſarum exercitum in Græciam adduxit. Inde nobilis illa Marathonia pugna, in qua victi Perſæ. Athenienſes victores duce Miltiade.*
10. *Diſſidium fraternum de regno inter Darii filios. Xerxes bellum adverſus Græcos inſtaurat validiſſimo exercitu.*
11. *Fortitudine Spartanorum, quorum rex Leonidas, Perſæ ad Thermopylas maxima clade afficiuntur.*
12. *Themiſtoclis induſtria Perſarum claſſis ad*

ad Salaminium fretum navali prælio victa, post multam stragem fuga sibi consulit.

13. *Mardonio terrestris exercitus commissus. Xerxes ægre evadit piscatoria scapha, ejusdem pedestris exercitus fame obruitur: unde nova clades.*

14. *Mardonius in Bœotia ad Plataeas, cum Persis à Græcorum copiis victus, cum paucis profugit. Eodem fere momento adversus Persas in Asia feliciter dimicatum est.*

15. *Athenienses, Spartanis delusis, urbem ex integro restaurant. Spartani Persarum fines depopulantur. Pausanias defectionis reus damnatur. Aristides proditoris consilia discutit. Xerxes iterum arma movet infeliciter à Cimone navali terrestrique prælio superatus.*

CAP. I.

IN relatione rerum ab Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificæque fuerunt 1 principium ab origine repetendum est. Non enim minus illustria initia, quam imperium habuere: nec virorum imperio magis, quam feminarum virtutibus claruere. Quippe cum ipsi Parthos Bactrianosque, feminæ autem eorum Amazonum regna condiderint: prorsus ut res gestas virorum mulierumque considerantibus incertum sit, uter apud eos sexus illustrior fuerit. Scytharum gens antiquissima semper habita: quanquam inter Scythas & Ægyptios diu contentio de gentis vetustate 2 fuit: Ægyptiis prædicantibus

1. Vid. Herodot. l. 4. Diod. l. 1. Arrian. 4. Niceph. Gregoram l. 3.
2. Sic Alii, fuerit.

3. Sic

tibus, initio rerum, cum aliæ terræ nimio fervore solis arderent, aliæ rigerent frigoris immanitate, ita ut non modo primæ generare homines, sed ne advenas quidem recipere aut tueri possent, priusquam adversus calorem vel frigus velamenta corporis invenirentur, vel locorum vitia quæsitis arte remediis mollirentur: Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neque hiberna frigora, nec æstivi solis ardores incolas ejus premerent; solum ita fæcundum, ut alimentorum in usum hominum nulla terra feracior fuerit. Jure igitur ibi primum homines natos videri debere, ubi educari [3] possent. Contra, Scythæ cœli temperamentum, nullum esse vetustatis argumentum putabant: quippe naturam, cum primum incrementa caloris ac frigoris, regionibus distinxit, statim ad locorum patientiam, animalia [4] quæque generasse: sed & arborum atque frugum pro regionum conditione, apte genera variata. Et quanto Scythis sit cœlum asperius quam Ægyptiis, tanto & corpora & ingenia esse duriora. Cæterum si mundi, quæ nunc partes sunt, aliquando unitas fuit; sive illuvies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit: sive ignis, qui & mundum genuit, cuncta possedit: utriusque primordii Scythas origine præstare. Nam si ignis prima possessio rerum fuit, qui paulatim extinctus, sedem terris dedit; nullam [5] prius quam septentrionalem partem, hiemis rigore ab igne secretam; adeo ut nunc quoque nulla magis rigeat frigoribus. Ægyptum vero, & totum Orientem,

3. Sic N. Alii addunt, facillime.
4. Sic N. Alii legunt, quoque.
5. N. nullam septentrionali parte prius ab igne cretam. W. legit, nullam plusquam septentrionalem plagam, &c.

6. Trahens,

tem, tardiſſime temperatum: quippe qui etiam nunc torrenti calore ſolis exæſtuet. Quod ſi omnes quondam terræ ſubmerſæ profundo fuerunt; profecto editiſſimam quamque partem decurrentibus aquis primum detectam; humillimo autem ſolo eandem aquam diutiſſime immoratam: & quanto prior quæque pars terrarum ſiccata ſit, tanto prius animalia generare cœpiſſe. Porro Scythiam adeo editiorem omnibus terris eſſe, ut cuncta flumina ibi nata, in Mæotin: tum deinde in Ponticum & Ægyptium mare decurrant. Ægyptum autem, quæ tot regum, tot ſeculorum cura impenſaque munita ſit, & adverſum vim incurrentium aquarum tantis ſtructa molibus, tot foſſis conſciſſa, ut, cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, niſi excluſo Nilo, non potuerit, non poſſe videre hominum vetuſtate ultimam, quæ ſive ex aggerationibus regum, ſive Nili [6] trahentis limum, terrarum recentiſſima videatur. His igitur argumentis ſuperatis Ægyptiis, antiquiores ſemper Scythæ viſi.

CAP. II. Scythia [7] in Orientem porrecta, includitur ab uno latere Ponto; & ab altero montibus Riphæis: à tergo Aſia & Phaſi flumine. Multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter ſe nulli fines; neque enim agrum exercent: nec domus illis ulla, aut tectum, aut ſedes eſt, armenta & pecora ſemper paſcentibus, & per incultas ſolitudines errare ſolitis. Uxores liberoſque ſecum in plauſtris vehunt. quibus, coriis, imbrium hiemiſque

6. Trahens, C.
7. Sic N. 8. W, Alii addunt, autem, Vid. Diod. l. 2. Herodot. l. 4. Strabon. l. 11. Marcel. l. 22.

8. Sic

hiemiſque cauſa tectis, pro domibus utuntur. Juſtitia gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum ſcelus apud eos furto gravius: quippe ſine [8] tecto munimentoque pecora & armenta habentibus, quid ſalvum inter ſilvas [9] ſupereſſet, ſi furari liceret? Aurum & argentum perinde [10] aſpernantur, ac reliqui mortales appetunt. Lacte & melle veſcuntur. Lanæ iis uſus [11] ad veſtitum ignotus: & quanquam continuis frigoribus urantur, pellibus [12] tantum ferinis aut murinis utuntur. Hæc continentia illis morum quoque juſtitiam [13] addidit, nihil alienum concupiſcentibus. Quippe ibidem divitiarum cupido eſt, ubi & uſus. Atque utinam reliquis mortalibus ſimilis moderatio, [14] abſtinentiaque alieni foret: profecto non tantum bellorum per omnia ſecula terris omnibus continuaretur; neque plus hominum ferrum & arma, quam naturalis fatorum conditio raperet. Prorſus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa ſapientium doctrina, præceptiſque philoſophorum conſequi nequeunt; cultoſque mores incultæ [15] barbariei collatione ſuperari. Tanto plus in illis [16] profecit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis.

A. C. 505. CAP. III. Imperium Aſiæ ter quæſivere; ipſi perpetuo ab alieno imperio aut intacti, aut invicti manſere. Darium regem Perſarum, turpi

8. Sic N. W & B. Alii legunt, tecti munimento.

9. Sic MSS. W. B. & C. Alii legunt, quid ſalvum eſſet

10. Sic N. C. & W. Alii legunt. aurum & argentum non perinde ac reliqui mortales appetunt.

11. Sic N. Alii legunt, ac veſtium.

12. Sic N. C. quod Bongarſio ex conjectura placuit. Alii legunt. tamen.

13. Sic N. & B. Alii legunt, edidit.

14. Sic N & B, Alii legunt, & abſtinentia.

15. Sic N. Alii legunt, barbariæ.

16. Sic N. & B. Alii legunt, profluit.

turpi ab Scythia summoverunt fuga: 17 Cyrum cum omni exercitu trucidaverunt: Alexandri Magni ducem Zopyriona pari ratio- A. C.
529.
ne cum copiis universis deleverunt: Romanorum audivere, non sensere arma. A. C.
327.
Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt. Gens laboribus & bellis aspera: vires corporum immensæ: nihil [18] parare quod amittere timeant; nihil victores præter gloriam concupiscunt. Primus Scythis bellum [19] intulit Vexoris, rex Ægyptius, missis primo [20] legatis, qui hostibus parendi legem dicerent. Sed Scythæ jam ante de adventu regis à finitimis certiores facti, legatis respondent: tam opulenti populi ducem stolide adversus inopes occupasse bellum, quod magis domi fuerit illi timendum: quod belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, damna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scythas dum ad se veniatur, cum tanto sibi plura in hoste concupiscenda sint; utroque prædæ ituros obviam. Nec dicta, res morata: quos cum tanta celeritate venire rex addidicisset, in fugam vertitur, exercituque cum omni apparatu belli relicto, in regnum [21] trepidus se recepit. Scythas ab Ægypto paludes prohibuere: inde reversi, Asiam perdomitam vectigalem fecere, modico tributo, magis in titulum imperii, quam in victoriæ præmium imposito. Quindecim annis pacandæ Asiæ immorati, uxorum flagitatione revocantur, per legatos denuntiantibus, ni redeant, sobolem

17. Vid. Diodor. l. 2. Herodot. l. 1. & Ctesiam l. 12. Quintum Curt. l. 10.
18. N. C. W. legunt, paravere.
19. Sic B. Alii, indixit.
20. Sic N. P. W. Alii, lenonibus; & quidem omnino non est vocis honestas aliorsum trahi; sed tot exemplarium autoritate freti, lectionem magis obviam retinendam duximus; quæ ab auctore statim agnoscitur.
21. Sic N. W. B. Alii omittunt vocem, trepidus.

22. Sic

lem se ex finitimis quæsituras, nec passuras ut in posteritatem, Scytharum genus per feminas intercidat. His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus Rex Assyriorum imposuit.

CAP. IV. Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes, Hylinos & Scolopitos, per factionem optimatum, domo pulsi, ingentem juventutem secum traxere; & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodonta consederunt, subjectosque Themiscyreos campos occupavere. Ibi per multos annos spoliare finitimos assueti, conspiratione populorum per insidias trucidantur. Horum uxores, cum viderent exilio additam orbitatem, arma sumunt: finesque suos, summoventes primo, mox etiam inferentes bella, defendunt. Nubendi quoque finitimis animum omisere; servitutem, non matrimonium appellantes. Singulare omnium seculorum exemplum ausæ, auxere rempublicam sine viris: jam etiam cum contemtu virorum se tuentur. Et ne feliciores aliæ aliis videntur; viros qui domi remanserant, interficiunt. Ultionem quoque cæsorum conjugum, excidio finitimorum consequuntur. Tum pace armis quæsita, ne 22 gens interiret, 23 concubitus finitimorum ineunt. Si qui mares nascerentur, interficiebant. Virgines in eundem ipsis morem, non otio, neque lanificio; sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantum dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus impediretur: unde Amazones dictæ sunt. 24 Duces iis fuere, * Marpesia

22. Sic N. Alii legunt. genus. Vid Herod. l. 4. Arrian l 7. Strab. l. 11. Diod. Sic. l. 2. Appian. in Bell. Mithrid. Platon de Leg.

23. Sic N. & B. Alii legunt, concubitum.

24. Sic N. Alii legunt, duæ his reginæ,

* Alii,

*Marpesia & Lampedo, quæ in duas partes agmine diviso inclytæ jam opibus, vicibus, gerebant bella, [25] soli terminos alternis defendentes: & ne successibus deesset auctoritas, genitas se Marte prædicabant. Itaque majore parte Europæ subacta, Asiæ quoque nonnullas civitates occupavere. Ibi Epheso, multisque aliis urbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum dimittunt. Reliquæ, quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserant, concursu barbarorum cum Marpesia regina interficiuntur. In hujus locum filia ejus [29] Orithya regno succedit: cui præter singularem belli scientiam, eximia servatæ in omne ævum virginitatis admiratio fuit. Hujus virtute tantum additum gloriæ & famæ Amazonum est, A. C.
ut Herculi Rex, cui XII stipendia debebat, 1230.
quasi impossibile imperaverit, ut arma reginæ Amazonum sibi afferret. Eo igitur profectus longis novem navibus, comitante principum Græciæ juventute, inopinantes aggreditur. Duæ tum sorores Amazonum regna tractabant, Antiope & Orithya: sed Orithya foris bellum gerebat, igitur cum Hercules ad littus Amazonum applicuit; infrequens multitudo cum Antiopa regina, nihil hostile metuente, erat. Qua re effectum est, ut paucæ repentino tumultu excitæ, arma sumerent, facilemque victoriam hostibus darent. Multæ itaque cæsæ, captæque. In his duæ Antiopæ sorores captæ sunt, Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus obtenta in præmium captiva, eandem in matrimonium assumsit,

* Alii, Mirthesia & Lampeto.
25. Sic N. & W. Alii legunt, solæ.
26. Retinemus vulgarem lectionem; quanquam laudatissimus codex N. O etriam, ubi rectius Otreram cum Græcis posuisset. Vid. Diod. Sic. l. 2. Plut. in Theseo. Pausan. in Attic. Q. Curt. l. 6.

ſumſit, & ex ea genuit Hippolytum. Hercules poſt victoriam, Menalippen captivam ſorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit.
A. C. Atq; ita functus imperio, ad regem revertitur.
1220. Sed Orithya ubi comperit bellum ſororibus illatum, & raptorem eſſe Athenienſium principem; hortatur comites 27 in ultionem: fruſtraque & Ponti ſinum, & Aſiam edomitam eſſe dicit, ſi Græcorum non tam bellis, quam rapinis pateant. Auxilium deinde à Sagillo, rege Scythiæ, petit: Genus ſe Scytharum eſſe: cladem virorum, neceſſitatem armorum, belli cauſas oſtendit; aſſecutaſque 28 per virtutem, ne ſegniores viris feminas habere Scythæ viderentur. Motus ille domeſtica gloria, mittit cum ingenti equitatu filium Panaſagorum in auxilium. Sed ante prælium diſſenſione orta, ab auxiliis deſertæ, bello ab Athenienſibus vincuntur: receptaculum tamen habuere caſtra ſociorum, quorum auxilio intactæ ab aliis gentibus, in regnum revertun-
A. C. tur. Poſt Orithyam, * Pentheſilea regno poti-
1194. ta eſt, cujus Trojano bello inter fortiſſimos viros, cum auxilium adverſus Græcos ferret, magna virtutis documenta extitere. Interfecta 29 deinde Pentheſilea, exercituque ejus abſumto; paucæ, quæ in regno remanſerant, ægre ſe adverſus finitimos defendentes, uſque
A. C. 30 ad tempora Alexandri Magni duraverunt.
327. * Harum Minithya, ſive Thaleſtris regina, concubitu Alexandri per dies XIII. ad ſobolem ex eo generandam obtento, reverſa in regnum,

27. Sic N. W. C. Alii voces illas omittunt.

28. Sic N. & magis accedit ad Salluſtianum loquendi modum, cujus ſe ſtudioſiſſimum ſemper exhibet Juſtinus. Alii legunt, virtute.

* Vid. Diod. Sic. l. 2

29. Sic N W. C. B. Impreſſi, demum, habent.

30. Sic N. W. B. In impreſſis deeſt

* Vid. infra l. 12. 3.

31 Sic

regnum, brevi [31] tempore cum omni Amazonum nomine intercidit.

CAP. V. Scythæ autem tertia expeditione A.C.
Asiana, cum annis [32] octo à conjugibus & li- 634.
beris absuissent, servili bello domi excipiun- A.C.
tur. Quippe conjuges eorum longa expectati- 605.
one virorum fessæ, nec jam teneri bello, sed deletos ratæ, servis ad custodiam pecorum relictis nubunt: qui reversos cum victoria dominos, velut advenas, armati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores non cum hostibus, sed cum servis præliandum; nec armorum, sed dominorum jure vincendos: verbera in aciem, non arma, adferenda; omissoque ferro virgas ac flagella, ceteraque servilis metus paranda instrumenta. Probato omnes consilio, instructi sicut præceptum erat, postquam ad hostem accessere, inopinantibus verbera intentant: adeoque illos perculerunt, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent; fugamque non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi, capesserent. Quicunque capi potuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mulieres quoque male sibi consciæ, partim ferro, partim suspendio vitam finierunt. Post hæc pax apud Scythas
fuit, usque tempora [33] Janthyri regis. Huic A.C.
Darius rex Persarum, sicut supra dictum est, 506.
cum filiæ ejus nuptias non obtinuisset, bellum intulit: & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus, non facientibus hostibus pugnæ potestatem, metuens, ne interrupto

31. Sic N. In aliis omittitur, tempore.

32. Herodotus dicit, per viginti & octo annos absuisse. l. 4. Vid. Ctes. Cnid. l. 12.

33. Sic N. B. C, Alii Jancyrl. Sed nostra lectio propius Herodoto & Arriano accedit, qui Indathyrum appellant, l. 4. Straboni etiam & Plut. qui Idanthyrsum, vocant.

34. Nihil

terrupto ponte Istri, reditus sibi interclu-
deretur, amissis octoginta millibus hominum
trepidus refugit: quæ jactura, abundante
multitudine, inter damna numerata non est.
Inde Asiam & Macedoniam domuit: Ionas
A. C. 497. quoque navali prælio superat. Deinde cogni-
to quod Athenienses Ioniis auxilium contra
A. C. 501. se tulissent, omnem impetum belli in eos
convertit.

A. C. 493. CAP. VI. Nunc, quoniam ad bella Athe-
niensium ventum est, quæ non modo ultra
spem gerendi, verum etiam ultra gesti fidem
patrata sunt; operaque Atheniensium effectu
majora quam voto fuere: paucis urbis origo
repetenda est; quia non, ut ceteræ gentes, à
sordidis initiis ad summa crevere. Soli enim,
præterquam incremento, etiam origine glo-
riantur. Quippe non advenæ, neque passim
collecta populi colluvies originem urbi de-
dit: sed eodem innati solo, quod incolunt;
& quæ illis sedes, eadem origo est. Primi
lanificii, & olei, & vini usum docuere. Arare
quoque, & serere frumenta, 34 glandem ve-
scentibus monstrarunt. Literæ certe ac fa-
cundia, & hic civilis ordo disciplinæ, veluti
A. C. 1556. templum Athenas habent. Ante Deucalionis
tempora regem habuere Cecropem: quem,
ut omnis antiquitas fabulosa est, biformem
tradidere, qui primus marem feminæ matri-
A. C. 1506. monio junxit. Huic successit Cranaus, cujus
filia Athis regioni nomen dedit. Post hunc
A. C. 1497. Amphictyon regnavit, qui primus Miner-
væ

34. Nihil muto, cum eadem con-
structio apud Plinium habeatur; licet
C. & B. legunt, glande. De Athenien-
sium primordiis, atque inventis Vid.
Ælian. var. hist. 3. Pausan. in Att.
Strab. 19. Cic. pro Flacco. Herodot.
18. Thucyd. l. 1. Vellei. Paterc.
Diod. Sic. l. 1. Euseb. in Chron. &
alios passim.

35. Sic

væ urbem ſacravit, & nomen civitati Athenas dedit. Hujus temporibus, aquarum illuvies majorem partem populorum Græciæ abſumſit. Superfuerunt quos refugia montium receperunt, aut ad regem Theſſaliæ Deucalionem ratibus evecti ſunt; à quo propterea genus hominum conditum dicitur. Per ordinem deinde ſucceſſionis regnum ad Erech- A. C. 1395. theum deſcendit, ſub quo frumenti ſatio apud Eleuſin à Triptolemo reperta eſt, in cujus muneris honorem noctes initiorum ſacratæ. Tenuit & Ægeus, Theſei pater, Athenis reg- A. C. 1280. num, à quo per divortium decedens Medea, propter adultam privigni ætatem, Colchos cum Medio filio ex Ægeo ſuſcepto, conceſſit. A. C. Poſt Ægeum Theſeus, ac deinceps Theſei 1232. filius Demophoon, qui auxilium Græcis ad- A. C. verſus Trojanos tulit, regnum poſſedit. Erant 1202. inter Athenienſes & Dorienſes ſimultatium veteres offenſæ, quas vindicaturi bello Dorienſes, de eventu prælii oracula conſuluerunt. Reſponſum, Superiores fore, ni regem Athenienſium occidiſſent. Cum ventum eſſet in bellum, militibus ante omnia, cuſtodia regis præcipitur. Athenienſibus eo tempore rex Codrus erat; qui & reſponſo Dei, & præ- A. C. 1068. ceptis hoſtium cognitis, permutato regis habitu, pannoſus, ſarmenta collo gerens, caſtra hoſtium ingreditur; ibi in turba obſiſtentium, à milite, quem falce [35] convulneraverat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienſes ſine prælio diſcedunt. Atque ita Athenienſes virtute ducis, pro ſalute patriæ morti ſe offerentis, bello liberantur.

CAP. VII.

35. Sic N. In vulgatis additur, aſtu. Cic. Tuſc. quæſt. 1. Polyæn. Strat. Vid. Valer. Max. l 5. c 6. Pauſan. l. 1. Ammian. 22: Oroſ. 1. Strab. 9. in Achaic. Herod l 5. Paterc. l. 1.

CAP. VII. [36] Post Codrum nemo Athenis regnavit; quod memoriæ nominis ejus tributum est. Administratio reipublicæ [37] annuis magistratibus permissa. Sed civitati [38] nullæ tunc leges erant: quia libido regum pro legibus habebatur. Legitur itaque Solon, vir justitiæ insignis, qui velut novam civitatem legibus conderet; qui tanto temperamento inter plebem senatumque egit, (cum, si quid pro altero ordine tulisset, alteri displiciturum videretur) ut ab utrisque parem gratiam traheret Hujus viri inter multa egregia, [39] illud memorabile fuit. Inter Athenienses & Megarenses de proprietate Salaminæ insulæ, prope usque interitum armis dimicatum fuerat. Post clades multas [40] capital esse apud Athenienses cœpit, si quis legem de
A. C. vindicanda insula tulisset. Solicitus igitur
593. Solon, ne aut tacendo, parum reipublicæ consuleret; aut censendo, sibi: subitam dementiam simulat, cujus venia non dicturus modo prohibita, sed & facturus erat. Deformis habitu, more vecordium in publicum evolat; factoque concursu hominum, quo magis consilium dissimularet, insolitis sibi versibus suadere populo cœpit, quod vetabatur: omniumque animos ita cepit, ut extemplo bellum adversus Megarenses decerneretur, insulaque, devictis hostibus, Atheniensium fieret.

CAP. VIII.

36. Imo vero, si Pausanio in Achaicis fides, Medon Codri filius patri in regno successit.

37. Paterculus, & Euseb. in Chron. dicunt: Archontas perenni imperio, quod morte sola terminabatur, Codro successisse.

38. Satis notum Draconis leges prius obtinuisse. Vid. Plut. in Solon. A. Gell. l. 11.

39. N. & B. Interponunt, &c.

40. Lectionem retinemus, quia satis constat vocem ita olim fuisse scriptam; interim monere par erit N. W. B. C. capitale, addito e, scripsisse. Vid. Cic. l. 1. Offic. Diog. Laert. in Solon. Plut in Solon. Pausan. in Attic. Ælian. l. 7. Frontin. l. 4. Strabo l. 9.

41. Sic

CAP. VIII. Interea Magarenses, memores illati Atheniensibus belli, & [41] veriti ne frustra arma movisse viderentur, matronas Atheniensium in Eleusinis sacris noctu oppressuri, naves conscendunt. Qua re cognita, dux Atheniensium [42] Pisistratus juventutem in insidiis locat, jussis matronis solito clamore ac strepitu etiam in accessu hostium, ne intellectos se sentiant, sacra celebrare; egressosque navibus Megarenses inopinantes aggressus, delevit: ac protinus classe captiva intermixtis mulieribus, ut speciem captarum matronarum præberent, Megara contendit. Illi cum & navium formam, & petitam prædam cognoscerent, obvii ad portum procedunt: quibus cæsis, Pisistratus paulum à capienda urbe abfuit. Ita Megarenses suis dolis hosti victoriam dedere. Sed [43] Pisistratus, quasi sibi, non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat: quippe voluntariis verberibus domi affectus, laceratoque corpore, in publicum progreditur: advocata concione, vulnera populo ostendit: de crudelitate principum, à quibus hæc se passum simulabat, queritur: adduntur vocibus lacrymæ, & invidiosa oratione multitudo credula accenditur: amore plebis invisum se senatui affirmat: obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium; per quos occupata tyrannide, per annos XXXIII. regnavit.

A. C. 561.

A. C. 560.

A. C. 527.

CAP. IX. Post ejus mortem [44] Diocles, alter ex filiis, per vim stuprata virgine, à fratre

41. Sic W. Alii legunt, desetti, minus apposite. Vid. Æneam in Polior. Frontin. l. 4.

42. Polyænus Soloni hoc stratagema tribuit; Plutarchus in Solone utrisque adscribit. Vid. Ælian. l. 7. Æne. in Polior. c. 4.

43. Herodot. l. 1. Diog. Laert. in Solon. Plut. in Solon. Ælian. l 8. Diod. l. 13. Val. Max. l. 1. Pausan. in Lacon. Arist. Polit. l. 5.

44. Alii Hipparchum vocant. Vid. Thucyd. l. 6. Herod. l. 5. Arist. Pol. l. 5. Pausan. in Attic. Ælian l. 11.

45. Vindicatam

tre puellæ interficitur. Alter, Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, in-
A.C. terfectorem fratris comprehendi jubet: qui
513. cum per tormenta conscios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominavit: quibus interfectis, quærenti tyranno, an adhuc aliqui conscii essent; neminem ait superesse, quem amplius mori gestiat, quam ipsum tyrannum. qua 45 voce ejusdem se tyranni vi-
A.C. ctorem, post vindictam pudicitiæ sororis o-
510. stendit. Hujus virtute cum admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus, in exilium agitur: qui profectus in Persas ducem se Dario, inferenti Atheniensibus bellum, sicuti * supra significatum est, adversus patriam suam offert. Igitur 46 Athenienses,
A.C. audito Darii adventu, auxilium à Lacede-
490. moniis, socia tum civitate, petiverunt. Quos ubi viderunt quatridui teneri religione, non exspectato auxilio, instructis decem millibus civium, & Plateensibus auxiliaribus mille, adversus sexcenta millia hostium, in campos Marathonios in prælium egrediuntur. Miltiades & dux belli erat, & auctor non exspectandi auxilii: quem tanta fiducia ceperat, ut plus præsidii in celeritate, quam in sociis duceret. Magna igitur in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo ut cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante jactum sagittarum ad hostem venerint: nec
A.C. audaciæ 47 eventus defuit. Pugnatum est enim
490. tanta virtute, ut hinc viros, inde pecudes putares. Victi Persæ in naves confugerunt; ex quibus

45. Vindicatam pudicitiam, N.
* Vid. c. 5.
46. Plut. in Aristid. Corn. Nep. in Miltiad. Herodot. l. 5. Ctesias l. 12. Plat. de leg. l. 3. Strab. l. 9. Isocrat. Orat. 9. A. Gell. Ocos. l. 11.
47. Sic N. omissa vocula, ejus, quam alii apponunt.

48. Sic

quibus multæ [48] ſubmerſæ, multæ captæ ſunt. In eo prælio tanta virtus ſingulorum fuit, ut cujus laus prima eſſet, difficile judicium videretur. Inter cæteros tamen [49] Themiſtoclis adoleſcentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ imperatoriæ dignitatis apparuit. [50] Cynægiri quoque militis Athenienſis gloria, magnis ſcriptorum laudibus celebrata eſt; qui poſt prælii innumeras cædes, cum fugientes hoſtes ad naves egiſſet, onuſtam navem dextra manu tenuit, nec prius dimiſit, quam manum amitteret: tum quoque amputata dextra, navem ſiniſtra comprehendit; quam & ipſam cum amiſiſſet, ad poſtremum morſu navem detinuit; Tantam in eo virtutem fuiſſe, ut non tot cædibus fatigatus; non duabus manibus amiſſis victus; truncus ad poſtremum, & veluti rabida fera, dentibus dimicaverit. Ducenta millia Perſæ eo prælio, ſive naufragio, amiſere. Cecidit & Hippias, tyrannus Athenienſis, auctor & concitor ejus belli, diis patriæ ultoribus pœnas repetentibus.

CAP. X. Interea & Darius, cum bellum [51] inſtauraret, in ipſo apparatu decedit, relictis multis filiis, & in regno & ante regnum ſuſceptis. Ex his [52] Artemenes maximus natu, ætatis privilegio, regnum ſibi vindicabat; quod jus, & ordo naſcendi, & natura ipſa gentibus dedit. Porro Xerxes controverſiam non de ordine, ſed de naſcendi felicitate referebat. Namque Artemenem primum quidem A. C. 485.

48. Sic B. C. W. Alii legunt, ſuppreſſæ.

49. Vid. Plut. Corn. Nepot. & alios paſſim.

50. Vid. Herodot. l. 6. Val. Max. l. 3. l. 2. Ammian. 24. Callimach. Suidam.

51. Sic N. Alii legunt, reſtauraret.

52. Herodot. l. 7. Plut. in Apophth. in Artaxerxe, & l. de frat. amore.

53. Sic

dem Dario, ſed privato proveniſſe: ſe regi primum natum. Fratres itaque ſuos, qui ante geniti eſſent, privatum patrimonium, quod eo tempore Darius habuiſſet, non regnum ſibi vindicare poſſe: ſe eſſe quem primum in regno jam rex pater ſuſtulerit. Huc accedere, quod Artemenes non patre tantum, ſed & matre privatæ adhuc fortunæ, avo quoque materno privato, procreatus ſit; ſe vero & matre regina natum; & patrem non niſi regem vidiſſe; avum quoque maternum Cyrum ſe regem habuiſſe, non heredem, ſed conditorem tanti regni; 53 itaque ſi in æquo jure utrumque fratrem pater reliquiſſet, materno tamen ſe jure & avito vincere. Hoc certamen concordi animo ad patruum ſuum Artaphernen, veluti ad domeſticum judicem, deferunt; qui domi cognita cauſa, Xerxem præpoſuit: adeoque fraterna contentio fuit, ut nec victor inſultaverit, nec victus doluerit; ipſoque litis tempore invicem munera miſerint; jucunda quoque inter ſe non ſolum, ſed 54 crebra convivia habuerint; judicium quoque ipſum ſine arbitris, ſine convitio fuerit. Tanto moderatius tum fratres inter ſe regna maxima dividebant, quam nunc exigua patrimonia partiuntur. Igitur Xerxes bellum à patre cœptum adverſus Græciam, 55 per quinquennium inſtruxit. Quod ubi primum didicit Demaratus, rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ poſt fugam, quam regi poſt beneficia; ne inopinato bello opprimerentur, omnia in tabellis ligneis

53. Sic N. Alii legunt. &.

54. Sic B. Quod Freinſ. ex conjectura videbatur; Alii legunt, credula.

55. Sic N. W. B. Vulgati omittunt, per. Vid. Cteſ. apud Phot. cod. 72. Plut. in Themiſt. & Ariſtid. Herodot. l. 7.

ligneis[56] magistratibus[57] scribit, easdemque cera superinducta delet: ne aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet: fido deinde servo perferendas tradit, jusso, magistratui Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quod neque scriptum aliquid viderent, nec frustra missos suspicarentur, tantoque rem majorem, quanto sit occultior, putabant. Hærentibus in conjectura viris, soror regis Leonidæ consilium scribentis invenit. Erasa igitur cera, belli consilia deteguntur. Jam[58] Xerxes septingenta millia de regno armaverat, & trecenta millia de auxiliis: ut non immerito proditum sit, flumina ab exercitu ejus siccata, Græciamque omnem vix capere exercitum ejus potuisse. Naves A. C. 480. quoque mille ducentas numero habuisse dicitur. Huic tanto agmini dux defuit. Ceterum si regem spectes; divitias, non ducem laudes: quarum tanta copia in regno ejus fuit, ut cum flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiæ superessent. Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est; in periculis timidus; sicubi metus abesset, inflatus; denique ante experimentum belli, fiducia virium veluti naturæ ipsius dominus, & montes in planum[59] deducebat, & convexa vallium æquabat;[60] quædam maria pontibus sternebat; quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.

CAP. XI.

56. Sic N. B. W. Alii legunt, magistratui. Vid. Herodot. l. 7. Senec. de Benef. 6. Jul. African. c. 53.

57. Sic N. Alii, perscribit.

58. Vid. Herodot. l. 7. Diod. Sic. 11. Ælian. vari. Hist. l. 3. Plut. in Parall. Corn. Nep. in Them. Valer. Max. l. 3. Ctesiam l. 13. apud Phot. Plin. l. 33. Isocrat. in Panath. Oros. 2.

59. Sic N. B. W. C. Alii legunt, ducebat.

60. Sic N. Alii interponunt, &c.

61. Sic

CAP. XI. Cujus introitus in Græciam quam terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. Nam, cum Leonida rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias Thermopylarum occupasset, Xerxes, contemtu paucitatis, eos pugnam capessere jubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant; qui, dum ulcisci suos quærunt, principium cladis fuere: succedente deinde inutili turba, major cædes editur. Triduo ibi cum dolore & indignatione Persarum dimicatum: quarta die, quum nuntiatum esset Leonidæ, à xx. millibus hostium summum cacumen teneri, tunc hortatur socios, recedant, & se ad meliora patriæ tempora reservent: sibi cum Spartanis fortunam experiendam; plura se patriæ quam vitæ debere: ceteros ad præsidia Græciæ servandos. Audito regis imperio discessere ceteri, soli Lacedæmonii remanserunt. Initio hujus belli sciscitantibus Delphis oracula, [61] responsum regi Spartanorum fuerat; aut urbi, aut regi cladem imminere. Et idcirco rex Leonida, cum in bellum proficisceretur, ita suos firmaverat, ut ire se parato ad moriendum animo scirent. Angustias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimissis igitur sociis, hortatur Spartanos, Meminerint, qualitercunque prælıantibus, cadendum esse: caverent, ne fortius mansisse, quam dimicasse videantur; nec exspectandum ut ab hoste circumvenirentur, sed dum nox occasionem daret, securis & lætis superveniendum; nusquam victores honestius, quam

61. Sic N. Alii legunt, responsum fuerat, aut regi Spartanorum, aut urbi cadendum.

62. Sic

quam in castris hostium perituros. Nihil erat difficile persuadere persuasis mori: [62] raptim arma capiunt; & sexcenti viri, castra quingentorum millium irrumpunt; statimque regis prætorium petunt, aut cum illo, aut si ipsi oppressi essent, in ipsius potissimum sede morituri. Tumultus totis castris oritur. Spartani, posteaquam regem non inveniunt, per omnia castra victores vagantur; cædunt, sternuntque omnia: ut qui sciant se pugnare non spe victoriæ, sed in mortis ultionem. Prælium à principio noctis in majorem partem diei tractum. Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati, inter ingentes stratorum hostium acervos occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terrestri prælio acceptis, experiri maris fortunam statuit.

CAP. XII. Sed Atheniensium dux [63] Themistocles, cum animadvertisset Ionas, propter quos bellum Persarum susceperant, in auxilium regis classe venisse; solicitare eos in partes suas statuit. Et, cum colloquendi copiam non haberet, quo applicituri erant, symbolos proponi, & [64] in saxis præscribi curat: Quæ vos, Iones, dementia tenet? quod facinus agitatis? bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus cogitatis? An ideo mœnia vestra condidimus, ut essent qui nostra delerent? Quid si non hæc & Dario prius, & nunc Xerxi, belli causa nobiscum foret, quod vos rebellantes non destituimus? Quin vos in hæc nostra castra ex ista obsidione transitis? Aut si hoc parum tutum [65] est, vos commisso

A. C. 480.

62. Sic N. Alii legunt, statim.

63. Plut. in Themist. Herodot. l. 8.

64. Sic N. Alii legunt, saxis proscribi.

65. Sic N. & B. Quod Gronovio & Fabro ex conjectura placuit. Alii, est e.

66. Diod.

commisso prælio ite cessim, inhibete remis, & à bello discedite. Ante navalis prælii congressionem miserat Xerxes quatuor millia armatorum [66] Delphos, ad templum Apollinis, diripiendum: prorsus, quasi non cum Græcis tantum, sed & cum diis immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbribus deleta est, ut intelligeret, quam nullæ essent hominum adversus deos vires. Post hæc Thespias, & Platæas, & Athenas vacuas hominibus incendit: & quoniam ferro in homines non poterat, in ædificia igne grassatur. Namque Athenienses post pugnam Marathoniam, præmonente Themistocle, victoriam illam de Persis non finem, sed causam majoris belli fore, cc. naves fabricaverant. Adventante igitur Xerxe, consulentibus [67] Delphis oraculum, responsum fuerat, Salutem muris ligneis tuerentur. [68] Themistocles navium præsidium demonstratum ratus, persuadet omnibus, Patriam municipes esse, non mœnia; civitatemque non in ædificiis, sed in civibus positam. Melius itaque salutem navibus, quam urbi commissuros. Hujus sententiæ etiam Deum auctorem esse. Probato consilio, conjuges liberosque, cum pretiosissimis rebus, abditis insulis, relicta urbe, demandant: ipsi naves armati conscendunt. Exemplum Atheniensium & aliæ urbes imitatæ. Itaque cum adunata omnis sociorum

66. Diod. Sic. l. 11. Herodot. l. 8. Ctes. l. 12. Plut. in Themist, & Aristide. Corn. Nep. Oros. l. 1.

67. Corn. Nep. in Them. Herod. l. 7. Plut. in Them. Polyæn. 1. Strateg. Arist. 1. Rhetor. Tullius l. 10. 8. Attic. & 3. Offic. Valer. l. 6. Frontin. l. 1.

68. N. Periodum hanc aliter legit, cum Themistocles interpretatus esset, Deum muros ligneos dixisse naves; ejus probato consilio, conjuges liberosque Salaminiis demandant: ipsi naves armati conscendunt · idem & aliæ civitates Græciæ faciunt.

ciorum classis, & intenta in bellum navale esset; angustiasque Salaminii freti, ne circumveniri à multitudine posset, occupassent; dissensio inter civitatum principes oritur: qui cum deserto bello ad sua tuenda delabi vellent, 69 timens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur, per servum fidum Xerxi nuntiat, uno in loco cum contractam Graeciam capere facillime posse. Quod si civitates, quae jam abire vellent, dissipentur; majore labore ei singulas consectandas. Hoc dolo impellit regem signum pugnae dare. Graeci quoque adventu hostium occupati, praelium collatis viribus capessunt. Interea rex, velut spectator pugnae, cum parte navium in litore remanet. 70 Artemisia autem regina Halicarnassi, quae in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellum acerrime ciebat: Quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres. Cum anceps praelium esset, Iones juxta praeceptum Themistoclis, pugnae se paulatim subtrahere coeperunt, quorum defectio animos ceterorum fregit. Itaque circumspicientes fugam pelluntur Persae, & mox praelio victi, in fugam vertuntur. In qua trepidatione multae captae naves, multae 71 submersae; plures tamen non minus saevitiam regis, quam hostem timentes, domum dilabuntur.

CAP. XIII. Hac clade perculsum, & dubium consilii Xerxem Mardonius aggreditur. Hortatur in regnum abeat, ne quid seditionis mo-

A. C. 480.

69. N. Veritus. Vid. Plutarch. in Them. & Aristid. Herod. l. 8. Corn. Nep. in Them. Polyaen. l. 1. Frontin. 2. 1?.

70. Vid. Herod. l. 7. Pauf. in Lacon. Orosius Artemidoram vocat, quemadmodum N.

71. Sic N. Alii, mersae.

moveat fama adversi belli, in majus, sicuti mos est, omnia extollens: sibi ccc. millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat, qua manu aut cum gloria ejus perdomiturum se Græciam: aut, si aliter eventus ferat, sine ejusdem infamia hostibus cessurum. Probato consilio, Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Græci audita regis fuga, consilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo veluti victor maris fecerat; ut intercluso reditu, aut cum exercitu deleretur; aut, desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themistocles, timens ne interclusi hostes desperationem in virtutem verterent, & iter quod aliter non pateret, ferro patefacerent; satis multos hostes in Græcia remanere dictitans, nec augeri numerum retinendo oportere; cum vincere consilio ceteros non posset, eundem servum ad Xerxem mittit, certioremque consilii facit; & occupare transitum maturata fuga jubet. Ille percussus nuntio, tradit ducibus milites perducendos, ipse cum paucis Abydon contendit. Ubi cum solutum pontem hibernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha trepidus trajecit. Erat res spectaculo digna, & æstimatione sortis humanæ, rerum varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo ante vix æquor omne capiebat; carentem etiam omni servorum ministerio, cujus exercitus propter multitudinem, terris graves erant. Nec pedestribus copiis, quas ducibus assignaverat, felicius iter fuit: siquidem quotidiano labori (neque enim ulla est metuentibus quies) etiam fames accesserat.

Multorum

Multorum deinde dierum inopia contraxerat & pestem: tantaque fœditas morientium fuit, ut viæ cadaveribus implerentur, alitesque & bestiæ, escæ [72] illecebris solicitatæ, exercitum sequerentur.

CAP. XIV. Interim [73] Mardonius in Græcia Olynthum expugnat. Athenienses quoque in spem pacis, amicitiamque regis solicitat spondens incensæ eorum urbis etiam in majus restitutionem. Posteaquam nullo pretio libertatem videt his venalem, incensis quæ ædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. Eo & Græcorum exercitus, qui centum millium fuit, sequutus est: ibique prælium commissum. Sed Fortuna regis cum duce mutata non est. Nam victus [74] Mardonius, veluti ex naufragio cum paucis profugit. Castra referta regalis opulentiæ capta. Unde primum Græcos, diviso inter se auro Persico, divitiarum luxuria cepit. Eodem forte die, quo Mardonii copiæ deletæ sunt, etiam navali prælio in Asia sub monte * Mycale, adversus Persas dimicatum est. Ibi ante congressionem, cum classes ex adverso starent, fama ad utrumque exercitum venit, vicisse Græcos, & Mardonii copias occidione occidisse. Tantam famæ velocitatem fuisse, ut cum matutino tempore prælium in Bœotia commissum sit, meridianis horis in Asiam, per tot maria, & tantum spatii, tam brevi horarum momento, de victoria nuntiatum sit. Confecto bello, cum de præmiis civitatum A. C. 479.

72. Sic N. W. B. Alii omittunt, escæ.

73. Vid. Plut. in Arist. Diod. Sic. l. 11. Herodot. l. 8. Corn. Nep. l. in Pausan.

74. Vid. Herod. l. 9. Plutarch. in Aristot. Cornel. Nep. in Aristot. & Pausf. Ctes. l. 11. Diod. l. 11. Strab. 9. & Pausan. in Lacon. & Bœot.

* Vid. Polyæn. l. 1. Frontin. l. 1. Diod.

civitatum ageretur, omnium judicio, Atheniensium virtus ceteris prælata. Inter duces quoque Themistocles princeps civitatum testimonio judicatus, gloriam patriæ suæ auxit.

A. C. 478. CAP. XV. Igitur 75 Athenienses aucti, & præmiis belli, & gloria, urbem ex integro condere moliuntur. Cum mœnia majora complexi fuissent, suspecti esse Lacedæmoniis cœpere, recte reputantibus, quibus ruina urbis tantum incrementi dedisset, quantum sit datura munita civitas. Mittunt ergo legatos, qui monerent, ne munimenta hostibus & receptacula futuri belli exstruant. Themistocles, ut vidit spei urbis invideri, non existimans abrupte agendum, respondit legatis; ituros Lacedæmonem, qui de ea re pariter cum illis consulant. Sic dimissis Spartanis, hortatur suos, opus maturent. Dein ipse interjecto tempore in legationem proficiscitur; & nunc in itinere infirmitate simulata, nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil possit, diem de die proferendo, spatium consummando operi quærebat; cum interim nuntiatur Spartanis, opus Athenis maturari; propter quod denuo legatos mittunt ad 76 rem inspiciendam. Tum Themistocles per servum magistratibus Atheniensium scribit, legatos vinciant, pignusque teneant, ne in se gravius consulatur. Adit deinde concionem Lacedæmoniorum: indicat permunitas Athenas esse, & posse jam illatum bellum non armis tantum, sed etiam muris

75. Vid. Diod. l. 11. Thucyd. l. 1. Corn. Nep. in Themist. Polyæn. l. 1. Frontin. l. 1. Pausan. l. 1. Plut. &

76. Sic N. Alii voces transponunt.

77. Vid.

muris ſuſtinere. Si quid ob eam rem de ſe crudelius ſtatuerent, legatos eorum in hoc pignus Athenis retentos. Graviter deinde caſtigat eos, quod non virtute, ſed imbecillitate ſociorum, potentiam quærerent. Sic dimiſſus, veluti triumphatis Spartanis, à civibus excipitur. Poſt hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & ut bis illatum à Perſis Græciæ bellum ulciſcerentur, ultro fines eorum depopulantur. Ducem ſuo, ſociorumque exercitui deligunt [77] Pauſaniam, qui pro ducatu, regnum Græciæ affectans, proditionis præmium cum Xerxe, nuptias filiæ ejus paciſcitur, redditis captivis, ut fides regis aliquo beneficio obſtringeretur. Scribit præterea Xerxi, quoſcunque ad ſe nuntios miſiſſet, interficeret: ne res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Athenienſium Ariſtides, belli ſocius [78] electus, collegæ conatibus obviam eundo, ſimul & in rem ſapienter conſulendo, proditionis conſilia diſcuſſit. Nec multo poſt accuſatus Pauſanias, damnatur. Igitur Xerxes, cum proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum inſtituit. Græci quoque ducem conſtituunt * Cimonem Athenienſem, filium Miltiadis, quo duce apud Marathonem pugnatum eſt, juvenem, cujus magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem conjectum, ibique defunctum, tranſlatis in ſe vinculis,

A. C. 477.

A. C. 476.

A. C. 475.

A. C. 487.

77. Plutarch. in Themiſt. Ariſt. & Cimone, Thucyd. l. 1. Herod. l. 9. Diod. Sic. l. 11. Cornel. Nep. in Them. Ariſt. & Pauſ. Ælian. l. 4. Polyæn. l. 8. Xenoph. Hiſt. Græc. 2. Valer. Max. 2.

78. Sic N. & W. Ab aliis omittitur, electus.

* Vid. Diod. l. 11. Herod. l. 6. Thucyd. l. 1. Plutarch. & Corn. Nep. in Cim. Val. Max. 5. Plat. in Men. Polyæn. 4. Frontin. 1.

* Vid.

culis, ad sepulturam redemit. Nec in bello judicium deligentium fefellit: siquidem non inferior virtutibus patris, ... erxem terrestri navalique bello superatum, trepidum recipere se in regnum coegit.

LIBER III.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Xerxis & Artabani praefecti perfidi tragicus interitus.*
2. *Bellorum inter Lacedaemonios & Athenienses origo. Spartae Respublica, & Legislator.*
3. *Leges à Lycurgo Spartanis latae, quomodo ratae fiant & habeantur.*
4. *Bellum Messeniis illatum ob stupratas virgines: & spuriorum Spartanorum in Italiam migratio.*
5. *Messenii scelerum suorum luunt poenas; & bellum instaurant, ac tandem superantur.*
6. *Tertium bellum Messenium, Peloponnesiacum item, in quo multae eventuum variorum facies.*
7. *Pacis foedus ruptum. Spartani premuntur Periclis virtute, cujus egregia in rempublicam merita describuntur. Iterum pax sancita & violata: unde bellum Siculum.*

CAP. I.

A. C. 474. XErxes rex Persarum, terror antea gentium, bello in Graeciam infeliciter gesto etiam suis contemtui esse coepit. Quippe * Artabanus

* Vid. Diod. l. 11, Ctes. in Pers. Aristot. Polit. l. 5.

tabanus præfectus ejus, deficiente quotidie regis majestate, in spem regni adductus, cum septem robustissimis filiis regiam vesperi ingreditur, (nam amicitiæ jure semper illi patebat) trucidatoque rege, voto suo obsistentes filios ejus, dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe, puero admodum, fingit regem à Dario qui erat adolescens, quo maturius regno potiretur, occisum; impellit Artaxerxem parricidium parricidio vindicare. Cum ventum ad domum Darii esset, dormiens inventus, quasi somnum fingeret, interficitur. Dein A. C.
cum unum ex regis filiis sceleri suo superesse 473.
Artabanus videret, metueretque de regno certamina principum, assumit in societatem consilii Bacabasum; qui præsenti statu contentus, rem prodit Artaxerxi, ut pater ejus occisus; ut frater falsa parricidii suspicione oppressus; ut denique ipsi pararentur insidiæ. His cognitis Artaxerxes, verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse armatum exercitum jubet, recogniturus & numerum militum, & in armis industriam singulorum. Itaque cum inter ceteros & ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulat, se breviorem loricam habere: jubet Artabanum secum commutare: exuentem se, ac nudatum, gladio trajicit: tum & filios ejus corripi jubet Atque ita egregius adolescens, & cædem patris, [1] & necem fratris, & se ab insidiis Artabani vindicavit.

CAP. II. Dum hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmoniis & Atheniensibus, in duas divisa partes, ab externis

1. Sic N. B. W. Alii omittunt, & necem fratris. Vid. Diod. Sic. Ctesiam.
2. Vid.

externis bellis, velut in viscera sua, arma convertit. Fiunt igitur de uno populo duo corpora: & eorundem castrorum homines, in duos hostiles exercitus dividuntur. Hinc Lacedæmonii communia quondam civitatum auxilia, ad vires suas trahebant: inde Athenienses, & vetustate gentis, & gestis rebus illustres, propriis viribus confidebant. Atque ita duo potentissimi Græciæ populi, institutis Solonis, & Lycurgi legibus pares ex æmulatione virium in bellum ruebant. Namque [2] Lycurgus cum fratri suo Polydectæ Spartanorum regi successisset, regnumque sibi vindicare potuisset, Charilao, filio ejus, qui natus postumus fuerat, cum
A. C. 893. ad ætatem adultam pervenisset, regnum summa fide restituit: ut intelligerent omnes, quanto plus apud bonos pietatis jura, quam [3] opes valerent. Medio igitur tempore dum infans convalescit, tutelamque ejus administrat, non habentibus Spartanis leges instituit, non inventione earum magis, quam exemplo clarior: siquidem nihil lege ulla in alios sanxit, cujus non ipse primus in se documenta daret. Populum in obsequia principum, principes ad justitiam imperiorum formavit. Parcimoniam omnibus suasit, existimans laborem militiæ, assidua frugalitatis consuetudine faciliorem fore. Emi singula non pecunia, sed compensatione mercium jussit. Auri argentique usum, velut omnium scelerum materiam sustulit.

CAP. III.

2. Vid Plut. in ejus vita. Herodot. L. 1. Strabon. l. 10. Xenoph. de rep. Laced. Pol. l. 6. Val. Max. l. . Pausan. in Lacon.

3. Sic N. Alii hic reperiunt, omnes, prius in hac periodo positum. Cujus vice Faber, Homines, ponendum suadet.

4. Sic

CAP. III. Administrationem reipublicæ A. C.
per ordines divisit: Regibus potestatem bel- 893.
lorum, magistratibus judicia per annuas successiones, senatui custodiam legum, populo sublegendi senatum, vel creandi quos vellet magistratus, potestatem permisit. Fundos omnium æqualiter inter omnes divisit, ut æquata patrimonia neminem potentiorem altero redderet. Convivari omnes publice jussit, ne cujus divitiæ vel luxuria in occulto essent. Juvenibus non amplius una veste uti toto anno permisit, nec quenquam cultius quam alterum progredi, nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuria, sed 4 inopia & laboribus agerent. Nihil eos somni causa substernere, & vitam sine pulmento degere, neque prius in urbem redire, quam viri facti essent, statuit. Virgines sine dote nubere jussit, ut uxores eligerentur, non pecuniæ; severiusque matrimonia sua viri coercerent, cum nullis dotis frænis tenerentur. Maximum honorem non divitum & potentium, sed pro gradu ætatis senum esse voluit: Nec sane usquam terrarum locum honoratiorem senectus habet. Hæc quoniam primo, solutis antea moribus, dura videbat esse, auctorem eorum 5 Apollinem Delphicum fingit, & inde se ea ex præcepto numinis detulisse, ut consuescendi tædium metus religionis vincat. Dein ut æternitatem legibus suis da-
ret, jurejurando obligat civitatem, nihil eos A. C.
de 876.

4 Sic N. Alii legunt, in opere. l. 1. Plut. in Lycurg. Strab. l. 10. Cic.
5. Vid. Herodot. l. 1. Valer. Max. l. 3. Divin. Polyæn. l. 1.
6. Vid.

de ejus legibus mutaturos priusquam reverteretur: & simulat, se ad oraculum Delphicum proficisci, consulturum, quid addendum mutandumque legibus videretur. Proficiscitur autem Cretam, ibique perpetuum exilium egit, abjicique in mare ossa sua moriens jussit, ne relatis Lacedæmonem, solutos se Spartani religione jurisjurandi in dissolvendis legibus arbitrarentur.

CAP. IV. His igitur moribus ita brevi
A. C. 742. civitas convaluit, ut, cum [6] Messeniis propter stupratas virgines suas in solenni Messeniorum sacrificio, bellum intulissent, gravissima se execratione obstrinxerint, non prius quam [7] Messeniam expugnassent, reversuros, tantum sibi vel de viribus suis, vel de fortuna spondentes. Quæ res initium dissensionis Græciæ, & intestini belli causa & origo fuit. Itaque, cum contra præsumtionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur, & querelis uxorum post tam longam viduitatem revocarentur: veriti, ne hac perseverantia belli, gravius sibi quam Messeniis nocerent: quippe illis quantum juventutis bello intercidat, mulierum fecunditate suppleri; sibi & belli damna assidua; & fecunditatem uxorum,
A. C. 731. absentibus viris, nullam esse: itaque legunt juvenes ex eo genere militum, qui post jusjurandum in supplementum venerant, quibus Spartam remissis promiscuos omnium feminarum concubitus permisere: maturiorem futuram conceptionem rati, si eam singulæ per plures viros experirentur. Ex his nati, ob

6. Vid. Strab. l. 6. & 8. Pausan. in Mess. Oros. l. 1.

7. Legi debet Messenam vel Messenem; de urbe enim, non territorio agitur.

8. Vel

ob notam materni pudoris, [8] Partheniæ vocati: qui cum ad annos xxx. pervenissent, metu inopiæ (nulli enim pater existebat, cujus in patrimonium successio speraretur) ducem Phalanthum assumunt, filium Araci, qui A. C.
auctor Spartanis fuerat, juventutis ad gene- 702.
randam sobolem domum remittendæ: ut sicuti dudum patrem ejus nascendi auctorem habuissent, sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. Itaque nec salutatis matribus, è quarum adulterio infamiam collegisse videbantur, ad sedes inquirendas proficiscuntur; diuque & per varios casus jactati, tandem in Italiam deferuntur, & occupata arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, sedes
[9] sibi constituunt. Sed post annos plurimos A. C.
dux eorum Phalanthus, per seditionem in 894.
exilium proturbatus, Brundusium se contulit, quo expulsi sedibus suis veteres Tarentini concesserant. Hic moriens persuadet ut ossa sua postremasque reliquias conterant, & tacite spargi in foro Tarentinorum curent: Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse, Illi arbitrantes eum in ultionem sui, civium fata prodidisse, præceptis paruere: sed oraculi diversa sententia fuerat. Perpetuitatem enim urbis, non amissionem hoc facto promiserat [10] Deus. Ita ducis exulis consilio, & hostium ministerio, possessio Tarentina Partheniis in æternum fundata: ob cujus beneficii memoriam Phalantho divinos honores decrevere.

CAP. V.

8. Vel etiam Parthenii. Vid. Strab. l. 9. Arist. Pol, l. 5. Pausan. in Phoc.

9. Sic B. Alii legunt, ibi.

10. Sic N. Alii omittunt, Deus.

CAP. V. Interea Messenii, cum virtute (A. C. 722.) non possent, per insidias expugnantur. Dein, cum per annos LXXX. gravia servitutis, verbera plerumque & vincula, ceteraque captivitatis mala perpessi essent, post longam pœnarum patientiam, bellum [11] instaurant. (A. C. 683.) Lacedæmonii quoque eo conspiratius ad arma concurrunt, quo adversus servos dimicaturi videbantur. Itaque cum hinc injuria, inde indignitas animos acueret: Lacedæmonii de belli eventu oraculo Delphis consulto, jubentur ducem belli ab Atheniensibus petere. Porro Athenienses, cum responsum (A. C. 682.) cognovissent, in contemtum Spartanorum, Tyrtæum, poetam, claudum pede, misere: qui tribus prœliis fusos, eo usque desperationis Spartanos adduxit, ut ad supplementum exercitus, servos suos manumitterent, hisque interfectorum matrimonia pollicerentur; ut non numero tantum amissorum civium, sed & dignitati succederent. Sed reges Lacedæmoniorum, ne contra fortunam pugnando, majora detrimenta civitati infligerent, reducere exercitum voluerunt; ni intervenisset Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitavit; in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli consilia conscripserat. Itaque tantum ardorem militibus injecit, ut non de salute, sed de sepultura soliciti, tesseras, insculptis suis & patrum nominibus, dextro brachio deligarent; ut, si omnes adversum prœlium consumsisset, & temporis

11. Sic N. Alii legunt, restaurant. Vid. Strab. l. 6. Pausan. in Messen. Horat. in Art. Platon. de Leg. l. 1. & passim. Polyæn. Strat. l. 1. Plut. in Lycurg. Quint. l. 10. Stob. in Eclog. Lycurg. Rhet. orat. cont. Leoc. Max. Tyr. differt. 2. Thucyd. l. 1. Plut. in Peric. in Nic. & Alcib. Diod. l. 11. Plin. l. 30. Gellium. l. 17. pro 80. alii supponunt 40.

12. Sic

poris ſpatio confuſa corporum lineamenta eſſent, ex indicio titulorum tradi ſepulturæ poſſent. Cum ſic animatum reges exercitum viderent, curant rem hoſtibus nuntiari. Meſſeniis autem non timorem res, ſed æmulationem mutuam dedit. Itaque tantis animis concurſum eſt, ut raro unquam cruentius prælium fuerit. Ad poſtremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit. A. C. 666.

CAP. VI. Interjecto tempore, tertium quoque bellum Meſſenii reparavere: in cujus auxilium Lacedæmonii, inter reliquos ſocios, etiam Athenienſes adhibuere: quorum fidem cum ſuſpectam haberent, ſupervacaneos ſimulantes, à bello eoſdem dimiſerunt. Hanc rem Athenienſes graviter ferentes, pecuniam, quæ erat in ſtipendium Perſici belli ab univerſa Græcia collata, à Delo Athenas transferunt, ne deficientibus à fide ſocietatis Lacedæmoniis, prædæ ac rapinæ eſſet. Sed nec Lacedæmonii quievere: qui cum Meſſeniorum bello occupari eſſent, Peloponnenſes immiſere, qui bellum Athenienſibus facerent. Parvæ tunc temporis, claſſe in Ægyptum miſſa, vires Athenienſibus erant: Itaque navali prælio dimicantes, facile ſuperantur. Interjecto deinde tempore, poſt reditum ſuorum aucti & claſſis & militum robore, prælium reparavere. Jam & Lacedæmonii, omiſſis Meſſeniis, adverſus Athenienſes arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad poſtremum æquo Marte utrinque diſceſſum. Inde revocati Lacedæmonii ad Meſſeniorum bellum, ne medium tempus otioſum Athenienſibus relinquerent, cum Thebanis paciſcuntur, ut Bœotiorum imperium his reſtituerent,

A. C. 467. A. C. 465. A. C. 460. A. C. 455.

rent, quod temporibus Persici belli amiserant, ut illi Athenienfium bella fufciperent. Tantus furor Spartanorum erat, ut duobus bellis impliciti, fufcipere tertium non recufarent, dummodo inimicis fuis hoftes acquirerent. Igitur Athenienfes, adverfus tantam tempeftatem belli, duos duces deligunt,
A. C. 453. Periclem fpectatæ virtutis virum, & Sophoclem fcriptorem tragœdiarum: qui divifo exercitu, & Spartanorum agros vaftaverunt, & multas Achajæ civitates Athenienfium imperio adjecerunt.

CAP. VII. His malis fracti Lacedæmonii,
A. C. 445. in annos XXX. pepigerunt pacem: fed tam longum otium inimicitiæ non tulerunt. Ita
A. C. 431. quintodecimo anno, rupto fœdere, cum contemtu deorum hominumque, fines Atticos populantur: & ne prædam potius, quam pugnam expetiffe viderentur, hoftes ad prælium provocant. Sed Athenienfes, confilio Periclis ducis, populationis injuriam differunt in tempus ultionis, fupervacuam pugnam exiftimantes, cum ulcifci hoftem fine periculo poffent. Deinde interjectis diebus, naves confcendunt, & nihil fentientibus Lacedæmoniis, totam Spartam deprædantur multoque plura auferunt, quam amiferant. Prorfus ut in comparatione damnorum, longe pluris fuerit ultio, quam injuria. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita: fed multo clarior privati patrimonii contemtus fuit. Hujus agros in populatione ceterorum, intactos, hoftes reliquerant, fperante acquirere fe illi poffe, aut periculum ex invidia, aut ex fufpicione proditionis infamiam. Quod ante profpiciens Pericles, & futurum populo prædixerat,

prædixerat, & ad invidiæ impetum declinandum, agros ipsos dono reipublicæ dederat: atque ita, unde periculum quæsitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit. Post hæc interjectis diebus, navali prælio dimicatum est: victi Lacedæmonii fugerunt. A. C. 428. Nec cessatum deinceps est, quin aut terra, aut mari, varia præliorum fortuna invicem se trucidarent. Denique fessi tot malis, pacem in A. C. 420. annos quinquaginta fecere, quam non nisi sex annis servaverunt. Nam inducias, quas proprio nomine condixerant, ex sociorum persona rumpebant: quippe quasi minus perjurii contraherent, si ferentes sociis auxilia, potius quam si [12] ipsi aperto prælio dimicassent. Hinc bellum in Siciliam translatum: A. C. 415. quod priusquam expono, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt.

12. Sic N. Alii omittunt, ipsi.

LIBER IV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Siciliæ insulæ situs, soli natura. Ætna item montis ac Scyllæ & Charybdis miraculum.*
2. *Nomina, incolæ veteres, tyranni Siciliæ, cui Carthaginienses inhiant.*
3. *Rheginenses ab Himeranis oppressi. Athenienses imperium Siciliæ ambiunt, & prospere agunt initio.*
4. *In incepto pergentes, Syracusani Lacedæmonios accersunt. Græcorum concursus fit, & bellum in Siciliam transfertur.*
5. *Athenienses à Gylippo, Lacedæmoniorum duce, terra marique franguntur: ducibus Demosthene & Nicia indecoro fato sublatis.*

CAP. I.

1 SIciliam ferunt anguſtis quondam faucibus Italiæ adhæſiſſe; direptamque velut à corpore, majore impetu ſuperi maris, quod toto undarum onere illuc vehitur. Eſt autem ipſa terra tenuis ac fragilis; & cavernis quibuſdam fiſtuliſque ita penetrabilis, ut ventorum tota ferme flatibus pateat; nec non & ignibus generandis nutriendiſque ſoli ipſius naturalis materia: quippe intrinſecus ſtratum ſulphure & bitumine traditur: quæ res facit, ut ſpiritu cum igne inter interiora luctante, frequenter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. Inde denique Ætnæ montis per tot ſecula durat incendium. Et ubi acrior per ſpiramenta cavernarum ventus incubuit, arenarum moles egeruntur. Proximum Italiæ promontorium, Rhegium dicitur, ideo quia Græce abrupta hoc nomine pronuntiantur. Nec mirum ſi fabuloſa eſt loci hujus antiquitas, in quem res tot coiere miræ. Primum quod nuſquam alias tam torrens fretum, nec ſolum citato impetu, verum etiam ſævo; neque experientibus modo terribile, verum etiam procul videntibus. Undarum porro in ſe concurrentium tanta pugna eſt, ut alias veluti terga dantes in imum deſidere, alias quaſi victrices in ſublime ferri videas: nunc hic fremitum ferventis æſtus, nunc illic gemitum in voraginem deſidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Ætnæ montis ignes, & inſularum

1. Vid. Thucyd. l. 6. Dionyſ. Hal. l. 1. Strab. l. 6. Plin. l. 3.

2. Sic

larum Æolidum, veluti ipsis undis alatur incendium. Neque enim in tam angustis terminis aliter durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi [2] & humoris nutrimentis aleretur. Hinc igitur fabulæ Scyllam & Charybdin peperere: hinc latratus auditus, hinc monstri credita simulacra, dum navigantes magnis vorticibus pelagi desidentis exterriti, latrare putant undas, quas sorbentis æstus vorago conlidit. Eadem causa etiam Ætnæ montis perpetuos ignes facit. Nam aquarum ille concursus, raptum secum spiritum in imum fundum trahit, atque ibi suffocatum tamdiu tenet, donec per spiramenta terræ diffusus, nutrimenta ignis incendat. Jam ipsa Italiæ Siciliæque vicinitas, jam promontoriorum altitudo ipsa ita similis est ut quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit; credentibus, coeuntibus in se promontoriis, ac rursum discedentibus, solida intercipi absumique navigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum, sed metu & admiratione transeuntium. Ea est enim procul inspicientibus natura loci, ut sinum maris, non transitum putes: quo cum accesseris, discedere ac se jungi promontoria, quæ antea juncta fuerant, arbitrere.

CAP. II. [3] Siciliæ primo Trinacriæ nomen fuit; postea Sicania cognominata est. Hæc à principio patria Cyclopum fuit: quibus extinctis, Cocalus regnum insulæ occupavit: post quem singulæ civitates in tyrannorum imperium concesserunt, quorum nul- A. C. 1227.

la

2. Sic N. B. W. Alii omittunt, &c.
3. Vid. Dionys. Halic. l. 1. Thucyd. l. 6. Diod. l. 4. Strab. l. 6. Euseb. in Chron.

4. Hunc

la terra feracior fuit. Horum ex numero
A. C. 662. Anaxilaus justitia cum ceterorum crudelitate certabat; cujus moderationis haud mediocrem fructum tulit: quippe decedens cum filios parvulos reliquisset, tutelamque eorum 4 Micalo, spectatæ fidei servo, commisisset: tantus amor memoriæ ejus apud omnes fuit, ut parere servo, quam deserere regis filios mallent; principesque civitatis obliti dignitatis suæ, regni majestatem administrari per servum paterentur. * Imperium Siciliæ etiam Carthaginienses tentavere; diuque varia victoria cum tyrannis dimicatum. Ad postremum amisso Hamilcare imperatore cum
A. C. 480. exercitu, aliquantisper quievere victi.

CAP. III. Medio tempore cum 5 Rhegini discordia laborarent, civitasque per dissensionem divisa in duas partes esset; veterani ex altera parte ab Himera in auxilium vocati, pulsis civitate, contra quos implorati fuerant; & mox cæsis, quibus tulerant auxilium, urbem cum conjugibus & liberis sociorum occupavere; ausi facinus nulli tyranno comparandum: quippe ut Rheginis melius fuerit vinci, quam vicisse. Nam sive victoribus captivitatis jure servissent, sive amissa patria exulare necesse habuissent, non tamen, inter aras & patrios lares trucidati, crudelissimis tyrannis patriam cum conjugibus ac liberis prædam reliquissent. Catinienses quoque cum
A. C. 426. Syracusanos graves paterentur, diffisi viribus suis, auxilium ab Atheniensibus petivere: qui seu studio majoris imperii, quo Asiam Græciamque

4. Hunc Herod. & Macrob. Micythum vocant.
* Vid. Diod. 11. Herod. 7.

5. Vid. Plin. l. 31. Strab. l. 6. Sil. Ital. l. 4. Thucyd. l. 3. Diod. Sic. l. 11.

6. Vid.

ciamque penitus occuparent, ſeu metu factæ pridem à Syracuſanis claſſis, ne Lacedæmoniis illæ vires accederent; Lamponium ducem cum claſſe in Siciliam miſere, ut ſub ſpecie ferendi Catinienſibus auxilii, tentarent Siciliæ imperium. Et quoniam prima initia, frequenter cæſis hoſtibus proſpera fuerant; majore denuo claſſe, & robuſtiore exercitu, Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petivere: ſed Catinienſes, ſive metu Athenienſium, ſive tædio belli, pacem cum Syracuſanis, remiſſis Athenienſium auxiliis, fecerunt. A. C. 423.

CAP. IV. [6] Interjecto deinde tempore, cum fides pacis à Syracuſanis non ſervaretur, denuo legatos Athenas mittunt, qui ſordida veſte, capillo barbaque promiſſis, & omni ſqualoris habitu ad miſericordiam commovendam acquiſito, concionem deformes adeunt: adduntur precibus lacrymæ: & ita miſericordem populum ſupplices movent, ut damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant. Igitur claſſis ingens decernitur creantur duces Nicias, & Alcibiades, & Lamachus; tantiſque viribus Sicilia repetitur, ut ipſis terrori eſſent, in quorum auxilia mittebantur. Brevi poſt tempore, revocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedeſtria ſecunda Nicias & Lamachus faciunt: munitionibus deinde circumdatis, hoſtes etiam marinis commeatibus in urbe clauſos intercludunt. Quibus rebus fracti Syracuſani, auxilium à Lacedæmoniis petiverunt. Ab his mittitur Gylippus, ſolus, ſed in quo inſtar omnium

A. C. 415.

6. Vid. Diod. l. 12. & 13. Thucyd. Nep. in Alcib. Valer. l. 1. & l. 3. & l. 6. Plut. in Nic. & Alcib. Corn. & c.

7. Sic

um auxiliorum erat. Is audito [7] in itinere
belli jam inclinato ſtatu, auxiliis partim in
A. C. Græcia, partim in Sicilia contractis, oppor-
414. tuna bello loca occupat. Duobus deinde præ-
liis victus, congreſſus tertio, occiſo Lamacho,
& hoſtes in fugam compulit, & ſocios obſi-
dione liberavit. Sed cum Athenienſes à bello
terreſtri in navale ſe tranſtuliſſent, Gylippus
claſſem Lacedæmone cum auxiliis arceſſit:
quo cognito, & ipſi Athenienſes in locum
amiſſi ducis Demoſthenem & Eurymedonta,
A. C. cum ſupplemento copiarum mittunt: Pelo-
413. ponneſii quoque, communi civitatum decre-
to, ingentia Syracuſanis auxilia miſere; &
quaſi Græciæ bellum in Siciliam tranſlatum
eſſet, ita ex utraque parte ſummis viribus di-
micabatur.
A. C. CAP. V. Prima igitur congreſſione na-
413. valis certaminis, Athenienſes vincuntur. Ca-
ſtra quoque cum omni publica ac privata pe-
cunia amittunt. Super hæc mala, cum etiam
terreſtri prælio victi eſſent, tunc Demoſthe-
nes [8] conſulere cœpit, ut abirent Sicilia, dum
res, quamvis afflictæ, nondum tamen perditæ
forent: neque in bello male auſpicato am-
plius perſeverandum eſſe; domi graviora, &
forſitan infeliciora bella, in quæ ſervare hos
urbis apparatus oporteat. Nicias, ſeu pudore
male actæ rei, ſeu metu deſtitutæ ſpei civi-
um, ſeu impellente fato, manere contendit.
Reparatur igitur navale bellum, & animi à
prioris fortunæ procella, ad ſpem certaminis
revocantur; ſed inſcitia ducum, qui inter an-
guſtias

7 Sic N. & W. Alii legunt, genere.
8. Sic N. Alii, cenſere, quæ vox ad ſenſum magis ſpectat. Vid. Diod l. 13. Plut in Nicia. Thucyd l. 7.

9 Sic

gustias maris tuentes se Syracusanos aggressi fuerant, facile vincuntur. Eurymedon dux in prima acie fortissime dimicans, primus cadit: triginta naves, quibus præfuerat, incenduntur. Demosthenes & Nicias, & ipsi victi, exercitum in terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere terrestri. Ab his relictas centum triginta naves Gylippus invasit: ipsos deinde insequitur: fugientes partim capit, partim cædit. Demosthenes, amisso exercitu, à captivitate gladio & voluntaria morte se vindicat: Nicias vero, 9 etiam Demosthenis, ut sibi consuleret, admonitus exemplo, cladem suorum, captivitatis dedecore cumulavit.

9 Sic N. Alii legunt. Demosthenis quidem exemplo, ut sibi autem ne consuleret, admonitus, cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

LIBER V.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Alcibiades Siculi belli concitor in exilium conjectus, Lacedæmonios ad bellum Atheniensibus inferendum impellit. Huic bello Darius rex Persarum accedit socius Lacedæmoniis.*
2. *Alcibiadis res gestæ in patriam. Lacedæmoniis suspectus, negotium illis facessit Tissafernis opera.*
3. *Alcibiades statum reip. mutat, deinde classe instructa in bellum pergit adversus Lacedæmonios.*
4. *Navalis pugna & præclara de Lacedæmoniis victis ab Alcibiade reportata victoria.*

Is

Is desideratus civibus suis Athenas reversus summa cum omnium lætitia excipitur.

5. *Lacedæmonii Persarum freti auxilio exercitum Atheniensium in Asia sparsum opprimunt. Alcibiades ob rem male gestam veritus populi impetum, denuo in voluntarium exilium proficiscitur.*

6. *Conon, Alcibiadis successor, invalidos & novos milites nactus, infeliciter rem gerit. & navali prælio superatus, concedit ad Evagoram.*

7. *Atheniensium tot cladibus fractorum pusillanimitas.*

8. *Lacedamonii victores urbe Athenarum deditione potiuntur. Lysander statum reip. mutat: inde xxx. tyranni, & cædes Altibiadis.*

9. *Theramenes, tyrannorum unus, vir moderatus, à collegis trucidatur. Thrasybulus remp. collapsam restituit, & prælio commisso, xxx. tyrannorum sævissimos, Critiam & Hippolochum, mactat.*

10. *Thrasybulus populares fugientes placide revocat: superstites tyrannos urbe pellit; qui, dum bellum reparare student, comprehensi trucidantur, ἀμνηστία, id est, discordiarum oblivione, inter cives sancita.*

11. *Darii mors; inter cujus filios, Artaxerxem & Cyrum, lis de regno, qua prius in occultum, deinde vero in apertum bellum erumpente, Artaxerxes demum, fratre occiso, & victoria & regno potitur.*

CAP.

CAP. I.

DUM [1] Athenienses in Sicilia bellum
per biennium cupidius, quam feliciu,
gerunt, interim concitor & dux ejus Al-
cibiades absens Athenis insimulatur, [my- A. C.
steria [2] Cereris] Initiorum sacra, nullo ma- 415.
gis quam silentio solennia, enuntiavisse; re-
vocatusque à bello ad judicium, sive consci-
entiam, sive indignitatem rei non ferens,
tacitus in exilium Elidem profectus est. Inde, A. C.
ubi non damnatum se tantum, verum etiam 414.
diris, per omnium sacerdotum religiones
devotum cognovit, Lacedæmona se contulit:
ibique regem Lacedæmoniorum impellit, A. C.
turbatis Atheniensibus adverso Siciliæ præ- 413.
lio, ultro bellum inferre. Quo facto omnis
[3] Græciæ multitudo, velut ad extinguendum
commune incendium, concurrunt. Tantum
odium Athenienses immoderati imperii cru-
delitate contraxerant. Darius quoque rex
Persarum, memor paterni avitique in hanc
urbem odii, facta cum Lacedæmoniis per
Tissafernem, præfectum Lydiæ, societate, A. C.
omnem sumtum belli pollicetur. Et erat 412.
hic quidem titulus cum Græcis coeundi: re
autem vera timebat, ne victis Atheniensibus,
ad se Lacedæmonii arma transferrent. Quis
igitur miretur, tam florentes Atheniensium
opes ruisse, cum ad opprimendam unam ur-
bem,

1. Vid. Plut. in Alcib. Diod. Sic. l. 13 Thucyd. l 9. Ælian. var Hist. l. 13. Corn. Nep. in Alcib.

2. Voces istæ uncis inclusæ, omnium fere editorum judicio, eliminandæ videntur: sed quia nulli codices MSS. suffragantur, retinemus.

3. Sic N. Alii legunt, omnia Græciæ regna. Græcos autem à Regum dominatione maxime abhorruisse satis notum.

bem, totius Orientis vires concurrerent? Non tamen inerti, neque incruento cecidere bello: sed præliati ad ultimum, victores etiam interdum, consumti magis fortunæ varietate, quam vi victi sunt. Principio belli omnes ab his, etiam socii, desciverant, ut fit: quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.

CAP. II. Alcibiades quoque motum adversus patriam bellum, non gregarii militis opera, sed 4 imperatoris virtutibus adjuvat.
A. C. Quippe acceptis quinque navibus in Asiam
412. contendit, & tributarias Atheniensium civitates, auctoritate nominis sui, ad defectionem compellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem: nec tam ablatum Atheniensibus ducem, quam Lacedæmoniis traditum; partaque cum amissis imperia pensabant. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus invidiæ quam gratiæ contraxit. Itaque cum principes, velut æmulum gloriæ suæ, interficiendum insidiis
A. C. mandassent, cognita re Alcibiades per uxorem
411. Agidis regis, quam adulterio cognoverat, ad Tissafernem præfectum Darii regis profugit; cui se celeriter officii comitate & obsequendi gratia insinuavit. Erat enim & ætatis flore, & formæ veneratione, nec minus eloquentia, etiam inter Athenienses, insignis: sed in conciliandis amicitiarum studiis, quam in retinendis vir melior: quia morum vitia sub umbra eloquentiæ primo latebant. Igitur persuadet Tissaferni, ne tanta stipendia classi Lacedæmoniorum

4. Sic N. unde antithesis magis elucet. Alii legunt, imperatoriis, Vid. Thucyd. l. 8. Plut. & Corn. Nep. in Alcib. Diod. l. 13. Oros. l. 2.

5. Sic

Lacedæmoniorum præberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios, quorum pro libertate, cum tributa Atheniensibus penderent, bellum susceptum sit. Sed nec auxiliis nimis enixe Lacedæmonios juvandos; Quippe memorem esse debere, alienam se victoriam, non suam instruere; Et eatenus bellum sustinendum, ne inopia deseratur. Nam regem Persarum, [5] dissidentibus Græcis, arbitrum pacis ac belli fore; & quos suis non possit, ipsorum armis victurum: perfecto autem bello, statim ei cum victoribus dimicandum. Domesticis itaque bellis Græciam [6] atterendam, ne externis vacet; exæquandasque vires partium, & inferiores auxilio levandos. Non enim quieturos post hanc victoriam Spartanos, qui vindices se libertatis Græciæ professi sint. Grata oratio Tissaferni fuit. Itaque commeatus maligne præbere; classem regiam non totam mittere; ne aut victoriam totam daret, aut necessitatem deponendi belli imponeret.

A. C. 411.

CAP. III. Interea Alcibiades hanc operam civibus venditabat: ad quem legati Atheniensium venissent, pollicetur his amicitiam regis, si respubl. à populo translata ad senatum foret: sperans, ut aut, concordante civitate, dux belli ab omnibus legeretur; aut discordia inter ordines facta, ab altera parte in auxilium vocaretur. Sed Atheniensibus imminente periculo belli, major salutis quam dignitatis cura fuit. Itaque, permittente populo, * imperium ad senatum transfertur. Qui cum,

5. Sic N. Alii legunt, dissentientibus.
6. Sic N. Alii legunt, obterendam.

* Vide Strab. l. 9. Thucyd. l. 8. Diod. l. 13.

cum, insita [7] genti superbia, crudeliter in plebem consuleret, singulis tyrannidis sibi impotentiam vindicantibus, ab exercitu Alcibiades
A. C. exul revocatur, duxq; classi constituitur. Sta-
410. tim igitur Athenas mittit, ex continenti se cum exercitu venturum, recepturumque à Quadringentis jura populi, ni ipsi redderent. Hac denuntiatione optimates territi, primo urbem prodere Lacedæmoniis tentavere: dein, cum id nequissent, in exilium profecti sunt. Igitur Alcibiades, intestino malo patria liberata, summa cura classem instruit; atque ita in bellum adversus Lacedæmonios pergit.

A. C. CAP. IV. Jam [8] Sesto Mindarus & [9] Phar-
409. nabazus, Lacedæmoniorum duces, instructis navibus expectabant. Prælio commisso, victoria penes Athenienses fuit. In eo bello major pars exercitus, & omnes ferme hostium duces cæsi: naves LXXX. captæ. Interjectis quoque diebus, cum bellum Lacedæmonii à mari in terram transtulissent, iterato vin-
A. C. cuntur. His malis fracti, pacem petiere:
408. Quam ne acciperent, opera eorum effectum est, quibus ea res quæstum præstabat. Interea & Syracusanorum auxilio illatum à Carthaginiensibus Siciliæ bellum domum revocavit: quibus rebus destitutis Lacedæmoniis, Alcibiades cum classe victrici Asiam vastat: multis

7. Intellige Nobilium: quod adeo Fabro placuit, ut refragante Exemplarium fide, in textum admitti contenderet.

8. Sic fere omnes MSS. nimirum, ad Sestum; quo loquendi more sæpius utitur Auctor noster. Vid. Xenoph. l. 1. Diod. l. 13 Plut. in Alcib. Polyæn. l. 1. Alii omittunt, Sesto.

9. Sub Persici hujus Satrapæ auspiciis militare non erubuerunt Lacedæmonii: unde non immerito inter eorum duces numeratur Pharnabazus. Eruditissimus D. Isaacus Vossius, reponendum judicat, adversus Mindarum Lacedæmoniorum ducem: cui lectioni, si MS. accederet suffragium, calculum libentissime adjecerim.

10. Sic

multis locis prælia facit: ubique victor recipit civitates quæ defecerant: nonnullas capit, & imperio Atheniensium adjicit: atque ita prisca navali gloria vindicata, adjecta etiam laude terrestris belli, desideratus civibus suis Athenas revertitur. His omnibus præliis ducentæ naves hostium, & præda ingens capta. Ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effusa omnis multitudo obviam procedit: & universos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem, miratur: in hunc oculos civitas universa, in hunc suspensa ora convertit: hunc quasi [10] Deum è cœlo missum, & ut ipsam Victoriam contuentur: laudant quæ pro patria, nec minus admirantur quæ exul contra gesserit, excusantes ipsi, iratum provocatumque fecisse. Enimvero tantum in uno viro fuisse momenti, ut maximi imperii subversi, & rursum recepti, auctor esset; & unde stetisset, eo se victoria transferret: fieretque cum eo miræ quædam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantum, verum & divinis eum honoribus onerant: certant secum ipsi, utrum contumeliosius eum expulerint, an revocaverint honoratius. Ipsos illi deos gratulantes tulere obviam, quorum execrationibus erat devotus. Et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant, eum, si queant, in cœlo posuisse cupiunt. Explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus. Non Siciliæ illis adversa pugna in ore est, sed Græciæ victoria: non classes per illum amissæ, sed acquisitæ: nec Syracusarum, sed Ioniæ,

10. Sic N. Alii omittunt, Deum.

11. Vid.

Ioniæ, Hellespontique meminerunt. Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offensa, nec in favore, studiis suorum exceptus est.

A. C. 407. CAP. V. [11] Dum hæc aguntur, à Lacedæmoniis Lysander classi belloque præficitur, & in locum Tissafernis, Darius, rex Persarum, filium suum Cyrum Ioniæ Lydiæque præposuit: qui Lacedæmonios auxiliis opibusque ad spem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum centum navibus in Asiam profectum, dum agros longa pace divites, securius populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites habet repentino adventu oppressere: tantaque cædes palantium fuit, ut plus vulneris eo prælio Athenienses acciperent, quam superioribus dederant: & tanta desperatio apud Athenienses erat, ut ex continenti Alcibiadem ducem Conone mutarent; arbitrantes victos se non fortuna belli, sed fraude imperatoris: apud quem plus prior offensa valuisset, quam recentia beneficia. Vicisse autem eum priore bello ideo tantum, ut ostenderet hostibus, quem ducem sprevissent, & ut carius eis ipsam victoriam venderet. Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenii, & morum luxuria faciebat. Veritus itaque multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiscitur.

A. C. 406. CAP. VI. Itaque [12] Conon Alcibiadi suffectus, habens ante oculos cui duci successisset, classem maxima industria exornat; sed navibus

11. Vid. Diodor. Sic. l. 13. Corn. Nep. in Alcib. Xenoph. l. 1. Plut. in Lysand. & Alcib.

12. Diod. Sic. l. 13. Xen. l. 1. Plut. in Alcib. & Lys. Corn. Nep. in Conone & Alcib. Isoc. in Evag. & ad Phil. Arist. Rhet. l. 2. Oros. l. 1.

navibus exercitus deerat, fortissimis quibusque in Asiæ populatione amissis. Armantur tamen senes, aut impuberes pueri, & numerus militum sine exercitus robore expletur. Sed non magnam bello moram ætas fecit imbellis: cæduntur passim, aut fugientes capiuntur; tantaque strages, aut occisorum, aut captivorum fuit, ut Atheniensium deletum non imperium tantum, verum etiam nomen videretur. Quo prælio perditis & desperatis rebus, ad tantam inopiam rediguntur, ut, consumta militari ætate, peregrinis civitatem, servis libertatem, damnatis impunitatem darent. Ex qua colluvione hominum, conscripto exercitu, domini antea Græciæ vix libertatem tuebantur. Iterum tamen fortunam maris experiendam decernunt. Tanta virtus animorum erat, ut, [13] cum paulo ante salutem desperaverint, nunc non desperent victoriam. Sed neque is miles erat, qui nomen Atheniensium tueretur; neque eæ vires, quibus vincere consuerant; neque ea scientia militaris in his, quos vincula, non castra continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occisi. Cum dux Conon eo prælio superfuisset solus, crudelitatem civium metuens, cum octo navibus ad regem Cyprium concedit Evagoram. A. C. 405.

CAP. VII. At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter gestis, fortunæ hostium insultat; captivas naves cum præda bellica, in triumphi modum ornatas, mittit Lacedæmona: ac tributarias Atheniensium civitates, quas metus A. C. 405.

13 MS. Leidense legit, ut paulo ante salutem; post speraverint victoriam: quasi utrumque laudi ducendum.

14. Sic

tus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recepit, nec aliud ditionis Atheniensium præter urbem ipsam reliquit. Quæ cuncta cum Athenis nuntiata essent, omnes, relictis domibus, per urbem discurrere pavidi: alius alium sciscitari; auctorem nuntii requirere: non pueros imprudentia, non senes debilitas, non mulieres sexus imbecillitas domi tenet: adeo ad omnem ætatem tanti mali sensus penetraverat. In foro deinde coeunt, atque ibi perpeti nocte fortunam publicam questibus [14] onerant. Alii fratres, aut filios, aut parentes deflent, cognatos alii, alii amicos cognatis cariores, & cum privatis casibus querelam publicam miscent: jam se ipsos, jam ipsam patriam perituram, miserioremque incolumium, quam amissorum fortunam [15] judicant: sibi quisque ante oculos obsidionem, famem, & superbum victoremq; hostem proponentes: jam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem & miserrimam servitutem recordantes: feliciores prorsus priores urbis ruinas [16] dicentes, quæ incolumibus filiis parentibusque, tectorum tantum ruina taxatæ sint. Nunc autem non classem, in quam, sicuti pridem, confugiant, superesse; non exercitum, cujus virtute servati pulcriora possent mœnia extruere.

CAP. VIII. [17] Sic defletæ ac prope perditæ urbi hostes superveniunt, & obsidione circumdata obsessos fame urgent. Sciebant enim neque ex advectis copiis multum superesse;

14. Sic N. Alii legunt, iterant.
15. Sic N. Alii legunt, judicantes.
16. Sic N. Alii legunt, ducentes.
17. Vid. Diod. Sic. l. 13. Xenoph. hist. Gr. l. 2. Plut. in Lysand. & Alcib. Ælian. var. hist. l. 4. Thucyd. l. 1. Strab. l. 9.

18. Vid.

esse, & ne novæ advehi possent, providerant: quibus malis Athenienses fracti, post longam famem, & assidua suorum funera, pacem petivere: quæ an dari deberet, diu inter Spartanos sociosque deliberatum. Cum multi delendum Atheniensium nomen, urbemque incendio consumendam censerent; negarunt se Spartani, ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos: pacem polliciti, si demissa Piræeum versus muri brachia dejicerent, navesque quæ reliquæ forent, traderent; resque publica ex semet ipsi XXX. rectores acciperet. In has leges traditam sibi urbem Lacedæmonii formandam Lysandro tradiderunt. Insignis hic annus & expugnatione Athenarum, & morte Darii regis Persarum, & exilio Dionysii Siciliæ tyranni, fuit. Mutato statu Athenarum, etiam civium conditio mutatur. [18] Triginta rectores reipublicæ constituuntur, qui fiunt Tyranni: quippe à principio tria millia sibi satellitum statuunt, quantum ex tot cladibus prope nec civium superfuerat; & quasi parvus hic ad continendam civitatem exercitus esset, septingentos milites à victoribus accipiunt. Cædes deinde civium ab Alcibiade auspicantur, ne iterum rempublicam sub obtentu liberationis invaderet. Quem cum profectum ad Artaxerxem, Persarum regem, comperissent, citato itinere miserunt, qui eum interciperent; à quibus occupatus, cum occidi aperte non posset, vivus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus est.

A. C. 404.

A. C. 404.

CAP. IX.

18. Vid. Diod. Sic. l. 14. Xenophon. l. 2. Plut. in Lysand. & Alcib. Corn. Nep in Thrasyb. Val. Max. l. 1. Athenæ. Deipn. l. 13 Arist. hist. An. l. 6. Cic. l. 2. de Divinit.

19. Sic.

CAP. IX. Liberati ultoris [19] hujus metu Tyranni, miseras urbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. Quod cum displicere uni ex numero suo Theramení didicissent, ipsum quoque ad [20] documentum ceterorum & terrorem omnium interficiunt. Fit igitur ex urbe passim omnium fuga; repleturque Græcia Atheniensium exulibus: quod etiam ipsum auxilium cum miseris eriperetur (nam Lacedæmoniorum edicto, civitates, exules recipere prohibebantur;) omnes se Argos & Thebas contulere; ibi non solum tutum exilium egerunt, verum etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. [21] Erat inter exules Thrasybulus, vir strenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro salute communi, etiam cum periculo, ratus; adunatis exulibus, castellum Phylen Atticorum finium occupat; nec deerat quarundam civitatum tam crudeles casus miserantium favor. Itaque Ismenias, Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, privatis tamen viribus adjuvabat; & Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites, stipendio suo instructos, in auxilium patriæ communis eloquentiæ misit. Fit itaque asperum prælium; sed cum hinc pro patria summis viribus, inde pro aliena dominatione securius pugnaretur, Tyranni vincuntur; victi in urbem [22] refugiunt; quam exhaustam cædibus suis, etiam armis spoliant. Deinde cum omnes Athenienses proditionis suspectos haberent, demigrare eos ex

A. C. 403.

19. Sic N. Alii legunt, hoc

20. Sic N. Quas voces alii omiserunt. Xen. l 2, Cic. Tusc. Quæst 1. Plut, in Nicia, & Consol. ad Apollon.

21. Vid. Corn Nep. in Thrasyb. Plutarch. in Lysand. Val. Max. l. 4. Oros. 11.

22. Sic N. Alii, refugerunt.

23. Sic

ex urbe jubent, & in brachiis muri, quæ diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperium tuentes. Post hæc Thrasybulum corrumpere, imperii societatem pollicentes, conantur: quod cum non contigisset, auxilia Lacedæmoniis petivere; quibus accitis, iterato præliantur. In eo bello Critias & Hippolochus, omnium Tyrannorum sævissimi, cadunt.

CAP. X. Ceteris victis, cum exercitus eorum, ex quibus major pars Atheniensium erat, fugeret, magna voce Thrasybulus exclamat, Cur se victorem fugiant, potius quam ut vindicem communis libertatis adjuverint? Civium illam meminerint aciem, non hostium esse, nec se ideo arma cepisse, ut aliqua victis adimat, sed ut ademta restituat; XXX. se dominis, non civitati bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum, sacrorum communium; tum vetusti per tot bella commilitii: orat, misereantur exulum civium; si tam patienter ipsi serviant, reddant sibi patriam, accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum est, ut reversus in urbem exercitus, XXX. Tyrannos emigrare Eleusina juberet, substitutis decem, qui rempubl. regerent; qui, nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggressi sunt. Dum hæc aguntur, nuntiatur Lacedæmone, 23 bellum Athenis exarsisse: ad quod comprimendum, Pausanias rex mittitur: qui misericordia exulis populi permotus, patriam miseris civibus restituit, & decem Tyrannos ex urbe Eleusina A. C. 402.

23. Sic N. Alii legunt, in bellum Athenienses exarsisse, quod minus commode dictum. Vid. Diod. l. 14. Xen. l. 2. Corn. Nep. in Thrasyb. Plut. in Lys.

24. Sic

Eleuſina migrare ad ceteros jubet. Quibus rebus cum pax ſtatuta eſſet, interjectis diebus, repente Tyranni, non minus reſtitutos exules, quam ſe in exilium actos indignantes, quaſi vero aliorum libertas, ſua ſervitus eſſet, bellum Athenienſibus inferunt. Sed ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progreſſi, per inſidias comprehenſi, ut pacis victimæ trucidantur: populus, quem emigrare juſſerant, in urbem revocatur. Atque ita per multa membra civitas diſſipata, in unum [24] tandem corpus redigitur; &, ne qua diſſenſio ex ante-actis naſceretur, omnes jurejurando obſtringuntur, diſcordiarum oblivionem fore. Interea Thebani, Corinthiique, legatos ad Lacedæmonios mittunt; qui ex manubiis portionem prædæ communis belli periculique peterent: quibus negatis non quidem aperte bellum adverſus Lacedæmonios decernunt: ſed tacitis [25] animis tantam iram concipiunt, ut ſubeſſe bellum intelligi poſſet.

A. C. 404. CAP. XI. Eodem fere tempore Darius, rex Perſarum, moritur, Artaxerxe & Cyro filiis relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro civitates, quarum præfectus erat, teſtamento legavit. Sed Cyro judicium patris, injuria videbatur. Itaque occulte adverſus fratrem bellum parabat: quod cum nuntiatum Artaxerxi eſſet, arceſſitum ad ſe fratrem, & innocentiam diſſimulatione belli ſimulantem, compedibus aureis vinxit; interfeciſſetque, ni mater prohibuiſſet. Dimiſſus igitur Cyrus, jam non occculte

24. Sic N. C. B. Alii legunt, tantum.

25. Vid. Ctef. apud Phot. Plut. in Art. Xenoph l. 1.

26. Legen-

occulte bellum, sed palam; nec per dissimulationem, sed aperta professione parare cœpit: [26] auxilia undique contrahit. Lacedæmonii memores Atheniensi bello enixe se A. C.
ejus opera adjutos, velut ignorantes contra 403.
quem bellum pararetur, decernunt, auxilia Cyro mittenda, ubi res ejus exegisset: quæ- A. C.
rentes apud Cyrum gratiam, & apud Arta- 401.
xerxem, si vicisset, veniæ patrocinia, cum nihil adversus eum aperte decrevissent. Sed cum in bello fors prælii utrumque fratrem pugnæ obtulisset, prior Artaxerxes à fratre vulneratur; quem cum equi fuga periculo subtraxisset, Cyrus, à cohorte regia oppressus, interficitur. Sic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere: quæ & in cornu, in quo steterant, vicerunt; & post mortem Cyri, neque armis à tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt; revertentesque inter tot indomitas nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris spatia virtute se usque terminos pa- A. C.
triæ defenderunt. 400.

26. Legendum suadet Faber, Auxiliis undique contractis, sed MSS. præsidio destitutus.

LIBER VI.

Breviarium Capitum.

1. *Lacedæmonii Asiæ imperium affectantes bellum movent. Rex Persarum Atheniensibus per Cononem auxilium concedit.*
2. *Lacedæmonii ducem exercitus Agesilaum præficiunt. Cononis prudenter & fortiter gesta.*

3. *Pisandri & Cononis pugna, in qua Lacedæmonii victi.*
4. *Inclinatio fortunæ Lacedæmoniorum, quam Agesilai fortitudo sustentat.*
5. *Athenienses Iphicratem & Cononem Lacedæmoniis opponunt. Athenæ ex Lacedæmoniorum spoliis instaurantur.*
6. *Græciæ pax à rege Persarum indicta, quam Lacedæmonii magno suo malo turbant.*
7. *Thebani Lacedæmonios lacessunt, unde dubia Martis alea, & pugna ad Mantineam.*
8. *Epaminondæ, fortissimi Thebanorum ducis, interitus, & elogium.*
9. *Totius Græciæ clades post Epaminondæ excessum.*

CAP. I.

A. C. 400. LAcedæmonii, more ingenii humani, quo plura habent, eo ampliora cupientes, non contenti accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt: sed major pars sub regno Persarum erat. Itaque Dercyllides, dux in hanc militiam electus, cum videret, sibi adversus duos præfectos Artaxerxi [1] regis, Pharnabazum & Tissafernem, maximarum gentium viribus succinctos, dimicandum, pacificari cum altero statuit. Aptior visus Tissafernes, vir & industria potior, & militibus Cyri, quondam regis, instructior, in colloquium vocatur, & statutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud

A. C. 399.

1. Sic N. quod alibi passim apponitur, cum de Persarum rege fit mentio: vocem eam, alii hic omittunt.

2. Pro

apud communem regem criminatur, ut Lacedæmonios Asiam ingressos non repulerit armis, sed impensis regiis [2] aluerit; merceturque ab his, quæ differant bella, [3] quæ gerant, tanquam non ad unius summam imperii detrimentum omne perveniat. Indignum ait, bella non perfici, sed redimi; hostem pretio, non armis summoveri. His vocibus regem [4] à Tissaferne alienatum hortatur, ut in locum ejus, navalis belli ducem eligat Conona Atheniensem, qui, amissa bello patria, Cypri exulabat: quippe Atheniensibus, etsi fractæ sint [5] res & opes, manere tamen navalem usum, nec, si eligendus sit ex universis, meliorem alium esse. Acceptis igitur quingentis talentis, jussus est Conona classi præficere. A. C. 398.

CAP. II. His cognitis, Lacedæmonii & ipsi à rege Ægypti Hercynione auxilia navalis belli per legatos petunt; à quo centum triremes, & sexcenta millia modiorum frumenti missa: à ceteris quoque sociis ingentia auxilia contracta sunt. Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem, deerat dignus imperator. Itaque postulantibus sociis Agesilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum; propter responsum oraculi Delphici, diu Lacedæmonii, an eum summæ rei præponerent, deliberaverunt: quibus futurus imperii finis denuntiabatur, cum regium claudicasset imperium: erat enim pede claudus. Ad postremum statuerunt, melius esse incessu regem,

A. C. 395.

A. C. 396.

2. Pro aluerit, legit N. adjuverit.
3. Sic N. Alii legunt, quam. Vid. Isoc. in Evag. & Orat. ad Philip. Corn. Nep. in Conon. Plut. in Artaxerxe. Pausan. in Att. Diod. l. 14. Xenoph. l. 3.
4. Sic N. Alii legunt, Tissapherni.
5. Sic N. Alii omittunt, res &.

regem, quam [6] imperatore regnum claudicare. Posteaquam Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam misere; non facile dixerim, quod aliud par ducum tam bene comparatum fuerit: quippe ætas, virtus, consilium, sapientia utrique prope una; gloria quoque rerum gestarum eadem: quibus cum paria omnia fortuna dederit, invictum tamen ab altero utrumque servavit. Magnus igitur amborum apparatus belli, magnæ
A. C. res gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio mi-
395. litum invadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant, eo instantius debita poscentibus, quo graviorem sub magno duce militiam præsumebant. Itaque Conon, diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit: à cujus aspectu & & colloquio prohibitus est, quod eum more Persarum adorare nollet: agit tamen cum eo per internuntios, & queritur, opulentissimi regis bella inopia dilabi, & qui exercitum parem hostibus habeat, pecunia vinci, qua præstet; inferioremque eum ea parte virium inveniri, qua longe superior sit. Postulat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare perniciosum sit. Dato stipendio, ad classem remittitur: nec moram agendis rebus facit: multa fortiter, multa feliciter agit: agros hostiles vastat: urbes expugnat; &, quasi tempestas quædam, cuncta prosternit. Quibus rebus territi Lacedæmonii, ad patriæ

6. Sic N. Alii legunt, imperio. Vid. Pausan. in Lacon. Plut. in Agesil. & Artax. Xenoph. l. 3. Hist. & Orat. de Ages. Diod. l. 14. Notandum ex duabus Heraclidarum familiis, duos simul Reges habuisse Lacedæmonios, & ita diviso inter consortes imperio, à dominatione & tyrannide immunes permansisse. Cavendum ergo dixit Oraculum, ne aliquando regnum claudicaret; sive uno pede insisteret: hoc illi perperam intelligentes ad Ducem claudicantem trahebant.

7. Vid.

patriæ ſubſidium, revocandum ab Aſia Ageſilaum decernunt.

CAP. III. Interim [7] Piſandrus, ab Age- A. C.
ſilao proficiſcente dux patriæ relictus, ingen- 394.
tem claſſem ſummis viribus inſtruit, fortunam belli tentaturus. Nec non & Conon, tunc primum cum hoſtium exercitu concurſurus, magna cura ordinat ſuos. [8] Summa igitur in eo prælio tam ducum, quam militum æmulatio fuit. Nam & ipſe dux Conon non tam Perſis, quam patriæ ſtudebat: & ſicut afflictis Athenienſium rebus, auctor amiſſæ dominationis fuerat; ſic volebat idem haberi redditæ; patriamque vincendo recipere, quam victus amiſerat: eo ſpecioſius, quod ne ipſorum quidem Athenienſium, ſed alieni imperii viribus dimicet, pugnaturus periculo regis, victurus præmio patriæ; gloriamque diverſis artibus, quam priores civitatis ſuæ duces conſecuturus: quippe illos, vincendo Perſas, patriam defendiſſe; ſe, Perſas victores faciendo, reſtituturum patriam eſſe. Porro Piſandrus pro conjunctione Ageſilai, etiam virtutum æmulator erat; contendebatque, ne à rebus geſtis ejus, & gloriæ ſplendore, decederet; neve tot bellis ac ſeculis quæſitum imperium, brevis momenti culpa ſubverteret Eadem militum & omnium [9] civium cura erat; quos major ſolicitudo cruciabat, non tam ne ipſi quæſitas opes amitterent, quam ne priſtinas Athenienſes reciperent.

Sed

7. Vid. Diod. Sic. l. 14. Xenoph. Gr. Hiſt. l. 4. Plut. & Corn. Nep. in Conon. Qui Piſandrus hic dicitur, alibi Piſander audit.

8. Sic N. Alii legunt, ſumma igitur non tam ducum in eo prælio, quam militum æmulatio fuit; ſenſu maxime incommodo, & qui ſequenti periodo repugnat.

9. Sic N. Alii legunt, regem; at certe à Regum nomine Græci prorſus abhorruere.

10. Vid.

Sed quanto majus prælium fuit, tanto & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonii fugam capeſſunt: præſidia hoſtium Athenis deducuntur: populo reſtituta dignitate con-
A. C. ditio ſervilis eripitur: multæ quoque civitates
393. recipiuntur.

CAP. IV. Hoc initium [10] Athenienſibus reſumendæ potentiæ, & Lacedæmoniis habendæ finis fuit. Namque velut cum imperio etiam virtutem perdidiſſent, contemni à finitimis cœpere. Primi igitur Thebani, auxiliantibus Athenienſibus, bellum his intulere: quæ civitas ex infimis incrementis, virtute Epaminondæ ducis, ad ſpem imperii
A. C. Græciæ erecta eſt. Fit itaque terreſtre præ-
394. lium; eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnatum adverſus Conona navali prælio fuerat. In eo [11] Lyſander, quo duce Athenienſes victi à Lacedæmoniis fuerant, interficitur. Pauſanias quoque, alter dux Lacedæmoniorum, proditionis accuſatus, in exilium abiit. Igitur Thebani potiti [12] victoria, univerſum exercitum ad urbem Lacedæmo-
A. C. niorum ducunt, facilem expugnationem rati,
393. quoniam deſerti à ſociis omnibus erant; quod metuentes Lacedæmonii, regem ſuum Ageſilaum ex Aſia, [13] ubi magnas res gerebat, ad defenſionem patriæ arceſſunt. Occiſo enim Lyſandro, nullius alterius fiduciam ducis habebant. Cujus quoniam ſerus adventus erat, conſcripto exercitu, obviam hoſti procedunt. Sed victis, adverſus paulo ante victores,

10. Vid. Diod. Sic. l. 14. Xenoph. hiſt. Gr. l. 3. Plut. & Corn. Nep. in Lyſand. Oroſ. l. 3.

11. Sic N. Alii addunt, bello.

12. Sic N. W. C. Alii legunt, victoriam.

13. Sic N. Alii legunt, qui ibi. Vid. Xenoph. l. 4. in orat. de Ageſil. Plut. & Corn. Nep. Lyſand. Diod. l. 14. Pauſan. in Lacon.

Vid. 14.

victores, nec animus, neque vires pares fuere. Prima igitur congreſſione funduntur. Deletis jam ſuorum copiis ſupervenit rex Ageſilaus, qui reſtituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hoſtibus victoriam eripuit; ipſe tamen graviter ſauciatur.

CAP. V. Quibus rebus cognitis, Athenienſes verentes, ne, iterum Lacedæmoniis victoribus, in priſtinam ſortem ſervitutis re- A. C.
digerentur, exercitum contrahunt, eumque 393.
in auxilium Bœotiorum per [14] Iphicratem, viginti quidem annos natum, ſed magnæ indolis juvenem, duci jubent. Hujus adoleſcentis ſupra ætatem virtus admirabilis fuit; nec unquam ante eum Athenienſes, inter tot tantoſque duces, aut ſpei majoris, aut indolis maturioris, imperatorem habuerunt; in quo non imperatoriæ tantum, verum & oratoriæ artes fuere. Conon quoque audito reditu Ageſilai, & ipſe ex Aſia ad depopulandos Lacedæmoniorum agros revertitur; atque ita, undique belli formidine circumſtrepente, clauſi Spartani ad ſummam deſperationem rediguntur. Sed Conon, vaſtatis hoſti- A. C.
um terris, Athenas pergit; ubi magno civium 393.
gaudio exceptus; plus tamen triſtitiæ ipſe ex incenſa & diruta à Lacedæmoniis patria, quam lætitiæ ex recuperata poſt tantum temporis, cœpit. Itaque, quæ incenſa fuerant, prædarum ſumtu & exercitu Perſarum reſtituit; quæ diruta, reficit. Fatum illud Athenarum fuit, ut ante à Perſis crematæ, manibus eorum;

14 Vid. Corn. Nep. in Iphic. Ariſt. 1. Rhet. Diod. l. 13. Polyæn. 3. Strat. Athen. l. 4. & Plut. Frontin. Suid. & alios paſſim.

15. Vid.

eorum; & nunc à Lacedæmoniis dirutæ, ex ſpoliis Lacedæmoniorum reſtituerentur: verſa quoque vice, nunc haberent ſocios, quos tunc hoſtes habuerant; & hoſtes nunc paterentur, cum quibus juncti tunc arctiſſimis ſocietatis vinculis fuerant.

A. C. 387. CAP. VI. Dum hæc geruntur, [15] Artaxerxes, rex Perſarum, legatos in Græciam mittit, per quos jubet omnes ab armis diſcedere: qui aliter feciſſet, eum ſe pro hoſte habiturum. Civitatibus libertatem ſuaque omnia reſtituit: quod non Græciæ laboribus aſſiduiſque bellorum internecinis odiis conſulens fecit; ſed ne occupato ſibi Ægyptio bello, quod propter auxilia, adverſus præfectos ſuos Lacedæmoniis miſſa, ſuſceperat, exercitus ſui in Græcia detinerentur. Feſſi igitur tot bellis Græci, cupide paruere. Hic annus, non eo tantum inſignis fuit, quod repente pax tota Græcia facta eſt: ſed etiam eo, quod eodem tempore [16] urbs Romana à Gallis capta eſt. Sed [17] Lacedæmonii ſecuris inſidiantes, abſentiam Arcadum ſpeculati, caſtellum eorum expugnant, occupatoque præſidium imponunt. A. C. 364. Itaque armato inſtructoque exercitu Arcades, adhibitis in auxilium Thebanis, amiſſa bello repetunt. In eo prælio Archidamus, dux Lacedæmoniorum, vulneratur: qui, cum cædi ſuos jam [18] & victos videret, per præconem corpora interfectorum ad ſepulturam poſcit. Hoc eſt enim ſignum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confeſſione contenti Thebani, ſignum parcendi dedere.

CAP. VII.

15. Vid. Diod. l. 15. Xenoph. l. 5. Plut. in Ageſ. & Artax. Pauſ. in Bœot.

16. Vid. Plut. in Camil. Liv. dec. 1. l. 5. Polyb. l. 1. Flor. &c.

17. Vid. Xenoph. l. 6. Plut. in Pelop. Pauſan. in Bœot.

18. Sic N. Alii legunt, ut Forte legendum, cedere ut, &c.

19. Sic

CAP. VII. Paucis deinde post diebus, A. C.
neutris quicquam hostile facientibus, cum 363.
quasi [19] ex tacito consensu induciæ essent, Lacedæmoniis alia bella adversus finitimos gerentibus, Thebani, [20] Epaminonda duce, occupandæ urbis eorum spem ceperunt. Igitur principio noctis, taciti Lacedæmona proficiscuntur: non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe senes, & cetera imbellis ætas, cum adventum hostium pærsensissent, in ipsis portarum angustiis armati occurrunt; & adversus quindecim millia militum, non amplius centum jam effœtæ ætatis viri, pugnæ se offerunt. Tantum animorum, viriumque, patriæ & penatium conspectus subministrat; tantoque præsentia, quam recordatione sui, majores spiritus largiuntur. Nam, ut videre, inter quæ, & pro quibus starent, aut vincendum sibi, aut moriendum censuerunt. Pauci igitur sustinuere senes aciem, cui par ante diem universa juventus esse non potuit. In eo prælio duo duces hostium cecidere. [21] Cum interim, Agesilai adventu nuntiato, Thebani recessere: nec bellum
diu dilatum: siquidem Spartanorum juven- A. C.
tus, senum virtute & gloria incensa, teneri 363.
non potuit, quin ex continenti acie decerneret. Cum victoria Thebanorum esset, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortissimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. Quo audito, his ex dolore metus, & illis ex gaudio stupor injicitur: atque ita veluti ex * placito consensu à prælio discedítur. CAP. VIII.

19. Sic N. Alii omittunt, ex.
20. Vid. Diod. l. 15. Xen. l. 7. Plut. de virt. bellic. Athen. & Agesilao.
* Forte, tacito.

21. Vid.

A. C. CAP. VIII. Post paucos deinde dies 363. [21] Epaminondas decedit, cum quo vires quoque reipubl. ceciderunt. Nam sicuti telo si primam aciem præfregeris, reliquo ferro vim nocendi sustuleris; sic illo, [22] velut mucrone teli, ablato duce Thebanorum, rei quoque publicæ vires hebetatæ sunt: ut non tam illum amisisse, quam cum illo interiisse omnes viderentur. Nam neque ante hunc ducem ullum memorabile bellum gessere; nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuere: ut manifestum sit, patriæ gloriam & natam, & extinctam cum eo fuisse. Fuit autem incertum, vir melior, an dux esset. Nam & imperium non sibi, sed patriæ semper quæsivit: & pecuniæ adeo parcus fuit, ut sumtus funeri defuerit. Gloriæ quoque non cupidior, quam pecuniæ: quippe recusanti omnia imperia ingesta sunt; honoresque ita gessit, ut ornamentum non accipere, sed dare ipsi [23] dignitati viderentur. Jam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato. Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit. Nam ut relatus in castra semianimis, [24] vocem spiritumque collegit, id unum à circumstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis. Quod ut servatum audivit, allatumque, velut laborum glori-

æque

21. Vid. Pausan. in Attic. & Arcad. Diod. Sic. l. 15. Plut. in Agesil. Ælian. var. hist. l. 12. Xenoph. l. 7. Strab. l. 8. Valer. Max. l. 5. Corn. Nep. in Epam. Cic. fam. Epist. 5. 12. Oros. l. 3.

22. Voces illas, velut mucrone teli, supervacuas putat Faber. Sed adversus librorum omnium fidem; nihil immutandum duximus.

23. N. legit, sed dare ipsis dignitatem videretur.

24. Corn. Nep. in Epam. Val. Max. l. 3. Pausan. in Arcad. Suidas in Epam. Plut. in Apophth. Cic. l. 5. Epist. fam.

25. Sic

æque socium osculatus est. Iterum quæsivit, utri vicissent. Ut audivit, Thebanos, Bene habere se rem, dixit : atque ita, velut gratulabundus patriæ, expiravit.

CAP. IX. Hujus morte etiam Atheniensium virtus intercidit. Siquidem amisso, cui æmulari consueverant, in segnitiam torporemque resoluti, non ut olim in classem exercitusque, sed in dies festos apparatusque ludorum, reditus publicos effundunt; & cum actoribus nobilissimis poetisque theatra celebrant, frequentius scenam quam castra visentes; versificatoresque meliores, quam duces laudantes. Tunc vectigal publicum quo antea milites & remiges alebantur, cum urbano populo dividi cœptum [25]. Quibus rebus effectum est, ut inter otia Græcorum sordidum & obscurum antea Macedonum nomen emergeret: & Philippus [26] obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidæ virtutibus eruditus, regnum Macedoniæ, Græciæ & Asiæ cervicibus, velut jugum servitutis, imponeret.

A. C. 363.

A. C. 367.

25. Sic N. Alii addunt, est. 26. Vid. Diod. Sic. l. 16. Plut. in Pelop. Oros. l. 3.

LIBER VII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Macedoniæ vetus nomen, populus, primi reges.*
2. *Perdiccæ regis familia illustris & infantis Europi nobile fatum.*
3. *Legati Persarum ad Amyntam petulantiæ suæ dant pœnas.*

4. Pax

4. *Pax Macedoniæ Bubaris, reguli Persæ, opera conciliatur. Tragœdiæ in familia Amyntæ, Alexandri Macedonis avi.*

5. *Philippi Macedonis varii casus: fratribus dolo materno vita sublatis, à populo compulsus regnum suscipit.*

6. *Initia regni Philippici, laude & observatione dignissima; bella, conjugium, vitia & virtutes ejusdem.*

CAP. I

MAcedonia ante [1] à nomine Emathionis regis, cujus prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata est. Hujus sicuti incrementa modica, ita & termini perangusti fuere. Populus Pelasgi, regio Pæonia dicebatur. Sed postea virtute regum, & gentis industria, subactis primo finitimis, mox populis nationibusque, imperium usque extremos Orientis terminos prolatum. In regione Pæonia, quæ nunc portio est Macedoniæ, regnasse fertur Pela-
A. C. gon pater Asteropæi, cujus Trojano bello,
1194. inter clarissimos vindices urbis, nomen accepimus. Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit. Sed & * Caranus cum magna multitudine Græcorum, sedes in Macedonia responso oraculi jussus quærere, cum in Emathiam venisset, urbem Ædessam, non sentientibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarum, imbrem fugientium secutus occupavit; revocatusq; in memoriam oraculi, quo jussus erat

ducibus

1. Sic. N. Alii omittunt, à. * Vid. Velleium, Paterc. l. 1. Solin c. 15.

2. Vid.

ducibus capris imperium quærere, regni ſe-
dem ſtatuit: religioſeque poſtea obſervavit,
quocunque agmen moveret, ante ſigna eaſ-
dem capras habere, cœptorum duces habi-
turus, quas regni habuerat auctores. Urbem
Ædeſſam, ob memoriam muneris, Ægeas,
[2] populum Ægeatas, vocavit. Pulſo deinde
Mida (nam is quoque portionem Macedo-
niæ tenuit) aliiſque regibus [3], in locum om- A. C.
nium ſolus ſucceſſit; primuſque, adunatis 794.
gentibus variorum populorum, veluti unum
corpus Macedoniæ fecit; creſcentique regno,
valida incrementorum fundamenta conſti-
tuit.

CAP. II. Poſt hunc Perdicca regnavit, A. C.
cujus & vita illuſtris, & mortis poſtrema, vel- 732.
uti ex oraculo præcepta, memorabilia fuere:
ſiquidem ſenex moriens, Argæo filio mon- A. C.
ſtravit locum, quo condi vellet; ibique non 683.
ſua tantum, ſed & ſuccedentium ſibi regum
oſſa poni juſſit; præfatus, quoad ibi conditæ
poſterorum reliquiæ forent, regnum in fami-
lia manſurum: creduntque hac ſuperſtiti-
one extinctam in Alexandro ſtirpem, quia
locum ſepulturæ mutaverit. Argæus mo-
derate, & cum amore popularium, admini-
ſtrato regno, ſucceſſorem filium Philippum A. C.
reliquit: qui immatura morte raptus, Euro- 644.
pum, parvulum admodum, inſtituit hæredem. A. C.
Sed Macedonibus aſſidua certamina cum 606.
Thracibus & Illyriis fuere: quorum armis
veluti quotidiano exercitio indurati, gloria
bellicæ laudis finitimos terrebant. Igitur
Illyrii,

2. Vid. Herodot. l. 8. & 18. Thucyd. l. 2. Solin c. 9. 3. Sic N. Alii ad-
dunt. pulſis.

Illyrii, infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur: qui prælio pulsi, rege suo in cunis prolato, & pone aciem posito, acrius certamen repetivere: tanquam ideo victi fuissent antea, quod bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent; futuri vel propterea victores, quod ex superstitione animum vincendi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat, quem, si victi forent, captivum de rege facturi videbantur. Conserto itaque prælio, magna cæde Illyrios fudere; ostenderuntque hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. A. C. 551. Huic Amyntas succedit, & propria virtute, & Alexandri filii egregia indole, insigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum ornamenta à natura data sunt, ut etiam Olympio certamine, vario ludicrorum genere contenderit.

A. C. 505. CAP. III Cum interim Darius rex Persarum, turpi ab Scythia fuga summotus, ne ubique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum [4] Megabazum ad subigendam Thraciam, ceteraque ejus tractus regna: quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Qui brevi tempore executo regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ missis, obsides in pignus futuræ pacis dari sibi postulabat. Sed legati benigne excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, ut apparatui epularum adjiciat jus familiaritatis, adhibitis in convivium suis ac filii uxoribus: id apud Persas haberi pignus ac fœdus hospitii. Quæ ut

4. Vid. Herodot. l. 4. & 5.

5. Sic

ut venerunt, petulantius Persis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem, respectu ætatis ac gravitatis suæ, abiret convivio, pollicitus se hospitum temperaturum jocos. Quo digresso, mulieres quoque paululum è convivio evocat, cultius [5] exornatas, gratioresque [5] redituras. In quarum locum matronali habitu exornatos juvenes supponit; eosque petulantiam legatorum, ferro, quod sub veste gerebant, compescere jubet. Atque ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabazus, cum legati non redirent, mittit eo cum exercitus parte Bubarem, ut in bellum facile & mediocre: dedignatus ipse ire, ne dehonestaretur prælio tam [6] sordidæ gentis. Sed Bubares ante bellum, amore filiæ Amyntæ captus, omisso bello nuptias facit, depositisque hostilibus animis, in affinitatis jura succedit.

CAP. IV. Post discessum à Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cujus filio & successori Alexandro, cognatio Bubaris non Darii tantum temporibus pacem præstitit; verum etiam Xerxem adeo conciliavit, ut, cum Græciam, veluti tempestas quædam, occupasset, inter Olympum Hæmumq; montes totius regionis eum imperio donaverit. Sed nec virtute minus, quam Persarum liberalitate, regnum ampliavit. Per ordinem deinde successionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam, fratris ejus Menelai filium, pervenit. Hic quoque insignis industria, & omnibus imperatoriis virtutibus instructus fuit: qui ex Eurydice

A. C. 501.

A. C. 480.

A. C. 392.

5. Si N. Alii legunt, exornaturus, &, reducturus. 6. Sic N. Alii legunt, fœdæ.

* Alii

Eurydice tres filios sustulit, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem, & filiam Euryonem:
A. C. 391. Ex Cygnæa autem Archelaum * Archideum, Menelaum. Cum Illyriis deinde, & cum
A. C. 381. Olynthiis gravia bella gessit. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnumque adultero tradendum susceperat, occupatus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodi-
A. C. 368. disset. Functus itaque tot periculis, senex decessit, regno, maximo ex filiis Alexandro, tradito.

CAP. V. Igitur Alexander inter prima
A. C. 367. initia regni, bellum ab Illyriis, pacta mercede, [7] & Philippo fratre dato obside, redemit. Interjecto quoque tempore, per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res Philippo maxima incrementa egregiæ indolis dedit. Siquidem Thebis triennio obses habitus, prima pueritiæ rudimenta, in urbe severitatis antiquæ, & in domo Epaminondæ, summi & Philo-
A. C. 365. sophi & imperatoris, deposuit. Nec multo post Alexander insidiis Eurydices matris appetitus occumbit: cui Amyntas in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, peper-
A. C. 359. cerat. Frater quoque ejus Perdicca pari insidiarum fraude decipitur. Indignum prorsus, libidinis causa liberos à matre vita privatos, quam [8] à scelerum suorum suppliciis liberorum contemplatio vindicaverat. Perdiccæ hoc

* Alii legendum putant, Aridæum. 7. Vid. Diod. Sic. l. 16.

8. Sic. N. Alii omittunt à. Vide Diod. l. 15.

9. Latitia

hoc indignior cædes videbatur, quod ei apud matrem misericordiam nec parvulus quidem filius conciliaverat. Itaque Philippus diu non regem, sed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminebant, serumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus à populo regnum suscepit.

CAP. VI. Ut est ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit; & propter ipsius ingenium, quod magnum spondebat virum; & propter vetera Macedoniæ fata: quæ cecinerant, uno ex Amyntæ filiis regnante, florentissimum fore Macedoniæ statum: cui spei scelus matris hunc residuum fecerat. Principio regni, cum hinc cædes fratrum indigne peremtorum, inde hostium multitudo; hinc insidiarum metus, inde inopia continuis bellis exhausti regni, immaturam ætatem tyronis urgerent: bella, quæ, velut conspiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diversis locis uno tempore confluebant, quoniam omnibus par esse non poterat, dispensanda ratus; alia interposita pactione componit, alia redimit, facillimis quibusque aggressis, quorum victoria & militum trepidos animos firmaret & contemtum sibi hostium demeret. Primum illi cum Atheniensibus certamen fuit: quibus per insidias victis, metu belli gravioris, cum interficere omnes posset, incolumes sine pretio dimisit. Post hæc, bello in Illyrios translato, multa millia hostium cædit. Urbem nobilissimam [9] Larissam capit. Hinc Thessaliam,

A. C. 359.

A. C. 358.

9. Larissa urbs Thessaliæ, natalibus Achillis celebris. Legendum censent nonnulli, & conjectura felici, Lissum, quæ primaria Illyriæ urbs.

10. Sic

ſaliam, non prædæ cupiditate, ſed quod exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adjungere geſtiebat, nihil minus quam bellum metuentem, improviſus expugnat: unumque corpus equitum pedeſtriumque copiarum in-
A. C. 357. victi exercitus [10] facit. Quibus rebus feliciter provenientibus, Olympiadem, Neoptolemi regis Moloſſorum filiam, uxorem ducit; conciliante nuptias fratre patruele, [11] Tutore virginis, Arryba, rege Moloſſorum; qui ſororem Olympiadis Troadam in matrimonium habebat: quæ cauſa illi exitii, malorumque omnium initium fuit. Nam, dum regni incrementa affinitate Philippi acquiſiturum ſperat, proprio regno ab eodem privatus, in exilio conſenuit. His ita geſtis, Philippus, jam non contentus ſummovere bella, ultro
A. C. 353. etiam quietos laceſſit. Cum [12] Methonam urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris ſagitta jacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec ſegnior in bellum, nec iracundior adverſus hoſtes factus eſt: adeo ut interjectis diebus pacem deprecantibus dederit; nec moderatus tantum, verum etiam mitis adverſus victos fuerit.

10. Sic N. & W. Alii legunt, fecit. 11. Sic N. Alii, altore. 12. Diod. Sic. 16. Solin. 14. & 15.

LIBER VIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Græciæ clades ſub Philippo Macedone. Thebani & Phocenſes civilis belli faces.*
2. *Thebani Philippum accerſunt, qui Phocenſes opprimit. Athenienſes ſaluti publicæ pro virili conſulunt.* 3. *Con-*

3. *Contra, Philippus Græciam lacerat. Cappadociam Macedoniæ adjungit. Olynthios delet. Latrocinium exercet variis modis.*
4. *Atheniensibus, Thessalis, Bœotis & Phocensibus callide imponit.*
5. *Phocenses ad deditionem, & reliquos Græcos cogit ad servile obsequium.*
6. *Monarchiam cum summa injustitia constituit.*

CAP. I.

GRæciæ civitates, dum imperare singulæ cupiunt, imperium omnes perdiderunt: quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, omnibus perire quod singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt. Siquidem Philippus rex Macedoniæ, velut è specula quadam, libertati omnium insidiatus, dum contentiones civitatium alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresq; subire regiam servitutem coegit. Causa & origo hujus mali Thebani fuere: qui, cum rerum potirentur, secundum fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses, quasi parva supplicia cædibus & rapinis luissent, apud commune Græciæ * concilium superbe accusaverunt. Lacedæmoniis crimini datum, quod arcem Thebanam, induciarum tempore, occupassent: Phocensibus, quod Bœotiam depopulati essent: prorsus quasi post arma & bellum, locum legibus reliquissent. Cum judicium arbitrio victorum exerceretur, tanta pecunia damnantur, A. C. 355.

* Vid. Diod. Sic. l. 16. Pausan. in Phoc. Ælian. l. 12.

damnantur, quanta exsolvi non posset. Igitur Phocenses, cum agris, liberis, conjugibusque privarentur, desperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut deo irascentes, templum ipsum Apollinis Delphis occupavere. Inde auro & pecunia divites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt. Factum Phocensium, tametsi omnes execrarentur propter sacrilegium, plus tamen invidiæ Thebanis, à quibus ad hanc necessitatem
A. C. compulsi fuerant, quam ipsis intulit. Itaque
354. auxilia his, & ab Atheniensibus, & à Lacedæmoniis, missa. Prima igitur congressione Philomelus Thebanos castris exuit. Sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegii pœnas impio sanguine
A. C.
353. luit. In hujus locum dux Onomarchus creatur.

CAP. II. Adversus quem Thebani Thessalique, non ex civibus suis, ne victoris potentiam ferre non possent; sed Philippum, Macedoniæ regem, ducem eligûnt: & externæ dominationi, quam in suis timuerunt, sponte succedunt. Igitur Philippus, quasi sacrilegii, non Thebanorum ultor esset, omnes milites coronas laureas sumere jubet, atque ita veluti deo duce, in prælium pergit. Phocenses, insignibus Dei conspectis, conscientia delictorum territi, abjectis armis fugam capessunt, pœnasque violatæ religionis, sanguine & cædibus suis pendunt. Incredibile quantum ea res apud omnes nationes Philippo gloriæ dedit. Illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum: quod [1] orbis viribus

1. Sic N. Alii legunt; orbis viribus expiari debuit, solum qui piacula exigeret extitisse dignum. Itaque diis proximus habetur.

2. Vero

bus expiari debuit, ſolum qui piacula exigeret extitiſſe. Dignum itaque qui diis proximus haberetur, per quem deorum majeſtas vindicata ſit. Sed Athenienſes, audito belli eventu, ne in Græciam Philippus tranſiret, anguſtias Thermopylarum, pari ratione ſicuti antea advenientibus Perſis, occupavere: ſed nequaquam ſimili aut virtute, aut cauſa: ſiquidem tunc pro libertate Græciæ, nunc pro ſacrilegio publico; tunc à rapina hoſtium templa vindicaturi, nunc adverſus vindices templorum, raptores defenſuri: aguntque propugnatores ſceleris, cujus turpe erat alios vindices fuiſſe: immemores prorſus, quod in dubiis rebus ſuis, illo deo etiam conſiliorum auctore uſi fuerant: quod illo duce tot bella victores inierant: tot urbes auſpicato condiderant: tantum imperium terra marique quæſierant: quod nihil ſine majeſtate numinis ejus aut privatæ unquam, aut publicæ rei geſſerant: tantum facinus admiſiſſe ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus inſtitutiſque formata, ut, quid poſt hac ſuccenſere jure Barbaris poſſent, non haberent. A. C. 350.

CAP. III. Sed nec Philippus melioris fidei adverſus ſocios fuit: quippe veluti timens, ne ab hoſtibus ſacrilegii ſcelere vinceretur, civitates, quarum paulo ante dux fuerat, quæ ſub auſpiciis ejus militaverant, quæ gratulatæ illi ſibique victoriam fuerant, hoſtiliter occupatas diripuit: conjuges liberoſque omnium ſub corona vendidit: non deorum immortalium templis, non ædibus ſacris, non diis penatibus publicis privatiſque, ad quos paulo ante ingreſſus hoſpitaliter

fuerat,

fuerat, pepercit: prorſus ut non tam ſacrilegii ultor extitiſſe, quam ſacrilegiorum licentiam quæſiſſe videretur. Inde, veluti rebus egregie geſtis, in [2] Cappadociam trajicit: ubi bello pari perfidia geſto, captiſque per dolum & occiſis finitimis regibus, univerſam provinciam imperio Macedoniæ adjungit. Deinde ad abolendam invidiæ famam, qua inſignis præter ceteros tunc temporis habebatur, per regna mittit, & opulentiſſimas civitates, qui opinionem ſererent, regem Philippum magna pecunia locare, & muros per civitates, & [3] fora, & templa facienda; & ut per præcones ſuſceptores ſolicitarent. Qui cum in Macedoniam veniſſent, variis dilationibus fruſtrati, vim regiæ majeſtatis timentes, taciti [4] profugiebant. Poſt hæc Olynthios aggreditur: receperant enim per miſericordiam, poſt cædem unius, duos fratres ejus, quos Philippus ex noverca genitos, veluti participes regni, interficere geſtiebat. Ob hanc igitur cauſam urbem antiquam & nobilem exſcindit, & fratres olim deſtinato ſupplicio tradit: prædaque ingenti pariter & parricidii voto fruitur. Inde, quaſi omnia, quæ agitaſſet animo, ei licerent, auraria in Theſſalia, argenti metalla in Thracia, occupat. Et, ne quod jus vel fas inviolatum prætermitteret, piraticam quoque exercere inſtituit. His ita geſtis, forte evenit, ut eum fratres duo, reges Thraciæ, non contemplatione juſtitiæ ejus, ſed invicem metuentes ne alterius viribus accederet, diſceptationum ſuarum

A. C. 349.

A. C. 348.

2. Vero ſimilius Chalcidem; Cappadocia enim ad ultimam oram maris Pontici poſita eſt.

3. Sic N. Alii legunt, fana. Vide Diod Sic. l. 16.

4. Sic N. Alii legunt, proficiſcebantur.

5. Servitutis,

rum judicem eligerent. Sed Philippus, more ingenii ſui, ad judicium, veluti ad bellum, inopinantibus fratribus, inſtructo exercitu ſupervenit: & regno utrumque, non judicis more, ſed fraude latronis ac ſcelere ſpoliavit.

CAP. IV. Dum hæc aguntur, legati Athe- A. C.
nienſium, petentes pacem, ad eum venerunt. 345.
Quibus auditis, & ipſe legatos Athenas cum pacis conditionibus miſit: ibique ex commodo utrorumque pax facta. Ex ceteris quoque Græciæ civitatibus, non pacis amore, ſed belli metu, legationes venere. Siquidem, crudeſcente ira, Theſſali Bœotique orant, ut profeſſum adverſum Phocenſes ducem Græciæ exhibeat: tanto odio Phocenſium ardentes, ut, obliti cladium ſuarum, perire ipſi, quam non perdere eos præoptarent; expertamque Philippi crudelitatem pati, quam parcere hoſtibus ſuis mallent. Contra, Phocenſium legati, adhibitis Lacedæmoniis & Athenienſibus, bellum deprecabantur, cujus ab eo dilationem ter jam emerant. Fœdum prorſus miſerandumque ſpectaculum, Græciam, etiam nunc, & viribus, & dignitate, orbis terrarum principem; regum certe gentiumque ſemper victricem, & multarum adhuc urbium dominam; alienis excubare ſedibus, aut rogantem bellum, aut deprecantem: in alterius ope omnem ſpem poſuiſſe orbis terrarum vindices; eoque diſcordia ſua civilibuſque bellis redactos, ut adulentur ultro ſordidam paulo ante clientelæ ſuæ partem: & hæc potiſſimum facere Thebanos Lacedæmonioſque, antea inter ſe imperii, nunc Græciæ 5 imperantis æmulos. Philippus,

5. Servitutis, legendum ſuadet Faber; ſenſu optimo, ſi exemplaria reſponderent.

6. Sic

pus, venditatione gloriæ suæ, tantarum urbium fastidium agitat; atque utros potius dignetur, æstimat. Secreto igitur auditis utrisque legationibus, his veniam belli pollicetur, jurejurando adactis, responsum nemini pro .ituros: illis contra, venturum se, auxiliumque laturum. Utrosque vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato responso securis omnibus, Thermopylarum angustias occupat.
A. C. 346.

CAP. V. Tunc primum Phocenses, captos se fraude Philippi animadvertentes, trepidi ad arma confugiunt. Sed neque spatium erat instruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia: & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur necessitate, pacta salute se dediderunt. Sed pactio ejus fidei fuit, cujus antea fuerat deprecati belli promissio. Igitur cæduntur passim rapiunturque; non liberi parentibus, non conjuges maritis, non deorum simulacra templis suis relinquuntur. Unum tantum miseris solatium fuit, quod, cum Philippus portione prædæ socios fraudasset, nihil rerum suarum apud inimicos viderunt.
A. C. 343. Reversus in regnum, ut pecora pastores nunc in hiberno, nunc in æstivos saltus trajiciunt; sic ille populos & urbes, ut illi vel replenda, vel derelinquenda quæque loca videbantur, ad libidinem suam transfert. Miseranda ubique facies, & excidio similis erat. Non quidem pavor ille hostilis, nec discursus per urbem militum erat: non tumultus armorum; non bonorum atque hominum rapina: sed tacitus mœror & luctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ pro contumacia haberentur. Crescit dissimulatione ipsa dolor; hoc altius demissus, quo minus profiteri licet.

Nunc

Nunc ſepulcra majorum, nunc veteres penates, nunc tecta, in quibus geniti erant, in quibuſque genuerant, conſiderabant: miſerantes nunc vicem ſuam, quod in eam diem vixiſſent; nunc filiorum, quod non poſt eam diem nati eſſent.

CAP. VI. Alios populos in finibus ipſis, hoſtibus opponit: alios in extremis regni terminis ſtatuit: quoſdam bello captos in ſupplementis urbium dividit. Atque ita ex multis gentibus nationibuſque unum regnum populumque conſtituit. Compoſitis ordinatiſ- A. C. que Macedoniæ rebus, Dardanos, ceteroſ- 343. que finitimos, fraude captos, expugnat. Sed nec à proximis manus abſtinet. Siquidem A. C. Arrybam, regem Epiri, uxori ſuæ Olympiadi 342. arctiſſima cognatione junctum, pellere regno ſtatuit; atque Alexandrum, privignum ejus, uxoris Olympiadis fratrem, puerum honeſtæ pulcritudinis, in Macedoniam nomine ſororis arceſſit, omnique ſtudio ſolicitatum [6] in ſpem regni, ſimulato amore ad ſtupri conſuetudinem perpulit, majora in eo obſequia habiturus, ſive conſcientiæ pudore, ſive regni beneficio. Cum igitur ad viginti annos perveniſſet, ereptum Arrybæ regnum puero admodum tradit, ſceleſtus in utroque. Nam nec in eo jus cognationis ſervavit, cui ademit regnum; & eum, cui dedit, impudicum fecit antequam regem.

6. Sic N. Alii legunt, ſpe.

LIBER IX.

BREVIARIUM CAPITUM.

I. *Philippus cogitat de Græcia ſubjuganda; ideo Byzantium, ſed fruſtra, obſidet.*

2. *A Scytharum rege variis modis deluditur, unde pugna, & præda abducta.*

3. *Triballi Philippum præda spoliant. Athenienses & Thebanos Philippus prælio atterit.*

4. *Victoria moderate utitur: sævit in Thebanos, qui fortiter se gerunt.*

5. *Græciam pacare studet, ut Persas bello adoriatur.*

6. *Pausanias Philippum obtruncat, ultionem ab iniquo judice exigens.*

7. *Philippus, Olympiade & Alexandro consciis, interficitur.*

8. *Philippi elogium, ejusdemque cum Alexandro filio & successore comparatio.*

CAP. I.

A. C. 341. IN Græciam Philippus cum venisset, solicitatus paucarum civitatium direptione; & ex præda modicarum urbium, quantæ opes universarum essent, animo prospiciens; bellum toti Græciæ inferre statuit. Ad cujus emolumentum egregie pertinere ratus, si [1] Byzantium, nobilem & maritimam urbem, receptaculum terra marique copiis suis futuram, in potestatem redegisset, eandem, claudentem sibi portas. obsidione cinxit. Hæc namque urbs condita primo à Pausania, rege
A. C. 475. Spartanorum, & per VII. annos possessa fuit: deinde variante victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc Atheniensium juris habita est. Quæ incerta possessio effecit, ut, nemine quasi suam

1. Vid. Diod. Sic. l. 16. Notandum originem non primam, sed maxime memorabilem, à Justino memorari; nam à Byzante nomen simul & auspicia urbem olim accepisse satis constat.

2. Sic

ſuam auxiliis juvante, libertatem conſtantius tueretur. Igitur Philippus, longa obſidionis mora exhauſtus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. A. C. 339.
Captis itaque centum ſeptuaginta navibus, mercibuſque diſtractis, anhelantem inopiam paululum recreavit. Deinde, ne [2] in unius urbis oppugnatione tantus exercitus tereretur, profectus cum fortiſſimis, multas [3] Cherſoneſi urbes expugnat, Filiumque [4] Alexandrum, decem & octo annos natum, ut, ſub militia patris, tyrocinii rudimenta deponeret, ad ſe arceſſit. In Scythiam quoque prædandi cauſa profectus eſt, more negotiantium, impenſas belli alio bello refecturus.

CAP. II. Erat eo tempore rex Scytharum [5] Atheas, qui, cum bello Iſtrianorum premeretur, auxilium à Philippo per Apolloniensſes petit, in ſucceſſionem eum regni Scythiæ adoptaturus. Cum interim Iſtrianorum rex decedens, & metu belli, & auxiliorum neceſſitate Scythas ſolvit. Itaque Atheas, remiſſis Macedonibus, renuntiari Philippo jubet, neque auxilium ejus ſe petiſſe, neque adoptionem mandaſſe. Nam neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neque hæredem ſibi incolumi filio deeſſe. His auditis Philippus legatos ad Atheam mittit, impenſæ obſidionis portionem petentes, ne inopia bellum deſerere cogatur. A. C. 339.
Quod eo promtius eum facere debere, quod miſſis à ſe in auxilium ejus militibus, ne ſumtum

2. Sic N. Alii omittunt, in; & pro tereretur, B. legit, teneretur.

3. Sic N. W. C. Alii legunt, Cherſonenſium.

4. Vid. Plut. in Alex.

5. Vid. Diod. Sic. l. 16. Oroſ. l. 3. Frontin 2. Strabon. 7. Plut. in Apophth.

tum quidem viæ, non modo officii pretia dederit. Atheas inclementiam cœli & terræ sterilitatem causatus, quæ non patrimoniis ditet Scythas, sed vix alimenta exhibeat, respondit, nullas sibi opes esse, quibus tantum regem expleat; & turpius putare, parvo defungi, quam totum abnuere: Scythas autem virtute animi, & duritia corporis, non opibus censeri. Quibus [6] irrisus Philippus, soluta obsidione Byzantii, Scythica bella aggreditur, præmissis legatis, quo securiores faceret, qui nuntient Atheæ, dum Byzantium obsidet, vovisse se statuam Herculi, ad quam in ostio Istri ponendam se venire, pacatum accessum ad religionem dei petens, amicus ipse Scythis venturus. Ille, si voto fungi vellet, statuam sibi mitti jubet; non modo ut ponatur, verum etiam ut inviolata maneat, pollicetur: Exercitum autem fines ingredi negat se passurum. Ac si invitis Scythis statuam ponat; eo digresso sublaturum, versurumque æs statuæ in aculeos sagittarum. His utrinque irritatis animis, prælium committitur. Cum virtute & numero præstarent Scythæ, astu Philippi vincuntur. Viginti millia puerorum ac feminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Ea primum fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa.

A. C. 339. CAP. III. Sed revertenti ab Scythia, Philippo Triballi occurrunt: negant, se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, & mox prælium; in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus

6. Si. N & W. Alii legunt, derisus.

7. Sic

corpus ejus equus interficeretur. Cum omnes occisum putarent, præda amissa est. Ita Scythica, velut devota, spolia pene luctuosa Macedonibus fuere. Ubi vero ex vulnere A. C.
primum convaluit, diu dissimulatum bellum 338.
Atheniensibus infert: quorum causæ Thebani se junxere, metuentes, ne, victis Atheniensibus, bellum [7] veluti vicinum incendium ad se transiret. Facta igitur inter duas, paulo ante infestissimas, civitates societate, legationibus Græciam fatigant; Communem hostem putant communibus viribus summovendum; neque enim cessaturum Philippum, si prospere prima successerint, nisi omnem Græciam domuerit. Motæ quædam civitates Atheniensibus se jungunt: quasdam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio commisso, cum Athenienses longe majore militum numero præstarent, assiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur: non tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere: quippe adversis vulneribus, omnes loca, quæ tuenda à ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt Hic dies universæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finivit.

CAP. IV. Hujus victoriæ callide dissimulata lætitia est. Denique non solita sacra Philippus illa die fecit: non in convivio risit: non ludos inter epulas adhibuit: non coronas aut unguenta sumsit; &, quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo sentiret. Sed nec regem se Græciæ, sed ducem appellari

7. Sic N. Alii legunt, Atheniensibus veluti vicinum incendium belli ad se, &c. Vid. Plut. in Demosth. Diod. l. 16. Plut. in Alex. Strab. l. 9. Pausan. Achaic. & Bœot. Ælian. var. l. 6. Frontin. l. 2.

lari juſſit. Atque ita inter tacitam lætitiam & dolorem hoſtium temperavit, ut neque apud ſuos exultaſſe, neque apud victos inſultaſſe videretur. Athenienſibus, quos paſſus infeſtiſſimos fuerat, & captivos gratis remiſit, & bello conſumtorum corpora ſepulturæ reddidit; reliquiaſque funerum ut ad ſepulcra majorum deferrent, ultro hortatus eſt. Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his amicitiamque jungerent, Athenas miſit. Thebanorum porro non ſolum captivos, verum etiam interfectorum ſepulturam vendidit. Principes civitatis alios ſecuri percuſſit: alios in exilium [8] egit, bonaque omnium occupavit. Pulſos deinde per injuriam, in patriam reſtituit; ex horum numero CCC. exules, judices rectoreſque civitati dedit: apud quos cum potentiſſimi quique rei ejus ipſius criminis poſtularentur, quod per injuriam ſe in exilium egiſſent, hujus conſtantiæ fuerunt, ut omnes ſe auctores faterentur, meliuſque cum republica actum, cum damnati eſſent, quam cum reſtituti contenderent. Mira prorſus audacia: de judicibus vitæ neciſque ſuæ, quemadmodum poſſunt, ſententiam ferunt; contemnuntque abſolutionem, quam dare inimici poſſunt: & quoniam rebus nequeunt [9] ulciſci, verbis uſurpant libertatem.

A. C. 337. CAP. V. Compoſitis in Græcia rebus, Philippus omnium civitatium legatos ad formandum rerum præſentium ſtatum evocari Corinthum jubet. Ibi pacis legem univerſæ Græciæ

8. Sic N. Ali legunt, redegit.

9. Hanc vocem delendam putat Faber: nec immerito, ſed quia exemplarium præſid'o deſtituimur, retinendum cenſuimus.

10. Sic

Græciæ pro meritis singularum civitatium statuit; conciliumque omnium, veluti unum senatum, ex omnibus legit. Soli Lacedæmonii, & legem, & reges contemserunt; servitutem non pacem rati, quæ non ipsis civitatibus conveniret, sed à victore ferretur. Auxilia deinde singularium civitatium describuntur, sive adjuvandus ea manu rex oppugnante aliquo foret, seu duce illo bellum inferendum. Neque enim dubium erat, imperium Persarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere, & equitum quindecim millia. Extra hanc summam & Macedoniæ exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. Initio veris tres duces in Asiam Persarum juris A. C.
præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cujus sororem nuper expulsa Alexandri matre Olympiade, propter stupri suspicionem, in matrimonium receperat. 336.

CAP. VI. Interea, dum auxilia à Græcia A. C.
coeunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, quem regem Epiri fecerat, celebrat. Dies 336.
erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, apparatibus insignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum cum Philippus sine [10] custodibus corporis, medius inter duos Alexandros, filium generumque, contenderet; Pausanias, nobilis ex Macedonibus adolescens, nemini suspectus, occupatis angustiis Philippum in transitu obtruncat: diemque lætitiæ destinatum, fœdum luctu

10. Sic N. W. C. B. Alii legunt, dum, & omittunt, vocem, corporis. Vid. Valer. Max l. 8. Corn. Nep. de Reg. Arist. Polit. l. 5. Diod. l. 16. Cic. de fat. Plut. in Alex Pausan: Arcad. Ælian. l. 3. Joseph. Ant. l. 11.

11. Sic

luctu funeris facit. Hic [11] primis pubertatis annis stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat: cujus indignitati hæc etiam fœditas accesserat: nam perductum in convivium solutumque mero, Attalus, non suæ tantum, verum & convivarum libidini, velut scortum [12] vile, subjecerat, ludibriumque omnium inter æquales reddiderat. Hanc rem ægre ferens Pausanias, querelam Philippo sæpe detulerat. Cum variis frustrationibus non sine risu differretur, & honoratum insuper ducatu adversarium cerneret; iram in ipsum Philippum vertit; ultio namque, quam ab adversario non poterat, ab iniquo judice exegit.

A. C. 336. CAP. VII. Creditum est etiam immissum ab Olympiade, matre Alexandri, fuisse; nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitisse: quippe non minus Olympiadem repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quam stuprum Pausaniam, doluisse. Alexandrum quoque regni æmulum, fratrem ex noverca susceptum, timuisse: eoque [13] factum, ut in convivio antea primum cum Attalo, mox cum ipso patre, jurgaret: adeo ut etiam stricto gladio eum Philippus consectatus sit, ægreque à filii cæde, amicorum precibus, [14] exoratus. Quamobrem Alexander ad avunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat: vixque revocanti mitigatus est patri, precibusque cognatorum ægre redire compulsus. Olympias quoque

11. Sic N. C. Alii repetunt, Pausanias.

12. Eruditissimus Is. Vossius legendum statuit, Scortorum jure, quæ quidem lectio à Diodoro confirmatur.

13. N. Alii legunt, actum.

14. B. Legit, exoratur.

15. Alii

que fratrem suum Alexandrum, Epiri regem in bellum subornabat; pervicissetque, ni filiæ nuptiis pater generum occupasset. His stimulis irarum utrique Pausaniam, de impunitate stupri sui querentem, ad tantum facinus impulisse creduntur. Olympias certe, fugienti percussori, equos quoque præparatos habuit. Ipsa deinde, audita regis nece, cum titulo officii ad exequias cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imposuit: quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. Paucos deinde post dies, refixum corpus interfectoris super reliquias mariti cremavit; & tumulum ei eodem fecit in loco, parentarique eidem quotannis, incussa populo superstitione, curavit. Post hæc Cleopatram, à qua pulsa Philippi matrimonio fuerat, in gremio ejus prius filia interfecta, finire vitam suspendio coegit, spectaculoque pendentis 15 ultionem potita est, ad quam per parricidium festinaverat. Novissime gladium, quo rex percussus est, Apollini sub nomine Myrtales consecravit: hoc enim nomen ante Olympiadis parvulæ fuit. Quæ omnia ita palam facta sunt, ut timuisse videatur, ne facinus ab ea commissum non probaretur.

CAP. VIII. Decessit Philippus XL. & VII. annorum, cum annis XXV. regnasset. Genuit ex Larissæa saltatrice filium Aridæum, qui post Alexandrum regnavit. Habuit & alios multos ex variis matrimoniis regio more susceptos, qui partim fato, partim ferro periere. Fuit rex armorum quam conviviorum apparatibus A. C. 336.

15. Alii legunt, ultione.

ratibus ſtudioſior; cui maximæ opes erant inſtrumenta bellorum: divitiarum quæſtu quam cuſtodia ſolertior: itaque inter quotidianas rapinas ſemper inops erat. Miſericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. Blandus pariter & inſidioſus alloquio; qui plura promitteret, quam præſtaret: in ſeria & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, inſtruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, ſolennis illi conſuetudo. Inter hæc eloquentia [16] inſignis, oratio acuminis & ſolertiæ plena: ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventio, nec inventionibus deeſſet ornatus. Huic Alexander filius ſucceſſit, & virtute & vitiis patre major. [17] Vincendi ratio utrique diverſa. (A. C. 336.) Hic [18] aperta vi, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hoſtibus, hic palam fuſis. Prudentior ille conſilio, hic animo magnificentior. Iram pater diſſimulare, plerumque etiam vincere: hic ubi exarſiſſet, nec dilationem [19] ultionis, nec modum adhibere. Vini nimis uterque avidus: ſed ebrietatis diverſa vitia. Pater de convivio in hoſtem procurrere, manum conſerere, periculis ſe temere offerre: Alexander in amicos hoſtium more ſævire. Quamobrem Philippum ſæpe vulneratum prælia remiſere: hic amicis interfe-

16. Sic N. Alii legunt, inter hæc eloquentia, & inſignis oratio, acuminis & ſolertiæ plena: ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deeſſet ornatus.

17. Sic N. Alii præponunt, Itaque.

18. Sic N. B. Alii legunt, aperte.

19. Sic N. Alii legunt, hic ubi exarſiſſet, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini nimis uterque avidus, ſed ebrietatis diverſa vitia. Patri mos erat etiam de convivio in hoſtem procurrere, manum conſerere, periculis ſe temere offerre: Alexander non in hoſtem, ſed in ſuos ſæviebat. Quamobrem Philippum ſæpe vulneratum prælia remiſere. Hic amicorum interfector convivio frequenter exceſſit.

1. Vid.

terfectis convivio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis volebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, hic metui. Literarum cultus utrique similis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promtior, & honestior. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius consummavit.

LIBER X.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Artaxerxis filii in patrem conspirant. Sed conspiratione detecta, parricidii pœnas dant.*
2. *Causa parricidii ex multiplici libidine nata.*
3. *Ochus, Artaxerxis successor, cognatorum principum strage regiam replet. Persicæ monarchiæ finis.*

CAP. I.

1 ARtaxerxi, regi Persarum, ex pellicibus cxv. filii fuere, sed tres tantum justo matrimonio suscep i: Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darium contra morem Persarum, apud quos rex non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater regem vivus fecit: nihil sibi ablatum existimans, quod in filium contulisset; sinceriusque gaudium ex procreatione capturus, si insignia majestatis suæ vivus in filio conspexisset Sed Darius, post

1. Vid. Plut. in Artax. Ælian. var. hist. l. 12.

2. Sic

post nova paternæ pietatis exempla, interficiendi patris consilium cepit. Sceleratus, si solus parricidium cogitasset; tanto sceleratior, quod, in societatem facinoris assumtos, quinquaginta fratres fecit parricidas. Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo non solum sociari, verum etiam sileri parricidium potuit; ut ex quinquaginta liberis nemo inventus sit, quem aut paterna majestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris, à tanta immanitate revocaret. [2] Adeo vile paternum nomen apud tot numero filios fuit, ut quorum præsidio tutus etiam adversus hostes esse debuerat, eorum insidiis circumventus, tutior ab hostibus quam à filiis fuerit.

A. C. 401. CAP. II. Causa parricidii sceleratior ipso parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fraterno bello cujus mentio [3] supra habita est, Aspasiam, pellicem ejus, rex Artaxerxes in matrimonium receperat. Hanc patrem cedere sibi, sicuti regnum, Darius postulaverat; qui, pro indulgentia sua in liberos, primo facturum se dixerat: mox pœnitentia ductus, ut honeste negaret, quod temere promiserat, Solis eam sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus juvenis, in jurgia primo patris erupit: mox facta cum fratribus conjuratione, dum patri insidias parat, deprehensus cum sociis pœnas parricidii diis paternæ majestatis ultoribus dedit. Conjuges quoque omnium
A. C. 361. cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris extaret, interfectæ. Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit, rex, quam pater, felicior.

CAP.

2. Sic N. B. Alii legunt, adeone? 3. Lib. 5. c. 9.

4. Diod.

CAP. III. Hæreditas regni [4] Ocho tradita, qui, timens parem conjurationem, regiam, cognatorum cæde & strage principum replet, nulla non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus: scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atque ita veluti purificato regno, bellum Cadusiis infert. In eo cum adversus provocatorem hostium Codomannus quidam, omnium favore processisset; hoste cæso, victoriam suis pariter, & prope amissam gloriam, restituit. Ob hæc decora idem Codomannus præficitur Armeniis. Interjecto deinde tempore, post mortem Ochi regis, ob memoriam pristinæ virtutis, rex à populo constituitur; Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus: bellumque cum Alexandro Magno, diu variante fortuna, magna virtute gessit. Postremò, victus ab Alexandro, & à cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finivit.

A. C. 360

A. C. 336.

4. Diod. 15.

LIBER XI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Occiso Philippo, Alexander Macedones in officio continet.*
2. *Initia principatus Alexandri. Persas bello aggredi constituit.*
3. *Græcos defectionem cogitantes coercet.*
4. *Thebas victis incolis evertit. Atheniensibus infestus.*
5. *Sævit in novercæ suæ cognatos, & in consanguineos suos; deinde bellum Persicum aggreditur.*

 6. *Disci-*

6. *Disciplinam militarem ordinat. Parva manu ingentia molitur. Persas prælio superat.*
7. *Insidiis vitatis, Gordium nodum fatalem callide solvit.*
8. *Tauro monte transcenso, in gravissimum morbum incidit, & sanitati restituitur.*
9. *Ad alterum prælium apparatus. Atrox pugna. Strages Persarum, & fuga Darii, cujus uxor, mater, filia, captivæ ab Alexandro regie excipiuntur.*
10. *Persis superatis, à Persarum luxu Alexander superatur. Novæ in Orientem victoriæ. Tyrus expugnatur.*
11. *Provinciis non paucis receptis, pergit ad Hammonis oraculum.*
12. *Darii regnum ambit, & pacem petenti denegat.*
13. *Tertii prælii inter Alexandrum & Darium circumstantiæ quædam.*
14. *Ejusdam prælii descriptio. Persæ fugantur, victores præda ingenti potiuntur.*
15. *Darius à suis vinctus, & multis vulneribus confossus, salutem dicit Alexandro, & in morte regium animum prodit. Alexander Darii obitum fletu & regia sepultura decorat.*

CAP. I.

IN exercitu [1] Philippi, sicuti variæ gentes erant, ita, eo occiso, diversi motus animorum fuere. Alii quippe injusta servitute oppressi, ad spem se libertatis erigebant: alii tædio

1. Vid. Diod. Sic. l. 17. Plut. in Alex. Arrian. l. 1.

2. Sic

tædio longinquæ militiæ, remiſſam ſibi expeditionem gaudebant: nonnulli facem nuptiis filiæ accenſam, rogo patris ſubditam dolebant. Amicos quoque, tàm ſubita mutatione rerum, haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc provocatam Aſiam, nunc Europam nondum perdomitam, nunc Illyrios, [2] Thracas, Dardanos, ceteraſque barbaras gentes fidei dubiæ, & mentis infidæ; qui omnes populi ſi pariter deficiant, [3] ſiſti nullo modo poſſe. [4] His rebus veluti medela quædam interventus Alexandri fuit; qui pro concione ita vulgus omne conſolatus eſt hortatuſque pro tempore, ut & metum timentibus demeret, & ſpe omnes impleret, Erat hic annos XX. natus: in qua ætate ita moderate de ſe multa pollicitus eſt, ut appareret plura eum experimentis reſervare. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem dedit: quo facto tantum ſibi favorem omnium conciliavit, ut corpus hominis, non virtutem regis mutaſſe ſe dicerent.

CAP. II. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: in quibus ante omnia, cædis conſcios ad tumulum patris occidi juſſit: ſoli Alexandro [5] Lynciſtarum fratri pepercit, ſervans in eo auſpicium dignitatis ſuæ: nam regem eum primus ſalutaverat. Æmulum quoque imperii Caranum, fratrem ex noverca ſuſceptum, interfici curavit. Inter initia multas gentes rebellantes compeſcuit: A. C. 336.

2. Sic N. Alii addunt, &c.
3. Sic B. Alii legunt, reſiſti, ſed perperam.
4. Sic B. Alii legunt, queis.
5. Faber omnino legendum ſuadet. ſoli Alexandro Lynceſtæ G. (i. e.) genero Antipatri: revera MSS. aliqui Lynceſtam ſcribunt. Vid. Diod. Sic. l. 17. Plut. in Alex. Arrian l 1. Q. Curt. l. 7. Thucyd. l. 2. Plin. l. 4. Strab. l. 7. Ptolem. l. 3.

 6. Sic

ſcuit: orientes nonullas ſeditiones extinxit. Quibus rebus erectus, citato gradu in Græciam contendit: ubi, exemplo patris Corinthum evocatis civitatibus, dux in locum ejus ſubſtituitur. Inchoatum deinde à patre Perſicum bellum aggreditur, in cujus apparatu
A. C. 335. occupato nuntiatur, Athenienſes, [6] Thebanos & Lacedæmonios, ab eo ad Perſas defeciſſe, auctoremq; ejus defectionis, magno auri pondere à Perſis corruptum, Demoſthenem oratorem extitiſſe; qui Macedonum deletas omnes cum rege copias à Triballis [7] affirmaverat, producto in concionem auctore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderit, ſe quoque vulneratum diceret. Qua opinione mutatos omnium ferme civitatium animos eſſe: [8] præſidia Macedonum obſideri. Quibus motibus occurſurus, tanta celeritate inſtructo paratoque exercitu Græciam oppreſſit, ut, quem venire non ſenſerant, videre ſe vix crederent.

CAP. III. In tranſitu hortatus Theſſalos fuerat; beneficiorumque Philippi patris, maternæque ſuæ cum his [9] ab Æacidarum gente neceſſitudinis admonuerat. Cupide hæc Theſſalis audientibus, exemplo patris, dux univerſæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia reditusque ſuos ei tradiderant. Sed Athenienſes, ſicuti primi defecerant, ita primi pœnitere cœperunt: contemtum hoſtis in admirationem vertentes, pueritiamque Alexandri, ſpretam antea, ſupra virtutem veterum ducum extollentes. Miſſis itaque legatis,

6. Sic Vet. Edit. & MSS. nonnulli: quanquam in nuperis editionibus, Thebani, omittantur; ſed contra Juſtini mentem, ut ex ſequentibus patet.

7. Sic N. & W. Alii legunt, affirmaverit. Vid. Plut. in Dem. Æſchin. in orat. cont. Cteſiph. Diod. l. 17. A. Gell. 11, Pauſan. in Corinth.

8. Faber, &c. interponendum vult.

9. Sic N. Alii legunt, ſub.

10. Sic

gatis, bellum deprecantur: quibus auditis & graviter increpatis, Alexander bellum remisit. Inde Thebas exercitum convertit, eadem indulgentia usurus, si parem pœnitentiam invenisset. Sed Thebani armis,[10] non precibus usi sunt. Itaque victi, gravissima quæque supplicia miserrimæ captivitatis experti sunt. In consilio cum de excidio urbis deliberaretur, Phocenses, & Platæenses, & Thespienses, & Orchomenii, Alexandri socii, victoriæque participes, excidia urbium suarum, crudelitatemque Thebanorum, referebant: studia in Persas non præsentia tantum, verum & vetera adversus Græciæ libertatem increpantes. Quamobrem odium eos omnium populorum esse: quod vel ex eo manifestari, quod jurejurando se omnes obstrinxerint, ut victis Persis Thebas diruerent. Adjiciunt & scelerum priorum fabulas, quibus omnes scenas repleverint, ut non præsenti tantum perfidia, verum & vetere infamia invisi forent.

CAP. IV. Tunc Cleades, unus ex captivis, data potestate dicendi, non à rege[11] se defecisse, quem interfectum audierint, sed à regis hæredibus: quicquid in eo sit admissum, credulitatis, non perfidiæ culpam esse; cujus tamen jam magna se supplicia pependisse, deleta juventute: nunc senum feminarumque, sicuti infirmum, ita innoxium restare vulgus, quod ipsum stupris contumeliisque ita vexatum esse, ut nihil amarius[12] quam sint passi, deprecentur: nec jam pro civibus se,

10. Sic N. Alii addunt, nec deprecatione. Vid. Diod. Sic. l. 17 & 19. Arrian. l. 10. Plut in Alex. Demosth. lib. de virt. Mulier. & in Phocion. Pausan. Ælian. var. hist. l. 13.

11. Sic N. W. .B. Alii omittunt, se.

12. Sic N. Alii legunt, unquam sint passi; sensu plane frigido.

 13. Vid.

se, qui tam pauci remanserint, orare; sed pro innoxio patriæ solo, & pro urbe, quæ non viros tantum, verum & deos genuerit. Privata etiam regem superstitione deprecatur, geniti apud ipsos Herculis, unde originem gens Æacidarum trahat; actaque Thebis à patre ejus Philippo pueritia: rogat, urbi parcat, quæ majores ejus partim apud se genitos, deos adoret; partim educatos, summæ majestatis reges viderit. Sed potentior fuit ira, quam preces. Itaque urbs diruitur; agri inter victores dividuntur: captivi sub corona venduntur: quorum pretium non ex ementium commodo, sed ex inimicorum odio extenditur. Miseranda res Atheniensibus visa. Itaque portas refugiis profugorum contra interdictum regis aperuere. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secunda legatione denuo bellum deprecantibus, ita demum remiserit, ut oratores & duces quorum fiducia toties rebellent, sibi dedantur: paratisque Atheniensibus, ne cogantur subire bellum, eo res reducta est, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur: qui ex continenti ad Darium profecti, non mediocre momentum Persarum viribus accessere.

CAP. V. Proficiscens ad Persicum bellum, omnes novercæ suæ cognatos, quos Philippus in excelsiorem dignitatis locum provehens, imperiis præfecerat, interfecit. Sed nec suis, qui apti regno videbantur, pepercit, ne qua materia seditionis, procul se agente, in Macedonia remaneret: reges stipendiarios conspectioris ingenii, ad commilitium secum trahit: segniores ad tutelam regni relinquit. Adunato deinde exercitu naves onerat: unde conspecta Asia, incredibili ardore mentis

mentis accensus, [13] duodecim aras Deorum A. C.
in belli vota statuit. Patrimonium omne suum 334.
quod in Macedonia, Europaque habebat, amicis dividit, sibi Asiam sufficere præfatus. Priusquam ulla navis littore excederet, hostias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Persis petitæ Græciæ ultor electus sit: quibus longa jam satis, & matura imperia contigisse, quorumque tempus esse vices excipere melius acturos. Sed nec exercitus ejus alia, quam regis animorum præsumtio fuit; quippe obliti omnes conjugum, liberorumque, & longinquæ domo militiæ, Persicum aurum, & totius Orientis opes, jam quasi suam prædam ducebant: nec belli periculorumque, sed divitiarum meminerant. Cum delati in Continentem essent, primus Alexander jaculum velut in hostilem terram jecit; armatusque de navi tripudianti similis prosiluit; atque ita hostias cædit, precatus, ne se regem illæ terræ invitæ accipiant. In Ilio quoque ad tumulos heroum, qui Trojano bello ceciderant, parentavit.

CAP. VI. Inde hostem petens, milites à A. C.
populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis 334.
rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ possessuri venerint. In exercitu ejus fuere peditum XXX. duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naves centum LXXXII. Hac tam prava manu universum terrarum orbem utrum sit admirabilius, vicerit an aggredi ausus fuerit, incertum est: cum ad tam periculosum bellum exercitum legeret, non juvenes robustos, nec primum florem ætatis, sed veteranos;

13. Vid. Arrian. l. 1. Plut. in Alex. Joseph. Ant. l. 11. Diod. l. 17.

ranos; plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre patruisque militaverant, elegit: ut non tam milites, quam magistros militiæ electos putares. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit: ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ reipubl. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitavit: nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Contra rex Persarum Darius, fiducia virium, nil astu agere affirmans suis, occulta consilia victoriæ furtivæ convenire, nec hostem regni finibus arcere, sed in intimum regnum accipere: gloriosius ratus repellere bellum, quam non admittere. Prima igitur congressio in campis Adrastiæis fuit. In acie Persarum sexcenta millia fuere, quæ non minus arte Alexandri, quam virtute Macedonum superata, terga verterunt. Magna itaque cædes Persarum fuit. De exercitu Alexandri novem pedites, centum viginti equites cecidere: quos rex impense, ad ceterorum exemplum humatos, statuis equestribus donavit, cognatisque eorum immunitates dedit. Post victoriam major pars Asiæ ad eum defecit. Gessit & plura bella cum præfectis Darii, quos jam non tam armis, quam terrore nominis sui vicit.

A. C. 333. CAP. VII. Dum hæc aguntur, interim indicio captivi ad eum defertur, insidias ei ab Alexandro Lyncistarum, genero Antipatri, qui præpositus Macedoniæ erat, parari. Ob quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Post hæc [14] Gordien urbem petit,

14. Si Stephano fides sit habenda, urbs hæc inter Phrygiam majorem & Cappadociam ponitur, Vid. Arr. l. 2. Q. Curt. l. 3. Diod. Sic. l. 17. Plut. in Alex.

15. Le-

tit, quæ posita est inter Phrygiam majorem
& minorem : cujus urbis potiundæ non tam
propter prædam cupido eum cepit, sed quod
audierat in ea urbe, in templo Jovis jugum
Gordii positum ; cujus nexum si quis solvisset, A. C.
eum tota Asia regnaturum, antiqua oracula 333.
cecinisse. Hujus rei causa & origo illa fuit.
Gordius cum in his regionibus bubus condu-
ctis araret, aves eum omnis generis circum-
volare cœperunt. Profectus ad consulendos
augures [15] vicinæ urbis, obviam in porta ha-
buit virginem eximiæ pulcritudinis : percon-
tatus eam, quem potissimum augurem con-
suleret : illa audita causa consulendi, gnara
artis ex disciplina parentum, regnum ei por-
tendi, respondit : pollicetur que se & matri-
monii, & spei sociam. Tam pulcra conditio,
prima regni felicitas videbatur. Post nuptias,
inter Phrygas orta seditio est. Consulentibus
de fine discordiarum, oracula responderunt,
regem discordiis opus esse. Iterato quæren-
tibus de persona regis, jubentur eum regem
observare, quem reversi primum in templum
Jovis euntem plaustro reperissent. Obvius
illis Gordius fuit, statimque eum regem con-
salutant. Ille plaustrum, quo vehenti regnum
delatum fuerat, in templo Jovis positum, ma-
jestati regiæ consecravit. Post hunc filius
Mida regnavit, qui ab Orpheo sacrorum so- A. C.
lennibus initiatus, Phrygiam religionibus 720.
implevit : quibus tutior omni vita, quam ar-
mis fuit. Igitur Alexander capta urbe cum in A. C.
templum Jovis venisset, jugum plaustri requi- 333.
sivit : quo exhibito, cum capita loramento-
rum intra nodos abscondita reperire non pos-
set,

15. Legendum videtur, Telmissæ, quod oculatissimo D. Vossio visum.

* Vid.

ſet, violentius oraculo uſus, gladio loramenta cædit, atque ita reſolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit.

A. C. 333. CAP. VIII. Hac illi agenti, nuntiatur, Darium cum ingenti exercitu adventare. Itaque timens anguſtias, magna celeritate Taurum tranſcendit: in qua feſtinatione quingenta ſtadia curſu fecit. Cum Tarſum veniſſet, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam urbem influentis, projectis armis, plenus pulveris ac ſudoris, in præfrigidam undam ſe projecit. Tum repente tantus nervos ejus occupavit rigor, ut intercluſa voce non ſpes modo remedii, ſed nec dilatio periculi inveniretur. Unus erat ex medicis nomine * Philippus, qui ſolus remedium polliceretur: ſed & ipſum, Parmenionis pridie à Cappadocia miſſæ epiſtolæ ſuſpectum faciebant: qui ignarus infirmitatis Alexandri ſcripſerat, à Philippo medico caveret, nam corruptum illum à Dario ingenti pecunia eſſe. Tutius tamen eſt ratus, dubiæ ſe fidei medici credere, quam indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epiſtolas medico tradidit; atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. Ut ſecurum conſpexit, lætior factus eſt, ſanitatemque quarta die recepit.

A. C. 333. CAP. IX. Interea Darius cum quadringentis millibus peditum, ac centum millibus equitum in aciem procedit. Movebat hæc multitudo hoſtium reſpectu paucitatis ſuæ, Alexandrum: ſed interdum reputabat, quantas res cum iſta paucitate geſſiſſet: quantoſque populos fudiſſet. Itaque cum ſpes metum vinceret, periculoſius differre bellum ratus, ne

* Vid. Arrian. Curt. Plutarch. Val. Max. l. 3. 16. N.

ne desperatio suis cresceret, circumvectus suos, singulas gentes diversa oratione alloquitur: Illyrios & Thracas opum ac divitiarum ostentatione, Græcos veterum bellorum memoria internecinique cum Persis odii accendebat: Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, nunc Asiæ expetitæ: nec inventos illis toto orbe pares viros gloriatur. Ceterum & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore. Atque inter hæc identidem consistere aciem jubet, ut hac mora consuescant oculis turbam hostium sustinere. Nec Darii [16] regis opera in ordinanda acie defuit. Quippe omissis ducum officiis ipse omnia circumire, singulos hortari, veteris gloriæ Persarum, imperiique perpetuæ à diis immortalibus datæ possessionis admonere. Post hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo uterque rex vulneratur. Tamdiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Persarum secuta est. Cæsa sunt peditum unum & sexaginta millia, equitum decem millia: capta quadraginta millia. Ex Macedonibus cecidere pedites CXXX. equites CL. In castris Persarum multum auri ceterarumque opum inventum. Inter captivos castrorum, mater, & uxor eademque soror, & filiæ duæ, Darii fuere. Ad quas visendas hortandasque cum Alexander venisset, conspectis armatis, invicem se amplexæ, velut statim morituræ, complorationem ediderunt. Provolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, sed dum Darii corpus sepeliant, dilationem mortis, deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium vivere

16. N. W. C. legunt, segnis opera in ordinanda acie fuit.

17. Joseph.

vere dixit: & timentibus mortis metum demsit: easque haberi ut reginas præcepit. Filias quoque non sordidius dignitate patris sperare matrimonium jussit.

A. C. 333. CAP. X. Post hæc, opes Darii, divitiarumque apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primum luxuriosa convivia, & magnificentiam epularum sectari: tunc Barsenen captivam diligere propter formæ pulcritudinem cepit. A qua postea susceptum puerum Herculem vocavit. Memor tamen adhuc Darium vivere, Parmenionem ad occupandam Persicam classem, aliosque amicos ad recipiendas Asiæ civitates misit: quæ statim audita fama victoriæ, ipsis Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiscitur: ubi obvios cum infulis multos Orientis reges habuit. Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit: aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum novis regibus. Insignis præter ceteros fuit Abdalonimus, rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. Quem Alexander, cum operam oblocare ad puteos exhauriendos, hortosque irrigandos solitus esset, misere vitam exhibentem, regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis beneficium putarent. Tyriorum civitas cum coronam auream magni ponderis, per legatos in titulum gratulationis Alexandro misisset, grate munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda, dixit. Cum legati rectius id eum in Tyro [17] vetere, & antiquiore templo facturum dicerent, in deprecantes ejus introitum

17. Joseph. l. 11. Curt. l. 4. Plut. in Alex. Arrian. l. 2.

18. Cill.

tum ita exarsit, ut urbi excidium minaretur:
confestimque exercitu insulæ applicato, non A. C.
minus animosis Tyriis fiducia Carthaginien- 332.
sium, bello excipitur. Augebat enim Tyriis
animos Didonis exemplum, quæ Carthagine
condita, tertiam partem Orbis quæsisset; tur-
pe ducentes, si feminis suis plus animi fuisset
in imperio quærendo, quam sibi in tuenda
libertate. Amota igitur imbelli ætate Cartha-
ginem, & arcessitis mox auxiliis, non magno A. C.
post tempore per proditionem capiuntur. 332.

CAP. XI. Inde Rhodum Alexander Æ- A. C.
gyptum, [18] Ciliciamque sine certamine re- 332.
cipit. Ad Jovem deinde Hammonem per- A. C.
git, consulturus & de eventu futurorum, & 331.
de origine sua. Namque mater ejus Olym-
pias confessa viro suo Philippo fuerat, Ale-
xandrum non ex eo se, sed ex serpente ingen-
tis magnitudinis concepisse. Denique Phi-
lippus ultimo prope vitæ suæ tempore, filium
suum non esse palam prædicaverat. Qua ex
causa Olympiadem velut stupri compertam,
repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens
originem divinitatis acquirere simul & ma-
trem infamia liberare, per præmissos subor-
nat antistites, quid sibi responderi velit. In-
gredientem templum, statim antistites ut
Hammonis filium salutant. Ille lætus dei
adoptione, hoc se patre censeri jubet. Rogat
deinde, an omnes interfectores parentis sui
sit ultus, respondetur, [19] patrem ejus nec pos-
se interfici, nec mori: regis Philippi pera-
ctam plene ultionem esse. Tertiam interro-
gationem

18. Cilicia olim capta; unde Berneccerus. Cyrenen; Cl. Vossius Syriam, reponit.

19. N. W. C. Alii legunt, Patrem ejus non posse mori.

gationem poſcenti, victoriam omnium bellorum, poſſeſſionemque terrarum dari reſpondetur. Comitibus quoque ſuis reſponſum, ut Alexandrum pro Deo, non pro rege colerent. Hinc illi aucta inſolentia, miruſque animo increvit tumor, exemta comitate, quam & Græcorum literis & Macedonum inſtitutis didicerat. Reverſus ab Hammone Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput eſſe Ægypti jubet.

A. C. 332. CAP. XII. Darius cum Babyloniam profugiſſet, per epiſtolas Alexandrum deprecatur, redimendarum ſibi captivarum poteſtatem faciat, inque eam rem, magnam pecuniam pollicetur: ſed Alexander in pretium captivarum regnum omne, non pecuniam petit. Interjecto tempore, aliæ epiſtolæ Darii Alexandro redduntur, quibus filiæ matrimonium & regni portio offertur. Sed Alexander ſua ſibi dari reſcripſit; juſſitque ſupplicem venire,
A. C. 331. & regni arbitria victori permittere. Tum ſpe pacis amiſſa, bellum Darius, reparat: cum quadringentis millibus peditum, & centum millibus equitum obviam vadit Alexandro. In itinere nuntiatur, uxorem ejus ex colliſione abjecti partus deceſſiſſe, ejuſque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiaſque benigne proſecutum, idque eum non amoris, ſed humanitatis cauſa feciſſe. Nam ſemel tantum eam Alexandro viſam eſſe, cum matrem filiaſque ejus parvulas frequenter conſolaretur. Tunc Darius ſe ratus vere victum, cum poſt tot prælia, etiam beneficiis ab hoſte ſuperaretur, gratumque ſibi eſſe, ſi vincere nequeat, quod à tali potiſſimum vinceretur. Scribit itaque & tertias epiſtolas, & gratias agit, quod nihil

nihil in suos hostile fecerit. Offert deinde majorem partem regni usque flumen Euphratem, & alteram filiam uxorem; pro reliquis captivis triginta millia talentum. Ad hæc Alexander, gratiarum actionem ab hoste supervacaneam esse respondit; nec à se quicquam factum in hostis adulationem, nec quod in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret: sed animi magnitudine, qua didicerit adversus vires hostium, non adversus calamitates contendere; pollicieturque, præstaturum se ea Dario, si secundus sibi, non par haberi velit. Cæterum, neque mundum posse duobus solibus regi: neque orbem summa duo regna salvo statu terrarum habere: proinde aut deditionem ea die, aut in posteram, aciem paret: nec polliceatur sibi aliam, quam sit expertus, victoriam.

CAP. XIII. Postera die aciem producunt: tum repente ante prælium, confectum curis Alexandrum somnus arripuit. Cum ad pugnam solus rex deesset, à Parmenione ægre excitatus, quærentibus somni causas omnibus inter pericula, cujus etiam in otio semper parcior fuerit; Magno se æstu liberatum ait, somnumque sibi à repentina securitate datum, quod liceat cum omnibus Darii copiis confligere: veritumque se longam belli moram, si Persæ exercitum divisissent. Ante prælium utraque acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorumque pulcritudinem, mirabantur: Persæ à tam paucis victa suorum tot millia stupebant. Sed nec duces circumire suos cessabant. Darius vix denis armatis singulos hostes, si divisio fieret, evenire di- A. C. 331.

cebat. Alexander Macedonas monebat, ne multitudine hostium, nec corporis magnitudine, vel coloris novitate moverentur: tantum meminisse jubet, cum iisdem se tertio pugnare; nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem secum tam tristem memoriam cædium suarum, & tantum sanguinis duobus præliis fusi ferrent: & quemadmodum Dario majorem turbam hominum esse, sic virorum sibi. Hortatur [20] spernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus prædæ, quam periculi sit; cum victoria non armorum decore, sed ferri virtute quæratur.

A. C. 331. CAP. XIV. Post hæc prælium committitur. Macedones in ferrum cum contemtu toties à se victi hostis ruebant: contra Persæ mori, quam vinci præoptabant. Raro ullo prælio tantum sanguinis fusum est. Darius cum vinci suos videret, mori voluit & ipse: sed à proximis fugere compulsus est. Suadentibus deinde quibusdam, ut pons Cydni fluminis, ad iter hostium impediendum, intercluderetur: Non ita se saluti suæ velle consultum ait, ut tot millia sociorum hosti objiciat: debere & aliis fugæ viam patere, quæ patuerit sibi. Alexander autem periculosissima quæque aggrediebatur; & ubi confertissimos hostes acerrime pugnare conspexisset, eo se semper ingerebat, periculaque sua esse, non militum volebat. Hoc prælio Asiæ imperium rapuit, quinto post acceptum regnum anno; cujus tanta felicitas fuit, ut post hoc nemo rebellare ausus sit: patienterque Persæ post imperium tot annorum, jugum servitutis acceperint. Donatis refectisque militibus XXXIV. diebus prædam recog-

20. N. legit, spectent.

novit.

novit. In urbe deinde Susa XL. millia talentum invenit. Expugnat & Persepolim, caput Persici regni, urbem multis annis illustrem, refertamque Orbis terrarum spoliis, quæ interitu ejus primum apparuere. Inter hæc DCCC. admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captivitatis truncata corporis parte tulerant; rogantes, ut sicuti Græciam, se quoque ab hostium crudelitate vindicaret. Data potestate redeundi, agros accipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quam detestandum sui conspectum reportarent.

CAP. XV. Interea Darius in gratiam vi- A. C.
ctoris à cognatis suis, aureis compedibus ca- 330.
tenisque in vico Parthorum Dara vincitur. Credo ita diis immortalibus indicantibus, ut in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur. Alexander quoque citato cursu postera die supervenit: ibique cognovit Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. Jusso itaque exercitu subsequi, cum sex millibus equitum, fugientem insequitur: in itinere multa & periculosa prælia facit. Emensus deinde multa millia passuum, cum nullum Darii indicium reperisset, respirandi equis data potestate, unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium multis quidem vulneribus confossum, sed spirantem adhuc invenit: qui applicito captivo cum civem ex voce cognovisset, id saltem præsentis fortunæ solatium habere se dixit, quod apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus. Perferri hæc Alexandro jubet, se nullis in eum meritorum officiis, maximorum

illi debitorem mori, quod in matre liberiſque ſuis, regium ejus, non hoſtilem animum expertus, felicius hoſtem quam cognatos ſortitus ſit: quippe matri & liberis ſuis ab eodem hoſte vitam datam: ſibi à cognatis ereptam, quibus & vitam, & regna dederit: Quamobrem gratiam illis eam futuram, quam ipſe victor volet. Alexandro referre ſe, quam ſolam moriens poteſt, gratiam: precari ſuperum inferumque numina, & regales deos, uti illi terrarum omnium victori contingat imperium. Pro ſe juſtæ magis, quam gravis ſepulturæ veniam orare. Quod ad ultionem pertineat, jam non ſuam, ſed exempli, communemque omnium regum eſſe cauſam, quam negligere, illi & indecorum & periculoſum eſſe: quippe cum in altero juſtitiæ ejus, in altero etiam utilitatis cauſa verſetur. In quam rem unicum pignus fidei regiæ, dexteram ſe ferendam Alexandro dare. Poſt hæc porrecta manu expiravit. Quæ ubi Alexandro nuntiata ſunt, viſo corpore defuncti, tam indignam illo faſtigio mortem lacrymis proſecutus eſt: corpuſque regio more ſepeliri, & reliquias ejus, majorum tumulis inferri juſſit.

LIBER XII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Alexandri in retinendo milite ſolertia. Græci bellum, abſente Alexandro, reparant.*
2. *Alexander, rex Epiri, Italiam turbat, & tandem in pugna cadit; Scythæ Alexandri præfectum & exercitum internecione delent.*

3. *Alexan-*

3. *Alexandri ſimulatio, ambitio, cum Thaleſtri concubitus, luxus, & profuſiones.*
4. *Qua ratione Macedones tumultuantes in officio continuerit.*
5. *In domeſticos ſuos ferrum ſtringit, & nova ratione adverſarios ulciſcitur, populos multos ſubigit, & Beſſum, Darii interfectorem, de medio tolli curat.*
6. *In convivio mactat Clitum amicum, quem fruſtra deſiderat, peccati ſera pœnitentia ductus.*
7. *Ad ingenium reverſus in prudentes conſiliarios ſævit: ad Orientem ſtatuit imperii limites. Bacchi veſtigiis delectatur: Herculiſque geſta ſuperare contendit.*
8. *Porum, prælio ſuperatum, regie excipit & dimittit: multis populis expugnatis, quietem exercitui concedere velle videtur.*
9. *Bellum inſtaurat. In Sugambrorum urbe de vita certat & periclitatur.*
10. *Ab amicis periculo ereptus, Oceanum luſtrat: terminos imperii ſtatuit: præfectos vita privat, & ad nuptias applicat animum.*
11. *Liberalitas, munificentia & ſeveritas ejuſdem.*
12. *Qua ratione Macedones ſeditioſos ad officium revocaverit. Hephæſtionis obitus & tumulus.*
13. *Dum Occidentales provinciæ manus porrigunt, Alexander in lethalem morbum incidit Babylonem pergens.*
14. *Alexander Antipatri artibus veneno extinguitur.*
15. *Alexandri moribundi noviſſima verba.*
16. *Ejuſdem Alexandri Magni elogium.*

CAP.

CAP. I.

A. C. 330. Alexander in [1] persequendo Dario amissos milites, magnis funerum impensis extulit; reliquis expeditionis ejus sociis, tredecim millia talentum divisit. Equorum major pars æstu amissa, inutilesque etiam, qui superfuerant, facti. Pecunia omnis centum nonaginta millia talentum Ecbatana congesta, eique Parmenio præpositus. Dum hæc aguntur, epistolæ Antipatri è Macedonia ei redduntur, quibus bellum Agidis, regis Spartanorum, in Græcia; bellum Alexandri regis Epiri in Italia; bellum Sopyrionis, præfecti ejus, in Scythia, continebatur. Quibus varie affectus, plus tamen lætitiæ, cognitis mortibus duorum æmulorum regum, quam doloris, amissi cum Sopyrione exercitus, suscepit.
A. C. 332. Namque post profectionem Alexandri, Græcia ferme omnis in occasionem recuperandæ libertatis, ad arma concurrerat, auctoritatem Lacedæmoniorum secuta, qui Philippi Alexandrique & [2] pacem soli spreverant, & leges respuerant. Dux hujus belli Agis rex Lacedæmoniorum fuit, quem motum Antipater contractis militibus in ipso ortu oppressit.
A. C. 330. Magna tamen utrinque cædes fuit. Agis rex, cum suos terga dantes videret, dimissis satellitibus, ut Alexandro, si non [3] felicitate par, virtute non inferior videretur, tantam stragem hostium edidit, ut agmina interdum fugaret. Ad postremum, etsi à multitudine victus, gloria tamen omnes vicit.

CAP.

1. Sic N W. C. Alii legunt, prosequendo, Vid. Diod. l. 17. Arrian. l. 2. Curt. l. 6. Strab. l. 15.
2. Sic N. W. C. Alii omittunt, &c.
3. Sic N. W. Alii legunt, Alexandro felicitate, non virtute inferior videretur.

4. Vid.

CAP. II. Porro[4] Alexander, rex Epiri, in Italiam à Tarentinis, auxilia adversus Brutios deprecantibus, solicitatus, ita cupide profectus fuerat, veluti in divisione orbis terrarum Alexandro, Olympiadis sororis suæ filio, Oriens, sibi Occidens sorte contigisset: non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliaque, quam ille in Asia, & in Persis habiturus. Huc accedebat, quod sicut Alexandro Magno Delphica oracula insidias in Macedonia; ita huic responsum Dodonæi Jovis [5] circa urbem Pandosiam amnemque Acherusium cavendum prædixerat. Quæ utraque cum in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula, peregrinam militiam cupidius elegerat. Igitur, cum in Italiam venisset, primum illi bellum cum Appulis fuit: quorum cognito urbis fato, brevi post tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat namque tunc temporis urbs Appulis Brundusium, quam Ætoli, sequuti tum fama rerum in Troja gestarum clarissimum ac nobilissimum ducem Diomedem, condiderant: sed pulsi ab Appulis, consulentes oracula responsum acceperant, locum quem repetissent, perpetuo possessuros. Hac igitur ex causa, per legatos cum belli comminatione, restitui sibi ab Appulis urbem postulaverant. Sed ubi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in urbe sepelierant, perpetuam ibi sedem habituros. Atque ita defuncti responso, diu urbem possederunt. Quod factum cum cognovisset Alexander,

A. C. 332.

4. Vid. Liv. Dec. 1. l. 8. Strab. l. 6. Agell. l. 17. Plut. de fort. Rom.

5. Sic Faber legendum docet, ratione duce, & MS. Pelerini. Alii omittunt voces, circa, &, cavendum.

6. Vid.

xander, antiquitatis fata veneratus, bello Ap-
A. C. pulorum abſtinuit. Geſſit & cum Brutiis Lu-
331. caniſque bellum; multaſque urbes cepit:
tum & cum Metapontinis & Pediculis, &
Romanis, fœdus amicitiamque fecit. Sed
A. C. Brutii Lucanique, cum auxilia à finitimis
330. contraxiſſent, acrius bellum repetivere. Ibi
rex juxta urbem Pandoſiam, & flumen Ache-
ronta, non prius fatalis loci cognito nomi-
ne, quam occideret, interficitur; morienſ-
que non in patria fuiſſe ſibi periculoſam mor-
tem, propter quam patriam fugerat, intelle-
xit. Corpus ejus Thurii publice redemtum
ſepulturæ tradiderunt. Dum hæc aguntur in
A. C. Italia, [6] Sopyrion quoque præfectus Ponti ab
330. Alexandro Magno relictus, otioſum ſe ratus,
ſi nihil & ipſe geſſiſſet, adunato XXX. millium
exercitu, Scythis bellum intulit: cæſuſque
cum omnibus copiis, pœnas temere illati belli
genti innoxiæ luit.

A. C. CAP. III. Hæc cum nuntiata in [7] Parthis
330. Alexandro eſſent, ſimulato mærore, propter
Alexandri cognationem, exercitui ſuo tri-
duum luctum indixit. Omnibus deinde, velut
perpetrato bello, reditum in patriam exſpe-
ctantibus, conjugeſque ac liberos ſuos animo
jam quodammodo complectentibus, ad con-
cionem exercitum vocat: ibi nihil actum tot
egregiis præliis ait, ſi incolumis Orientalis
barbaria relinquatur: nec ſe corpus, ſed reg-
num Darii petiſſe; perſequendoſque eſſe eos,
qui à regno defecerint. Hac oratione velut
ex integro incitatis militum animis Hyrcani-
am, Mardoſque ſubegit. Ibi ei occurrit [8] Tha-
leſtris

6. Vid. Curt. l. 10.
7. Vid. Diod. l. 17. Arrian. l. 4. Plut. in Alex. Q. Curt. l. 6.
8. Vid. Curt. l. 6. Plut. in Alex. Strab. l. 11.
9. Sic

lestris sive Minithya, Amazonum regina, cum ccc. mulieribus, xxv. dierum inter confertissimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæsitura: cujus conspectus adventusque admirationi omnibus fuit, & propter insolitum feminis habitum, & propter expetitum concubitum. Ob hoc tredecim diebus otio à rege datis, ut visa est uterum implesse, discessit. Post hæc Alexander habitum regum Persarum, & diadema, insolitum antea regibus Macedonicis, velut in leges eorum, quos vicerat, transiret, assumit. Quæ ne invidiosius in se uno conspicerentur, amicos quoque suos longam vestem auratam purpureamq; sumere jubet; ac ut luxum quoque, sicuti cultum Persarum imitaretur, inter pellicum regiarum greges electæ pulcritudinis nobilitatisque, noctium vices dividit. His rebus ingentes epularum apparatus adjicit, ne jejuna & destructa luxuria videretur, conviviumque juxta regiam magnificentiam ludis exornat: immemor prorsus, tantas opes amitti his moribus, non quæri solere.

CAP. IV. Inter hæc indignatio omnium totis castris erat, à Philippo illum patre tantum degeneravisse, ut etiam patriæ nomen ejuraret, moresque Persarum assumeret, quos propter tales mores vicerat. Sed ne solus vitiis eorum, quos armis subegerat, succubuisse videretur; militibus quoque suis permisit, si quarum captivarum consuetudine tenerentur, ducere uxores: existimans minorem in patriam reditus cupiditatem futuram, habentibus in castris imaginem quandam larium, ac domesticæ sedis: simul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine uxorum. In supplementa A. C. 330.

menta quoque militum minus exhauriri posse Macedoniam, si veteranis patribus tyrones filii succederent, militaturi in vallo, in quo essent nati, constantioresque futuri, si non solum tyrocinia, verum & incunabula in ipsis castris posuissent. Quæ consuetudo in successores quoque Alexandri mansit. Igitur & alimenta pueris statuta & instrumenta armorum equorumque juvenibus data; & patribus, pro numero filiorum, præmia statuta. Si quorum patres occidissent, nihilominus pupilli stipendia patrum trahebant; quorum pueritia inter varias expeditiones, militia erat. Itaque à parvula ætate periculis laboribusque indurati, invictus exercitus fuere: neque castra aliter quam patriam, neque pugnam aliud unquam quam victoriam duxere. Hæc soboles nomen habuit Epigoni. Parthis deinde domitis, præfectus his statuitur ex nobilibus Persarum Andragoras: unde postea originem Parthorum reges habuere.

A. C. 330. CAP. V. Interea Alexander non regio, sed hostili [9] more sævire in suos cœpit. Maxime indignabatur carpi se sermonibus suorum Philippi patris, patriæque mores subvertisse. Propter quæ crimina, Parmenion quoque senex, dignitate regi proximus, cum Philota filio, de utroque prius quæstionibus habitis, interficitur. Fremere itaque omnes universis castris cœpere, innoxii senis filiique casum miserantes; interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. Quæ cum nuntiata Alexandro essent, verens ne hæc opinio

9. Sic W. Alii legunt, odio. Sed furores Alexandri non præmediato, atque ex odio, sed irà & præsenti impetu plerumque erant. Vid. Diod. l. 17 Plut. in Alex. Arrian. l. 3. Curt. l.

10. Vid.

nio etiam in Macedoniam divulgaretur, & ne victoriæ gloria sævitiæ macula infuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriæ nuntios missurum. Hortatur milites suis scribere, rariorem habituros occasionem, propter militiam remotiorem. Datos fasces epistolarum tacite ad se deferri jubet: ex quibus cognito de se singulorum judicio, in unam cohortem eos, qui de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut consumturus eos, aut in ultimis terris in colonias distributurus. Inde Drancas, Evergetas, Parymas, Parapammenos, Adaspios, ceterosque populos, qui in radice Caucasi morabantur, subegit. Interea unus ex amicis Darii Bessus, vinctus perducitur, qui regem non solum prodiderat, verum A. C. & interfecerat. Quem in ultionem perfidiæ 329. excruciandum fratri Darii tradidit; reputans non tam hostem suum fuisse Darium, quam amicum ejus, à quo esset occisus. Et ut his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super amnem Tanaim condidit, intra diem septimum decimum muro VI. millium passuum consummato, translatis eo trium civitatium populis, quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoque Sogdianisque XII. * urbes condidit, distributis his, quoscunque in exercitu seditiosos habebat.

CAP. VI. His ita gestis solenni die ami- A. C. cos in convivium vocat. Ubi orta inter ebri- 329. os rerum à Philippo gestarum mentione, præferre se patri ipse, rerumque suarum magnitudinem extollere cœlo tenus cœpit, assentante majore convivarum parte. Itaque cum unus è senibus Clitus, fiducia amicitiæ regiæ, cujus palmam

* Vid. Strab. l. 11.

palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretque ejus res gestas; adeo regem offendit, ut telo à satellite rapto, eundem in convivio trucidaverit. Qua cæde exultans, mortuo patrocinium Philippi, laudemque paternæ militiæ objectabat. Postquam satiatus cæde animus conquievit, & in iræ locum successit æstimatio, modo personam occisi, modo causam occidendi considerans, pigere eum facti cœpit: quippe paternas laudes tam iracunde accepisse se, quam nec convitia debuisset; amicumque senem & innoxium, à se occisum inter epulas & pocula, dolebat. Eodem igitur furore in pœnitentiam, quo pridem in iram versus, mori voluit. Primum in fletus progressus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam; arreptum telum in se vertit: peregisset que facinus, nisi amici intervenissent. Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus. Accesserat enim pœnitentiæ, nutricis suæ, sororis Cliti, recordatio; cujus absentis eum maxime pudebat: tam fœdam illi alimentorum suorum mercedem redditam, ut in cujus manibus pueritiam egerat, huic juvenis & victor, pro beneficiis funera remitteret. Reputabat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud devictas gentes fabularum atque invidiæ, quantum apud ceteros amicos metum & odium sui fecerit: quam amarum & triste reddiderit convivium suum, non armatus in acie, quam in convivio terribilior. Tunc Parmenion & Philotas, tunc Amyntas consobrinus, tunc noverca fratresque interfecti: tunc Attalus, Eurylochus, Pausanias, aliique Macedoniæ extincti principes, occurrebant.

rebant. Ob hæc illi quatriduo perſeverata inedia eſt, donec exercitus univerſi precibus exoratus eſt, precantis ne ita mortem unius doleat, ut univerſos perdat, quos in ultimam deductos Barbariam, inter infeſtas, & irritatas bello gentes, deſtituat. Multum profuere Calliſthenis philoſophi preces, condiſcipulatu apud Ariſtotelem familiaris illi, & tunc ab ipſo rege ad prodenda memoriæ acta ejus accitus. Revocato igitur ad bellum animo, Choraſmios & Dahas in deditionem accepit.

CAP. VII. Deinde, quod primo ex Perſico ſuperbiæ regiæ more diſtulerat, ne omnia A. C.
pariter invidioſiora eſſent, non ſalutari, ſed 328
adorari ſe jubet. Acerrimus inter recuſantes [10] Calliſthenes fuit. Quæ res & illi, & multis principibus Macedonum exitio fuit: ſiquidem ſub ſpecie inſidiarum omnes interfecti. Retentus tamen eſt à Macedonibus mos ſalutandi regis, exploſa adoratione. Poſt hæc Indiam petit, ut Oceano ultimoque Oriente finiret imperium. Cui gloriæ, ut etiam exercitus ornamenta convenirent, phaleras equorum, & arma militum, argento inducit: exercitumq; ſuum, ab argenteis clypeis, Argyraſpidas appellavit. Cum ad Nyſam urbem veniſſet, oppidanis non repugnantibus fiducia religionis Liberi patris, à quo condita urbs erat, parci juſſit: lætus non militiam tantum, verum & veſtigia ſe dei ſequutum. Tunc ad ſpectaculum ſacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite hederaque non aliter veſtiti, quam ſi manu cultus, colentiumque induſtria exornatus eſſet. Sed exercitus ejus, ubi

10. Vid. Plut. in Alex. Arrian. l. 4. Valer. Max. l. 9. Curt. l. 8. Diod. l. 17.

ubi ad montem accessit, repentino impetu mentis, in sacros dei ululatus instinctus, cum stupore regis, sine noxa discurrit: ut intelligeret, non tam oppido se parcendo, quam exercitui suo consuluisse. Inde montes Dædalos, regnaque Cleofidis reginæ petit. Quæ cum se dedidisset ei, concubitu redemtum regnum ab Alexandro recepit; illecebris consecuta, quod virtute non potuerat: filiumque ab eo genitum, Alexandrum nominavit, qui postea regnum Indorum potitus est. Cleofis regina, propter prostratam pudicitiam, scortum regium ab Indis exinde appellata est. Peragrata India, cum ad saxum miræ asperitatis & altitudinis, in quod multi populi confugerant, pervenisset, cognoscit Herculem, ab expugnatione ejusdem saxi terræmotu prohibitum: Captus itaque cupidine, Herculis acta superare, cum summo labore ae periculo potitus saxo, omnes ejus loci gentes in deditionem accipit.

A. C. 327. CAP. VIII. Unus ex regibus Indorum fuit,[11] Porus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter insignis, qui bellum jampridem, audita Alexandri opinione, in adventum ejus parabat. Commisso itaque prælio exercitum suum Macedonas invadere jubet; sibi regem eorum privatum hostem deposcit. Nec Alexander pugnæ moram fecit; sed prima congressione vulnerato equo, cum [12] præceps ad terram decidisset, concursu satellitum servatur. Porus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victum se adeo doluit, ut cum veniam ab hoste invenisset, neque cibum sumere voluerit, neque vulnera curari passus

11. Vid. Plut. in Alex. Arrian. l. 3. Curt. l. 8.

12. Aliter narrat Curt. l. 8. Vid. Agell. l. 5.

13. Vid.

passus sit; ægreque sit ab eo obtentum, ut vellet vivere. Quem Alexander ob honorem virtutis, incolumem in regnum remisit. Duas ibi urbes condidit: unam Nicæam, alteram, ex nomine equi, Bucephalen vocavit. Inde Arestas, Gesteanos, Præsidas, [13] Gangaridas, cæsis eorum exercitibus, expugnat. Cum ad Cuphites venisset, ubi eum ducentis millibus equitum hostes] operiebantur, exercitus omnis, non minus victoriarum numero, quam laboribus fessus, lacrymis eum deprecatur, finem tandem belli faceret; aliquando patriæ, reditusque meminisset; respiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum sufficeret: ostendere alius caniciem, alius vulnera, alius ætate consumta membra, alius cicatricibus exhausta: solos se esse, qui duorum regum, Philippi Alexandrique, continuam militiam pertulerint. Tandem orare, ut reliquias saltem suas paternis sepulcris reddat, quorum non [14] tam studiis deficiatur, quam annis: Ac si non militibus, vel ipse sibi parcat, ne fortunam suam nimis onerando fatiget. Motus his tam justis precibus, velut in finem victoriæ, castra solito magnificentiora fieri jussit, quorum molitionibus & hostis terreretur, & posteris admiratio sui relinqueretur. Nullum opus milites lætius fecere. Itaque cæsis * hostiis, cum gratulatione indidem reverterunt.

CAP. IX. Inde [15] Alexander ad amnem Acesinem pergit: per hunc in Oceanum devehitur. Ibi Hiacensanas Sileosque, quos Hercules condidit, in deditionem accepit. A. C. 325.

Hinc

13. Vid. Curt. l. 9. Arrian. l. 5. Diod. l. 17.

14. Sic W. Alii omittunt, tam.

* Alii legunt, hostibus.

15. Vid. Diod. l. 17. Plut in Alex. Curt. l. 9.

Hinc in Ambros & Sugambros navigat. Quæ gentes eum armatis LXXX. millibus peditum, & LX. millibus equitum excipiunt. Cum prælio victor esset, exercitum ad urbem eorum ducit. Quam desertam à defensoribus, cum de muro, quem primus ceperat, animadvertisset, in urbis planiciem sine ullo satellite desiliit. Itaque cum eum hostes solum conspexissent, clamore edito, undique concurrunt, si possint in uno capite Orbis bella finire, & ultionem tot gentibus dare. Nec minus Alexander constanter resistit, & unus adversus tot millia præliatur. Incredibile dictu est, ut eum non multitudo hostium, non vis magna telorum, non tantus lacessentium clamor terruerit; solus tot millia ceciderit ac fugaverit. Ubi vero obrui multitudine se vidit, trunco
t. se, qui tum propter murum stabat, applicuit, cujus auxilio tutus, cum diu agmen sustinuisset, tandem cognito periculo ejus, amici ad eum desiliunt; ex quibus multi cæsi: præliumque tamdiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris dejectis, in auxilium veniret. In eo prælio sagitta sub mamma trajectus, cum sanguinis fluxu deficeret, genu posito tamdiu præliatus est, donec eum, à quo vulneratus fuerat, occideret. Curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit.

A. C. 326. CAP. X. Itaque ex magna desperatione tandem saluti redditus, Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit. Ipse cum lectissima manu navibus conscensis, oceani litora peragrat. Cum venisset ad urbem Ambigeri regis, oppidani invictum ferro audientes, sagittas veneno armant: atque ita gemino mortis vulnere, hostem à muris summoventes, plurimos

plurimos interficiunt. Cum inter multos vulneratus etiam Ptolemæus esset, moriturusque jamjam videretur, * per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est, qua in potu accepta, statim periculo liberatus est; majorque pars exercitus hoc remedio servata. Expugnata deinde urbe, reversus in naves, Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus: ac veluti curru circa metam acto, positis imperii terminis, quatenus aut terrarum solitudines prodire passæ sunt, aut mare navigabile fuit, secundo æstu ostio fluminis Indi invehitur. Ibi in monumenta rerum à se gestarum, urbem Barcen condidit; arasque statuit, relicto ex numero amicorum, litoralibus Indis præfecto. Inde iter terrestre facturus, cum arida loca medii itineris dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcipit, quibus ingenti dulci aqua inventa, Babyloniam redit. Ibi multæ devictæ gentes, præfectos suos accusaverunt; quos sine respectu amicitiæ, Alexander in conspectu legatorum ne- A. C.
cari jussit. Filiam post hæc Darii regis, Statiram, in matrimonium recepit: sed & optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur. * 325.

CAP. XI. Hinc ad concionem exercitum A. C.
vocat: & promittit, se æs alienum omnium 325.
propria impensa soluturum, ut prædam præmiaque integra domos ferant. Insignis hæc munificentia non summa tantum [16] commendata, verum etiam titulo muneris fuit, nec à debitoribus

* Strab. l. 15. Curt. 9. Diod. in Alex.

16. Sic N. Hanc vocem alii omittunt, adeo ut perierit antithesis quam Justinus instituebat. Vid. Diod. l. 17. Plut. in Alex. Quint. Curt. l. 10. Arrian. l. 7.

17. Eru-

debitoribus magis, quam à creditoribus gratius excepta: quoniam utrisque exactio pariter ac solutio difficilis erat: xx. millia talentum in hos sumtus expensa. Dimissis veteranis, exercitum junioribus supplet. Sed retenti veteranorum discessum ægre ferentes, missionem & ipsi flagitabant: nec annos, sed stipendia sua numerari jubebant: pariter in militiam lectos, pariter sacramento solvi, æquum censentes: nec jam precibus sed convicio agebant, jubentes eum solum cum patre suo Hammone inire bella, quatenus milites suos fastidiat. Contra ille nunc castigare milites, nunc lenibus verbis monere, ne gloriosam militiam seditionibus infuscarent. Ad postremum cum verbis nihil proficeret; ad corripiendos seditionis auctores, è tribunali in concionem armatam inermis ipse desiliit, & nemine prohibente, XIII. correptos, manu sua ipse ad supplicia duxit: Tantam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi supplicii constantiam disciplina militaris dabat.

A. C. 325. CAP. XII. Inde separatim auxilia Persarum in concione alloquitur. Laudat perpetuam illorum, tum in se, tum in pristinos reges fidem; sua in illos beneficia commemorat; ut nunquam quasi victos, sed veluti victoriæ socios habuerit: denique se in illorum, non illos in gentis suæ morem transisse: affinitatibus connubiorum victos victoribus miscuisse: Nunc quoque ait, custodiam corporis sui non Macedonibus tantum se, verum & illis crediturum. Atque ita mille ex his juvenes in numerum satellitum legit: auxiliorum quoque portionem, formatam in disciplinam Macedonum,

Macedonum, exercitui ſuo miſcet. Quam rem ægre Macedones tulerunt, jactantes, hoſtes ſuos in officium ſuum à rege ſubjectos. Tunc univerſi flentes, regem adeunt, orant ſuppliciis ſuis potius ſaturet ſe, quam contumeliis. Qua modeſtia obtinuerunt, ut undecim millia militum veteranorum exauctoraret. Sed ex amicis dimiſſi ſenes, Polyperchon, Clitus, Gorgias, Polydamas, [17] Amadas, Antigenes. Dimiſſis his Craterus præponitur, juſſus præeſſe Macedonibus in Antipatri locum; Antipatrumque cum ſupplemento tyronum in locum ejus evocat: ſtipendia revertentibus, veluti militantibus data. Dum hæc aguntur, unus ex amicis ejus [18] Ephæſtion decedit, dotibus primo formæ pueritiæque, mox obſequiis regi percarus: quem contra decus regium Alexander diu luxit, tumulumque ei XII. millium talentorum fecit; eumque poſt mortem coli ut deum juſſit.

CAP. XIII. Ab ultimis litoribus Oceani Babyloniam revertenti, nuntiatur, legationes Carthaginienſium, ceterarumque Africæ civitatium, ſed & Hiſpaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, nonnullas quoque ex Italia ejus adventum Babyloniæ opperiri. Adeo univerſum terrarum Orbem nominis ejus terror invaſerat, ut cunctæ gentes, veluti deſtinato ſibi regi adularentur. Hac igitur ex cauſa Babyloniam feſtinanti, veluti conventum terrarum Orbis acturo, quidam ex Magis prædixit, ne urbem introiret, teſtatus, hunc locum ei fatalem fore. Ob hoc omiſſa Babylonia, in [19] Burſiam

A. C. 324.

17. Eruditiſſimus Voſſius, Amyntas legendum cenſet.
18. Vid. Plut. in Alex & Pelop. Ællian. l. 7. Arriac. l. 7. & in Epiſtet. Curt. l. 10.

19. Cla-

[19] Burſiam urbem trans Euphratem, deſertam olim, conceſſit. Ibi ab Anaxarcho philoſopho compulſus eſt rurſum Magorum prædicta contemnere, ut falſa & incerta; & ſi ſatis conſtent, ignota mortalibus: at ſi naturæ debeantur, immutabilia. Reverſus igitur Babyloniam, multis diebus otio datis, intermiſſum olim convivium ſolenniter inſtituit: totuſque in lætitiam effuſus, cum diei noctem pervigilem junxiſſet, recedentem jam è convivio [20] medicus Theſſalus, inſtaurata comeſſatione, & ipſum & ſodales ejus invitat. Accepto poculo, media potione repente veluti telo confixus, ingemuit: elatuſque è convivio ſemianimis, tanto dolore cruciatus eſt, ut ferrum in remedia poſceret, tactumque hominum velut vulnera indoleſceret. Amici cauſam morbi, intemperiem ebrietatis diſſeminaverunt: re autem vera inſidiæ fuerunt, quarum infamiam ſucceſſorum potentia oppreſſit.

A. C. 323.

A. C. 323. CAP. XIV. Auctor inſidiarum Antipater fuit, [21] qui cum cariſſimos amicos ejus interfectos videret: Alexandrum Lynciſtam, generum ſuum occiſum: Se magnis rebus in Græcia geſtis, non tam gratum apud regem, quam invidioſum eſſe: à matre quoque ejus Olympiade variis ſe criminationibus vexatum: Huc accedebant ante paucos dies, ſupplicia in præfectos devictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus rebus ſe quoque è Macedonia non ad ſocietatem militiæ, ſed ad pœnam evocatum arbitrabatur. Igitur ad

19. Clariſſ. Voſſius, Borſippam, idque jure merito, repoſuit.

20. Faber contendit ex Bongarſio, Medius pro Medicus, reponendum; ſiquidem Plutarchus ita eum appellet, atque genere Theſſalum referat. Vid. Plut. in Alex. Arrian. l. 7. Diod. l. 17.

21. Vorſtio & Grævio, qui, ſupervacuum videtur.

OCCU-

occupandum regem, Cassandrum filium dato veneno subornat, qui cum fratribus Philippo & Iola ministrare regi solebat: cujus veneni tanta vis fuit, ut non ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in ungula equi potuerit: præmonito; filio, ne alii quam Thessalo, & fratribus crederet. Hac igitur ex causa, apud Thessalum, paratum, repetitumque convivium est. Philippus & Iolas prægustare ac temperare potum regis soliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatæ jam potioni supermiserunt.

CAP. XV. Quarto die Alexander indubitatam mortem sentiens, agnoscere se fatum domus majorum suorum ait: nam plerosque Æacidarum intra trigesimum annum defunctos. Tumultuantes deinde milites, insidiis perisse regem suspicantes, ipse sedavit; eosque omnes cum prolatus in editissimum urbis locum esset, ad conspectum suum admisit, osculandamque dextram suam flentibus porrexit. Cum lacrymarent omnes, ipse non sine lacrymis tantum, verum etiam sine ullo tristioris mentis argumento fuit, ut quosdam impatientius dolentes consolatus sit, quibusdam mandata ad parentes eorum dederit: adeo, sicuti in hostem, ita & in mortem invictus animus fuit.]Dimissis militibus, amicos circumstantes percontatur, videanturne similem sibi reperturi regem? Tacentibus cunctis, tum ipse, ut hoc nesciat, ita illud scire vaticinarique se, ac pene oculis videre dixit, quantum sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia; quantis cædibus, quo cruore, mortuo sibi parentatura. Ad postremum, corpus suum in Hammonis templo condi jubet. A.C. 323.

Cum

Cum deficere eum amici viderunt, quærunt quem imperii faciat hæredem: Respondit, Dignissimum. Tanta illi magnitudo animi fuit, ut cum Herculem filium, cum fratrem Aridæum, cum Roxanem uxorem prægnantem relinqueret: oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet hæredem. Prorsus quasi nefas esset, viro forti alium quam virum fortem succedere, aut tanti regni opes aliis, quam probatis relinqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem consurgunt, & ambitione vulgi tacitum favorem militum quærunt. Sexto die præclusa voce, exemtum digito annulum, Perdiccæ tradidit: quæ res gliscentem amicorum dissensionem sedavit. Nam etsi non voce nuncupatus hæres, judicio tamen electus esse videbatur.

A. C. 323. CAP. XVI. Decessit Alexander, mensem unum, annos tres & triginta natus; vir supra humanam potentiam magnitudine animi præditus. Qua nocte eum mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente volutari: nec decepta somnio est. Nam profecto majus humana mortalitate onus utero tulit: quam cum Æacidarum gens ab ultima seculorum memoria, & regna patris, fratris, mariti, ac deinceps majorum omnium illustraverint: nullius tamen nomine, quam filii, clarior fuit. Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla apparuere. Nam ea die

A. C. 356. qua natus est, duæ aquilæ tota die præpetes supra culmen domus patris ejus sederunt, omen duplicis imperii, Europæ Asiæque, præferentes. Eadem quoque die nuntium pater ejus duarum victoriarum accepit; alterius

belli Illyrici, alterius certaminis Olympici, in quod quadrigarum currus miserat: quod omen universarum terrarum victoriam infanti portendebat. Puer acerrimis literarum studiis eruditus fuit. Exacta pueritia, per quinquennium sub Aristotele doctore, inclyto omnium philosophorum, crevit. Accepto deinde imperio, Regem se Terrarum omnium ac Mundi appellari jussit: tantamque fiduciam sui militibus fecit, ut illo præsente nullius hostis arma, nec inermes, timuerint. Itaque cum nullo hostium unquam congressus est, quem non vicerit: nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit: nullam gentem adiit, quam non calcaverit. Victus denique ad postremum est, non virtute hostili, sed insidiis suorum, & fraude civili.

LIBER XIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Luctus post Alexandri Magni excessum: Macedonum ingratitudo, ducum ambitio, militumque avaritia.*
2. *De Alexandri successore, ducum exercitus sententiæ pugnantes.*
3. *Perdiccæ sententiæ reclamant pedites: unde tumultus & seditio; cui Perdicca prudenter medetur.*
4. *Aridæo rege designato, Perdicca & alii duces, seu principes provincias dividunt.*
5. *Bellum pro Græciæ libertate ab Atheniensibus & Ætolis reparatum. Demosthenis pro patria labores: Antipatri obsidio & liberatio.*

6. *Perdicca Cappadoces prælio fatigat. Bellum inter Antigonum & Perdiccam. Ptolemæi solers industria.*
7. *De origine urbis Cyrenes digressio.*
8. *Ptolemæus bellum parat in Perdiccam. Eumenis res fortiter & feliciter gestæ.*

CAP. I.

A. C. 323. [1] EXtincto in ipso ætatis ac victoriarum flore Alexandro Magno, triste apud omnes tota Babylone silentium fuit. Sed nec devictæ gentes fidem nuntio habuerunt, quod ut invictum regem, ita immortalem esse crediderant; recordantes, quoties præsenti morte ereptus esset: quam sæpe pro amisso, repente se non sospitem tantum suis, verum etiam victorem obtulisset. Ut vero mortis ejus fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulo ante ab eo devictæ, non ut hostem, sed ut parentem luxerunt. Mater quoque Darii regis, quam amisso filio, à fastigio tantæ majestatis in captivitatem redactam, indulgentia victoris, in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri, mortem sibi ipsa conscivit: non quod hostem filio præferret, sed quod pietatem filii in eo, quem ut hostem timuerat, experta esset. Contra Macedones [2] versa vice, non ut civem, ac tantæ majestatis regem, verum ut hostem amissum, gaudebant: severitatem nimiam, & assidua belli pericula execrantes. Huc accedebat, quod principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros & grande pondus auri, velut inopinatam

1. Vid. Curt. l. 10. Arrian. l. 7. Plut. in Alex. Diod. l. 18.

2. Voces illas tanquam supervacuas omittendas suadet Faber.

3. Vid.

natam prædam, spectabant: illi successionem regni, hi opum ac divitiarum hæreditatem cogitantes. Erant enim in thesauris quinquaginta millia talentum, & in annuo vectigali tributo, tricena millia. Sed nec amici Alexandri frustra regnum spectabant: nam ejus virtutis ac venerationis erant, ut singulos reges putares. Quippe ea formæ pulcritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, sed ex toto terrarum orbe electos judicaret. Neque enim unquam ante Macedonia, vel ulla gens alia, tam clarorum virorum proventu floruit; quos primo Philippus, mox Alexander tanta cura legerat, ut non tam ad societatem belli, quam in successionem regni, electi viderentur. Quis igitur miretur, talibus ministris, Orbem terrarum victum, cum exercitus Macedonum tot, non ducibus, sed regibus regeretur? qui nunquam sibi reperissent pares, si non inter se concurrissent: multosque Macedonia pro uno Alexandro habuisset, nisi fortuna eos æmulatione virtutis in perniciem mutuam armasset.

CAP. II. Ceterum, occiso Alexandro, non ut læti, ita & securi fuere, omnibus unum locum competentibus: nec minus milites, quam invicem se timebant, quorum & libertas solutior, & favor incertus erat. Inter ipsos vero æqualitas discordiam augebat, nemine tantum ceteros excedente, ut ei aliquis se summitteret. Armati itaque in regiam coeunt, ad formandum rerum præsentium statum. Perdicca censet Roxanes exspectari partum, quæ exacto mense octavo, matura jam ex Alexandro erat; & si puerum peperisset, hunc dari suc- A. C. 323.

successorem patri. Meleager negat differenda in partus dubios consilia: nec expectandum dum reges nascerentur, cum jam genitis uti liceret: seu puer illis placeat, esse Pergami filium Alexandri natum ex Barsine, nomine Herculem: seu mallent juvenem, esse in castris fratrem Alexandri Aridæum, comem, & cunctis non suo tantum, verum & patris Philippi nomine acceptissimum. Ceterum Roxanen esse originis Persicæ: nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleverint, reges constituantur; quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. Denique morientem nullam de eo mentionem habuisse. Ptolemæus recusabat regem Aridæum, non propter maternas modo sordes, quod ex Larissæo scorto nasceretur: sed etiam propter valetudinem majorem, quam patiebatur; ne ille nomen regis, alius imperium teneret: melius esse ex his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui provincias regant, quibus bella mandentur, quam sub persona regis indignorum subjiciantur imperio. Vicit Perdiccæ sententia, consensu universorum. Placuit itaque Roxanes exspectari partum; & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdiccam, Crateron, & Antipatrum constituunt, confestimque in tutorum obsequia jurant.

A. C. 323. CAP. III. Cum equites quoque idem fecissent, pedites indignati, nullas sibi consiliorum partes relictas, * Aridæum, Alexandri fratrem, regem appellant, satellitesque illi ex turba sua legunt, & nomine Philippi patris vocari jubent. Quæ cum nuntiata equitibus essent, legatos ad mitigandum eorum animos, duos ex proceribus, Attalum & Meleagrum mittunt,

* Curt. l. 10.

mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omissa legatione, militibus consentiunt. Statim & seditio crevit, ubi caput & consilium habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: quo cognito, equites trepidi ab urbe discedunt, castrisque positis, & ipsi pedites terrere cœperunt. Sed nec procerum inter se odia cessabant. Attalus ad interficiendum Perdiccam ducem partis alterius, mittit: ad quem armatum, & ultro provocantem, cum accedere percussores ausi non fuissent; tanta constantia Perdiccæ fuit, ut ultro ad pedites veniret, & in concionem vocatos edoceret, quod facinus molirentur: respicerent contra quos arma sumsissent: non illos Persas, sed Macedonas; non hostes, sed cives esse; plerosque etiam cognatos eorum, certe commilitones, eorundem castrorum ac periculorum socios: edituros deinde egregium hostibus suis spectaculum, ut quorum armis victos se doleant, eorum mutuis cædibus gaudeant, parentaturosque sanguine suo manibus hostium à se interfectorum.

CAP. IV. Hæc cum pro singulari facundia sua Perdicca perorasset, adeo movit pedites, ut probato consilio ejus, dux ab omnibus legeretur. Tum equites in concordiam revocati, in 3 Aridæum regem consentiunt. Servata est portio regni Alexandri filio, si natus esset. Hæc agebant, posito in medio corpore Alexandri, ut majestas ejus testis decretorum esset. His ita compositis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur: Regiæ pecuniæ custodia Cratero traditur: castrorum, exercitus, A. C. 323.

3. Vid. Diod. Sic. l. 18. Appian. in Syriac. Q. Curt. l. 10.

4. Vid.

exercitus, & rerum cura Meleagro, & Perdiccæ aſſignatur: jubeturque Aridæus rex, corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tunc Perdicca infenſus ſeditionis auctoribus, repente ignaro collega, luſtrationem caſtrorum propter mortem regis, in poſterum edicit. Poſtquam armatum exercitum in campo conſtituit, conſentientibus univerſis, evocatos, dum tranſit, de ſingulis manipulis ſeditioſos, ſupplicio tradi occulte jubet. 4 Reverſus inde, inter principes provincias dividit, ſimul ut & removeret æmulos, & munus imperii, beneficii ſui faceret. Prima Ptolemæo Ægyptus, & Africæ Arabiæque pars ſorte evenit, quem ex gregario milite Alexander virtutis cauſa provexerat: cui ad tradendam provinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificaverat, datur. Confinem huic provinciæ Syriam Laomedon Mitylenæus, Ciliciam Philotas, 5 Philo Illyrios accipiunt. Mediæ majori Acropatos, minori ſocer Perdiccæ præponitur. Suſiana gens Scyno, Phrygia major Antigono, Philippi filio, aſſignatur. Lyciam & Pamphyliam Nearchus, Cariam Caſſander, Lydiam Menander ſortiuntur. Leonato minor Phrygia evenit: Thracia & regiones Pontici maris Lyſimacho: Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni data. Summus caſtrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio ceſſit. Stipatoribus regiis ſatellitibuſque Caſſander filius Antipatri præficitur.

4. Vid. Dexipp. apud Phot. cod. 82? Curt. l. 10. Diod. Sic. l. 78. Plut. in Eumen. Joſeph. l. 12. Corn. Nep. in Eumen. Appian. in Syriac. Arrian. apud Phot. cod. 92.

5. Legendum contendit Faber. Philotas cum filio Illyrio; pro, Acropatos Acropatus; pro, Scyno ex Scaligero Cœno; pro, Parapammenos fines, Paropamiſios, & fines: quod monet Clar. Voſſius ex Dexippo. & Arriano; pro, Extarches ex Diod, Oxyartes; pro, Aracoſſi, Aracoſii; pro, Gedroſique, Cedroſique; pro Archos, Areos.

* Diod.

ficitur. In Bactriana ulteriore, & Indiæ regionibus, priores præfecti retenti. Terras inter amnes Hydaspem & Indum, Taxiles habebat. In colonias in Indis conditas, Pithon Agenoris filius mittitur. Parapammenos fines Caucasi montis, Extarches accepit. Aracossi Gedrosique Sibyrtio traduntur: Dancæ & Arei Statanori. Bactrianos Amyntas sortitur, Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phratafernes Armenios Tlepolemus Persas, Peucestes Babylonios, Archos Pelasgos, Arcesilaus Mesopotamiam. Cum hæc divisio, veluti fatale munus singulis contigisset, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno post tempore, quasi regna, non præfecturas divisissent: sic reges ex præfectis facti, magnas opes non sibi tantum paraverunt, verum etiam posteris reliquerunt.

CAP. V. Dum hæc in Oriente aguntur, A. C. in Græcia * Athenienses & Ætoli bellum, 323. quod jam vivo Alexandro moverant, summis viribus instruebant. Causæ belli erant, quod reversus ab India Alexander, epistolas in Græciam scripserat, quibus omnium civitatium exules, præter cædis damnati, restituebantur. Quæ recitatæ præsente universa Græcia, in mercatu Olympiaco, magnos motus fecerunt; quod plurimi non legibus pulsi patria, sed per factionem principum fuerant, verentibus iisdem principibus, ne revocati potentiores in republica fierent. Palam igitur jam tunc multæ civitates libertatem bello vindicandam fremebant. Principes tamen omnium Athenienses & Ætoli fuere. Quod

* Diod. l. 17. Strab. l. 9. Plut. in Pyrrho & Demosth. & Pausanias in Attic.

cum

cum nuntiatum Alexandro eſſet, mille naves longas ſociis imperari præceperat, quibus in Occidente bellum gereret; excurſuruſque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas. Igitur Athenienſes contracto XXX. millium exercitu, & CC. navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia ſorte evenerat, gerunt, eumque detrectantem prælium, & Heracleæ urbis mœnibus tuentem ſe, obſidione cingunt. Eodem tempore [6] Demoſthenes Athenienſis orator, pulſus patria, ob crimen accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quod civitatem in ejuſdem Alexandri bellum impelleret, forte Megaris exulabat: qui ut miſſum ab Athenienſibus Hyperidem legatum cognovit, qui Peloponnenſes in ſocietatem armorum ſolicitaret, ſequutus eum, Sicyona, Argos & Corinthum, ceteraſque civitates, eloquentia ſua Athenienſibus junxit. Ob quod factum, miſſa ab Athenienſibus obviam nave, ab exilio revocatur. Interim in obſidione Antipatri, Leoſthenes, dux Athenienſium, telo è muris in tranſeuntem jacto, occiditur. Quæ res tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam vallum reſcindere auderet. Auxilium deinde à Leonato per legatos petit: qui cum venire cum exercitu nuntiatus eſſet, obvii ei Athenienſes cum inſtructis copiis fuere, ibique *equeſtri prælio, gravi vulnere ictus extinguitur. Antipater, tametſi auxilia ſua videret victa, morte tamen Leonati lætatus eſt: quippe & æmulum ſublatum, & vires ejus acceſſiſſe ſibi gratulabatur. Statim igitur exercitu

6. Vid. Plut. in Demoſth. & Eumen. Appian. in Mithrid. Arrian. apud Phot. cod. 91. Diod. Sic. l. 18. Pauſan. in Att. & Corinth.

* Plut. in Phocion. & Diod. l. 18.

ejus

ejus recepto, cum par hostibus etiam prælio videretur, solutus obsidione, in Macedoniam concessit. Græcorum quoque copiæ, finibus Græciæ hoste pulso, in urbes dilapsæ.

CAP. VI. Interea Perdicca, bello [7] innoxio Ariarathi regi Cappadocum illato, prælioque victor, nihil præmii præter vulnera & pericula retulit. Quippe hostes ab acie in urbem recepti, occisis conjugibus & liberis, domos quisque suas cum omnibus copiis incenderunt. A. C. 322. Eodem congestis etiam servitiis, & semetipsi præcipitant, ut nihil hostis victor suarum rerum, præter incendii spectaculo frueretur. Inde, ut viribus auctoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ, sororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam uxoris, non aspernante Olympiade, matre ejus, intendit: sed prius Antipatrum, sub affinitatis obtentu, capere cupiebat. Itaque fingit se in matrimonium filiam ejus petere, quo facilius ab eo supplementum tyronum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præsentiente Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quærit, neutram obtinuit. Post hæc bellum inter Antigonum & Perdiccam oritur. A. C. 321. Antigono Craterus & Antipater auxilium ferebant; qui facta cum Atheniensibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. Perdicca, alienatis rebus, Aridæum, & Alexandri Magni filium, in Cappadocia, quorum cura illi mandata fuerat, de summa belli in consilium adhibet. Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni, ubi & Olympias esset, mater Alexandri, non mediocre

diocre

7. Sic N. Alii omittunt vocem, innoxio. Vid. fin. cap. 1. l. 12.

8. Vidi

diocre momentum partium, & civium favor, propter Alexandri Philippique nomina: sed in rem visum est ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Asia à Ptolemæo occuparetur. Eumeni præter provincias quas acceperat, Paphlagonia, & Caria, & Lycia, & Phrygia adjiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum opperiri jubetur: adjutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccæ Alcetas, & Neoptolemus: Clito cura classis traditur: Cilicia Philotæ ademta, Philoxeno datur: ipse Perdicca Ægyptum cum ingenti exercitu petit. Sic Macedonia in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur: ferrumque ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium, manus ac membra sua, ipsa cæsura. Sed Ptolemæus in Ægypto, solerti industria, magnas opes parabat: quippe & Ægyptios insigni moderatione in favorem sui solicitaverat: & reges finitimos beneficiis obsequiisque devinxerat: terminos quoque imperii, acquisita Cyrene urbe, ampliaverat; factusque jam tantus erat, ut non tam timeret hostes, quam timendus ipse hostibus esset.

A. C. 631. CAP. VII. [8] Cyrene autem condita fuit ab * Aristæo, cui nomen Battos propter linguæ obligationem fuit. Hujus pater Crinus, rex Theræ insulæ, cum ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filii nondum loquentis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quo jubebatur filius ejus Battus Africam petere, & urbem Cyrenen condere, usum linguæ ibi accepturus. Cum responsum

8. Vid. Strab. l. 1. & 17. Herod. l. 4. Diod. Sic. l. 4. Solin. c. 31. Sallust. Jugurth. Pausan. Lacon. & Phoc. Ammian. 22. &c.

* Bongarsus & alii legendum censent, Aristotele.

ludibrio

ludibrio simile videretur, propter solitudinem Theræ insulæ, ex qua coloni ad urbem condendam in Africam tam vastæ regionis proficisci jubebantur, res omissa est. Interjecto deinde tempore, velut contumaces, pestilentia deo parere compelluntur; quorum tam insignis paucitas fuit, ut vix unam navem complerent. Cum venissent in Africam, pulsis accolis, montem Cyran, & propter amœnitatem loci, & propter fontis [9] ubertatem, occupavere. Ibi Battus, dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primum cœpit: quæ res animos eorum, ex promissis Dei jam parte percepta, in reliquam spem condendæ urbis accendit. Positis igitur castris, opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenen, eximiæ pulcritudinis virginem, à Thessaliæ monte Pedio ab Apolline raptam, perlatamque in ejusdem montis juga, cujus collem occupaverant, à deo repletam, quatuor pueros peperisse, Nomium, Aristæum, Authocum, Argæum missos à patre [10] Speo, rege Thessaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iisdem terris cum virgine resedisse. Ex his pueris tres adultos in Thessaliam reversos, avita regna recepisse. Aristæum in Arcadi alate regnasse, eumque primum, & apium & melis usum, & lactis ad coagula hominibus tradidisse, [11] solstitialesque ortus sideris primum invenisse. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex responsis [12] agnito, urbem Cyrenen condidit.

9. Uberem copiam. N.

10. Doctissimus Vossius, Hypseo, legendum è Diodoro Sicul & Apollonii Schol. docet.

11. Aliqui solem hic designari voce Sideris volunt; interim Salmasii conjectura non videtur rejicienda, qui legendum suadet, solstitialisque ortus sideris, sive Syrii, unde dierum Canicularium auspicia.

12. Vocem hanc delendam contendit Faber, ut sensus sit, Urbem conditam ex responso oraculi, nomen autem à virginis nomine accepisse.

CAP.

A. C. 321. CAP. VIII. Igitur Ptolemæus hujus urbis auctus viribus, bellum in adventum Perdiccæ parabat. Sed Perdiccæ plus odium arrogantiæ, quam vires hostium nocebant; quam exosi etiam socii, ad Antipatrum gregatim perfugiebant. Neoptolemus quoque in auxilium Eumeni relictus, non solum transfugere, verum etiam prodere partium exercitum voluit. Quam rem cum præsensisset Eumenes, cum proditore decernere prælio necesse habuit Victus Neoptolemus ad Antipatrum & Polyperchonta profugit; hisque persuadet, ut continuatis mansionibus, læto ex victoria & securo fuga sua, Eumeni superveniant. Sed res Eumenem non latuit. Itaque insidiæ in insidiatores versæ: & qui securum aggressuros se putabant, [13] securis in itinere, & pervigilio noctis fatigatis occursum est. In eo prælio Polyperchon [14] occiditur. Neoptolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est; in summa victus, occumbit. Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes, afflictas partes transitione sociorum, paululum sustentavit. Ad postremum tamen Perdicca occiso, ab exercitu hostis cum Pithone, & Illyrio, & Alceta fratre Perdiccæ, appellatur: bellumque adversus eos Antigono decernitur.

A. C. 321.

13. Faber legendum censet, securis iis, & in itinere. Vid Plut. & Corn Nep. in Eumen. Diod. Sic. l. 18. Arrian. apud Phot. cod. 91. Pausan. in Attic.

14. Lege, Craterus.

LIBER XIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Eumenis in bello adversus Antigonum prudentia & fortitudo.*

2. *Prælio*

2. *Prælio victus obsidetur, liberatur, ad Argyraspidas confugit, eosque ad suas partes pertrahit.*
3. *Dum Argyraspides Eumenis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. Unde in Eumenem conjuratio.*
4. *Eumenis captivi ad Argyraspidas oratio, qua petit ut sibi inter eos mori liceat. Petitione frustratus proditorum capita devovet, & Antigono vinctus traditur.*
5. *Cassander, Aridæi vices gerens, Græciæ civitates opprimit, & in Macedoniam adversus Olympiadem proficiscitur.*
6. *Olympias fugit; obsidetur, victori Cassandro se tradit; cujus jussu interficitur.*

CAP. I.

EUmenes, ut Perdiccam occisum, se hostem à Macedonibus judicatum, bellumque Antigono decretum cognovit; ultro ea militibus suis indicavit, ne fama aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret; simul ut, [1] quomodo circa se animati essent, cognosceret, sumturus consilium ex motu universorum. Constanter tamen præfatus est, si cui hæc terrori essent, habere eum discedendi potestatem. Qua voce adeo cunctos in studium partium suarum induxit, ut ultro illum omnes hortarentur, rescissurosque se ferro decreta Macedonum affirmarent. Tunc exercitu in [2] Ætoliam promoto, pecunias civitatibus imperat; A. C. 320.

1. Sic N. Alii omittunt, quomodo, C. legi. an contra. Vid. Plut. Corn. Nep. in Eumen. Diod. Sic. l. 18. Arrian. ut sup.

2. Certum est hæc non in Græcia, sed Asia fuisse gesta, unde rectissime eruditissimus Vossius Ætulanen ex Ptolemæi fide, reponendum judicat.

rat; recusantes dare, hostiliter diripit. Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororem Alexandri Magni, ut ejus voce centuriones principesque confirmaret, existimaturos ibi majestatem regiam verti, unde soror Alexandri staret. Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, ut etiam per vestigia mulierum, favor sacrati ejus nominis quæreretur. Cum reversus in castra esset, epistolæ totis castris abjectæ inveniuntur: quibus iis, qui Eumenis caput ad Antigonum detulissent, magna præmia definiebantur. His cognitis, Eumenes vocatis ad concionem militibus, primo gratias agit, quod nemo inventus esset, qui spem cruenti præmii fidei * sacramento anteponeret; deinde callide subnectit, confictas has à se epistolas ad experiundos suorum animos esse. Ceterum salutem suam in omnium potestate esse: nec Antigonum, nec quemquam ducum sic velle vincere, ut ipse in se exemplum pessimum statuat. Hoc facto, & in præsenti labantium animos * deterruit; & in futurum providit, ut si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed ab duce tentari arbitrarentur. Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis ejus offerunt.

A. C. 320. CAP. II. Cum interim Antigonus cum exercitu supervenit, castrisque positis, postera die in aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio fecit: qui victus, in munitum quoddam castellum confugit: ubi cum videret se fortunam obsidionis subiturum, majorem exercitus partem dimisit, ne aut consensu multitudinis hosti traderetur, aut obsidio ipsa multitudine gravaretur. Legatos deinde ad

* Alii leg. Sacramenti. * Edit. Junt. retinuit.

Antipa-

Antipatrum, [3] qui ſolus par Antigoni viribus A. C.
videbatur, ſupplices mittit : à quo cum auxilia 319.
Eumeni miſſa Antigonus didiciſſet, ab obſidione receſſit. Erat quidem ſolutus ad tempus metu mortis Eumenes : ſed nec ſalutis, dimiſſo exercitu, magna ſpes erat. Omnia igitur A. C.
circumſpicienti optimum viſum eſt, ad Ale- 318.
xandri Magni Argyraſpidas, invictum exercitum & tot victoriarum præfulgentem gloria, decurrere. Sed Argyraſpides, poſt Alexandrum omnes duces faſtidiebant, ſordidam militiam ſub aliis, poſt tanti regis memoriam, exiſtimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere, ſuppliciter ſingulos alloqui; nunc commilitones ſuos, nunc patronos appellans, periculorum Orientalium ſocios : nunc refugia ſalutis ſuæ, & unica præſidia commemorans : ſolos eſſe quorum virtute Oriens ſit domitus; ſolos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta ſuperarint : per hos Alexandrum, Magnum factum; per hos divinos honores, & immortalem gloriam conſequutum : orat ut non tam ducem ſe, quam commilitonem recipiant, unumque ex corpore ſuo eſſe velint. Receptus hac lege, paulatim imperium, primum monendo ſingulos, mox quæ perperam facta erant, blande corrigendo uſurpat : nihil in caſtris ſine illo agi, nihil adminiſtrari ſine ſolertia illius poterat.

Cap. III. Ad poſtremum cum Antigonum A. C.
venire cum exercitu nuntiatum eſſet, compel- 315.
lit eos in aciem deſcendere. Ibi dum ducis imperia contemnunt, hoſtium virtute ſuperantur. In eo prælio non gloriam tantum tot bellorum, cum conjugibus & liberis, ſed &

præ-

3. Sic N. & C. Alii legunt, quod. Vid. Diod. Sic. L. 18. Plut. & Corn. Nep. in Eumen.

præmia longa militia parta, perdiderunt. Sed Eumenes, qui auctor cladis erat, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur: Nam & virtute eos superiores fuisse affirmabat: quippe ab his quinque millia hostium cæsa: & si in bello perstent, ultro hostes pacem petituros. Damna, quibus se victos putent, duo millia mulierum, & paucos infantes, & servitia esse, quæ melius vincendo possint reparare, quam deserendo victoriam. Porro Argyraspides neque fugam se tentaturos dicunt, post damna [4] matrimoniorum, & post conjuges amissas, neque bellum gessuros contra liberos suos; ultroque eum conviciis agitant, quod se post tot annos emeritorum stipendiorum, redeuntes domum cum præmiis tot bellorum, ab ipsa missione rursus in novam militiam, immensaque bella revocaverit, & à laribus jam quodammodo suis, & ab ipso limine patriæ abductos, inanibus promissis deceperit: nunc quoque amissis omnibus felicis militiæ quæstibus, ne victos quidem in misera & inopi senecta quiescere sinat. Ignaris deinde ducibus, confestim ad Antigonum legatos mittunt, petentes ut sua reddi jubeat. Is redditurum se pollicetur, si Eumenem sibi tradant. Quibus cognitis, Eumenes cum paucis fugere tentavit: sed retractus, desperatis rebus, cum concursus multitudinis factus esset, petit ut postremum sibi alloqui exercitum liceret.

A. C. 315. CAP. IV. Jussus ab universis dicere, facto silentio, laxatisque vinculis, prolatam, sicut erat catenatus, manum * ostendit: Cernitis, milites,

4. Vetus Juntarum editio, patrimoniorum, legebat. * MSS. ostentat.
5. Freinshem.

milites, inquit, habitum atque ornamenta ducis vestri, quæ mihi non hostium quisquam imposuit: nam hoc etiam solatio foret. Vos me ex victore victum, vos me ex imperatore captivum fecistis; quater intra hunc annum in mea verba jurejurando obstricti estis. Sed ista omitto. Neque enim miseros convitia decent. Unum oro, si propositorum Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me velitis mori. Nam neque illius interest, quemadmodum aut ubi cadam; & ego fuero ignominia mortis liberatus. Hoc si impetro, solvo vos jurejurando, quo toties vos sacramento mihi devovistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere. ferrum huc date; & permittite quod vos facturos pro imperatore jurastis, imperatorem pro vobis sine religione jurisjurandi facere. Cum non obtineret, preces in iram vertit. At vos, ait, devota capita, respiciant dii perjuriorum vindices; talesque vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis. Nempe vos iidem paulo ante & Perdiccæ sanguine estis asperfi, & in Antipatrum eadem moliti. Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset eum mortali manu cadere, interemturi; quod [5] maximum erat, seditionibus agitastis. Ultima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atque inferias dico; ut inopes extorresque omne ævum in hoc castrensi exilio agatis, devorentque vos arma [6] ista, quibus plures vestros, quam hostium duces absumsistis. Plenus deinde iræ, custodes suos præcedere ad Antigoni castra cœpit. 7 Sequitur exercitus, prodito imperatore

5. Freinshem. legendum censet, proximum.

6. Sic N. Alii legunt, vestra.

7. Faber legendum mavult, sequitur exercitus proditor imperatoris sui, & ipse captivus.

tore ſuo, & ipſe captivus, triumphumque de ſeipſo ad victoris ſui caſtra ducit; omnia auſpicia regis Alexandri,& tot bellorum palmas laureaſque una ſecum victori tradens: & ne quid deeſſet pompæ, elephanti quoque, & auxilia Orientalia ſubſequuntur. Tanto pulcrior hæc Antigono, quam Alexandro tot victoriæ fuerunt; ut cum ille Orientem vicerit, hic etiam eos à quibus Oriens victus fuerat, ſuperaverit. Igitur Antigonus domitores illos Orbis, exercitui ſuo dividit, redditis quæ in victoria ceperat. Eumenem vero, verecundia prioris amicitiæ, in conſpectum ſuum venire prohibitum, aſſignari cuſtodibus præcepit.

A.C. 318. CAP. V. Interea Eurydice, uxor Aridæi regis, ut Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognovit, & ab eo arceſſitam Olympiadem: muliebri æmulatione perculſa, abutens valetudine viri, cujus officia ſibi vindicabat, ſcribit regis nomine Polyperchonti, Caſſandro exercitum tradat, in quem regni adminiſtrationem rex tranſtulerit: eadem & in Aſiam Antigono per epiſtolas nuntiat. Quo beneficio devinctus Caſſander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ gerit. Deinde profectus in Græciam, multis civitatibus bellum infert: quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, urbem quam ſemper armis, non muris defenderant, tum contra reſponſa fatorum & veterem majorum gloriam, armis diffiſi, murorum præſidio includunt. Tantum eos degeneraviſſe à majoribus, ut, cum multis ſeculis murus urbi civium virtus fuerit, tunc cives ſalvos ſe fore non exiſtimaverint, niſi intra muros laterent.

Dum

Dum hæc aguntur, [8] Cassandrum à Græcia turbatus Macedoniæ status domum revocavit. Namque Olympias, mater Alexandri Magni A. C. regis, cum Epiro in Macedoniam, prosequen- 317. te Æacida, rege Molossorum, veniret, prohiberique finibus ab Eurydice & Aridæo rege cœpisset; seu memoria mariti, seu magnitudine filii, & indignitate rei, moti Macedones, ad Olympiadem transiere; cujus jussu & Eurydice, & rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno.

CAP. VI. Sed nec Olympias diu regna- A. C. vit. Nam cum principum passim cædes, mu- 316. liebri magis, quam regio more fecisset, favorem sui in odium vertit. Itaque audito Cassandri adventu, diffisa Macedonibus, cum nuru Roxane, & nepote Hercule, in Pyduam urbem concedit. Proficiscenti Deidamia, Æacidæ regis filia, & Thessalonice privigna, & ipsa clara Philippi patris nomine, multæque aliæ principum matronæ, speciosus magis quam utilis grex, comites fuere. Hæc cum nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu Pydnam venit, & urbem obsidione cingit. Cum fame ferroque urgeretur Olympias, longæ obsidionis tædio, pacta salute, victori se tradidit. Sed Cassander ad concionem vocato populo, sciscitaturus quid de Olympiade fieri velint, subornat parentes interfectorum, qui sumta lugubri veste crudelitatem mulieris accusarent; à quibus accensi Macedones, sine respectu pristinæ majestatis, occidendam decernunt: immemores prorsus, quod per filium ejus, virumque, non solum vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent;

8. Vid. Diod. l. 19.

verum

verum etiam tantas opes imperiumque Orbis quæsissent. Sed Olympias ubi obstinatos venire ad se armatos vidit, veste regali, duabus ancillis innixa, ultro obviam procedit. Qua visa, percussores attoniti fortuna majestatis prioris, & tot in ea memoriæ occurrentibus regum suorum nominibus, substiterunt; donec à Cassandro missi sunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera, aut muliebriter vociferantem; sed virorum more fortium, pro gloria veteris prosapiæ, morti succumbentem, ut Alexandrum posses etiam in moriente matre cognoscere. Insuper exspirans, capillis & veste crura contexisse fertur, ne quid posset in corpore ejus indecorum videri. Post hæc Cassander Thessalonicen, regis Aridæi filiam, uxorem ducit: filium Alexandri cum matre, in arcem Amphipolitanam custodiendos mittit.

LIBER XV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Antigoni bellum adversus socios, in quo Demetrius F. superatus prælio.*
2. *Cassandri in familiam Alexandri M. sævitia, Antigoni prosperi successus in bello.*
3. *Lysimachi, Antigono oppositi, virtutes & præclare gesta.*
4. *Novus hostis Antigono accedit, nempe Seleucus, cujus origo, & res gestæ subjiciuntur. Antigonus in prælio occumbit.*

CAP.

CAP. I.

PErdicca, & fratre ejus, Eumene, ac Polyperchonte, ceterisque ducibus diversæ partis occisis, finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur; cum re- A. C.
pente inter ipsos victores nata discordia est: 315.
quippe postulantibus Ptolemæo, & Cassandro, & Lysimacho, ut pecunia in præda capta, provinciæque dividerentur; Antigonus negavit, se in ejus belli præmia socios admissurum, in cujus [1] pericula solus descenderit. Et ut honestum adversus socios bellum suscipere videretur, divulgat, se Olympiadis mortem, à Cassandro interfectæ, ulcisci velle, & Alexandri regis sui filium cum matre obsidione Amphipolitana liberare. His cognitis, Pto- A. C.
lemæus & Cassander, inita cum Lysimacho 314.
& Seleuco societate, bellum terra marique enixe instruunt. Tenebat Ptolemæus Ægyptum cum Africæ parte majore, & Cypro, & Phœnice. Cassandro parebat Macedonia cum Græcia. Asiam & partes Orientis occupaverat Antigonus, cujus filius Demetrius, prima belli congressione, à Ptolemæo apud A. C.
[2] Gamalam vincitur. In quo prælio major 312.
Ptolemæi moderationis gloria, quam ipsius victoriæ fuit. Siquidem & amicos Demetrii non solum cum suis rebus, verum etiam additis insuper muneribus, dimisit; & ipsius Demetrii privatum omne instrumentum, ac familiam reddidit, adjecto honore verborum, Non se propter prædam, sed propter dignitatem

1. Sic N. Alii legunt, periculum.
2. Sic Edit. Juntarum; urbs hæc Gazæ proxima; & revera Diod. l. 19. Plut. in Demet. Appian. in Syr. ad Gazam pugnatum referunt. Via Pausan in Attic. Jos. l. 1. cont. Appion. 3. Vid.

tem iniſſe bellum; indignatum quod Antigonus devictis diverſæ factionis ducibus, ſolus communis victoriæ præmia corripuiſſet.

A. C. 312. CAP. II. Dum hæc aguntur, Caſſander ab Apollonia rediens, incidit in 3 Abderitas, qui propter ranarum muriumque multitudinem relicto patriæ ſolo, ſedes quærebant: veritus ne Macedoniam occuparent, facta pactione in ſocietatem eos recipit; agroſque iis ultimos Macedoniæ aſſignat. Deinde, ne Hercules, Alexandri filius, qui fere annos quatuordecim exceſſerat, favore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacite cum matre Barſine jubet, corporaque eorum terra obrui, ne cædes ſepultura proderetur: & quaſi parum facinoris in ipſo primum rege, mox in matre ejus Olympiade, ac filio admiſiſſet: alterum quoque filium cum matre Roxane, pari fraude interficit, ſcilicet quaſi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter conſequi, quam ſcelere non poſſet. Interea 4 Ptolemæus cum Demetrio, navali

A. C. 306. prælio iterato congreditur; & amiſſa claſſe, hoſtique conceſſa victoria, in Ægyptum refugit. Demetrius filium Ptolemæi Leontiſcum & fratrem Menelaum, amicoſque ejus cum privati inſtrumenti miniſterio, pari provocatus antea munere, Ægyptum remittit: & ut appareret eos non odio, ſed dignitatis gloria accenſos, donis muneribuſque inter ipſa bella contendebant. Tanto honeſtius tunc bella gerebantur, quam nunc amicitiæ coluntur. Hac victoria elatus Antigonus, regem ſe cum Demetrio

3. Vid. Diod. l. 20. qui Antariatas vocat. & à Perdicca juxta Orbitaum Pæoniæ montem collocatos ait. Vid. etiam Plin. l. 8. & 10.

4. Vid. Plut. in Dem. Diod. l. 20. Pauſan. in Att. Appian. in Syriac.

5. Sic

metrio filio appellari à populo jubet. Ptolemæus quoque, ne minoris apud suos auctoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Cassander & Lysimachus, & ipsi regiam sibi majestatem vindicaverunt. Hujus honoris ornamentis tamdiu omnes abstinuerunt, quamdiu filii regis sui superesse potuerunt. Tanta in illis verecundia fuit, ut cum opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo caruerint, quoad Alexandro justus hæres fuit. Sed Ptolemæus & A. C. Cassander, ceterique factionis alterius duces, 305. cum carpi se singulos ab Antigono viderent; dum privatum singulorum, non commune universorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unius, non omnium foret, per epistolas se invicem confirmantes, tempus 5 & locum coeundi condicunt, bellumque communibus viribus instruunt. Cui cum Casſander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis in auxilium sociis mittit.

CAP. III. Erat hic Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior; quæ tanta in illo fuit, ut animi magnitudine, philosophia ipsa viriumque gloria omnes, per quos Oriens domitus est, vicerit. Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem, philosophum, propter salutationis Persicæ interpel- A. C. latum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ 328. fuerant, conscium fuisse iratus finxisset: eumque truncatis crudeliter omnibus membris, abscissisque auribus, ac naso, labiisque, defor-

5. Sic N. Ali omittunt. Et.

me

me ac miserandum spectaculum reddidisset; insuper cum cane in cavea clausum, ad metum ceterorum circumferret: tunc Lysimachus audire [6] Callisthenem, & præcepta ab eo virtutis accipere solitus, misertus tanti viri, non culpæ, sed liberratis pœnas pendentis, venenum ei in remedium calamitatum dedit. Quod adeo ægre Alexander tulit, ut eum objici ferocissimo leoni juberet. Sed cum ad conspectum ejus concitatus leo impetum fecisset, manum amiculo involutam [7] Lysimachus in os leonis immersit, arreptaque lingua, feram exanimavit. Quod cum nuntiatum regi esset, admiratio in satisfactionem cessit; carioremque eum propter constantiam tantæ virtutis habuit. Lysimachus quoque magno animo, regis, veluti parentis contumeliam tulit. Denique omni ex animo hujus facti memoria exturbata, postea in India insectanti regi quosdam palantes hostes, cum à satellitum turba, equi sui celeritate desertus esset, solus ei per immensas arenarum moles cursus comes fuit. Quod idem antea Philippus frater ejus cum facere voluisset, inter manus regis exspiraverat. Sed Lysimachum desiliens equo Alexander, hastæ cuspide ita in fonte vulneravit, ut sanguis aliter cludi non posset, quam diadema sibi demtum rex, alligandi vulneris causa, capiti ejus imponeret. Quod auspicium primum regalis
A. C. 323. majestatis Lysimacho fuit. Sed & post mortem Alexandri, cum inter successores ejus provinciæ dividerentur, ferocissimæ gentes, quasi omnium fortissimo, assignatæ sunt: adeo

6. Vid. Plut. in Alex. Arrian. l. 4. Diog. Laert. in Arist. 7. Vid. Pausan in Attic.

8. Vid.

deo etiam consensu universorum palmam
virtutis inter ceteros tulit.

CAP. IV. Priusquam bellum inter Ptole-
mæum, sociosque ejus, adversus Antigonum
committeretur, repente ex Asia majore di-
gressus Seleucus, novus Antigono hostis ac- A. C.
cesserat. Hujus quoque & virtus clara, & 312.
origo admirabilis fuit. Siquidem mater ejus
Laodice, cum nupta esset Antiocho, claro
inter Philippi duces viro, visa est sibi per
quietem ex concubitu Apollinis concepisse; A. C.
gravidamque factam, munus concubitus anu- 35[illegible]
lum à deo accepisse, in cujus gemma anchora
sculpta esset: jussaque donum filio, quem pe-
perisset, dare. Admirabilem fecit hunc vi-
sum & anulus, qui postera die, ejusdem scul-
pturæ, in lecto inventus est; & figura anchoræ,
quæ in femore [8] Seleuci nata cum ipso par-
vulo fuit. Quamobrem Laodice anulum Se-
leuco, eunti cum Alexandro Magno ad Persi-
cam militiam, edocto de origine sua, dedit.
Ubi post mortem Alexandri, occupato regno
Orientis, urbem condidit, ibique geminæ
originis memoriam consecravit. Nam & ur-
bem ex Antiochi patris nomine Antiochiam A. C.
vocavit; & campos vicinos urbi, Apollini 300.
dicavit. Originis ejus argumentum etiam
in posteris mansit: Siquidem filii nepotesque
ejus, anchoram in femore, veluti notam ge-
neris naturalem habuere. Multa in Oriente,
post divisionem inter socios regni Macedo- A. C.
nici, bella gessit. Principio [9] Babyloniam ce- 312.
pit: inde auctis ex victoria viribus, Bactria- A. C.
nos expugnavit. Transitum deinde in Indi- 305.
am fecit, quæ post mortem Alexandri, veluti A. C. 303.

8. Vid. Appian. in Syriac. 9. Diod. l. 19. & Appian. in Syr.

P cervi-

cervicibus jugo servitutis excusso, præfectos
ejus occiderat. Auctor libertatis [10] Sandrocot-
tus fuerat: sed titulum libertatis post victori-
am in servitutem verterat. Siquidem occu-
pato regno, populum, quem ab externa domi-
natione vindicaverat, ipse servitio premebat.
Fuit hic quidem humili genere natus, sed ad
A. C. regni potestatem majestate numinis impulsus.
327. Quippe cum procacitate sua Alexandrum re-
gem offendisset, interfici à rege jussus, salu-
tem pedum celeritate quæsierat: ex qua fa-
tigatione, cum somno captus jaceret, leo in-
gentis formæ ad dormientem accessit, sudo-
remque profluentem lingua ei detersit, exper-
gefactumque blande reliquit. Hoc prodigio
primum ad spem regni impulsus, contractis
latronibus, Indos ad novitatem regni solici-
tavit. Molienti deinde bellum adversus præ-
fectos Alexandri, elephantus ferus infinitæ
magnitudinis ultro se obtulit, & veluti domi-
ta mansuetudine, eum tergo excepit; duxque
belli, & præliator insignis fuit. Sic acquisito
regno, Sandrocottus ea tempestate, qua Se-
A. C. leucus futuræ magnitudinis fundamenta ja-
302. ciebat, Indiam possidebat: cum quo facta pa-
ctione Seleucus, compositisque in Oriente re-
bus, in bellum [11] Antigoni descendit. Aduna-
tis igitur omnium sociorum copiis, prælium
A. C. committitur: in eo Antigonus occiditur;
301. Demetrius, filius ejus, in fugam vertitur. Sed
socii profligato hostili bello, denuo in semet-
ipsos arma verterunt: & cum de præda non
convenirent, iterum in duas factiones didu-
A. C. cuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lysi-
268. macho junguntur. Cassandro defuncto Phi-

10. Vid. Strab. l. 15. Plut. in Alex. & Demosth. Appian. in Syriac. lib. 15.
11. Vid. Plut. in Demet. & Pausan. in Attic.

lippus

lippus filius succedit. Sic, quasi ex integro, ova Macedoniæ bella nascuntur.

LIBER XVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Antipater, Cassandri filius, fit parricida. Demetrius Alexandrum, Cassandri F. interficit, & Macedoniam usurpat.*
2. *Demetrius prælio fusus fugatur. Antipater parricida fœde perit. In Cassandri familiam numinis vindicta. Ptolemæi placidum fatum.*
3. *Bellum Pyrrhi & Lysimachi. De Heracleæ origine & statu, digressio.*
4. *Clearchi, tyranni Heracliensis, artes luculenter describuntur.*
5. *Quibus rationibus Clearchus tyrannidem firmaverit. Clearchus tandem à Chione & Leonide juvenibus nobilissimis, obtruncatur. Post Clearchi supplicium Heracleæ conditio.*

CAP. I.

POst Cassandri regis, filiique ejus Philippi continuas mortes, Thessalonice regina, uxor Cassandri, non magno post tempore, ab Antipatro filio, cum vitam etiam per ubera materna deprecaretur, occiditur. Causa parricidii fuit, quod post mortem mariti, in divisione inter fratres regni, propensior fuisse [1] Alexandro videbatur. Quod facinus in eo gravius omnibus visum est, quod nullum A. C. 298. A. C. 294.

1. Rectius legeretur, in Alexandrum.

 maternæ

maternæ fraudis vestigium fuit. Quanquam in parricidio, nulla [2] satis justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest. Ob hæc igitur Alexander in ultionem maternæ necis, gesturus cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit; nec Demetrius, spe invadendi Macedonici regni, moram fecit. Cujus adventum verens Lysimachus, persuadet genero suo Antipatro, ut malit cum fratre in gratiam reverti, quam paternum hostem in Macedoniam admitti. Inchoatam igitur inter fratres reconciliationem cum præsensisset [3] Demetrius, per insidias Alexandrum interficit; occupatoque Macedoniæ regno, cædem apud exercitum excusaturus, concionem vocat. Ibi priorem se petitum ab Alexandro allegat; nec fecisse se, sed occupasse insidias. Regem autem se Macedoniæ vel ætatis experimentis, vel causis justiorem esse. Patrem enim suum & Philippo Regi, & Alexandro Magno socium in omni militia fuisse: liberorum deinde Alexandri ministrum, & ad persequendos defectores ducem extitisse. Contra Antipatrum avum horum adolescentium, amariorem semper ministrum regni, quam ipsos reges fuisse. Cassandrum vero patrem, extinctorem regiæ domus, non feminis, non pueris pepercisse; nec cessasse, quoad omnem stirpem regiæ sobolis deleret. Horum scelerum ultionem, quia nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos ejus translatam. Quamobrem etiam Philippum, Alexandrumque, si quis manium sensus est non interfectores suos ac stirpis suæ, sed ultores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc mitigato

gato

2. Sic N. Alii omittunt, satis. 3. Vid. Plut. in Demet. & Pyrrho. Pausan. in Boeot. & Attic.

4. Strab

gato populo, rex Macedoniæ appellatur. A. C. 293.
4 Lysimachus quoque cum bello Doricetis, regis Thracum, premeretur, ne eodem tempore & adversus eum dimicare necesse haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit.

CAP. II. Igitur Demetrius, totius Macedoniæ regni viribus instructus, cum Asiam occupare statuisset, iterato Ptolemæus, Seleuleucus, & Lysimachus, experti priore certamine quantæ vires essent concordiæ, pacta societate adunatisque exercitibus, bellum adversus Demetrium transferunt in Europam. His comitem se, & belli socium jungit Pyrrhus, rex Epiri, sperans non difficilius Demetrium amittere Macedoniam posse, quam acquisierat. Nec spes frustra fuit: quippe exercitu ejus corrupto, ipso in fugam acto, regnum Macedoniæ occupavit. Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum Antipatrum, regnum Macedoniæ ademtum sibi soceri fraude querentem, 5 interficit; filiamque suam Eurydicen, querelarum sociam, in custodiam tradit: atque ita universa Cassandri domus Alexandro Magno, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ pœnas, partim cæde, partim supplicio, partim parricidio luit. Demetrius quoque à tot exercitibus circumventus, cum posset honeste mori, turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito bello, Ptolemæus cum magna rerum gestarum gloria * moriturus, contra jus gentium, minimo natu ex filiis, ante infirmitatem regnum tradiderat, ejusque

A. C. 287. (beside CAP. II.)
A. C. 285. (beside Ptolemæus)

4. Strab. l. 7. Plut. in Demet. Pausan. in Attic. 5. Sic N. Alii legunt, interfecit. * Edit. Junt. moritur. Is contra.

6. Vid.

ejusque rei populo rationem reddiderat: cujus non minor favor in accipiendo, quam patris in tradendo regno fuerat. Inter cetera patris & filii mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem populi juveni conciliaverat, quod pater, regno ei publice tradito, privatus officium regi inter satellites fecerat, omnique regno pulcrius regis esse patrem duxerat.

A. C. 287. CAP. III. Sed inter Lysimachum & Pyrrhum regem, socios paulo ante adversus Demetrium, assiduum inter pares discordiæ malum, bellum moverat. Victor Lysimachus,
A. C. 286. pulso Pyrrho Macedoniam occupaverat. Inde
A. C. 286. Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat: cujus urbis & initia & exitus admirabiles fuere; quippe Bœotis pestilentia laborantibus, oraculum Delphis responderat, coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent. Cum propter metum longæ ac periculosæ navigationis, mortem in patria omnibus præoptantibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt: quorum cum adversa prælia paterentur, iterato ad oraculum decurrunt; responsum, idem belli quod pestilentiæ remedium fore. Igitur conscripta colonorum manu, in Pontum delati, urbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspiciis in eas sedes delati erant, brevi tempore magnas opes paravere. Multa deinde hujus urbis adversus finitimos, bella, multæ etiam domesticæ dissensiones fuere. Inter cetera magnifica, vel præcipue illud memorabile fuit. Cum rerum potirentur Atheni-
A. C. 474. enses, victisque Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupide ad præsidium salutis suæ conferentibus;

bus; soli Heraclienses ob amicitiam regum Persicorum, collationem abnuerant. Missus itaque ab Atheniensibus Lamachus cum exercitu ad extorquendum quod negabatur, dum relictis in litore navibus, agros Heracliensium populatur, classem cum majore parte exercitus, naufragio repentinæ tempestatis amisit. Itaque cum neque mari posset amissis navibus, neque terra auderet, cum parva manu inter tot ferocissimas gentes, reverti; Heraclienses honestiorem beneficii, quam ultionis occasionem rati, instructos commeatibus, auxiliisque dimittunt: Bene agrorum suorum populationem impensam existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent.

CAP. IV. 6 Passi sunt inter plurima mala, etiam tyrannidem: siquidem cum plebs otiam novas tabulas, & divisionem agrorum 7 divitum impotenter flagitaret, diu re in senatu tractata, cum exitus rei non inveniretur; ad postremum adversus plebem nimio otio lascivientem, auxilia à Timotheo, Atheniensium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petivere. Utrisque negantibus, ad Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decurrunt. Tanta calamitatium necessitas fuit, ut cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ revocarent. Sed Clearchus exilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, primo tacitus cum Mithridate, civium suorum hoste, colloquitur; & inita societate

A. C. 365.

A. C. 364.

6. Vid. Memn. apud Phot. cod. 224. Diod. Sic. l. 15. Suid. in Clearch. & Athen. l. 3, ex Theopompo Chio.

7. Vocem, Divitum, delendam monet Faber.

8. Sit

tate paciſcitur, ut revocatus in patriam prodita ei urbe, præfectus ejus conſtitueretur. Poſtea autem inſidias, quas civibus paraverat, in ipſum Mithridatem verterat. Namque cum velut arbiter civilis diſcordiæ, de exilio reverſus eſſet, ſtatuto tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipſum cum amicis ſuis cepit; captumque, accepta ingenti pecunia, dimiſit. Atque ut in illo ſubitum ſe ex ſocio fecit hoſtem: ſic ex defenſore ſenatoriæ cauſæ repente patronus plebis evaſit; & adverſus auctores potentiæ ſuæ, à quibus revocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, non ſolum plebem accendit, verum etiam nefandiſſima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato, neque ſe affuturum amplius graſſanti in populum ſenatui ait; interceſſurum etiam, ſi in priſtina ſævitia perſeveret: quod ſi pares ſe crudelitati ſenatorum arbitrentur, abiturum cum militibus ſuis, neque civilibus diſcordiis interfuturum. Sin vero diffidant viribus propriis, vindicta ſe civium non defuturum. Proinde conſulant ſibi [8] ipſi: jubeant ne abire ſe, an cauſæ populari ſocium remanere. His verbis ſolicitata plebs, ſummum ad eum imperium defert: & dum ſenatus potentiæ iraſcitur, in ſervitutem ſe tyrannicæ dominationis cum conjugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus LX. ſenatores comprehenſos (nam ceteri in fugam dilapſi erant) in vincula compingit. Lætari plebs, quod à duce potiſſimum ſenatorum, ſenatus deleretur, verſaque vice, auxilium eorum in exitium converſum

8. Sic Juntarum vet. editio. Alii legunt. proinde conſulant ſibi ipſis, jubeant abire ſe, ſi mallent, vel cauſæ populari ſocium remanere.

9. Sic

ſum eſſet. Quibus dum mortem paſſim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit; ſiquidem Clearchus magna pecunia (quaſi minis populi occulte eos ſubtracturus) accepta, ſpoliatos fortunis, vita quoque ſpoliavit.

CAP. V. Cognito deinde, quod bellum A.C.
ſibi ab iis qui profugerant, miſericordia in au- 363.
xilium ſolicitatis civitatibus, pararetur, ſervos eorum manumittit. Et ne quid mali afflictis honeſtiſſimis domibus deeſſet, uxores eorum, filiaſque nubere ſervis ſuis, propoſita recuſantibus morte, compellit, ut eos ſibi fidiores, & dominis infeſtiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, graviores repentinis funeribus fuere. Itaque multæ ſe ante nuptias, multæ in ipſis nuptiis, occiſis prius novis maritis, interficiunt, & ſe tam funeſtis calamitatibus, virtute ingenui pudoris eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captivos ſenatores in triumphi modum per ora civium trahit. Reverſus in urbem, alios vincit, torquet alios, alios occidit: nullus locus urbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit ſævitiæ inſolentia, crudelitati arrogantia: interdum [9] ex ſucceſſu continuæ felicitatis oblivifcitur ſe hominem; interdum Jovis ſe filium dicit. Eunti per publicum, aurea aquila velut argumentum generis præferebatur: veſte purpurea, & cothurnis regum tragicorum, & aurea corona utebatur: filium quoque ſuum Ceraunon vocat; ut Deos non mendacio tantum, verum etiam nominibus illudat. Hæc illum facere duo nobiliſſimi juvenes Chion, & [10] Leonides indignantes, pa-

9. Sic N. & C. Alii interponunt, enim. 10. Memnon, apud Phot. Leontis nomen ipſi aſſignat.

11. Vid.

A. C. 354. patriam liberaturi in necem tyranni conſpirant. Erant hi diſcipuli Platonis philoſophi; qui virtutem ad quam quotidie præceptis magiſtri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in inſidiis locant. Ipſi more jurgantium, ad tyrannum, veluti ad regem, in arcem contendunt: qui jure familiaritatis admiſſi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero obtruncatur. Sed & ipſi, ſociis tardius auxilium ferentibus, à ſatellitibus obruuntur. Quare factum eſt, ut tyrannus quidem occideretur, ſed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi [11] Satyrus eadem via tyrannidem invadit; multiſque annis, per gradus ſucceſſionis, [12] Heraclienſes ſub regno tyrannorum fuere.

11. Vid. Diod. l. 16. Memn. excerpt.
12. N. legit, regnum fuere. Doct. Voſſius, regnum tyrannorum legendum ſtatuit. uſque ad A. C. 288.

LIBER XVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Lyſimachi regis tragœdia.*
2. *Amiſſis xv. liberis in prælio occumbit. Seleucus per inſidias occiditur à Ptolemæo. Ptolemæus Principum amicitias, Pyrrhi præſertim, ſibi conciliat.*
3. *De Epirotarum regno, ejuſdemque origine ac regibus digreſſio. Pyrrhi varia fortuna.*

CAP.

CAP. I.

PER idem ferme tempus in Hellespont & A. C.
Chersonesi regionibus terræmotus fuit: 287.
maxime tamen Lysimachia urbs ante duos
& viginti annos à Lysimacho rege condita,
eversa est. Quod portentum dira Lysimacho,
stirpique ejus, ac regni ruinam, cum clade
vexatarum regionum portendebat. Nec o-
stentis fides defuit: nam brevi post tempore, A. C.
[1] Agathoclem filium suum, quem in succes- 283.
sionem regni ordinaverat, per quem multa
bella prospere gesserat, non solum patrium,
verum etiam humanum ultra morem, pero-
sus, ministra Arsinoe noverca, veneno inter-
fecit. Hæc illi prima mali labes, hoc initi-
um impendentis ruinæ fuit. Nam parricidi-
um, principum sequutæ cædes sunt, luenti-
um supplicia quod occisum juvenem dole-
bant. Itaque & hi qui cædibus superfuerant,
& hi qui exercitibus præerant, certatim ad
Seleucum deficiunt; eumque pronum jam
ex æmulatione gloriæ, bellum Lysimacho in-
ferre compellunt. Ultimum hoc certamen A. C.
commilitonum Alexandri fuit, &, velut ad 281.
exemplum fortunæ, par reservatum. Lysima-
chus quatuor & [2] LXX. annos natus erat. Se-
leucus septem & LXX. Sed in hac ætate utri-
que animi juveniles erant, imperiique cupi-
ditatem insatiabilem gerebant. Quippe cum
Orbem terrarum duo soli tenerent, * angusti-
is sibimet inclusi videbantur, vitæque finem
non

1. Vid. Strab. l. 13. Pausan. in Attic. Memn. ab Phot.

2. D. Hieron. octogenarium fuisse dicit. Vid. Lucian. de longævit. Vid. etiam Appian. de reb. Syriac. Polyb. l. 17. Oros. l. 3.

* Edit. Junt. angustiis sibi metis inclusi.

3. Grono-

non annorum spatio, sed imperii terminis metiebantur.

A. C. 281. CAP. II. In eo bello Lysimachus, amissis ante variis casibus XV. liberis, non instrenue moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. Lætus tanta victoria Seleucus, & quod majus victoria putabat, solum se de cohorte Alexandri remansisse; victoremque victorum extitisse, non humanum esse opus, sed divinum munus gloriatur: Ignarus prorsus, non multo post fragilitatis humanæ seipsum

A. C. 280. exemplum futurum. Quippe post menses admodum septem a Ptolemæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonio habuerat, per insidias circumventus occiditur; regnumque Macedoniæ, quod Lysimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur Ptolemæus cum & in gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, & in favorem ultionis Lysimachi ambitiosus apud populares esset, primo Lysimachi filios conciliare sibi statuit; nuptiasque Arsinoes sororis suæ, matris eorum petit, puerorum adoptione promissa, ut cum in locum patris eorum successisset, nihil illi moliri vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. Fratris quoque regis Ægypti concordiam per epistolas deprecatur; professus deponere se offensam erepti paterni regni, neque amplius a fratre quæsiturum, quod honestius à paterno hoste perceperit. [3] Omnique arte adulatur Eumeni, & Antigono, Demetrii filiis, Antiocho, filio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, ne tertius sibi hostis acce-

3. Gronovius locum sic restituendum putat. Omnique arte adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, & Antiocho Seleuci filiis bellum habituro, tertius sibi hostis accederet.

accederet. Sed nec [4] Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurus, utri parti socius accessisset, qui & ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus venditabat. Itaque Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naves, ad exercitum in Italiam deportandum, mutuo petit; ab Antiocho pecuniam, qui opibus quam militibus instructior erat; à Ptolemæo Macedonum militum auxilia. Sed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia esset, quinque millia peditum, equitum quatuor millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quam in biennii usum dedit. Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit: ne abducta in Italiam juventute, prædam hostibus regnum relinqueret.

CAP. III. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni ejus pauca narranda sunt. Molossorum primum in ea regione regnum fuit. Post Pyrrhus, Achillis filius, amisso per absentiam Trojanis temporibus paterno regno, in his locis consedit, * qui Pyrrhidæ primo, postea Epirotæ dicti sunt. Sed Pyrrhus, cum in templum Dodonæi Jovis ad consulendum venisset, ibi Lanassam, neptem Herculis, rapuit: ex cujus matrimonio octo liberos sustulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opesque affinitatium auxilio magnas paravit: atque ita Heleno, filio Priami regis, ob industriam singularem, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio

A. C. 1180.

4. Vid. Plut. in Pyrrho, Zonar. l. 2. Liv. Dec. 1.

* Qui, id est, quorum incolæ. Sed aliquid deesse videtur.

5. Pausan.

monio suo in divisione Trojanæ prædæ acce-
perat, uxorem tradidit: brevique post tem-
A.C. pore, Delphis insidiis Orestæ, filii Agamem-
1170. nonis inter altaria dei interiit. Successor
A.C. huic [5] Pialis filius fuit. Per ordinem deinde,
380. regnum ad Arrybam descendit; cui, quoni-
am pupillus & unicus ex gente nobili super-
esset, intentiore omnium cura servandi ejus
educandique, publice tutores constituuntur:
Athenas quoque erudiendi gratia missus,
quanto doctior majoribus suis, tanto & gra-
tior populo fuit. Primus itaque leges, & se-
natum, annuosque magistratus, & reipubl.
formam composuit: & ut à Pyrrho sedes, sic
vita cultior populo ab Arryba statuta. Hujus
A.C. filius Neoptolemus fuit: ex quo nata est O-
360. lympias, mater Alexandri Magni, & Alexan-
A.C. der, qui post eum regnum Epiri tenuit, & in
340. Italia bello gesto, in Brutiis interiit. Post
A.C. ejus mortem frater Æacides regno successit,
330. qui assiduis adversus Macedonas bellorum
certaminibus populum fatigando, offensam
civium contraxit: ac propterea in exilium
A.C. actus, Pyrrhum filium bimum, admodum
316. parvulum in regno reliquit. Qui & ipse cum
à populo propter odium patris ad necem
quæreretur, furtim subtractus in Illyrios de-
fertur: traditusque est Beroæ, Glauci regis
uxori, nutriendus, quæ & ipsa generis Æa-
cidarum erat. Ibi eum, seu misericordia for-
tunæ ejus, seu infantilibus blandimentis in-
ductus rex, adversum Cassandrum Macedo-
niæ regem, qui eum sub belli comminatione
deposcebat, diu protexit, addito in auxilium
etiam adoptionis officio. Quibus rebus moti

5. Pausan. in Attic. Pielum scribit.

Epirotæ,

Epirotæ, odio in misericordiam verso, annorum XI. eum in regnum revocaverunt, datis tutoribus, qui regnum usque adultam ejus ætatem tuerentur. Adolescens deinde multa bella gessit; tantusque rerum successu haberi cœptus est, ut Tarentinos solus adversus Romanos tueri posse videretur. A. C. 305.

LIBER XVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Pyrrho, Tarentinis adversus Romanos suppetias ferenti, Valerius Lævinus occurrit: unde prælia & strages.*
2. *Carthaginiensium auxilium Romani remittunt. Pax cum Pyrrho componitur. Romanorum continentia. Pyrrhus Siciliam occupat.*
3. *De Carthaginiensium origine & veteribus incolis digressio, in qua etiam de Sidonis & Tyri conditoribus.*
4. *Novæ incolæ Tyri, inter quos Elissa, quæ à Pygmalione fratre recedit, ut rebus suis consuleret.*
5. *Elissa, agnomine Dido, Cyprum appellit, deinde in sinum Africæ defertur, & Carthaginem condit.*
6. *Elissa propter Larbæ votum sibi vim infert. Carthaginiensium crudelis superstitio.*
7. *Clades Carthaginiensium in Sardinia. Superstites in exilium pulsi, patriam armis recuperare nituntur: unde Malei patris in Cartalonem filium severitas: & paulo post cruentus interitus.*

CAP. I.

A. C. 281. IGitur[1] Pyrrhus, rex Epiri, cum iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipsis auxilio adversus Romanos indigentibus, fatigaretur, non tam supplicum precibus quam spe invadendi Italiæ imperii inductus, venturum se cum exercitu pollicetur. In quam rem inclinatum semel animum, præcipitem agere cœperant exempla majorum : ne aut inferior patruo suo Alexandro videretur, quo defensore iidem Tarentini adversus Bruttios usi fuerant ; aut minores animos Magno Alexandro habuisse, qui tam longa à domo militia Orientem subegit. Igitur relicto custode regni filio Ptolemæo, annos XV. nato, exercitum in
A. C. 280. portu Tarentino exponit, duobus parvulis filiis, Alexandro & Heleno, in solatia longinquæ expeditionis secum adductis. Cujus audito adventu, Consul Romanus Valerius Lævinus, festinans, ut prius cum eo congrederetur, quam auxilia sociorum convenirent, exercitum in aciem educit : Nec rex, tametsi numero militum inferior esset, certamini moram fecit. Sed Romanos vincentes jam, inusitata ante elephantorum forma stupere primo, mox cedere prælio coegit ; victoresque jam nova Macedonum monstra repente vicerunt. Nec hostibus incruenta victoria fuit. Nam & ipse Pyrrhus graviter vulneratus est ; & magna pars militum ejus cæsa ; majoremque gloriam ejus victoriæ, quam lætitiam habuit. Hujus pugnæ eventum multæ

1. Vid. Plut. in Pyrrho. Zonar. l. 2. L. Flor. l. 1. Liv. Dec. 2. Oros. l. 4. Pausan. l. 1.

2. Hic

tæ civitates secutæ, Pyrrho se tradunt. Inter ceteras etiam Locri, prodito præsidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea præda Pyrrhus cc. captivos milites Romam gratis remisit, ut cognita virtute ejus, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. Interjectis deinde diebus, cum sociorum exercitus supervenisset, iterato prælium cum Romanis facit, in A. C. quo par fortuna priori [2] bello fuit. 279.

CAP. II. Interea Mago, dux * Carthaginiensium, in auxilium Romanorum cum cxx. navibus missus, senatum adiit, ægre tulisse Carthaginienses, affirmans, quod bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, ut quoniam ab externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis juvarentur. Gratiæ à senatu Carthagininensibus actæ, auxiliaque remissa. Sed Mago Punico ingenio, post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adit, speculaturus consilia ejus de Sicilia, quo eum arcessiri fama erat. Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, ut Romano bello, ne in Siciliam transire posset Pyrrhus, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à senatu Romano Fabricius Lucinus missus pacem cum Pyrrho composuit. Ad quam confirmandam, * Cyneas Romam cum ingentibus à Pyrrho do- A. C. nis missus, neminem, cujus domus muneribus 278. pateret, invenit. Huic continentiæ Romanorum simile exemplum, iisdem ferme tem- A. C. poribus fuit. Nam missi à senatu in Ægyp- 275. tum legati, cum ingentia sibi à Ptolemæo rege missa

2. Hic loci Faber, bello, seu vocem supervacuam omittendam suadet.

* Vid. Liv. l. 13. Cic. l. de Senect. Plut. in Pyrrho.

* Vid. Val. Max. l. 3.

missa munera sprevissent, interjectis diebus, ad cœnam, invitatis, aureæ coronæ missæ, sunt, quas illi honoris, causa receptas, postera die statuis regis imposuerunt. Igitur [3] Cyneas, cum
A. C. turbatam cum Romanis pacem ab Appio
278. Claudio renuntiasset, interrogatus a Pyrrho, qualis Roma esset, respondit, Regum urbem sibi visam. Post hæc legati Siculorum superveniunt, tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur. Itaque relicto Locris Alexandro
A. C. filio, firmatisque sociorum civitatibus valido
277. præsidio, in Siciliam exercitum trajecit.

CAP. III. Et quoniam ad Carthaginiensium mentionem ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum paulo altius rebus, quorum casus etiam dolendi fuerunt. Tyriorum gens condita a Phœnicibus fuit, qui terræmotu vexati, relicto patrio solo, [4] Assyrium stagnum primo, mox mari proximum litus incoluerunt, condita ibi urbe, quam a piscium ubertate, Sidona appellaverunt: nam piscem Phœnices sidon vocant. Post multos deinde annos a rege Ascaloniorum expugnati, navibus appulsi, * Tyron urbem ante annum Trojanæ cladis condiderunt: ibi [5] Persarum bellis diu varieque fatigati, victores quidem fuere: sed attritis viribus, a servis suis multitudine abundantibus indigna supplicia perpessi sunt: qui conspiratione facta, omnem liberum populum cum dominis interficiunt: atque ita potiti urbe, lares dominorum occupant, rempub. invadunt, conjuges ducunt, & quod ipsi non erant,

(A. C. 244 in margin beside "loniorum expugnati")

3. V. Val. Max. l. 8. 4. Sc. lacum Gennesareticum, Vid. Strab. l. 1. & 16. 5. Potius, Assyriorum, aliter temporis ratio minime constabit.

* Tyrus condita est 240. annis ante templum Salomonis Joseph. Ant. 8. 3. &c. ab eo Euseb. o. N.

erant, liberos procreant. Unus ex tot millibus ſervorum fuit, qui miti ingenio, ſenis domini, parvulique filii ejus fortuna moveretur; dominoſque non truci feritate, ſed piæ miſericordiæ humanitate reſpiceret. Itaque cum velut occiſos alienaſſet, ſerviſque de ſtatu reipub. deliberantibus placuiſſet regem ex ſuo corpore creari, eumque potiſſimum quaſi acceptiſſimum diis, qui ſolem orientem primus vidiſſet, rem ad Stratonem (hoc enim ei nomen erat) dominum occulte latentem detulit. Ab eo formatus, cum medio noctis omnes in unum campum proceſſiſſent, ceteris in Orientem ſpectantibus, ſolus Occidentis regionem intuebatur. Id primum aliis videri furor in Occidente ſolis ortum quærere: ubi vero dies adventare cœpit, editiſſimiſque culminibus urbis oriens ſplendere; expectantibus aliis, ut ipſum ſolem aſpicerent, hic primus omnibus fulgorem ſolis in ſummo faſtigio civitatis oſtendit. Non ſervilis ingenii ratio viſa, requirentibuſque auctorem, de domino confitetur. Tunc intellectum eſt, quantum 6 ingenua ſervilibus ingenia præſtarent; malitiaque ſervos, non ſapientia vincere. Igitur venia ſeni filioque data eſt; & velut numine quodam reſervatos arbitrantes, regem Stratonem creaverunt. Poſt cujus mortem regnum ad filium, ac deinde ad nepotes tranſiit. Celebre hoc ſervorum facinus metuendumque exemplum toto Orbe terrarum fuit. Itaque Alexander Magnus, cum interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ ſecuritatis, expugnata eorum urbe, omnes qui prælio ſuperfuerant, ob memo- A. C. 332.

6. N, legit, quantum dominorum ingenia, ſervilibus, &c.

riam

riam veteris cædis crucibus affixit: genus tantum Stratonis inviolatum servavit, regnumque stirpi ejus restituit, ingenuis & innoxiis incolis insulæ attributis, ut extirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur.

CAP. IV. Hoc igitur modo Tyrii, Alexandri auspiciis conditi, parcimonia & labore quærendi cito convaluere. Ante cladem
A.C. dominorum cum & opibus & multitudine a-
1147. bundarent, missa in Africam juventute, * Uticam condidere: cum interim * rex Tyro decedit, filio Pygmalione, & Elissa filia insignis formæ virgine, hæredibus institutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnum tradidit. Elissa quoque [7] Acerbæ avunculo suo, sacerdoti Herculis, qui honos secundus à rege erat, nubit. Huic magnæ, sed dissimulatæ opes erant: aurumque metu regis non tectis, sed terræ crediderat: quam rem etsi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. Qua incensus Pygmalion, oblitus juris humani, avunculum suum, eundemque [8] generum, sine respectu pietatis occidit. Elissa diu fratrem propter scelus aversata, ad postremum dissimulato odio, mitigatoque interim vultu fugam tacito molitur, assumtis quibusdam principibus in societatem, quibus par odium in regem esse, eandemque fugiendi cupiditatem arbitrabatur. Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit se ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupidæ oblivionis, gravem luctus imaginem renovaret, nec ultra amara admonitio oculis ejus occurrat. Non invitus Pygmalion verba sororis audivit, existimans

* Utica condita est 287 annis ante Carthaginem. Arist. de Mirab.
* Rex Mutgo Tyro decedit Voss.
Mettenus, Josepho contra Apion. l. 1.
7. Lego Sicharbæ, ex Servio,
8. Nimirum sororis maritum.

9. Hæc

ſtimans cum ea & aurum Acerbæ ad ſe venturum.[11] Sed Eliſſa miniſtros migrationis à rege miſſos, navibus cum omnibus opibus ſuis prima veſpera imponit, provectaque in altum, compellit eos onera arenæ pro pecunia[9] involucris involuta, in mare dejicere. Tunc deflens ipſa, lugubrique voce Acerbam ciens; orat, ut libens opes ſuas recipiat, quas reliquerat; habeatque inferias, quas habuerit cauſam mortis. Tunc ipſos miniſtros aggreditur; ſibi quidem ait optatam olim mortem: ſed illis acerbos cruciatus & dira ſupplicia imminere, qui Acerbæ opes, quarum ſpe parricidium rex fecerit, avaritiæ tyranni ſubtraxerint. Hoc metu omnibus injecto, comites fugæ accepit. Junguntur & ſenatorum in eam noctem præparata agmina; atque ita ſacris Herculis, cujus ſacerdos Acerbas fuerat, repetitis, exilio ſedes quærunt.

CAP. V. Primus illis appulſus terræ, Cyprus inſula fuit: ubi ſacerdos Jovis, cum conjuge & liberis, deorum monitu, comitem ſe Eliſſæ ſociumque fortunæ[10] præbuit, pactus ſibi poſteriſque perpetuum honorem ſacerdotii. Conditio pro manifeſto omine accepta. Mos erat Cypriis, virgines ante nuptias ſtatutis diebus dotalem pecuniam quæſituras, in quæſtum ad litus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri ſoluturas. Harum igitur ex numero LXXX. admodum virgines raptas, navibus imponi Eliſſa jubet; ut & juventus matrimonia, & urbs ſobolem habere poſſet. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita

9. Hæc minime ſapiunt Fabro, aliamque vocem pro, involucris ſubſtituendam ſuadet.

10. Sic N. W. Quemadmodum veterus etiam Juntarum editio. Alii, fortunæ, omittunt.

11. Faber.

cognita ſororis fuga, cum impio bello fugientem perſequi pararet, ægre precibus matris, & deorum minis victus, quievit: qui cum inſpirati vates canerent, non impune laturum, ſi incrementa urbis toto Orbe auſpicatiſſimæ interpellaſſet, hoc modo ſpatium reſpirandi fugientibus datum. Itaque Eliſſa delata in Africæ ſinum, incolas loci ejus, adventu peregrinorum mutuarumque rerum commercio gaudentes, in amicitiam ſolicitat: deinde emto loco, qui corio bovis tegi poſſet, in quo feſſos longa navigatione ſocios, quoad proficiſceretur, reficere[11] poſſet; corium in tenuiſſimas partes ſecari jubet, atque ita majus loci ſpatium quam petierat, occupat: unde poſtea ei loco Byrſæ nomen fuit. Confluentibus deinde vicinis locorum, qui ſpe lucri multa hoſpitibus venalia inferebant; ſedeſque ibi ſtatuentibus, ex frequentia hominum velut inſtar civitatis effectum eſt. Uticenſium quoque legati dona ut conſanguineis attulerunt; hortatique ſunt, ut urbem ibi conderent, ubi ſedes ſortiti eſſent. Sed & Afros detinendi advenas amor cepit. Itaque conA. C. 162. ſentientibus omnibus Carthago *conditur, ſtatuto annuo vectigali pro ſolo urbis. In primis fundamentis caput bubulum inventum eſt: quod auſpicium quidem fructuoſæ terræ, ſed laborioſæ, perpetuoque ſervæ urbis fuit: propter quod in alium locum urbs tranſlata. Ibi quoque equi caput repertum, bellicoſum potentemque populum futurum ſignificans, urbi

11. Faber, reficeret, omiſſa voce poſſet, legendum cenſet, Vid Appian. in Lybic.

* Annis 143. & 8. menſibus poſt templum Salomonis. Joſ. contra Apion. 1. Hoc autem conditum eſt anno 1005. ante æram Chriſti ſecundum rationes Uſſerianas.

* Edit.

urbi auspicatam sedem dedit. Tunc ad opinionem novæ urbis concurrentibus gentibus, brevi & populus & civitas, magna facta.

CAP. VI. Cum successu rerum florentes Carthaginis opes essent, rex Maxitanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se arcessitis, Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt; nuntiantes regem aliquem poscere, qui cultiores victus eum, Afrosque perdoceat: sed quem inveniri posse, qui ad Barbaros & ferarum more viventes transire à consanguineis velit? Tunc à regina castigati, Si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res exigat, debeatur: regis mandata aperuere, dicentes, Quæ præcipiat aliis, ipsi facienda, si velit urbi consultum esse. Hoc dolo capta, diu Acerbæ viri nomine cum multis lacrimis & lamentatione flebili invocato, ad postremum ituram se quo * suæ urbis fata vocarent, respondit. In hoc trium mensium sumto spatio, pyra in ultima parte urbis exstructa, velut placatura viri manes, inferiasque ante nuptias missura, multas hostias cædit & sumto gladio pyram conscendit; atque ita ad populum respiciens, ituram se ad virum, sicut præceperant, dixit, vitamque gladio finivit. Quamdiu Carthago invicta fuit, pro dea culta est. Condita est urbs hæc LXXII. annis antequam Roma; cujus virtus sicut bello clara fuit, ita domi status variis discordiarum casibus agitatus est. Cum inter cetera mala, etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religione, & scelere pro remedio usi

A. C. 820. A. C. 748.

* Edit. Junt. suæ & urbis fata.

sunt.

ſunt. Quippe homines, ut victimas immolabant; & impuberes (quæ ætas etiam hoſtium miſericordiam provocat) aris admovebant, pacem deorum ſanguine eorum expoſcentes pro quorum vita dii rogari maxime ſolent.

CAP. VII. Itaque averſis tanto ſcelere numinibus, cum in Sicilia diu feliciter dimicaſſent: tranſlato in Sardiniam bello, amiſſa majore exercitus parte, gravi prælio victi ſunt. Propter quod ducem ſuum Maleum, cujus auſpiciis & Siciliæ partem domuerant, & adverſus Afros magnas res geſſerant, cum parte exercitus, quæ ſuperfuerat, exulare juſſerunt. Quam rem ægre ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primo, veniamque infelicis militiæ petant; tum denuntient, quod precibus nequeant, armis ſe conſecuturos. Cum & preces & minæ legatorum ſpretæ eſſent, interjectis diebus, conſcenſis navibus, armati ad urbem veniunt: ibi deos hominesque * teſtari, non ſe expugnatum, ſed reciperatum patriam venire; oſtenſurosque civibus ſuis, non virtutem ſibi priore bello, ſed fortunam defuiſſe: prohibitis commeatibus, obſeſſaque urbe, in ſummam deſperationem Carthaginienſes adduxerunt. Interea Cartalo, Malei exulis ducis filius, cum præter caſtra patris à Tyro, quo decimas Herculi ferre, ex præda Sicilienſi, quam pater ejus ceperat, à Carthaginienſibus miſſus fuerat, reverteretur, arceſſituſque à patre eſſet, prius publicæ ſe religionis officia exſecuturum quam privatæ pietatis, reſpondit. Quam rem etſi indigne ferret pater, non ta-

* Junt. teſtati.

men

men vim afferre religioni ausus est. Interjectis deinde diebus Cartalo, petito commeatu à populo, cum reversus ad patrem esset; ornatusque purpura & infulis sacerdotii, omnium se oculis ingereret, tunc in secretum abducto pater ait: Ausúsne es, nefandissimum caput, ista purpura & auro ornatus, in conspectum tot miserorum civium venire? & mœsta ac lugentia castra, circumfluentibus quietæ felicitatis insignibus, velut exultabundus intrare? Nusquamne te aliis jactare potuisti? Nullus locus aptior, quam sordes patris, & exilii infelicis ærumnæ fuerunt? Quid, quod paulo ante vocatus, non dico patrem, ducem certe civium tuorum superbe sprevisti? Quid porro tu in purpura ista coronisque aliud, quam victoriarum mearum titulos geris? Quoniam igitur tu in patre nihil nisi exulis nomen agnoscis; ego quoque imperatorem me magis, quam patrem judicabo; statuamque in te exemplum, ne quis post hac infelicibus miseriis patris illudat. Atque ita eum cum ornatu suo, in altissimam crucem in conspectu urbis suffigi jussit. Post paucos deinde dies Carthaginem capit: evocatóque populo ad concionem, exilii injuriam queritur; belli necessitatem excusat: contentumque victoria sua, punitis auctoribus [12] miserorum civium, injuriosi exilii omnibus se veniam dare dicit. Atque ita decem senatoribus interfectis, urbem legibus suis reddidit. Nec multo post affectati regni accusatus, duplicis & in filio & in patria parricidii pœnas dedit. Huic Mago imperator successit; cujus industria, & opes A. C. 530.

12. Reponendum forte, miseriarum civilium: nisi Doct. Vossii conjectura magis placeat, miserorum civium.

R. Car-

Carthaginiensium, & imperii fines, & bellicæ gloriæ laudes creverunt.

LIBER XIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Magoni, Carthaginiensium imperatori, succedunt Hasdrubal & Amilcar. Hasdrubal in Sardinia perit. Inde Siculum bellum & Persarum legatio.*
2. *Horum filii & Carthaginiensium clades exercitus in Sicilia.*
3. *Imilco, dux hujus exercitus, Carthaginem reversus, spe omni abjecta mortem sibi infert.*

CAP. I.

1 MAgo Carthaginiensium imperator, cum primus omnium, ordinata disciplina militari, imperium Pœnorum condidisset, viresque civitatis non minus bellandi arte quam virtute firmasset, diem fungitur, relictis duobus filiis Hasdrubale & Hamilcare: qui per vestigia paternæ virtutis decurrentes, sicuti generi, ita & magnitudini patris successerunt. His ducibus Sardiniæ bellum illatum: adversus Afros quoque, vectigal pro solo urbis multorum annorum repetentes, dimicatum: sed Afrorum sicuti causa justior, ita & fortuna superior fuit; bellumque cum his solutione pecuniæ, non armis, finitum. In Sardinia quoque Hasdrubal gra-

A. C. 500.

1. Vid. Plut. in vita Timoleon.

viter

viter vulneratus, imperio Hamilcari fratri tradito, interiit: cujus mortem, cum luctus civitatis, tum & dictaturæ undecim, & triumphi quatuor inſignem fecere: hoſtibus quoque crevere animi, veluti cum duce vires Pœnorum cecidiſſent. Itaque Siciliæ populis propter aſſiduas Carthaginienſium injurias, ad 2 Leonidam, fratrem regis Spartanorum, concurrentibus, grave bellum natum: in quo & diu, & varia victoria præliatum fuit. Dum hæc aguntur, legati à Dario, Perſarum rege, Carthaginem venerunt, afferentes edictum, quo Pœni humanas hoſtias immolare, & canina veſci prohibebantur, mortuorumque corpora cremare potius, quam terra obruere, à rege jubebantur: petentes ſimul auxilia adverſus Græciam, cui illaturus bellum Darius erat. Sed Carthaginienſes auxilia negantes, propter aſſidua finitimorum bella, ceteris, ne per omnia contumaces viderentur, cupide paruere.

A. C. 490.

A. C. 490.

CAP. II. Interea 3 Hamilcar bello Siciliensi interficitur, relictis tribus filiis, Imilcone, Hannone, Giſcone. Haſdrubali quoque par numerus filiorum fuit, Annibal, & Haſdrubal, & 4 Sappho. Per hos res Carthaginienſium ea tempeſtate gerebantur. Itaque & Mauris bellum illatum, & adverſus Numidas pugnatum, & Afri compulſi ſtipendium urbis conditæ Carthaginienſibus remittere. Deinde cum familia tanta imperatorum gravis liberæ civitati eſſet, omniaque ipſi agerent ſimul & judicarent, centum ex numero ſenatorum

A. C. 480.

3. Vid. ſupra l. 4. Diod. l. 10.
4. Eruditiſſimus Voſſius, Saphonem ſcribi mavult.

torum judices deliguntur, qui reversis à bello ducibus, rationem rerum gestarum exigerent, ut hoc metu ita in bello imperia [5] cogitarent, ut domi judicia legesque respicerent. In [6] Sicilia in locum Hamilcaris, imperator
A. C. 430. Imilco succedit: qui cum navali terrestrique bello secunda prælia fecisset, multasque civitates cepisset, repente pestilentis sideris vi exercitum amisit. Quæ res cum nuntiata Carthagine esset, mœsta civitas fuit: omnia ululatibus non secus ac si urbs ipsa capta esset, personabant: clausæ privatæ domus, clausa deorum templa, intermissa omnia sacra, omnia privata officia damnata. Cuncti deinde ad portum congregantur, egredientesque paucos è navibus, qui cladi superfuerant, de suis percontantur. Ut vero dubia antea spe, & suspenso metu, incerta orbitatis exspectatione, casus suorum miseris eluxit, tunc toto litore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum ululatus, & flebiles querelæ audiebantur.

A. C. 450. CAP. III. Inter hæc procedit inops è navi sua imperator, sordida servilique tunica discinctus: ad cujus conspectum plangentium agmina junguntur. Ipse quoque manus ad cœlum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam deflet: nunc deos accusat, qui tanta belli decora, & tot ornamenta victoriarum, quæ ipsi dederant, abstulerint: qui captis tot urbibus, totiesque hostibus terrestri navalique prælio victis, exercitum victorem, non bello, sed peste deleverint. Deferre se tamen civibus suis non modica solatia, quod malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent. Quippe cum neque eos qui mortui sunt, à

5. Alii, agitarent.
6. Vid. Diod. Sic. l. 13. 14.

a se occisos; neque eos qui reversi sunt, a se fugatos possint dicere. Prædam, quam relictis a se castris abstulerint, non esse talem, quam velut spolium victi hostis ostentent: sed quam possessione vacua, fortuitis dominorum mortibus, sicuti caduca occuparint. Quod ad hostes pertinet, victores se recessisse; quod ad pestem, victos. Nihil tamen se gravius ferre, quam quod inter fortissimos viros mori non potuerit, servatusque sit non ad vitæ jucunditatem, sed ad ludibrium calamitatis. Quanquam ubi miseras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoque sequuturum commilitones suos; ostensurumque patriæ, non ideo se in eam diem vixisse, quoniam velit vivere: sed ne hos, quibus nefanda lues pepercerat, inter hostium exercitus relictos, morte sua proderet. Tali vociferatione per urbem ingressus, ut ad limina domus suæ venit, prosecutam multitudinem velut postremo alloquio dimisit: obseratisque foribus, ac nemine ad se, ne filiis quidem admissis, 7 mortem sibi conscivit.

7. Diod. l. 14.

LIBER XX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Dionysius, Siciliæ tyrannus, Græciæ magnæ incolas bello aggreditur.*
2. *Metapontinorum origo & fata.*
3. *Crotoniensium & Locrensium bella.*
4. *Pythagoras philosophus Crotoniates ad frugalitatem revocat.*

5. Dionysius, victis Locrensibus, Crotonienses adoritur, quos relinquit ab Hannone retractus, & tandem suorum insidiis opprimitur.

CAP. I.

Dionysius è Sicilia Carthaginiensibus pulsis, occupatoque totius insulæ imperio, grave otium regno suo, periculosamque desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam trajecit: simul ut militum vires continuo labore acuerentur, & regni fines proferrentur. Prima [1] illi militia adversus Græcos, qui proxima Italici maris litora tenebant, fuit: quibus devictis, finitimos quosque aggreditur, omnesque Græci nominis Italiam possidentes, hostes sibi destinat: quæ gentes non partem, sed universam ferme Italiam ea tempestate occupaverant. Denique multæ urbes adhuc post tantam vetustatem vestigia Græci moris ostentant. Namque Tuscorum populi, qui oram inferi maris possident, à Lydia venerunt: & Venetos, quos incolas superi maris videmus, capta & expugnata Troja, Antenore duce, misit: Adria quoque Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico mari nomen dedit, Græca urbs est; Arpos Diomedes exciso Ilio, naufragio in ea loca delatus, condidit. Sed & Pisæ in Liguribus Græcos auctores habent: & in Tuscis, Tarquinii à Thessalis, & Spina in Umbris: Perusini quoque originem ab Achæis ducunt. Quid Ceren urbem dicam? Quid Latinos populos, qui ab Ænea conditi videntur? Jam Falisci, Nolani, Abellani, nonne Chalcidensium coloni

A. C. 390.

1. Sic N. W. C. Alii omittunt, Illi. Vid. Diod. Sic. l. 14.

ſunt? Quid tractus omnis Campaniæ? quid Bruttii, Sabinique? Quid Samnites? Quid Tarentini? quos Lacedæmone profectos, Spuriosque vocatos accepimus? Thurinorum urbem condidiſſe Philocteten ferunt, ibique adhuc monumentum ejus viſitur: & Herculis ſagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Trojæ fuere.

CAP. II. Metapontini quoque in templo Minervæ ferramenta, quibus Epeus, à quo conditi ſunt, equum Trojanum fabricavit, oſtentant. Propter quod omnis illa pars Italiæ, major Græcia appellata eſt. Sed principio originum Metapontini cum Sybaritanis & Crotonienſibus pellere ceteros Græcos Italia ſtatuerunt. Cum primum urbem Sirim cepiſſent, in expugnatione ejus quinquaginta juvenes amplexos Minervæ ſimulacrum, ſacerdotemque deæ velatum ornamentis, inter ipſa altaria trucidaverunt. Ob hæc cum peſte & ſeditionibus vexarentur, priores Crotonienſes Delphicum oraculum adierunt. Reſponſum his eſt, finem mali fore, ſi violatum Minervæ numen, & interfectorum manes placaſſent. Itaque cum ſtatuas juvenibus juſtæ magnitudinis, & imprimis Minervæ fabricare cœpiſſent, Metapontini, cognito oraculo deorum, occupandam manium & deæ pacem rati, juvenibus modica & lapidea ſimulacra ponunt, & deam panificiis placant. Atque ita peſtis utrobique ſedata eſt, cum alteri magnificentia, alteri velocitate certaſſent. Recuperata ſanitate, non diu Crotonienſes quievere. Itaque indignantes, in oppugnatione Siris, auxilium contra ſe à Locrenſibus latum bellum his intulerunt. Quo

metu

metu territi Locrenſes, ad Spartanos decurrunt: auxilium ſupplices deprecantur. Illi *longinqua militia gravati, auxilium à Caſtore & Polluce petere eos jubent. Neque legati reſponſum ſociæ urbis ſpreverunt: profectique in proximum templum, facto ſacrificio, auxilium deorum implorant. Litatis hoſtiis, obtentoque, ut rebantur quod petebant, haud ſecus læti, quam ſi deos ipſos ſecum avecturi eſſent: pulvinaria iis in navi componunt, fauſtiſque profecti ominibus, ſolatia ſuis, pro auxiliis deportant.

CAP. III. His cognitis, [2] Crotonienſes & ipſi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, bellique proſperos eventus deprecantes. Reſponſum, prius votis hoſtes, quam armis vincendos. Cum voviſſent Apollini decimas prædæ, Locrenſes & voto hoſtium, & reſponſo dei cognito, nonas voverunt; tacitamque eam rem habuere, ne votis vincerentur. Itaque cum in aciem proceſſiſſent, & Crotonienſium centum viginti millia armatorum conſtitiſſent, Locrenſes paucitatem ſuam circumſpicientes (nam ſola quindecim millia militum habebant) omiſſa ſpe victoriæ, in deſtinatam mortem conſpirant; tantuſque ardor ex deſperatione ſingulos cepit, ut victores ſe putarent, ſi non inulti morerentur. Sed dum mori honeſte quærunt, feliciter vicerunt: Nec alia cauſa victoriæ fuit, quam quod deſperaverunt. Pugnantibus Locris, aquila ab acie nunquam receſſit, eoſque tamdiu circumvolavit, quoad vincerent. In

* Rectius, longinquam militiam.

V. C. 484. Locri migraverunt in Italiam Euſeb. Chron. Plut. in Æmilio.

2. Vid. Strab. l. 6. Cic. de nat Deor l. 1.

3. Potius,

In cornibus quoque duo juvenes diverso a ceteris armorum habitu, eximia magnitudine, & albis equis, & coccineis paludamentis, pugnare visi sunt, nec ultra apparuerunt, quam pugnatum est. Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eadem die, qua in Italia pugnatum est, & Corintho, & Athenis, & Lacedæmone nuntiata est victoria.

CAP. IV. Post hæc Crotoniensibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. Oderant enim quæ infeliciter sumserant; mutassentque vitam luxuria, ni Pythagoras philosophus fuisset. Hic Sami Demarato 3 locu- A. C.
plete negotiatore natus, magnisque sapientiæ 567.
incrementis 4 formatus, Ægyptum primo, A. C.
mox Babyloniam ad perdiscendos siderum 547.
motus, originemque mundi spectandam pro- A. C.
fectus, summam scientiam consequutus erat. 525.
Inde regressus, Cretam & Lacedæmona, ad cognoscendas Minois & Lycurgi inclytas ea tempestate leges, contenderat. Quibus om-
nibus instructus, Crotonam * venit, popu- A. C.
lumque in luxuriam lapsum, auctoritate sua 508.
ad usum frugalitatis revocavit. Laudabat quotidie virtutem; & vitia luxuriæ, casusque civitatium ea peste perditarum enumerabat; tantumque studium multitudinis ad frugalitatem provocavit, ut aliquos ex his luxuriatos incredibile videretur. Matronarum quoque separatam à viris doctrinam, & puerorum a parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam, & obsequia in viros; nunc illos

3. Potius, Marmaco. Vid. Val. Max. l. 8. Diog. Laert. l. 8. Jamblic. in vita Pyth.

4. Sic W. C. Alii legunt, ornatus.

* Venit Bruto Cos. Solin. c. 17.

illos modestiam, & literarum studium. Inter hæc velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat, consecutusque disputationum assiduitate erat, ut matronæ auratas vestes, ceteraque dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Junonis ædem ipsi deæ consecrarent, præ se ferentes, vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse. In juventute [quoque quantum profligatum sit, victi feminarum contumaces animi manifestant. Sed CCC. ex juvenibus cum sodalitii jure * sacramento quodam nexi, separatam à ceteris civibus vitam exercerent, quasi cœtum clandestinæ conjurationis haberent, civitatem in se converterunt, quæ eos, cum in unam domum convenissent, cremare voluit. In quo tumultu LX. ferme periere; ceteri in exilium profecti. Pythagoras autem cum an-
A.C. nos * XX. Crotonæ egisset, Metapontum mi-
498. gravit, ibique decessit: cujus tanta admira-
A.C. tio fuit, ut ex domo ejus templum facerent;
497. eumque pro deo colerent.

CAP. V. Igitur * Dionysius tyrannus, quem
A.C. supra à Sicilia exercitum in Italiam trajecisse,
390. bellumque Græcis intulisse memoravimus, expugnatis Locris, Crotonienses, vix vires longo otio ex prioris belli clade resumentes, aggreditur: qui fortius cum paucis tanto exercitui ejus, quam antea cum tot millibus Locrensium paucitati restiterunt. Tantum virtutis paupertas adversus insolentes divitias habet, tantoque insperata interdum sperata victoria certior est. Sed Dionysium gerentem

* Faber vocem, velut, hic interponendam censet.

* Annos X. ita legendum vult Simson Chron. A. M. 3506.

* supra. c. 1.

bellum,

bellum, legati Gallorum, qui paucos ante menses Romam incenderant. societatem amicitiamque petentes adeunt; gentem suam inter hostes ejus positam esse, magnoque usui ei futuram vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hostibus affirmant. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate, & auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat. His autem [6] Gallis causa in Italiam veniendi, sedesque novas quærendi, intestina discordia, & assiduæ domi dissensiones fuere; quarum tædio, cum in Italiam venissent, sedibus Tuscos expulerunt; & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam condiderunt. Tusci quoque, duce Rhæto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere: & ex nomine ducis gentes Rhætorum condiderunt. Sed Dionysium in Siciliam adventus Carthaginiensium revocavit: qui reparato exercitu, bellum quod lue deseruerant, auctis viribus repetebant. Dux belli Hanno Carthaginiensis erat: cujus inimicus Suniatus, potentissimus ea tempestate Pœnorum, cum odio ejus, Græcis literis, Dionysio adventum exercitus, & segnitiem ducis familiariter prænuntiasset, comprehensis epistolis, proditionis damnatur: facto senatus consulto, ne quis postea Carthaginiensis, aut literis Græcis, aut sermoni studeret; ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset. Nec multo post Dionysius, quem paulo ante non Sicilia, non Italia capiebat, assiduis belli certaminibus vi-

A.C. 388.

A. C. 370.

A. C. 383.

6. Diod. Sic. l. 15.

ctus

A. C. 368. ctus fractusque; insidiis, ad postremum, suorum interficitur.

LIBER XXI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Dionysii junioris artes tyrannicæ describuntur.*
2. *Ejusdem luxuria, crudelitas, doli, exilium, tyrannis in Locrenses.*
3. *Callido commento Locrenses spoliat, & obtruncat, ac Syracusas per proditionem recipit.*
4. *Hannonis, tyrannidem Carthagini occupare tentantis, tragœdia.*
5. *Dionysius junior, Sicilia ejectus, Corinthi moratur.*
6. *Hamilcarem, cognomine Rhodanum, Alexandri consilia speculatum, ingrati Carthaginienses interficiunt.*

CAP. I.

A. C. 368. EXtincto in Sicilia [1] Dionysio tyranno, in locum ejus milites maximum natu ex filiis ejus, nomine Dionysium, suffecere; & naturæ jus secuti, & quod firmius futurum esse regnum, si penes unum remansisset, quam si portionibus inter plures filios divideretur, arbitrabantur. Sed Dionysius inter initia regni, avunculos fratrum suorum, velut æmulos imperii sui, hortatoresque puerorum ad divisionem regni, tollere gestiebat. Quare pau-

1. Vide Diod. Sic. l. 15. Plut. & Corn. Nep. in Dion.

lisper

lisper dissimulatum animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit; excusatius facturus quod statuerat, si probatus ante omnibus foret. Igitur nexorum tria millia è carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit; & quibuscunque delinimentis potest, animos omnium solicitat. Tunc ad destinatum facinus conversus, non cognatos tantum fratrum, sed etiam ipsos interficit: ut quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem consortium relinqueret, tyrannidem in suos prius quam in exteros auspicatus.

CAP. II. [1] Sublatis deinde æmulis, in segnitiam lapsus, saginam corporis ex nimia luxuria, oculorumque valetudinem contraxit, adeo ut non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset. Propter quæ dum contemni se putat, sævitia grassatur; nec ut pater, carcerem nexis, sed cædibus civitatem replet. Ob quæ non contemtior omnibus, quam invisior fuit. Itaque cum bellum adversus eum Syracusani decrevissent, diu dubitavit, imperium deponeret, an bello resisteret. Sed à militibus prædam & urbis direptionem sperantibus, descendere in prælium cogitur. Victus, cum iterato non felicius fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum, quibuscum sibi de pace conveniret. In quam rem missos primores, in carcere retinet, atque ita incautis omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exercitum ad delendam civitatem mittit. Fit igitur in ipsa urbe anceps prælium: in quo

A. C. 359. A. C. 357. A. C. 356. A. C. 356.

1. Vid. Diod. Sic. l. 16. Plut. in Dion. Ælian. var. hist. l. 9. Strab. l. 6.

oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur: qui cum obsidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. Exul à Locrensibus sociis exceptus, velut jure regnaret, arcem occupat; solitamque sibi sævitiam exercet. Conjuges principum ad stuprum rapi jubebat: virgines ante nuptias abducebat, stupratasque sponsis reddebat: locupletissimos quosque aut civitate pellebat, aut occidi imperabat, bonaque eorum invadebat.

A. C. 353. CAP. III. Dein cum rapinæ occasio deesset, universam civitatem callido commento circumvenit. Cum Rheginorum tyranni Leophronis bello Locrenses premerentur, voverant, si victores forent, ut die festo Veneris virgines suas prostituerent. Quo voto intermisso, cum adversa bella cum Lucanis gererent, in concionem eos Dionysius vocat: hortatur, ut uxores filiasque suas in templum Veneris, quam possint ornatissimas mittant: ex quibus sorte ductæ centum, voto publico fungantur, religionisque gratia, uno stent in lupanari mense, omnibus ante juratis viris, ne quis ullam attaminet. Quæ res ne virginibus, voto civitatem solventibus, fraudi esset, decretum facerent, ne qua virgo nuberet, priusquam illæ maritis traderentur. Probato consilio, quo & superstitioni & pudicitiæ virginum consulebatur, certatim omnes fæminæ impensius exornatæ, in templum Veneris conveniunt: quas omnes Dionysius, immissis militibus, spoliat, ornamentaque matronarum in prædam suam vertit. Quarundam viros ditiores interficit, quasdam ad prodendas virorum pecunias torquet. Cum his artibus per annos

annos sex regnasset, conspiratione Locrorum civitate pulsus, in Siciliam redit. Ibi Syracusas securis omnibus, post longam intercapedinem pacis, per proditionem recepit. A. C. 346.

CAP. IV. Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginiensium Hanno opes suas, quibus vires reipubl. superabat, ad òccupandam dominationem intendit, regnumque invadere, interfecto senatu, conatus est. Cui sceleri solennem nuptiarum diem filiæ suæ legit, ut religione votorum, nefanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, ut poculis veneno infectis, secretius senatum & sine arbitris interficeret, orbamque rempubl. facilius invaderet: Quare magistratibus per ministros prodita, scelus declinatum, non vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negotii faceret res cognita, quam cogitata. Contenti itaque cohibuisse, decreto modum nuptiarum sumtibus statuunt; idque observari non ab uno, sed ab universis jubent, ne persona designata, non vitia correcta viderentur. Hoc consilio præventus, iterum servitia concitat, statutaque rursus cædium die, cum denuo se proditum videret, timens judicium, munitum quoddam castellum cum viginti militibus servorum armatis occupat. Ibi dum Afros, regemque Maurorum concitat, capitur, virgisque cæsus, effossis oculis, & manibus cruribusque fractis, velut à singulis membris pœnæ exigerentur, in conspectu populi occiditur: corpus verberibus lacerum in crucem figitur. Filii quoque, A. C. 343. cognatique omnes, etiam innoxii, supplicio traduntur, ne quisquam aut ad imitandum sce-

lus, aut ad mortem ulciscendam, ex tam nefaria domo superesset.

A. C. 346. CAP. V. Interea [1] Dionysius Syracusis receptus, cum gravior crudeliorque indies civitati esset, iterata conspiratione obsidetur. A. C. 344. Tunc deposito imperio, arcem Syracusanis A. C. 343. cum exercitu tradit; receptoque privato instrumento, Corinthum in exilium proficiscitur. Ibi humillima quæque tutissima existimans, in sordidissimum vitæ genus descendit: non contentus in publico vagari, sed potare: nec conspici in popinis lupanaribusque, sed totis diebus desidere: cum perditissimo quoque de minimis rebus disceptare, pannosus * & squalidus incedere; risum libentius præbere, quam captare; in macello perstare; quod emere non poterat, oculis devorare; apud ædiles adversus lenones jurgari; omniaque ita facere, ut contemnendus magis, quam metuendus videretur. Novissime ludimagistrum professus, pueros in trivio docebat, ut aut à timentibus semper in publico videretur, aut à non timentibus facilius contemneretur. Nam licet tyrannicis vitiis semper abundaret; tamen simulatio hæc vitiorum, non naturæ erat; magisque hac arte, quam amisso regali pudore faciebat, expertus quam invisa tyrannorum forent etiam sine opibus nomina. Laborabat itaque invidiam præteritorum, contemtu præsentium demere: neque honesta, sed tuta consilia circumspiciebat. Inter has tamen dissimulationum artes, insimulatus est affectatæ tyrannidis, nec aliter quam dum contemnitur, liberatus est.

1. Vid. Diod. Sic. l. 16. Plut. & Corn Nep. in Timoleon. Ælian. var. hist. l. 9.
* Sic N. C. W. Alii addunt, qui.

CAP.

Cap. VI. Inter hæc Carthaginienses tanto successu rerum Alexandri Magni exterriti, verentes ne Persico regno & Africam vellet adjungere, mittunt ad speculandos ejus animos Hamilcarem, cognomento Rhodanum, virum solertia facundiaque præter ceteros insignem. Augebant enim metum & Tyrus urbs, A. G.
auctor originis suæ, capta : & Alexandria æ- 332.
mula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita : & felicitas regis, apud quem A. C.
nec cupiditas, nec fortuna ullo modo termi- 332.
nabantur. Igitur Hamilcar per Parmenionem A. C.
aditu regis obtento, profugisse se ad regem 330.
expulsum patria fingit, militemque se expeditionis offert. Atque ita consiliis ejus exploratis, in tabellis ligneis, vacua desuper cera inducta, civibus suis omnia perscribebat. Sed * Carthaginienses post mortem regis reversum in patriam, quasi urbem regi venditasset, non ingrato tantum, verum etiam 4 & crudeli animo, necaverunt.

* Vid. xii. 16. 4. Edit. Juntina, invido & crudeli.

LIBER XXII.

Breviarium Capitum.

1. *Agathoclis Siciliæ tyranni pueritia, adolescentia, misera conditio, felicitas bellica, nova dignitas, perfidia, crudelitas, tyrannis.*
2. *Carthaginienses in Hamilcarem proditorem tacita suffragia ferunt.*
3. *Bella Agathoclis.*
4. *Syracusis à Carthaginiensibus obsessis, Agat hocles audaci consilio bellum in Africam infert.*

5. Ex-

5. *Exposito in litore Africæ exercitu, gravi oratione suos ad pugnam accendit.*

6. *Discussa superstitionis nebula, & navibus incensis, Carthaginienses prælio superat, & urbes nobilissimas recipit.*

7. *Siciliam Carthaginienses relinquere coguntur, & infeliciter cum Agathocle pugnant in Africa. Fatum acerbum Ophellæ & Bomilcaris.*

8. *Agathocles totius Siciliæ imperium occupat: in Africam reversus infeliciter pugnat: castra deserit: unde militum defectio: filiorum Agathoclis mors cruenta: & Agathoclis pax inita cum Carthaginiensibus.*

CAP. I.

A. C. 317. [1] AGathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysii successit, ad regni majestatem ex humili & sordido genere pervenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honestiorem pueritiam, quam principia originis habuit. Siquidem forma & corporis pulcritudine egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus, libidinem à viris ad feminas transtulit. Post hæc apud utrumque sexum famosus, vitam latrociniis mutavit. Interjecto
A. C. 319. tempore, cnm Syracusas concessisset, ascitusque in civitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit; quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur: in summa gregariam militiam sortitus, non minus tunc seditiosa, quam antea turpi vita, in omne facinus promptissimus

1. Vid. Diod. Sic. l. 15. Plut. in Apophth. Polyb. l. 10.

erat.

erat. Nam & manu ſtrenuus, & in concionibus perfacundus habebatur. Brevi itaque centurio, ac deinceps tribunus militum factus eſt. Primo bello adverſus Ætnæos magna experimenta ſui Syracuſanis dedit. Sequenti Campanorum, tantam de ſe ſpem omnibus fecit, ut in locum demortui ducis Damaſconis ſufficeretur. Cujus uxorem adulterio cognitam, poſt mortem viri in matrimonium recepit. Nec contentus quod ex inope repente dives factus eſſet, piraticam adverſus patriam exercuit. Saluti ei fuit, quod ſocii capti tortique, de illo negaverunt. Bis occupare imperium Syracuſarum voluit: bis in exilium actus eſt.

CAP. II. A Murgantinis, apud quos exulabat, odio Syracuſanorum, primo prætor, mox dux creatur. In eo bello & urbem Leontinorum capit, & patriam ſuam Syracuſas obſidere cœpit: ad cujus auxilium Hamilcar, dux Pœnorum, imploratus, depoſitis hoſtilibus odiis, præſidia militum mittit. Ita uno eodemque tempore Syracuſæ, & ab hoſte, civili amore defenſæ; & à cive, hoſtili odio impugnatæ ſunt. Sed Agathocles, cum videret fortius defendi urbem quam oppugnari, precibus per internuntios Hamilcarem exorat, ut inter ſe & Syracuſanos pacis arbitria ſuſcipiat, peculiaria in ipſum officia ſua repromittens. Qua ſpe impletus Hamilcar, ſocietatem cum eo, metu potentiæ ejus jungit: ut quantum virium Agathocli adverſus Syracuſanos dediſſet, tantum ipſe ad incrementa domeſticæ potentiæ reciperaret. Igitur non pax tantum Agathocli conciliatur: verum etiam prætor Syracuſis conſtituitur. Tunc Hamilcari,

A. C. 314.

A. C. 314.

cari, expoſitis ignibus [2] cereis, tactiſque, in obſequia Pœnorum jurat. Deinde acceptis ab eo quinque millibus Afrorum, potentiſſimos quoſque ex principibus interficit: atque ita veluti reip. ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet, contracto in gymnaſio ſenatu, quaſi quædam prius ordinaturus. Sic compoſitis rebus, immiſſis militibus populum obſidet; ſenatum trucidat: cujus peracta cæde, ex plebe quoque locupletiſſimos & promptiſſimos interficit.

CAP. III. His ita geſtis, militem legit, exercitumque conſcribit: quo inſtructus, finitimas civitates nihil hoſtile metuentes, ex improviſo aggreditur. Pœnorum quoque ſocios, permittente Hamilcare, [3] fœdis injuriis vexat: propter quod querelas Carthaginem ſocii non tam de Agathocle, quam de Hamilcare detulerunt: hunc ut dominum & tyrannum, illum ut proditorem arguentes: à quo infeſtiſſimo hoſti, fortunæ ſociorum, interpoſita pactione, donatæ ſint: ſicut ab initio Syracuſæ in pignus ſocietatis ſint traditæ, urbs ſemper Pœnis infeſta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmula: nunc inſuper civitates ſociorum eidem titulo pacis addictas. Denuntiare igitur ſe, hæc brevi ad ipſos redundatura, ac propediem ſenſuros, quantum malum non Siciliæ magis, quam ipſi Africæ attulerint. His querelis ſenatus in Hamilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio eſſet, tacita de eo ſuffragia tulerunt, & ſententias, priuſquam recitarentur, in urnam conjectas obſignari juſſerunt, dum alter Hamilcar, Giſgonis filius, à Sicilia reverteretur. Sed hæc

2. Aliqui, Cereris legunt. 3. Sic N. Alii legunt, fæde vexat.

callida

callida commenta Pœnorum, [4] & ſententias, inaudita mors Hamilcaris prævenit; liberatuſque eſt fati munere, quem ſui per injuriam cives inauditum damnaverant. Quæ res Agathocli adverſus Pœnos occaſionem movendi belli dedit. Prima igitur illi cum Hamilcare, Giſgonis filio, prælii congreſſio fuit: à quo victus, majore mole reparaturus bellum Syracuſas conceſſit. Sed ſecundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris, fuit. A. C. 311.

CAP. IV. Cum igitur victores Pœni Syracuſas obſidione cinxiſſent, Agathoclesque ſe neque viribus parem, neque ad obſidionem ferendam inſtructum videret; ſuper hæc à ſociis crudelitate ejus offenſis, deſertus eſſet; ſtatuit bellum in Africam transferre: mira prorſus audacia, ut quibus in ſolo urbis ſuæ par non erat, eorum urbi bellum inferret; & qui ſua tueri non poterat, impugnaret aliena; victuſque victoribus inſultaret. Hujus conſilii non minus admirabile ſilentium, quam commentum fuit. Populo hoc ſolum profeſſus, inveniſſe ſe victoriæ viam: animos illi tantum in brevem obſidionis patientiam firmarent: vel ſi cui ſtatus præſentis fortunæ diſpliceret, dare ſe ei diſcedendi liberam poteſtatem. Cum mille ſexcenti diſceſſiſſent, ceteros ad obſidionis neceſſitatem frumento & ſtipendio inſtruit: quinquaginta tantum ſecum talenta ad præſentem uſum aufert, [5] cetera ex hoſte melius, quam ex ſociis paraturus. Omnes deinde ſervos, militaris ætatis, libertate donatos, A. C. 310.

4. Locum hunc ita reſtituendum cenſet Faber, ut voces iſtæ, & ſententias, inaudita, deleantur, aut ita periodum concipiendam, commenta Pœnorum, haud ita multo poſt mors, &c.

5. Diod.

tos, ſacramento adegit, eoſque ad majorem partem ferme militum navibus imponit; ratus exæquata utriuſque ordinis conditione, mutuam inter eos virtutis æmulationem futuram: ceteros omnes ad tutelam patriæ reliquit.

A. C. 310. CAP. V. Septimo igitur imperii anno, comitibus duobus adultis filiis, Archagatho & Heraclida, nullo militum ſciente quo veheretur, curſum in Africam dirigit. Cum omnes aut in Italiam prædatum ſe, aut in Sardiniam ituros crederent, tum primum, expoſito in Africæ litore exercitu, conſilium ſuum omnibus aperit. Quo in loco Syracuſæ poſitæ ſint, oſtendit: quibus aliud nullum auxilium ſupereſſet, quam ut hoſtibus faciant, quæ ipſi patiantur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea ſola auxilia eſſe, quæ patriæ vires ſubminiſtrent: foris hoſtem etiam ſuis viribus vinci, deficientibus ſociis, & odio diuturni imperii externa auxilia circumſpicientibus. Huc accedere, quod urbes caſtellaque Africæ, non muris cinctæ, non in montibus poſitæ ſint, ſed in planis campis, ſine ullis munimentis jaceant: quas omnes metu excidii facile ad belli ſocietatem perlici poſſe. Majus igitur Carthaginienſibus ab ipſa Africa, quam ex Sicilia exarſurum bellum, coituraque auxilia omnium adverſus unam urbem, nomine quam opibus ampliorem, & quas non attulerit vires, inde ſumturum. Nec in repentino Pœnorum metu, modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hoſtium perculſi, trepidaturi ſint. Acceſſura & villarum incendia, caſtellorum urbiumque contumacium direptionem,

nem, tum ipsius Carthaginis obsidionem. Quibus omnibus non sibi tantum in alios, sed & aliis in se sentient patere bella. His non solum Pœnos vinci, sed & Siciliam liberari posse. Nec enim moraturos in ejus obsidione hostes, cum sua urgeantur. Nusquam igitur alibi facilius bellum, sed nec prædam uberiorem inveniri posse. Nam capta Carthagine, omnem Africam Siciliamque præmium victorum fore. Gloriam certe tam honestæ militiæ tantam in omne ævum futuram, ut terminari nullo tempore oblivione possit; ut dicatur eos solos mortalium esse, qui bella, quæ domi ferre non poterant, ad hostes transtulerint, victique victores insecuti sint, & obsessores urbis suæ obsederint. Omnibus igitur forti ac læto animo bellum ineundum, quo nullum aliud possit aut præmium victoribus uberius, aut victis monumentum illustrius dare.

CAP. VI. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur: sed terrebat eos portenti religio, quod navigantibus eis, sol defecerat. Cujus rei rationem non minore cura rex, quam belli reddebat, affirmans, si prius quam proficiscerentur, factum esset, crediturum adversum profecturos prodigium esse: nunc quia egressis acciderit, illis ad quos eatur portendere. Porro defectus naturalium siderum semper præsentem rerum statum mutare; certumque esse florentibus Carthaginiensium opibus, adversisque rebus suis, commutationem significari. Sic consolatis militibus, universas naves, consentiente exercitu, incendi jubet, ut omnes scirent, auxilio fugæ ademto, aut vincendum, aut moriendum esse. Deinde cum omnia, quacunque ingrederentur,

A. C. 310. Aug. 15.

tur,

tur, prosternerent, villas castellaque incende-
rent, obvius eis fuit cum XXX. millibus Pœ-
A. C. norum Hanno : sed prælio commisso, duo de
310. Siculis, tria millia de Pœnis cum ipso duce
A. C. cecidere. Hac victoria & Siculorum animi
309. eriguntur, & Pœnorum franguntur. Agatho-
cles, victis hostibus, urbes castellaque expug-
nat, prædas ingentes agit, hostium multa mil-
A. C. lia trucidat. Castra deinde quinto lapide à
308. Carthagine statuit, ut damna carissimarum
rerum, vastitatemque agrorum, & incendia
villarum, de muris ipsius urbis specularentur.
Interea ingens tota Africa deleti Pœnorum
exercitus fama, occupatarumque urbium, di-
vulgatur. Stupor itaque omnes & admiratio
incessit, unde tanto imperio tam subitum
bellum, præsertim ab hoste jam victo : admi-
ratio deinde paulatim in contemtum Pœno-
rum vertitur. Nec multo post, non Afri tan-
tum, verum etiam urbes nobilissimæ novita-
tem sequutæ, ad Agathoclem defecere;
frumentoque & stipendio victorem instru-
xere.

CAP. VII. His Pœnorum malis etiam de-
letus in Sicilia cum imperatore exercitus, ve-
lut quidam ærumnarum cumulus accessit.
Nam post profectionem à Sicilia Agathoclis,
in obsidione Syracusarum Pœni segniores
redditi, ab Antandro, fratre regis Agathoclis,
occidione cæsi nuntiabantur. Itaque cum
domi forisque eadem fortuna Carthaginien-
sium esset, jam non tributariæ tantum ab his
urbes, verum etiam socii reges deficiebant,
amicitiarum jura non fide, sed successu pon-
derantes. Erat inter ceteros, rex Cyrenarum

Ophellas,

[r] Ophellas, qui spe improba, regnum totius Africæ amplexus, societatem cum Agathocle per legatos junxerat; pactusque cum eo fuerat, ut Siciliæ illi, sibi Africæ imperium, victis Carthaginiensibus, cederet. Itaque cum ad belli societatem cum ingenti exercitu ipse venisset, Agathocles blando alloquio, & humili adulatione, cum sæpius simul cœnassent, adoptatusque filius ejus ab Ophella esset, incautum interficit: occupatoque exercitu ejus, iterato, Carthaginienses omnibus viribus bellum cientes, magno utrisque exercitus sanguine, gravi prælio superat. Hoc certaminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, ut nisi in exercitu Agathoclis orta seditio fuisset, transiturus ad eum Bomilcar, rex Pœnorum, cum exercitu fuerit. Ob quam noxam in medio foro à Pœnis patibulo suffixus est: ut idem locus monumentum suppliciorum ejus esset, qui ante fuerat ornamentum honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem civium tulit; adeo ut de summa cruce, veluti de tribunali, in Pœnorum scelera concionaretur: objectans illis, nunc Hannonem falsa affectati regni invidia circumventum: nunc Gisgonis innocentis exilium; nunc in Hamilcarem patruum suum tacita suffragia, quod Agathoclem socium illis facere, hostem maluerit. Hæc cum in maxima populi concione vociferatus esset, expiravit.

A.C. 308.

A.C. 307.

A.C. 307.

CAP. VIII. Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exercitu,

[r] Diod. l. 20. Sic appellat, ut & Trogi Prologus; rectius Opheltas audiret, quemadmodum legunt Plut. in Demetr. & Pausan. in Corinth. Editi passim habent Aphellas.

A. C. exercitu, in Siciliam recurrit: nihil actum
307. in Africa existimans, si amplius Syracusæ obsiderentur. Nam post occisum Hamilcarem, Gisgonis filium, novus eo à Pœnis missus exercitus fuerat. Statim igitur primo adventu
A. C. ejus omnes Siciliæ urbes, auditis rebus quas in
307. Africa gesserat, certatim se ei tradunt; atque ita pulsis è Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupavit. In Africam deinde reversus, seditione militum excipitur. Nam stipendiorum solutio in adventum patris, dilata à filio fuerat. Igitur ad concionem vocatos, blandis verbis permulsit: stipendia illis non à se flagitanda esse, sed ab hoste quærenda: communem victoriam, communem prædam futuram. Paulum modo anniterentur, dum belli reliquiæ peraguntur, cum sciant, Carthaginem captam, spes omnium expleturam. Sedato militari tumultu, interjectis diebus, ad castra hostium exercitum ducit: ibi inconsultius prælium committendo, majorem partem exercitus perdidit. Cum itaque in castra fugisset, versamque in se invidiam temere commissi belli videret, pristinamq; offensam non depensi stipendii metueret; concubia nocte solus à castris cum Archagatho filio profugit. Quod ubi milites cognovere; haud secus quam si ab hoste capti essent, trepidavere: Bis se à rege suo in mediis hostibus relictos esse proclamantes; salutemque suam desertam ab eo esse, quorum ne sepultura quidem relinquenda fuerit. Cum persequi regem vellent, à Numidis excepti, in castra revertuntur; comprehenso tamen reductoque Archagatho, qui à patre noctis errore decesserat. Agathocles autem navibus, quibus reversus

à

à Sicilia fuerat, cum custodibus earundem Syracusas defertur. Exemplum flagitii singulare, rex exercitus sui desertor, filiorumque pater proditor. Interim in Africa post fugam regis, milites pactione cum hostibus facta, interfectis Agathoclis liberis, Carthaginiensibus tradidere. Archagathus cum occideretur ab Arcesilao, amico antea patris, rogavit A. C. eum quidnam liberis ejus facturum Agatho- 307. clem putet, per quem ipse liberis careat? Tunc respondit, satis habere se, quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat. Post hæc Pœni ad persequendum belli reliquias, duces in Siciliam miserunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit. A. C. 306.

LIBER XXIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Agathocles transit in Italiam adversus Bruttios, quorum origo & potentia paucis perstringitur.*
2. *Agathocles vi morbi expugnatus revertitur in Siciliam, ubi turbæ domesticæ; quæ uxorem & liberos Agathoclis in Ægyptum pellunt. Agathoclis obitus.*
3. *Pyrrhi Epirotæ bella & res gestæ, cum in Sicilia, tum in Italia.*
4. *Hieronis, Siciliæ Principis laudatissimi, dignitas & virtus.*

CAP. I.

AGathocles, rex Siciliæ, pacificatus cum Carthaginiensibus, partem civitatium, à
A. C. 305. se fiducia virium [1] diffidentem, armis subegit. Dein quasi angustis insulæ terminis clauderetur, cujus imperii partem primis incre-
A. C. 300. mentis ne speraverat quidem, in Italiam transcendit; exemplum Dionysii secutus, qui multas civitates Italiæ subegerat. Primi igi-
A. C. 300. tur hostes illi Bruttii fuere, qui & fortissimi tum, & opulentissimi videbantur, simul & ad injurias vicinorum promti. Nam multas civitates Græci nominis Italia expulerant: auctores quoque suos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his, æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat, ut nec origini suæ parcerent. Namque Lucani iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituere soliti erant. Quippe ab initio pubertatis, in silvis inter pastores habebantur, sine ministerio servili, sine veste quam induerent, vel cui incubarent; ut à primis annis duritiæ parcimoniæque, sine ullo usu urbis, assuescerent. Cibus his præda venatica, potus, aut lactis, aut fontium liquor erat. Sic ad labores bellicos
A. C. 356. indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primo ex agris finitimorum prædari soliti, confluente deinde multitudine, solicitati præda, cum plures facti essent, infestas regiones reddebant. Itaque fatigatus querelis sociorum Dionysius Siciliæ tyrannus, sexcentos Afros ad compescendos eos miserat, quorum castellum proditum sibi per Bruttiam

1. Edit. Juntina, diffidentium.

mulierem,

mulierem, expugnaverunt; ibique civitatem, concurrentibus ad opinionem novæ urbis pastoribus, statuerunt; Bruttiosque se ex nomine mulieris vocaverunt. Primum illis cum Lucanis, originis suæ auctoribus, bellum fuit. Qua victoria erecti, cum pacem æquo jure fecissent, ceteros finitimos armis subegerunt; tantasque opes brevi consecuti sunt, ut perniciosi etiam regibus haberentur. Denique [2] Alexander, rex Epiri, quum in auxilium Græcarum civitatium, cum magno exercitu, in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. Quare feritas eorum, successu felicitatis incensa, diu terribilis finitimis fuit. Ad postremum imploratus Agathocles, spe ampliandi regni, à Sicilia in Italiam trajecit. A. C. 330.

CAP. II. Principio adventus ejus opinione concussi, legatos ad eum, societatem amicitiamque petentes, miserunt. Quos Agathocles ad cœnam invitatos, ne exercitum trajici viderent, in posterum statuta his die, [3] conscensis navibus frustratus est. Sed fraudis haud lætus eventus fuit: siquidem reverti eum in Siciliam, interjectis paucis diebus, vis morbi coegit, quo toto corpore comprehensus, per omnes nervos articulosque humore pestifero grassante, velut intestino singulorum [4] membrorum bello impugnabatur. Ex qua desperatione bellum inter filium nepotemque ejus, regnum jam quasi mortui * vindicantibus, oritur: occiso filio, regnum nepos occupavit. Igitur Agathocles, cum morbi cura & ægritudo graviores essent, & inter se alterum alterius malo cresceret: desperatis rebus, uxorem A. C. 301. A. C. 281.

2. Vid. Liv. Dec. 1. l. 8.
3. MS^c. conscensa nave.
4. Sic N. W. C. Alii omittunt, membrorum.
* Edit. Junt. vindicantibus & pulso post. occisoque filio.

T 3 5. Porta

orem suam [5] Texenam, genitosque ex ea duos parvulos, cum omni pecunia, & familia, regalique instrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, navibus impositos Ægyptum, unde uxorem acceperat, remittit; timens ne prædonem regni sui, hostem paterentur. Quanquam uxor diu, ne ab ægro divelleretur, deprecata est, ne discessus suus adjungi nepotis parricidio posset; & tam cruente hæc deseruisse virum, quam ille impugnasse avum videretur; Nubendo se non prosperæ tantum, sed omnis fortunæ inisse societatem: nec invitam periculo spiritus sui emturam, ut extremos viri spiritus exciperet; & exequiarum officium, in quod, profecta se, nemo sit successurus, obsequio debitæ pietatis impleret. Discedentes parvuli, flebili ululatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte uxor maritum, non amplius visura, osculis fatigabat. Nec minus senis lacrymæ miserabiles erant. Flebant hi morientem patrem; ille exules liberos: hi discessu suo solitudinem patris, ægri senis; ille in spem regni susceptos relinqui in egestate lugebat. Inter hæc regia omnis assistentium fletibus tam crudelis discidii impleta, resonabat. Tandem finem lacrymis necessitas profecti-
A. C. onis imposuit, & mors regis proficiscentes
289. filios insequuta est. Dum hæc aguntur, Carthaginienses, cognitis quæ in Sicilia agebantur, occasionem totius insulæ occupandæ da-
A. C. tam sibi existimantes, magnis viribus eo tra-
286. jiciunt; multasque civitates subigunt.
A. C. 277. CAP. III. Eo tempore & * Pyrrhus adver-

5. Forte Theoxenam. * Vid. Plut. in vita Pyrrhi, Pausan. in Attic. Flor. l. 1. Frontin. l. 3. Oros. 4. 1.

fus

ſus Romanos bellum gerebat; qui imploratus à Siculis in auxilium, ſicuti * dictum eſt, cum Syracuſas veniſſet, multaſque civitates ſubegiſſet, rex Siciliæ, ſicut Epiri appellatur. Quarum rerum felicitate lætus, Heleno filio Siciliæ, velut avitum (nam ſuſceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italiæ regnum deſtinat. Poſt hæc, multa ſecunda prælia cum Carthaginienſibus facit. Interjecto deinde tempore, legati ab Italicis ſociis venere, nuntiantes, Romanis reſiſti non poſſe, deditionemque futuram niſi ſubveniat. Anxius tam ambiguo periculo, incertuſque quid ageret, vel quibus primum ſubveniret, in utrumque pronus conſultabat. Quippe inſtantibus hinc Carthaginienſibus, inde Romanis, periculoſum videbatur exercitum in Italiam non trajicere: periculoſius, à Sicilia deducere; ne aut illi non lata ope, aut hi deſerti amitterentur. In hoc æſtu periculorum, tutiſſimus portus conſiliorum viſus eſt, omnibus viribus decernere in Sicilia; & profligatis Carthaginienſibus, victorem exercitum tranſponere in Italiam. Itaque conſerto prælio, cum ſuperior fuiſſet, quoniam tamen à Sicilia abiret, pro victo fugere viſus eſt: ac propterea ſocii ab eo defecerunt, & imperium Siciliæ tam cito amiſit, quam facile quæſierat. Sed nec in Italia meliore felicitate uſus, in Epirum revertitur. Admirabilis utriuſque rei caſus, in exemplum fuit. Nam ſicut ante ſecunda fortuna, rebus ſupra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium, & tot de Romanis victorias adſtruxerat: ita nunc adverſa, velut in oſtentationem fragilitatis humanæ, deſtruens quæ cumulaverat, Sicilienſi ruinæ nau-

A. C. 276.

A. C. 275.

* Vid. l. 18. c. 2.

A. C. 275. naufragium maris, & fœdam adversus Romanos pugnam, turpemque ab Italia discessum adjecit.

A. C. 275. CAP. IV. Post profectionem à Sicilia Pyrrhi, magistratus[6] Hiero creatur; cujus tanta moderatio fuit, ut consentiente omnium civitatium favore, dux adversus Carthaginienses primum, mox rex crearetur. Hujus futuræ majestatis, ipsa infantis educatio quasi prænuntia fuit: quippe genitus erat patre[7] Hierocle, nobili viro, cujus origo à[7] Gelone, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: sed maternum illi genus sordidum, atque adeo pudendum fuit. Nam ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut dehonestamentum generis, expositus fuerat. Sed parvulum, & humanæ opis egentem, apes, congesto circa jacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem responso aruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi canebant, parvulum recolligit, omnique studio ad spem majestatis, quæ promittebatur, instituit. Eidem in ludo inter coæquales discenti lupus tabulam, in turba puerorum repente conspectus, eripuit. Adolescenti quoque, prima bella ineunti, aquila in clypeo, noctua in hasta consedit. Quod ostentum, & consilio cautum, & manu promtum, regemque futurum significabat. Denique adversus provocatores sæpe pugnavit, semperque victoriam reportavit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. Pulcritudo ei corporis insignis, vires quoque [8] in homine admirabiles fuere: in colloquio

6 Vid. Ælian. var. hist. l. 9. Theoc. & Pindar.

7 Pausan. l. 9. impressi legebant, Hieroclyto. & Gelo.

8. Omittendæ forsan voces, in homine. Faber legendum censet, ut in homine.

blandus,

blandus, in negotio justus, in imperio moderatus: prorsus ut nihil ei regium deesse, præter regnum, videretur.

LIBER XXIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Græciæ civitates aliæ in alias assurgunt.*
2. *Ptolemæi Macedonis in sororem Arsinoën conspiratio.*
3. *Incestuosæ Ptolemæi & Arsinoes nuptiæ, tragicis casibus solvuntur.*
4. *Gallorum, qui Ptolemæum vicerunt & interfecerunt, in Macedoniam irruptio*
5. *Quo stratagemate Ptolemæum aggressi sint, & oppresserint. Macedonum luctus & instauratio.*
6. *Alia Gallorum Brenno Duce in Græciam expeditio: & de spoliatione Delphici templi consilium. Hujus templi & oraculi descriptiones.*
7. *Brenni & aliorum consultatio, de templi oppugnatione; & hortatio ad milites.*
8. *Oppugnatio irrita, & clades Gallici exercitus Brenno interfecto.*

CAP. I.

DUm hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcia diffidentibus inter se bello Ptolemæo Cerauno, & Antiocho, & Antigono, regibus: omnes ferme Græciæ civitates, ducibus Spartanis, velut occasione data, ad spem libertatis erectæ, missis invicem legatis, A. C. 280.

tis, per quos in societatis fœdera alligarentur, in bellum prorumpunt: &, ne cum Antigono, sub cujus regno erant, bellum cepisse viderentur, socios ejus Ætolos aggrediuntur, causas belli prætendentes, quod consensu Græciæ sacratum Apollini [1] Cirræum campum, per vim occupassent. Huic bello ducem deligunt Arean; qui adunato exercitu, urbes, sataque in his campis posita, depopulatur: quæ auferri non poterant, incendit. Quod cum è montibus conspicati Ætolorum pastores essent, congregati admodum quingenti, sparsos hostes, ignorantesque quanta manus esset, quoniam conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat, consectantur, trucidatisque admodum novem millibus, prædones in fugam verterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multæ civitates negaverunt, existimantes, dominationem eos, non libertatem Græciæ, quærere. Interea inter reges bellum finitur: nam
A. C. 280. Ptolemæus, pulso Antigono, cum regnum totius Macedoniæ occupasset, pacem cum Antiocho facit; affinitatemque cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia sua, jungit.

A. C. 280. CAP. II. Exinde externo metu deposito, impium & facinorosum animum ad domestica scelera convertit, insidiasque [2] Arsinoe sorori suæ instruit: quibus & filios ejus vita, & ipsam Cassandreæ urbis possessione privaret. Primus ei dolus fuit, simulato amore, sororis matrimonium petere: aliter enim ad sororis filios, quorum regnum occupaverat, quam concordiæ fraude pervenire non poterat. Sed

1. Vid. Pausan. in Phoc. Diod. l. 16. Plin. l. 4.
2. Vid. Memn. apud Plut.

nota

nota scelerata Ptolemæi voluntas sorori erat. Itaque non credenti, mandat, velle se cum filiis ejus regni consortium jungere: cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum; sed quod id facere sui muneris vellet. In hoc mitteret arbitrum jurisjurandi: quo præsente apud deos patrios, quibus vellet obsecrationibus, se obligaret. Incerta Arsinoe quid ageret: si mitteret, decipi perjurio: si non mitteret, provocare rabiem fraternæ crudelitatis timebat. Itaque plus liberis, quam sibi timens, quos matrimonio suo protecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Codionem: quo perducto in sanctissimum Jovis templum, veterrimæ Macedonum religionis, Ptolemæus sumtis in manus altaribus, contingens ipsa simulacra & & pulvinaria deorum, inauditis ultimisque execrationibus adjurat, se sincera fide matrimonium sororis petere; nuncupaturumque se eam reginam; neque in contumeliam ejus se aliam uxorem, aliosve, quam filios ejus liberos habiturum. Arsinoe postquam & spe impleta est, & metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur: cujus vultus, & blandientes oculi, cum fidem non minorem, quam jusjurandum promitterent, reclamante Ptolemæo filio fraudem subesse, in matrimonium fratris concedit.

CAP. III. Nuptiæ magno apparatu, lætitiaque omnium celebrantur. Ad concionem quoque vocato exercitu, capiti sororis diadema imponit, reginamque eam appellat. Quo nomine in lætitiam effusa Arsinoe, quia quod morte Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisset; ultro virum in urbem suam Cassandream A. C. 280.

dream invitat, cujus urbis cupiditate fraus ſtruebatur. Prægreſſa igitur virum, diem feſtum urbi in adventum ejus indicit: domos, templa, ceteraque omnia exornari jubet: aras 3 ubique hoſtiaſque diſponi: filios
A. C. 280. quoque ſuos, Lyſimachum ſexdecim annos natum, Philippum triennio minorem, utrumque forma inſignem, coronatos occurrere jubet. Quos Ptolemæus ad celandam fraudem, cupide & ultra modum veræ affectionis amplexus, oſculis diu fatigat. Ubi ad portam ventum eſt, occupari arcem jubet; pueros interfici. Qui cum ad matrem confugiſſent, in gremio ejus, inter ipſa oſcula trucidantur, proclamante Arſinoe, quod tantum nefas aut nubendo, aut poſt nuptias contraxiſſet. Pro filiis ſæpe ſe percuſſoribus obtulit: frequenter corpore ſuo puerorum corpora amplexata protexit: vulneraque excipere, quæ liberis intendebantur, voluit. Ad poſtremum etiam ſpoliata funeribus filiorum, ſciſſa veſte, & crinibus ſparſis, cum duobus ſervulis ex urbe protracta, Samothraciam in exilium abiit; eo miſerior, quod mori cum filiis ei non licuit. Sed nec Ptolemæo inulta ſcelera fuerunt. Quippe diis immortalibus tot perjuria, & tam cruenta parricidia vindicantibus, brevi poſt à Gallis ſpoliatus regno, captuſque, vitam ferro, ut, meruerat, amiſit.

CAP. IV. Namque Galli, abundanti multitudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta millia hominum ad ſedes novas quærendas, velut 4 ver ſacrum miſerunt.

3. N. Legit. utique.

4. Vid. Pauſan. in Phoc. & Attic. Diod. Sic. l. 22, quid ver ſacrum, diſcendum ex Liv. 22. & alibi. Euſeb. in Chron. Plin. 3. 13. Strab l. 5. Dion. Hal c. l. 1.

5. Pro,

runt. Ex his portio in Italia consedit, quæ &
urbem Romanam captam incendit; & por- A. C.
tio Illyricos sinus, ducibus avibus (nam au- 388.
gurandi studio Galli præter ceteros callent)
per strages Barbarorum penetravit, & in Pan-
nonia consedit: gens aspera, audax, bellicosa,
quæ prima post Herculem, cui ea res virtutis
admirationem & immortalitatis fidem dedit,
Alpium [5] invicta juga, & frigore intractabi-
lia loca transcendit: ibi domitis Pannoniis,
per multos annos cum finitimis varia bella
gesserunt. Hortante deinde successu, divisis
agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam, A. C.
omnia ferro proterentes, petivere. Tantus- 279.
que terror Gallici nominis erat, ut etiam re-
ges non lacessiti, ultro pacem ingenti pecunia
mercarentur. Solus rex Macedoniæ * Ptole-
mæus, adventum Gallorum intrepidus audi-
vit; hisque cum paucis & incompositis, quasi
bella non difficilius, quam scelera patraren-
tur, parricidiorum furiis agitatus, occurrit.
Dardanorum quoque legationem, viginti
millia armatorum in auxilium offerentem,
sprevit; addita insuper contumelia, actum de
Macedonia dicens, si cum totum Orientem
soli domuerint, nunc in vindictam finium
Dardanis egeant: milites se habere filios eo-
rum, qui sub Alexandro rege stipendia, toto
orbe terrarum victores, fecerint. Quæ ubi
Dardano regi nuntiata sunt, inclytum illud
Macedoniæ regnum brevi, immaturi juve-
nis temeritate, casurum dixit.

CAP. V. Igitur Galli, duce Belgio, ad ten- A. C.
tandos Macedonum animos, legatos ad Ptole- 279.
mæum mittunt, offerentes pacem, si emere

5. Pro, invicta, Faber, invia, legendum su[...] * Pauf. in Attic. & Phoc.

velit: sed Ptolemæus inter suos, belli metu pacem Gallos petere gloriatus est. Nec minus ferociter se legatis, quam inter amicos jactavit; aliter se pacem daturum negando, nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint: non enim fidem se, nisi inermibus habiturum. Renuntiata legatione, risere
A. C. Galli, undique acclamantes, brevi sensurum,
279. sibi an illi consulentes, pacem obtulerint. Interjectis diebus, prælium conseritur, victique Macedones cæduntur. Ptolemæus multis vulneribus saucius capitur: caput ejus amputatum, & lancea fixum, tota acie ad terrorem hostium circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga servavit: ceteri aut capti, aut occisi. Hæc cum nuntiata per omnem Macedoniam essent, portæ urbium clauduntur; luctu omnia replentur: nunc orbitatem amissorum filiorum dolebant: nunc excidia urbium metuebant: nunc Alexandri, Philippique regum suorum nomina, sicuti numina, in auxilium vocabant: sub illis se non solum tutos, verum etiam victores orbis terrarum extitisse, ut tuerentur patriam suam, quam gloria rerum gestarum cœlo proximam reddidissent; ut opem afflictis ferrent, quos furor & temeritas Ptolemæi regis perdidisset, orabant. Desperantibus omnibus, non votis agendum Sosthenes unus de Macedonum principibus ratus, contracta juventute, & Gallos victoria exultantes compescuit; &
A. C. Macedoniam ab hostili populatione defendit.
279. Ob quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilis ipse præponitur: & cum rex ab exercitu appellatus esset, ipse non in regis, sed ducis nomen jurare milites compulit. CAP.

CAP. VI. Interea [6] Brennus, quo duce portio Gallorum in Græciam se effuderat, audita victoria suorum, qui Belgio duce Macedones vicerant; indignatus parta victoria opimam prædam, & Orientis spoliis onustam tam facile relictam esse, ipse adunatis CL. millibus peditum, & XV. millibus equitum, in Macedoniam irrumpit. Cum agros villasque popularetur, occurrit ei cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci à pluribus, trepidi à valentibus facile vincuntur. Itaque cum victi se Macedones intra muros urbium condidissent; victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniæ agros deprædatur. Inde quasi terrena jam spolia sorderent, animum ad deorum immortalium templa convertit, scurriliter jocatus, locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit, prædam religioni, aurum offensæ deorum immortalium præferens, quos nullis opibus egere, ut qui eas largiri hominibus soleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnasso, in rupe undique impendente: ibi civitatem frequentia hominum fecit: qui ad [7] affirmationem majestatis undique concurrentes, in eo saxo consedere: atque ita templum & civitatem non muri, sed præcipitia: nec manu facta, sed naturalia præsidia, defendunt: prorsus ut incertum sit, utrum munimentum loci, an majestas dei plus hic admirationis habeat. Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem & ho-

A. C. 279.

A. C. 278.

6. Vid. Pausan. in Phoc. Appian. in Illyr. Diod. Epit. l. 12 Strab. l. 9.

7. Ad admirationem, Edit. Junctina; & quidem melius, ait Vorst. Forte, admiratione.

minum clamor, & si quando accedit tubarum sonus, personantibus & respondentibus inter se rupibus, multiplex audiri, ampliorque quam editur, resonare solet. Quæ res majorem majestatis terrorem ignaris rei, & admirationem stupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planities exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus, vi quadam velut vento in sublime expulsus, mentes vatum in vecordiam vertit; impletasque deo, responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum populorumque visuntur munera; quæque magnificentia sui, reddentium vota gratam voluntatem, & deorum responsa manifestant.

A. C. 278. CAP. VII. Igitur Brennus cum in conspectu haberet templum, diu deliberavit, an confestim rem aggrederetur; an vero fessis via militibus, noctis spatium ad resumendas vires daret. Emanus & Thessalorus duces, qui se ad prædæ societatem junxerant, amputari moras jubent, dum imparati hostes, & recens adventus sui, terrori esset: interjecta nocte & animos hostibus, forsitan & auxilia accessura; & vias quæ tunc pateant, obstructum iri. Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, ubi primum vino, ceterisque commeatibus referta rura invenit, non minus abundantia, quam victoria lætum, per agros se sparserat; desertisque signis, ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. Prima namque opinione adventus Gallorum prohibiti agrestes oraculis feruntur, messes vinaque villis efferre. Cujus rei

rei salutare præceptum non prius intellectum est, quam vini ceterarumque copiarum abundantia, velut mora, Gallis objecta, auxilia finitimorum convenere. Prius itaque urbem suam Delphi, aucti viribus sociorum, permunivere, quam Galli vino, velut prædæ, incubantes, ad signa revocarentur. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinque millia; Delphorum sociorumque non nisi quatuor millia militum erant, quorum contemtu Brennus ad acuendos suorum animos, prædæ ubertatem omnibus ostendebat, statuasque cum quadrigis, quarum ingens copia procul visebatur, solido auro fusas esse; plusque in pondere, quam in specie habere prædæ affirmabat.

CAP. VIII. Hac asseveratione incitati Galli, simul & hesterno mero saucii, sine respectu periculorum in bellum ruebant. Contra Delphi plus in deo, quam in viribus reponentes, cum contemtu hostium resistebant, scandentesque Gallos è summo montis vertice, partim saxo, partim armis obruebant. In hoc partium certamine, repente universorum templorum antistites, simul & ipsi vates, sparsis crinibus, cum insignibus atque infulis, pavidi vecordesque in primam pugnantium aciem procurrunt; advenisse deum clamant; eumque se vidisse desilientem in templum per culminis aperta fastigia. Dum omnes opem dei suppliciter implorant, juvenem supra humanum modum insignis pulcritudinis, comitesque ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus Dianæ Minervæque ædibus occurrisse; nec oculis tantum hæc se perspexisse; audisse etiam stridorem arcus, ac strepitum A. C. 278.

pitum armorum; proinde ne cunctarentur, diis antesignanis, hostem cædere, & victoriæ deorum socios se adjungere, summis obsecrationibus monebant. Quibus vocibus incensi, omnes certatim in prælium prosiliunt. Præsentiam dei & ipsi statim sensere; nam & terræ motu portio montis abrupta, Gallorum stravit exercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipati ruebant. Insecuta deinde tempestas est, quæ grandine & frigore saucios ex vulneribus absumsit. Dux ipse Brennus, cum dolorem vulnerum ferre non posset, pugione vitam finivit. Alter ex ducibus, punitis belli auctoribus, cum decem millibus sauciorum citato agmine Græcia excedit. Sed nec fugientibus fortuna commodior fuit; siquidem pavidis nulla sub tectis acta nox; nullus sine labore & periculo dies; assidui imbres & gelu, nix concreta, & fames, & lassitudo, & super hæc maximum pervigiliæ malum, miseras infelicis belli reliquias obterebat. Gentes quoque nationesque, per quas iter habebant, palantes velut prædam sectabantur. Quo pacto evenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulo ante fiducia virium etiam adversus deos contendebat, vel ad memoriam tantæ cladis superesset.

A. C. 278.

LIBER XXV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Gallorum in Antigonum, Macedoniæ Regem, conspiratio.*
2. *Dum ad prædam currunt, prædæ fiunt ipsi, & Antigonus pacem obtinet: Nomen Gallorum*

lorum formidabile & armorum invicta felicitas.

3. *Pyrrhus Macedonia potitur, Antigono ejecto.*

4. *Pyrrhus, dum monarchiam somniat, à Spartanis mulieribus atteritur.*

5. *Pyrrhus apud Argos occiditur, cujus elogium & rerum summam Justinus subjicit.*

CAP. I.

INter duos reges, Antigonum & Antiochum, statuta pace, cum in Macedoniam Antigonus reverteretur, novus eidem repente hostis exortus est. Quippe Galli, qui à Brenno duce, cum in Græciam proficisceretur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne soli desides viderentur, peditum quindecim millia, equitum tria millia armaverunt; fugatisque Getarum Triballorumque copiis, Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & regis castra specularentur. Quos Antigonus pro regali munificentia, ingenti apparatu epularum ad cœnam invitavit. Sed Galli expositum grande auri argentique pondus admirantes, atque prædæ ubertate solicitati, infestiores quam venerant, revertuntur. Quibus & elephantos ad terrorem, velut inusitatas Barbaris formas, rex ostendi jusserat, & naves onustas copiis demonstrari: ignarus, quod quibus ostentatione virium, metum se injicere existimabat, eorum animos ut ad opimam prædam solicitabat. Itaque legati ad suos reversi, omnia in majus extollentes, opes pariter & negligentiam regis ostendunt

A. C. 277.

A. C. 276.

ſtendunt: referta auro & argento caſtra; ſed neque vallo, foſſave munita: & quaſi ſatis munimenti in divitiis haberent, in eos omnia officia militaria intermiſiſſe: prorſus quaſi ferri auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro.

A. C. 276. CAP. II. Hac relatione, avidæ gentis animi ſatis ad prædam incitabantur. Accedebat tamen & exemplum Belgii, qui non magno A. C. 279. ante tempore Macedonum exercitum cum rege trucidaverat. Itaque conſentientibus omnibus, A. C. 276. nocte caſtra regis aggrediuntur: qui præſentiens tantam tempeſtatem, ſignum pridie dederat, ut omnibus rebus ablatis, in proxima ſilva taciti ſe occultarent. Neque aliter ſervata caſtra, quam quod deſerta ſunt. Siquidem Galli, ubi omnia vacantia, nec ſine defenſoribus modo, verum etiam ſine cuſtodibus vident, non fugam hoſtium, ſed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt. Ad poſtremum integris & intactis munimentis, ſcrutantes potius quam diripientes, caſtra occupaverunt. Tunc ablatis quæ invenerant, ad litus convertuntur. Ibi dum naves incautius diripiunt, à remigibus, & ab exercitus parte, quæ eo cum conjugibus & liberis confugerant, nihil tale metuentes trucidantur: tantaque cædes Gallorum fuit, ut Antigono pacem opinio hujus victoriæ, non à Gallis tantum, verum etiam à finitimorum feritate præſtiterit. Quanquam Gallorum ea tempeſtate tantæ fœcunditatis juventus fuit, ut Aſiam omnem velut examine aliquo implerent. Denique neque reges Orientis ſine mercenario Gallorum exercitu ulla bella geſſerunt: neque pulſi regno ad alios quam ad Gallos confu-

confugerunt. Tantus terror [1] Gallici nominis, & armorum invicta felicitas erat, ut aliter neque majestatem suam tutari, neque amissam reciperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque in auxilium a Bithyniæ rege invocati, regnum cum eo parta victoria diviserunt, eamque regionem Gallogræciam cognominaverunt. A. C. 278.

CAP. III. Dum hæc in Asia geruntur, interim in Sicilia [2] Pyrrhus à Pœnis navali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege supplementum militum per legatos petit: denuntians, ni mittat, redire se in regnum necesse habere, incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipso quæsiturum. Quod ubi negatum legati retulerunt, dissimulatis caussis, repentinam fingit profectionem. Socios interim parare bellum jubet: arcis Tarentinæ custodiam Heleno filio, & amico Miloni tradit. Reversus in Epirum, statim fines Macedoniæ invadit: cui Antigonus cum exercitu occurrit: victusque prælio in fugam vertitur. Atque ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accipit; & veluti damna amissæ Siciliæ Italiæque acquisito Macedoniæ regno pensasset, relictum Tarenti filium & amicum arcessit. Antigonus autem cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repente fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni speculaturus eventum, Thessalonicam se recepit; ut inde cum conducta Gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rursus à Ptolemæo Pyrrhi filio funditus victus, cum septem comitibus fugiens, non jam reciperandi regni spem, sed

A. C. 275. (beside "CAP. III. Dum hæc in Asia geruntur")

A. C. 274. (beside "cedoniæ invadit: cui Antigonus cum exercitu")

1. Vid. Liv. Dec. 4. l. 8. Memn. apud Phot. c. 20. Paus. in Phoc.

2. Vid. Plut. in Pyrrho. Pausan. in Attic.

salutis

ſalutis latebras, ac fugæ ſolitudines captat.

CAP. IV. Igitur Pyrrhus in tanto faſtigio regni collocatus, jam nec eo, ad quod votis A. C. 272. perveniendum fuerat, contentus, Græciæ Aſiæque regna meditatur. Neque illi major ex imperio, quam ex bello voluptas erat: nec quiſquam Pyrrhum, qua tuliſſet impetum, ſuſtinere valuit. Sed ut ad devincenda regna invictus habebatur: ita devictis acquiſitiſque celeriter carebat. Tanto melius ſtudebat acquirere imperia, quam retinere. Itaque cum A. C. 272. copias [3] Peloponneſo tranſpoſuiſſet, legationibus Athenienſium, & Achæorum, Meſſeniorumque excipitur. Sed & Græcia omnis admiratione nominis ejus, ſimul & rerum adverſus Romanos Pœnoſque geſtarum gloria attonita, adventum ejus exſpectabat. Primum illi bellum adverſus Spartanos fuit: ubi majore mulierum, quam virorum virtute exceptus, Ptolemæum filium, & exercitus partem robuſtiſſimam amiſit. Quippe oppugnanti urbem, ad tutelam patriæ tanta multitudo feminarum concurrit, ut non fortius victus, quam verecundius, recederet. Porro Ptolemæum filium ejus, adeo ſtrenuum & manu fortem fuiſſe tradunt, ut urbem Corcyram cum ſexaginta ceperit: item prælio navali quinqueremem ex ſcapha cum ſeptem inſiluerit, captamque tenuerit; in oppugnatione quoque Spartanorum uſque in mediam urbem equo procurrerit; ibique concurſu multitudinis interfectus ſit. Cujus corpus ut relatum patri eſt, dixiſſe Pyrrhum ferunt, aliquanto

3. Paſſim legitur Cherſoneſo; ſed ſequentia ſatis comprobant, vitio ſcriptum. Vid Plut. in Pyrrh. Pauſan. in Attic. & Lacon. Valer. Max. lib. 5. Strabon. l. 8.

1. Paſſim

quanto tardius eum, quam timuerit ipse, vel temeritas ejus meruerit, occisum esse.

CAP. V. Repulsus à Spartanis Pyrrhus, Argos petit: ibi, dum Antigonum in urbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans, saxo de muris ictus occiditur: caput ejus Antigono refertur: qui victoria mitius usus, filium ejus Helenum, cum Epirotis, sibi deditum, in regnum remisit, eique insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans inter omnes auctores fama est, nullum nec ejus, nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse; raroque non inter reges tantum, verum etiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris, aut justitiæ probatioris visum fuisse: Scientiam certe rei militaris in illo viro tantam fuisse, ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella gerens, invictus semper fuerit. Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorumque, & Carthaginiensium bellis, nunquam inferior, plerumque etiam victor extiterit: qui patriam certe suam angustam ignobilemque, fama rerum gestarum, & claritate nominis sui, toto orbe illustrem reddiderit. A. C. 272.

LIBER XXVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Peloponnesii per proditionem Antigono traduntur. Aristotimus tyrannus Epirotas affligit, & Hellanici prudentia opprimitur.*
2. *Antigonus Gallis occurrit, qui in furorem versi conjuges & liberos suos trucidant: deinde*

deinde Numinis vindicta omnes internecione delentur Antigoni varii casus.

3. *Alexander, Pyrrhi filius, in regnum restituitur. Regni Cyrenarum turbulentus status.*

CAP. I.

POſt mortem Pyrrhi non in Macedonia tantum, verum etiam in Aſia Græciaque magni bellorum motus fuere. Nam & A. C. 273. Peloponneſii per proditionem Antigono traditi; & variante hominum partim dolore, A. C. 272. partim gaudio, prout ſingulæ civitates auxilium de Pyrrho ſperaverant, aut metus ſuſtinuerant, ita aut cum Antigono ſocietatem jungebant, aut mutuis inter ſe odiis in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum provinciarum motum,[1] Epirorum quoque urbs ab Ariſtotimo principe per tyrannidem occupatur: à quo cum multi ex primoribus occiſi, plures in exilium acti eſſent, Ætolis per legatos poſtulantibus, conjuges liberoſque exulum redderet, primo negavit; poſtea quaſi pœniteret, proficiſcendi ad ſuos omnibus matronis poteſtatem dedit; diemque profectionis ſtatuit. Illæ, quaſi in perpetuum cum viris exulaturæ, pretioſiſſima quæque auferentes, cum ad portam, quaſi uno agmine profecturæ, conveniſſent, omnibus rebus exſpoliatæ, in carcerem recluduntur; occiſis prius in gremio matrum parvulis liberis, virginibuſque ad ſtuprum direptis. Ad tam ſævam dominationem ſtupen-

1. Paſſim legitur Epirorum, ſed abunde conſtat. nimirum ex Plut. & Pauſan. Ariſtotimum Eleorum fuiſſe Tyrannum, quos Epios, ſeu Epeos appellatos, ex Homero, & Dionyſ. Halic, manifeſtum eſt.

2. Paſſim

pentibus omnibus, princeps eorum Hellanicus, ſenex, & liberis orbus, ut qui nec ætatis nec pignoris reſpectu timeret, contractos domum fidiſſimos amicorum in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus privato periculo publicum finire, & deliberandi ſpatium poſtulantibus, arceſſitis ſervis jubet obſerari fores; tyrannoque nuntiari, mitteret qui conjuratos apud ſe comprehenderet; objectans ſingulis, ſe quia liberandæ patriæ auctor eſſe non poſſit, deſertæ ultorem futurum. Tunc illi ancipiti periculo circumventi honeſtiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem: atque ita Ariſtotimus, quinto poſtquam tyrannidem occupaverat menſe, opprimitur.

CAP. II. Interea Antigonus cum multiplici bello, & Ptolemæi regis, & Spartanorum, premeretur; novuſque illi hoſtis Gallogræciæ exercitus affluxiſſet: in ſpeciem caſtrorum parva manu adverſus ceteros relicta, adverſus Gallos totis viribus proficiſcitur. Quibus cognitis, Galli, cum & ipſi ſe prælio pararent, in auſpicia pugnæ hoſtias cædunt: quarum extis cum magna cædes, interituſque omnium prædiceretur, non in timorem, ſed in furorem verſi, ſperanteſque deorum minas expiari cæde ſuorum poſſe; conjuges & liberos ſuos trucidant, auſpicia belli à parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos invaſerat, ut non parcerent ætati, cui etiam hoſtes peperciſſent, bellumque internecinum cum liberis, liberorumque matribus gererent, pro quibus bella ſuſcipi ſolent. Itaque quaſi ſcelere vitam victoriamque redemiſſent, ſicut erant cruenti ex recenti ſuorum cæde,

A. C. 267.

in prælium non meliore eventu, quam omine proficiſcuntur. Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furiæ, quam hoſtes circumvenere; obverſantibuſque ante oculos manibus interemtorum, omnes occidione cæſi. Tanta ſtrages fuit, ut pariter cum hominibus dii conſenſiſſe in exitium parricidarum viderentur. Poſt hujus pugnæ eventum, Ptolemæus & Spartani, victorem hoſtium exercitum declinantes, in tutiora ſe recipiunt. Antigonus quoque ubi eorum diſceſſum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Athenienſibus infert. In quo cum
A. C. occupatus eſſet, interim Alexander rex Epiri
266. ulciſci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. Adverſus quem cum reverſus à Græcia Antigonus eſſet, tranſitione militum deſtitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. Hujus filius Demetrius puer admodum, abſente patre, reparato exercitu, non ſolum amiſſam Macedoniam recipit: verum etiam Epiri regno Alexandrum ſpoliat. Tanta vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas erat, ut viciſſim reges, nunc exules, nunc reges viderentur.

A. C. CAP. III. Igitur Alexander, cum exul ad
265. Acarnanas confugiſſet, non minore Epirotarum deſiderio, quam ſociorum auxilio, in regnum reſtituitur. Per idem tempus rex Cy-
A. C. renarum [2] Magas decedit: qui ante infirmi-
248. tatem, Berenicen unicam filiam, ad finienda cum Ptolemæo fratre certamina, filio ejus deſponderat. Sed poſt mortem regis, mater virginis Arſinoe, ut invita ſe contractum ma-

2. Paſſim legitur Agas, ſed contra fidem Pauſan. Polyæn. & Athen. qui Magan vocant.

trimonium

trimonium solveretur, misit, qui ad nuptias virginis, regnumque Cyrenarum, Demetrium fratrem regis Antigoni à Macedonia arcesserent: qui & ipse ex filia Ptolemæi procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. Itaque cum secundante vento celeriter Cyrenas advolasset, fiducia pulcritudinis, qua nimis placere socrui cœperat, statim à principio superbus, regiæ familiæ, militibusq; impotens erat; studiumque placendi à virgine in matrem contulerat. Quæ res suspecta primo virgini, dein popularibus militibusque invisa fuit. Itaque versis omnium animis in Ptolemæi filium, insidiæ Demetrio comparantur: cui cum in lectum socrus concessisset, percussores immittuntur. Sed Arsinoe audi- A. C.
ta voce filiæ, ad fores stantis, & præcipientis 248.
ut matri parceretur, adulterum paulisper corpore suo protexit. Quo interfecto, Berenice, & stupra matris, salva pietate, ulta est, & in matrimonio sortiendo, judicium patris secuta.

LIBER XXVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Seleucus novercam & fratrem infantem interficit.*
2. *Classe naufragio amissa, civitates amissas recipit, prælio victus aufugit: auxilium noxium à fratre Antiocho Hierace petit & impetrat.*
3. *Asiæ lacertus status. In Antiochum Hieracem & Seleucum Numinis vindicta.*

Cap. I.

A. C. 246. MOrtuo [1] Syriæ rege Antiocho, cum in locum ejus filius Seleucus succeſſiſſet, hortante matre Laodice, quæ prohibere debuerat, auſpicia regni à parricidio cœpit. Quippe Berenicen novercam ſuam, ſororem Ptolemæi regis Ægypti, cum parvulo fratre ex ea ſuſcepto interficit. Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam ſubiit, & Ptolemæi bello ſe implicuit. Porro Berenice, cum ad ſe interficiendam miſſos di-
A. C. diciſſet, Daphnæ ſe claudit. Ubi cum obſideri
246. eam cum parvulo filio nuntiatum Aſiæ civitatibus eſſet, recordatione paternæ, majorumque ejus, dignitatis, caſum tam indignæ fortunæ miſerantes, auxilia ei omnes miſere. Frater quoque [2] Ptolemæus periculo ſororis exterritus, relicto regno, cum omnibus viribus advolat. Sed Berenice ante adventum auxiliorum, cum vi expugnari non poſſet, dolo circumventa trucidatur. Indigna res omnibus viſa. Itaque cum univerſæ civitates, quæ defecerant, ingentem claſſem comparaſſent, repente exemplo crudelitatis exterritæ, ſimul & in ultionem ejus, quam defenſuri erant, Ptolemæo ſe tradunt: qui niſi in Ægyptum domeſtica ſeditione revocatus eſſet, totum
A. C. regnum Seleuci occupaſſet: tantum vel illi
245. odium, parricidiale ſcelus, vel huic favorem indigne peremtæ mors ſororis, attulerat.

A. C. 245. Cap. II. Poſt diſceſſum Ptolemæi, Seleucus cum adverſus civitates, quæ defecerant,

1. Vid. Appian. de reb. Syr. Hieron. in Dan. c. 11. Polyæn. Strateg. l. 3. Val. Max. l. 6.

2. Vid. Polyb. l. 5 Joſeph. l. 2. cont. Apion. Polyæn. Strateg. Hieron. in Dan. cap. 11.

in-

ingentem classem comparasset, repente veluti diis ipsis parricidium vindicantibus, orta tempestate classem naufragio amittit; nec quicquam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus, & spiritum, & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit. Misera quidem res, sed optanda Seleuco fuit: siquidem civitates, quæ odio ejus ad Ptolemæum transierant, velut diis arbitris satisfactum sibi esset, repentina animorum mutatione in 3 naufragii misericordiam versæ, imperio se ejus restituunt. Lætus igitur malis suis, & damnis ditior redditus; veluti par viribus, bellum Ptolemæo infert: Sed quasi ad ludibrium tantum fortunæ natus esset, nec propter aliud A. C.
opes regni recepisset, quam ut amitteret, vi- 244.
ctus prælio, non multo quam post naufragium comitatior, trepidus Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem literas facit: quibus auxilium ejus implorat, oblata ei Asia, inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. 4 Antiochus autem cum esset annos XIV. natus, supra ætatem regni avidus, occasionem non tam pio animo, quam offerebatur, arripuit: sed latronis more, totum fratri eripere cupiens, puer sceleratam virilemque sumit audaciam. Unde Hierax est cognominatus: quia non hominis, sed accipitris ritu, in alienis eripiendis vitam sectaretur. Interea Ptolemæus cum Antiochum in auxilium Seleuco venire cognovisset, ne cum duobus uno tempore dimicaret, in annos de- A. C.
cem cum Seleuco pacem facit: sed pax ab ho- 243.
ste data interpellatur à fratre; qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio A. C.
242.

3. Fortasse rectius, naufragi. 4. Vid. Strab. l. 16.

 bellum,

bellum, pro fratre hostem, imploratus exhibuit. In eo prælio virtute Gallorum victor quidem Antiochus fuit: sed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochum arma vertere: liberius depopulaturi Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod ubi sensit Antiochus, velut à prædonibus, auro se redimit, societatemque cum mercenariis suis jungit.

A. C. 242. CAP. III. Interea rex Bithyniæ Eumenes, sparsis consumtisque fratribus bello intestinæ discordiæ, quasi vacantem Asiæ possessionem invasurus, victorem Antiochum, Gallosque aggreditur. Nec difficile saucios adhuc ex superiore congressione, integer ipse viribus, superat. Ea namque tempestate omnia bella in exitium Asiæ gerebantur: uti quisque fortior fuisset, Asiam velut prædam occupabat. Seleucus & Antiochus fratres bellum, propter Asiam gerebant: Ptolemæus rex Egypti, sub specie sororiæ ultionis, Asiæ inhiabat. Hinc Bithynus Eumenes, inde Galli (humiliorum semper mercenaria manus) Asiam depopulabantur; cum interea nemo defensor Asiæ inter tot prædones inveniebatur. Victo Antiocho, cum Eumenes majorem partem Asiæ occupasset, ne tunc quidem fratres, perdito præmio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerunt; sed omisso externo hoste, in

A. C. 234. mutuum exitium bellum reparant. In eo Antiochus denuo victus, multorum dierum fuga fatigatus, tandem ad socerum suum 5 Artamenem, regem Cappadociæ, provehitur. A quo cum primum benigne exceptus esset, interjectis diebus, cognito quod insidiæ sibi

5. Ex fide Epit. Diod. legendum censet Doctiss Vossius, Ariamenem.

pararen-

pararentur, ſalutem fuga quæſivit. Igitur cum profugo nuſquam tutus locus eſſet, ad Ptolemæum hoſtem, cujus fidem tutiorem A. C. quam fratris exiſtimabat, decurrit; memor 233. vel quæ facturus fratri eſſet, vel quæ meruiſſet à fratre. Sed 6 Ptolemæus non tam amicus dedito, quam hoſtis fratri, ſervari eum arctiſſima cuſtodia jubet. Hinc quoque Antio- A. C. chus opera cujuſdam meretricis adjutus, quam 227. familiarius noverat, deceptis cuſtodibus elabitur, fugienſque à latronibus interficitur. Seleucus quoque iiſdem ferme diebus, amiſſo regno, equo præcipitatus, finitur. Sic fra- A. C. tres, quaſi & 7 germanis caſibus exules am- 226. bo, poſt regna, ſcelerum ſuorum pœnas luerunt.

6. Locus, ex Juntarum editione ſic reſtituitur; in impreſſis, aliiſque paſſim legebatur, Ptolemæus non amici debito, quam hoſtis factus: ſenſu plane nullo.

7. Bongarſius legendum ſuadet, germani; ſenſu ſane commodiore.

LIBER XXVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Olympias, Alexandri Epirotæ vidua, Demetrio Macedoni Phthiam filiam dat uxorem; unde tragœdia & bellorum initia.*
2. *Ætoli ſuperbe reſpondent Romanis qui Acarnanibus patrocinabantur, & arma movent intrepide.*
3. *Filiis duobus morbo ſublatis Olympias non diu ſupervivit, Laodamia filia interfecta. Epirus graviter affligitur. Demetrius Macedo moritur. Hujus filii Philippi Antigonus tutelam ſuſcipit, quam prudenter admi-*

ministrat.

4. *Bellum Antigoni adversus Spartanos, quorum Rex Cleomenes viribus attritis in Ægyptum profugit, ubi interficitur. Antigono mortuo, Philippus regnat.*

CAP. I.

A. C. 243. OLympias Pyrrhi, Epirotæ regis, filia, amisso marito, eodemque germano fratre Alexandro, cum tutelam filiorum ex eo susceptorum Pyrrhi & Ptolemæi, regnique administrationem in se recepisset, Ætolis partem Acarnaniæ, quam in portionem belli pater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit; eique habenti uxorem Antiochi re-
A. C. 243. gis Syriæ sororem, filiam suam [1] Phthiam in matrimonium tradit; ut auxilium, quod misericordia non poterat, jure cognationis obtineret. Fiunt igitur nuptiæ, quibus & novi matrimonii gratia acquiritur, & veteris offensa contrahitur. Nam prior uxor, velut matrimonio pulsa, sponte sua ad fratrem Antiochum discedit; eumque in mariti bellum impellit. Acarnanes quoque diffisi Epirotis, adversus Ætolos auxilium Romanorum implorantes, obtinuerunt à Romano senatu, ut legati mitterentur, qui denuntiarent Ætolis, præsidia ab urbibus Acarnaniæ deducerent; paterenturque esse liberos, qui soli quondam adversus Trojanos, auctores originis suæ, auxilia Græcis non miserint.

A. C. 242. CAP. II. Sed Ætoli legationem Romanorum superbe audivere; Pœnos illis & Gallos,

1. Sic legit Plutarchus; in vulgat. Ptiam.

à

à quibus tot bellis occidione cæsi sint, exprobrantes; dicentesque, prius illis portas adversus Carthaginienses aperiendas, quas clauserit metus Punici * belli, quam in Græciam arma transferenda. Meminisse deinde jubent, qui quibus minentur. Adversus Gallos urbem eos suam tueri non potuisse; captamque non ferro defendisse, sed auro redemisse. Quam gentem se aliquanto majore manu Græciam ingressam, non solum nullis externis viribus, sed ne domesticis quidem totis adjutos universam delesse; sedemque sepulcris eorum præbuisse, quam illi urbibus, imperioque suo proposuerant. Contra, Italiam, trepidis ex recenti urbis suæ incendio Romanis, universam ferme à Gallis occupatam. Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quam minentur Ætolis; priusque sua defendenda, 2 quam aliena appetenda. Quos autem homines Romanos esse? nempe pastores, qui latrocinio justis dominis ademtum solum teneant; qui uxores cum propter originis dehonestamenta non invenirent, vi publica rapuerint; qui denique urbem ipsam parricidio condiderint; murorumque fundamenta fraterno sanguine asperserint. Ætolos autem principes Græciæ semper fuisse; & sicut dignitate, ita & virtute ceteris præstitisse; solos denique esse, qui Macedonas, imperio terrarum florentes, semper contemserint, qui Philippum regem non timuerint; qui Alexandri Magni post Persas Indosque devictos, cum omnes nomen ejus horrerent, edicta spreverint. Monere igitur se Romanos, contenti sint fortuna præsenti,

* A. C. 241. victoria navali apud Ægusam hoc bellum confecerunt.

2. Sic N. & W. quæ voces in Impressis cum periodi damno desiderabantur.

NEC

nec provocent arma, quibus & Gallos cæsos, & Macedonas contemtos videant. Sic dimissa legatione Romanorum, ne fortius locuti, quam fecisse viderentur, fines Epiri & Acarnaniæ depopulantur.

A. C. 242. CAP III. Jam Olympias filiis regna tradiderat, & in locum Pyrrhi fratris defuncti Ptolemæus successerat; qui cum hostibus instructo exercitu obvius processisset, infirmitate correptus, in itinere decedit. Olympias quoque non magno post tempore, gemino funerum vulnere afflicta, ægrum spiritum trahens, non diu filiis supervixit. Cum ex gente regia sola Nereis virgo, cum Laodamia sorore superesset, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis] filio; Laodamia autem cum in aram Dianæ confugisset, concursu populi interficitur. Quod facinus dii immortales assiduis cladibus gentis, & prope interitu totius populi vindicaverunt. Nam sterilitatem, famemque passi, & intestina discordia vexati, externis ad postremum bellis pene consumti sunt; Miloque Laodamiæ percussor in furorem versus nunc ferro, nunc saxo, in summa dentibus laceratis visceribus, duodecima die interiit. His in Epiro gestis, interim in Ma-

A. C. 233. cedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo, parvulo admodum, decedit. Cui Antigonus tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem se constitui laborabat. Interjecto deinde tempore cum seditione minaci Macedonum, clausus in regia teneretur, in publicum sine satellitibus procedit; projectoque in vulgus diademate ac purpura, dare hæc eos alteri jubet, qui aut imperare illis nesciat, aut cui parere ipsi sciant; se adhuc invidiosum

vidiosum illud regnum, non voluptatibus, sed laboribus ac periculis sentire. Commemorat deinde beneficia sua: ut defectionem sociorum vindicaverit: ut Dardanos, Thessalosque exultantes morte Demetrii regis compescuerit: ut denique dignitatem Macedonum non solum defenderit, verum etiam auxerit. Quorum si illos pœniteat, [4] deponere imperium, & reddere illis munus suum: [5] ipsi regem quærant, cui imperent. Cum populus pudore motus recipere eum regnum juberet, tamdiu recusavit, quoad seditionis auctores supplicio traderentur.

CAP. IV. Post hæc bellum [6] Spartanis infert; qui soli Philippi Alexandrique bellis, & imperium Macedonum, & omnibus metuenda arma contempserant. Inter duas nobilissimas gentes bellum, summis utrinque viribus fuit: cum hi pro vetere Macedonum gloria, illi non solum pro illibata libertate, sed etiam pro salute certarent. Victi Lacedæmonii, non ipsi tantum, sed etiam conjuges liberique, magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit: nulla amissum conjugem flevit; filiorum mortem senes laudabant; patribus in acie cæsis filii gratulabantur; suam vicem omnes dolebant, quod non ipsi pro patriæ liberate cecidissent. Patentibus omnes domibus saucios excipiebant, vulnera curabant, lassos reficiebant. Inter hæc nullus in urbe strepitus, nulla trepidatio; magisque omnes publicam, quam privatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex

A. C. 226.

A. C. 223.

4. Edit. Junt. deponere se imperium
5. Alii, quia regem.
6. Vid. Plut. in Cleom. Polyb. & Phylopœm. & Arat. l. 2. Pausan. in Corinth.

post

post multas hostium cædes, toto corpore, suo pariter & hostium cruore madens, supervenit; ingressusque urbem, non humi consedit, non cibum aut potum poposcit; non denique armorum onus deposuit; sed acclinis parieti, cum quatuor millia sola ex pugna superfuisse conspexisset, hortatur ut se ad meliora reipublicæ tempora reservarent. Tum cum conjuge & liberis Ægyptum ad Ptolemæum proficiscitur; à quo honorifice susceptus, diu in summa dignatione regis vixit. Postremo post Ptolemæi mortem, à filio ejus cum omni familia interficitur. Antigonus autem, cæsis occidione Spartanis, fortunam tantæ urbis miseratus, à direptione milites prohibuit; veniamque his qui superfuerant dedit, præfatus, bellum se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse, cujus fuga omnis ira ejus finita sit; nec minori sibi gloriæ fore, si ab eo servata Lacedæmon, à quo solo capta sit, proderetur. Parcere igitur se solo urbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non superfuissent. Nec multo post ipse decedit, regnumque Philippo pupillo, annos XIV. nato, tradidit.

A. C. 241.

A. C. 223.

A. C. 221.

LIBER XXIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Orbis multa imperia nova Regum successione mutantur, nominatim in Africa, Ægypto, Macedonia.*
2. *Philippus Rex Macedoniæ malo consilio impulsus, Romanis bellum inferre constituit.*
3. *Insanam hanc mentem speciosis verbis occultat.*

4. *Tandem*

4. *Tandem apertus hostis apparet.: und cruentum bellum, ipsi Philippo perniciosum simul ac ignominiosum.*

CAP. I.

IIsdem ferme temporibus prope universi
Orbis imperia, nova regum successione
mutata sunt. Nam & in [1] Macedonia Phi-
lippus mortuo Antigono, tutore eodemque A.C. 221.
vitrico, annorum quatuordecim regnum suf-
cepit; & in Asia interfecto [2] Seleuco, impu- A.C. 221.
bes adhuc rex Antiochus constitutus est; Cap-
padociæ quoque regnum Ariarathi, puero ad-
modum, pater ipse tradiderat; [3] Ægyptum,
patre ac matre interfectis, occupaverat Ptole- A.C. 221.
mæus, cui ex facinoris crimine, cognomen-
tum Philopator fuit. Sed & Spartani in lo- A.C. 220.
cum Cleomenis suffecerunt Lycurgum. Et
ne qua temporibus mutatio deesset, apud
Carthaginienses quoque ætate immatura dux
[4] Annibal constituitur, non penuria se- A.C. 221.
niorum, sed odio Romanorum, quo imbu-
tum eum à pueritia sciebant. Fatale non tam
Romanis, quam ipsi Africæ malum. His re-
gibus pueris, etsi nulli senioris ætatis rectores
erant, tamen in suorum cujusque majorum
vestigia * intentis, magna indoles virtutis eni-
tuit. Solus Ptolemæus, sicut scelestus in oc-
cupando regno, ita & segnis in administran-
do fuit. Philippum Dardani, ceterique om-
nes finitimi populi, quibus velut immortale
odium cum Macedonum regibus erat, con-

1. Vid. Polyb. l. 2. Plut in Arat.
2 Vid. Hieron. in Dan. c. 11. Polyb. l. 1. 4. 5. Appian. in Syr.
3 Vid. Plut in Cleom. Polyb. l. 2. 4.
4 Vid. Corn. Nep.
* Juntæ, nitentibus.

temtu ætatis assidue lacessebant. Contra ille summotis hostibus, non contentus sua defendisse, ultro etiam Ætolis bellum inferre gestiebat.

CAP. II. Quæ agitantem illum 5 Deme-
A.C. 21 trius rex Illyriorum, nuper à Paulo Rom.
A.C. 21 consule victus, supplicibus precibus aggreditur, injuriam Romanorum querens: qui non contenti Italiæ terminis, imperium spe improba totius Orbis amplexi, bellum cum omnibus regibus gerant. Sic illos Siciliæ, sic Sardiniæ, Hispaniæque, sic denique totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Pœnis & Annibale suscepisse: sibi quoque non aliam ob causam, quam quod Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem juxta imperii eorum terminos esse. Sed & ipsi cavendum esse exemplum, cujus quanto propius nobiliusque sit regnum, tanto sit Romanos acriores hostes habiturus. Super hæc cedere se illi regno, quod Romani occupaverint, profitetur, *gratius habiturus, si in possessione imperii sui, socium potius quam hostes videret. Hujuscemodi oratione impulit Philippum, ut omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii existimantem, quod jam victos
A.C. 217. ab Annibale apud Thrasymenum lacum audierat. Itaque ne eodem tempore multis bel-
A.C. 216. lis detineretur, pacem cum Ætolis facit: non quasi alio bellum translaturus, sed ut Græciæ quieti consulturus, quam nunquam in majori periculo fuisse affirmabat. Siquidem consurgentibus ab Occidente novis Pœnorum &

5. Vid. Polyb. l. 3, 5. Liv. l. 33. Hist. Corn. Nep. in Annib. Appian. Illyr.

* MSS. quidam, gratias

Roma-

Romanorum imperiis, quibus una hæc à Græcia atque Aſia ſit mora, dum inter ſe bello diſcrimen imperii faciunt: ceterum ſtatim victoribus tranſitum in Orientem fore.

CAP. III. Videre ſe itaque ait conſurgentem in Italia nubem illam, trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab Occaſu procellam, quam in quaſcunque terrarum partes victoriæ tempeſtas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam. Frequenter Græciam ingentes motus paſſam, nnnc Perſarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: ſed omnia illa [6] ludum fuiſſe exiſtimaturos, ſi ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam ſe effuderit. Cernere ſe, quam cruenta & ſanguinaria inter ſe bella, utrique populi, viribus copiarum & ducum artibus, gerant: quæ rabies finiri ſolo partis alterius interitu, ſine ruina finitimorum non poſſit. Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ timendos, quia & [7] promtior, & in vindictam ſui robuſtior ſit: ſcire tamen ſe eos qui tantis viribus concurrant, non contentos hoc fine victoriæ fore; metuendumq; ſibi quoque certamen eorum, qui ſuperiores extiterint. Hoc prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quam Pœnorum Romanorumque bella reſpiciens, ſingulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, tametſi Pœni & Annibal in cervicibus erant, ſoluti metu Macedonico videbantur: quippe terrebat eos, & vetus A. C. 216.

6. Sic N. W. Quin & Juntarum edit. in impreſſis paſſim, levia.

7. Paſſim legitur, remotior; contra Geographiæ fidem. Dyrrachium Macedoniæ in Italiæ conſpectu erat; ibi porro Apollonia, Aulon, &c. & freti iſtius trajectus vix ſex horas poſtulabat.

Macedonum [8] virtus, & victi Orientis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promtum in bella, industriumque cognoverant.

A. C. 216. CAP. IV. Igitur Philippus, cum iterato prælio victos a Pœnis Romanos didicisset,
A. C. 215. aperte hostem se his professus, naves, quibus in [9] Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem, jungendæ societatis gratia, cum epistolis mittit; qui comprehensus, & ad senatum perductus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur. Postea vero, cum Romanis nun-
A. C. 214. tiatum esset, in Italiam Philippum copias trajecturum, Lævinum prætorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mit-
A. C. 21[illegible]. tunt. Qui cum in Græciam trajecisset multis promissis impellit Ætolos bellum adversus Philippum suscipere. Philippus quoque Achæos in Romanorum bella solicitat. Interea & Dardani Macedoniæ fines vastare cœperunt, abductisque xx. millibus captivorum, Philippum à Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt. Dum hæc aguntur Læ-
A. C. 211. vinus prætor juncta cum Attalo rege societate Græciam populatur. Quibus cladibus perculsæ civitates, auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant; nec non & [10] Illyriorum rex lateri ejus hærens, assiduis precibus promissa exigebat. Super hæc vastati Macedones, ultionem flagitabant. Quibus tot tantisque rebus obsessus cui rei primum occurreret, ambigebat: omnibus tamen propedi-

8. Sic N. Alii legunt, Macedonum devicti. Orientis, &c.
9. Vid. Liv. Dec. 3. Eutrop. l. 3.
10. Sic Junt. edit. solus enim Demetrius erat. Editi passim in plurali efferunt.

em

em auxilia se missurum pollicetur; non quia facere posset quæ promittebat; sed ut spe impletos, in societatis jure retineret. Prima tamen illi expeditio adversus Dardanos fuit: qui absentiam ejus aucupantes, majore belli mole Macedoniæ imminebant. Cum Romanis quoque[11] pacem facit, contentis interim bellum Macedonicum distulisse: [12] Philopœmeni Achæorum duci, quem ad Romanos sociorum animos solicitare didicerat, insidias prætendit. Quibus ille cognitis vitatisque, discedere ab eo Achæos auctoritate sua coegit. A.C. 204.

11. Vid. Liv. Dec. 3. l. 2. 12. Vid. Plut. in Philopœm. Polyb. l. 2.

LIBER XXX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Ptolemæi Regis Ægyptii luxuria, vecordia, & parricidia.*
2. *Miserrimus Ægypti status sub turpissimo Principe ejus meretrix & lenones crudeli fato pereunt.*
3. *Mortuo Ptolemæo, Romani tutelam pupilli adversus Antiochum Syrum, & Philippum Macedonem suscipiunt: Philippumque prius bello reducunt ad humiliorem mentem.*
4. *Terræ motus ingentes. Romani pacem repudiant. Philippus & Flaminius suos ad pugnam accendunt. Macedonas Romana fortuna vincit, & Philippus spoliatur.*

CAP. I.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, in Ægypto [1] Ptolemæi diversi mo-
A. C. res erant. Quippe regno parricidio parto,
221. & ad necem utriusque parentis, cæde etiam
fratris adjuncta, velut rebus feliciter gestis,
luxuriæ se tradiderat, Regisque mores omnis
sequuta regia erat. Itaque non amici tantum
præfectique, verum etiam omnis exercitus,
depositis militiæ studiis, otio ac desidia cor-
rupti marcebant. Quibus rebus cognitis, An-
tiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum
odio stimulante, repentino bello multas ur-
A. C. bes ejus oppressit, ipsamque Ægyptum aggre-
219. A. C. ditur. Trepidare igitur Ptolemæus; legati-
219. onibus missis, quoad vires pararet, morari
Antiochum. [2] Magno deinde in Græcia exer-
citu conducto, secundum prælium facit, spo-
A. C. liassetque regno Antiochum, si fortunam vir-
217. tute juvisset. Sed contentus reciperatione
urbium quas amiserat, facta pace, avide ma-
teriam quietis arripuit; revolutusque in lu-
A. C. xuriam, occisa [3] Eurydice uxore eademque
2.7. sorore sua, Agathocliæ meretricis illecebris
capitur. Atque ita omnem magnitudinem
nominis ac majestatis oblitus, noctes in stu-
pris, dies in conviviis consumit. Adduntur
instrumenta luxuriæ, tympana & crepundia:
nec jam spectator rex, sed magister nequitiæ,
nervorum oblectamenta modulatur. Hæc pri-
mo * laborantis regiæ tacitæ pestes & occultæ
fuere.

1 Vid. Pol. l. 5. Maccab. l. 3.
2 Vid. Polyb. in Excerpt. Valesf.
3 Polyb. l. 15. Hieron. in Dan. c. 11. Athen. l. 16. 1.
* Junt. Edit. labentis.

CAP.

CAP. II. Deinde crescente licentia, jam nec parietibus regiæ domus contineri meretricis audacia potest: quam proterviorem, sociata cum Agathocle fratre, ambitiosæ pulcritudinis scorto, quotidiana regis stupra faciebant. Accedebat & mater Oenanthe, quæ geminæ sobolis illecebris devinctum regem tenebat. Itaque non contentæ rege, jam etiam regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur. Agathocles regis lateri junctus, civitatem regebat: tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant; nec quisquam in regno suo minus, quam ipse rex poterat: cum interim, relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur: sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium inita cum perditissimis societate occupare conantur, diu occultata fuit. Re tamen cognita, concursu multitudinis, & Agathocles occiditur, & mulieres in ultionem Eurydicis patibulis suffiguntur. Morte regis, supplicio meretricum velut expiata regni infamia, legatos Alexandrini ad Romanos misere, orantes ut tutelam pupilli susciperent; tuerenturque regnum [4] Ægypti, quod jam Philippum & Antiochum, facta inter se pactione, divisisse dicebant.

A.C. 207.

A.C. 204.

A.C. 204.

CAP. III. Grata legatio Romanis fuit, caussam belli adversus Philippum quærentibus, qui insidiatus eis, temporibus Punici belli, fuerat. Huc accedebat, quod Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant, reputantibus, quantum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset, quantasque res Macedones in Oriente gessissent.

4. Vid. Polyb. l. 3. 15. Liv. Dec. 4. Hieron. in Dan.

[5] Mittunt uritaque legati, qui Antiocho &
A.C. 201. Philippo denuntient, regno Ægypti absti-
A.C. 201. neant. Mittitur & M. [6] Lepidus in Ægyp-
tum, qui tutorio nomine regnum pupilli ad-
ministret. Dum hæc aguntur, interim lega-
A.C. 201. tiones Attali regis, & Rhodiorum, injurias
Philippi querentes, Romam venerunt. Quæ
res omnem cunctationem Macedonici belli
senatui exemit. [7] Statim igitur, titulo ferendi
sociis auxilii, bellum adversus Philippum de-
cernitur, legionesque cum consule in Mace-
doniam mittuntur. Nec multo post tempore,
tota Græcia, fiducia Romanorum, adversus
A.C. 200. Philippum, spe pristinæ libertatis erecta, bel-
lum ei intulit. Atque ita cum rex undique
A.C. 198. urgeretur, pacem petere compellitur. Deinde
cum expositæ conditiones pacis à Romanis
essent, repetere sua, et Attalus, & Rhodii, & A-
chæi, & Ætoli cœpere. Contra Philippus ad-
duci se posse, ut Romanis pareat, concedebat;
ceterum indignum esse, Græcos à Philippo &
Alexandro majoribus suis victos, & sub
jugum Macedonici imperii subactos, veluti
victores, leges pacis sibi dicere, quibus prius
sit servitutis ratio reddenda, quam libertas
vindicanda. Ad postremum tamen, petente
eo, induciæ duorum mensium datæ, ut pax,
quæ in Macedonia non conveniebat, Romæ
à senatu peteretur.

A.C. 197. CAP. IV. Eodem anno inter insulas [8] The-
ram & Therasiam, medio utriusque ripæ
& maris spatio, terræmotus fuit. In quo, cum
admiratione navigantium, repente ex pro-
fundo cum calidis aquis insula emersit. In

5. Vid. Polyb. l. 16
6. Vid. Valer. Max. l. 6.
7. Vid. Liv. Dec. 4.
8. Male scribitur, Theramenem.

Asia

Asia quoque eadem die idem motus terræ Rhodum, multasque alias civitates gravi ruinarum labe concussit, quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus vates cecinere, oriens Romanorum imperium, vetus Græcorum ac Macedonum voraturum. Interim à senatu repudiata pace, Philippus in societatem belli 9 Nabin tyrannum solicitat. Atque ita, cum in aciem exercitum instructis è diverso hostibus produxisset, hortari suos cœpit, referendo Persas, Bactros, Indosque, & omnem Asiam, Orientis finem, à Macedonibus perdomitam; tantoque fortius hoc bellum quam illa sustinendum, quanto sit libertas imperio carior. Sed & Flaminius Romanus consul, relatione rerum recentissime gestarum, suos stimulabat in prælium, ostendendo hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hispaniam Romana virtute perdomitas: nec Annibalem quidem Alexandro Magno postponendum, quo Italia pulso, Africam ipsam tertiam partem mundi superaverint. Sed nec Macedonas veteri fama, sed præsentibus viribus æstimandos: quia non cum Alexandro Magno, quem invictum audierant, nec cum exercitu ejus, qui totum Orientem devicerat, bellum gerant; sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos adversus finitimos ægre defendat, & cum his Macedonibus, qui non ita pridem prædæ Dardanis fuerunt. Illos majorum decora, se suorum militum commemorare. Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum ferme Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habeat, militibus, subactos. His ad-

A. C. 197.

9. Vid. Plut. in Q. Flam. Liv. Dec. 4 Polyb. l. 17.

hor-

hortationibus utrinque concitati milites, prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes; ferentesque in bellum, alii majorum suorum antiquam & obsoletam gloriam, alii virentem recentibus experimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaque bello [10] Philippus, pace á Flaminio consule petita, nomen quidem regium retinuit: sed omnibus Græciæ urbibus, velut regni membris extra terminos antiquæ possessionis, amissis, solam Macedoniam retinuit. Offensi tamen [11] Ætoli, quod non ex arbitrio eorum Macedonia quoque ademta regi, & data sibi in præmium
A. C. 191. belli esset, legatos ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Romana bella, spe societatis universæ Græciæ, impellerent.

10 Vid Liv. Dec. 4. Polyb. l. 17. Legat 7.
11. Vid. Appian. de reb. Syr. Liv. Dec. 4. Polyb. l. 3. Legat. 6. & 9. L. Flor l. 2.

LIBER XXXI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Romani Antiochum Syrum legatione coercent. A Nabide Græciam liberari jubent. Annibalis nomen Romanis formidabile.*
2. *Annibal Romanorum insidias fugiens ad Antiochum cursum dirigit.*
3. *Nabis duobus præliis fractus, post Romanorum discessum arma movet. Annibalis ad Antiochum de opprimendis Romanis consilium.*
4. *Carthaginienses ab Antiocho solicitati rem Romanis significant, qui politico stratagemate Annibalem ab Antiocho divellunt.*

5. *Iteratum*

5. *Iteratum Annibalis consilium de bello in Italia Romanis inferendo.*
6 *Antiochi adulatores Annibalis sana consilia rident: inde subversio Antiochi, qui terrestri & navali praelio à Romanis superatur.*
7 *Scipiones, ducto in Africam exercitu, pacis leges Antiocho praescribunt, quas ipse repudiat.*
8 *Bello reparato, & pugna commissa, caesis quinquaginta Asiaticorum millibus, Antiochus subactus pacem petit, & obtinet.*

CAP. I.

MOrtuo Ptolemaeo Philopatore, rege Ægypti, contemtaque parvuli filii ejus aetate, qui in spem regni relictus, praedae etiam domesticis erat, Antiochus rex Syriae occupare Ægyptum statuit. Itaque Phoenicem, ceterasque Syriae quidem, sed juris Ægypti, civitates cum invasisset, legatos ad eum Senatus mittit, qui denuntiarent ei, abstineret regno pupilli, postremis patris precibus fidei suae traditi. Quibus spretis, interjecto tempore alia legatio supervenit, quae, omissa pupilli persona, civitates, jure belli factas populi Romani, in integrum restitui jubebat. Abnuenti, bellum denuntiatum: quod ille facile susceptum, infeliciter gessit. Eodem tempore & 2 Nabis tyrannus multas Graeciae civitates occupaverat. Igitur senatus, ne uno tempore duplici bello Romanae vires detine-

A. C. 204.

A. C. 1, 8.

1. Vid. Liv. Dec. 4. l. 3. 4. Appian. in Syr. Polyb. Legat. 7. hist. l. 17.
2. Vid. Plut. in Q. Flamin. & Philopoemen. Liv. Dec. 4. l. 4. Pausan. in Messen. Achaic. & Arcad.

rentur,

A.C. 196. rentur, scripsit Flaminio, si ei videatur, sicuti Macedoniam à Philippo, ita Græciam à Nabide liberet. Ob quam causam imperium ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus, occultis mandatis cum Antiocho A.C. 195. inisse societatem, apud Romanos criminabantur; negantes eum æquo animo sub legibus vivere, assuetum imperio, & immoderata licentia militari; semperque, tædio quietis urbanæ, novas belli causas circumspicere: Quæ etsi falsa nuntiata fuissent, apud timentes tamen pro veris habebantur.

A.C. 195. CAP. II. Denique senatus metu perculsus, ad speculandos actus Annibalis, legatum in Africam Gnæum Servilium mittit: eique tacitis mandatis præcipit, si posset, eum per æmulos ejus interficeret, metuque invisi nominis tandem populum Romanum liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit, virum ad prospicienda cavendaque pericula 3 paratum; nec minus in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitantem. Igitur, cum tota die in oculis principium, legatique Romani, in foro Carthaginiensium obversatus in supremum fuisset, appropinquante vespere, equum conscendit: & rus suburbanum, quod propter litus maris habebat, ignaris servis, jussisque ad portam revertentem opperiri, contendit. Habebat ibi naves cum remigibus, occulto sinu litoris absconditas: erat & grandis pecunia in eo agro præparata, ut, cum res exegisset, nec facultas fugam nec inopia moraretur. Lecta igitur servorum juventute quorum

3. Sic N. C. W. in vulgatis, peritum.

copiam

copiam Italicorum captivorum numerus augebat, navem conſcendit, curſumq; ad [4] Antiochum dirigit. Poſtera die civitas principem ſuum, ac tum temporis conſulem, in foro exſpectabat. Quem ut profectum nuntiatum eſt, non aliter quam ſi urbs capta eſſet, omnes trepidavere, exitioſamque ſibi fugam ejus ominati ſunt. Legatus vero Romanus, quaſi bellum jam illatum Italiæ ab Annibale eſſet, tacitus Romam regreditur, trepidumque nuntium refert.

CAP. III. Interim in Græcia Flaminius, A.C. 195.
juncta cum quibuſdam civitatibus ſocietate,
Nabidem tyrannum duobus continuis prælis ſubegit; & graviter fractum, velut [5] exſanguem, in regno reliquit. Sed libertate Græciæ reſtituta, deductiſque ab urbibus præſidiis, cum Romanus exercitus in Italiam reportatus eſſet, velut vacua rurſus poſſeſſione
ſolicitatus, multas civitates repentino bello A.C. 193.
invaſit. Quibus rebus exterriti [6] Achæi, ne
vicinum malum etiam ad ſe ſerperet, bellum adverſus Nabidem decernunt, ducemque prætorem ſuum Philopœmenem, inſignis induſtriæ virum, conſtituunt: cujus in eo bello tanta virtus enituit, ut opinione omnium
Flaminio Romano imperatori compararetur. A.C.
Eodem tempore Annibal cum ad Antiochum 195.
perveniſſet, velut deorum munus excipitur: tantuſque ejus adventu ardor animis regis acceſſit, ut non tam de bello, quam de præmiis
victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota A.C.
Romana virtus erat, negabat opprimi Roma- 193.

4. Vid. Plut. in Flaminio. Corn. Nep. in Annib. Liv. Dec. 4. l. 3.

5. Faber legendum cenſet, velut anguem, Eruditiſſimus Voſſius ex MSS. fide, & gravibus fractum mavult: ſed vera recepta lectio eſt, & inferius reperitur.

6. Vid. Polyb. l. 16. Plut. in Philopœm. & Flamin. Liv. Dec. 4. l. 5.

nos nisi in Italia posse. Ad hoc sibi centum naves, & decem millia peditum, & mille equites poscebat, promittens hac manu non minus bellum,7 quam gesserit, Italiæ restauraturum: & in Asiam regi sedenti, aut victoriam de Romanis, aut æquas pacis conditiones relaturum: quippe & Hispanis bello flagrantibus, ducem tantum deesse; & Italiam notiorem sibi nunc, quam pridem fuisset: nec Carthaginem quieturam, sociamque se ei sine mora præbituram.

A.C. 191. CAP. IV. Cum regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem unus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, Annibalemque cum copiis affuturum nuntiet: nihil, dicat, partibus, nisi animos Carthaginiensium deesse; Asiam & vires belli, & sumtum præbituram. Hæc cum relata Carthaginem essent, nuntius ipse ab inimicis Annibalis comprehenditur, & perductus in senatum cum interrogaretur, ad quem missus esset, Punico ingenio respondit, se ad universum senatum missum, nec enim hoc opus singulorum, sed universorum esse. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandam publicam conscientiam mittant, tacitus conscensa nave ad Annibalem revertitur: quo cognito, Carthaginienses ultro rem Romam per legatum deferunt. Romani quoque ad Antiochum legatos misere, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Annibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum invisumque regi

7. N. legit. quod gesserat. Vid. Corn. Nep. in Annib. Liv. Dec. 4. l. 4. Appian. Syriac.

redderent.

redderent. Itaque legati cum [8] Ephesi convenissent ad Antiochum, mandata ei senatus tradunt. Dum responsum exspectant, omnibus diebus assidui circa Annibalem fuere: dicentes, timide eum à patria recessisse, cum pacem Romani, non tam cum republica ejus, quam cum eo factam, summa fide custodiant: nec bella eum Romanorum magis odio, quam Patriæ amore gessisse, cui ab optimo quoque etiam spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non privatas, inter duces, bellandi causas esse Inde res gestas ejus laudare. Quorum sermone lætus, sæpius cupidiusque cum legatis colloquebatur, ignarus quod familiaritate Romana odium sibi apud regem crearet. Quippe Antiochus, tam assiduo colloquio reconciliatam ejus cum Romanis gratiam existimans, nihil ad eum sicuti solebat referre; expertemque totius consilii, veluti hostem proditoremque suum, odisse cœpit. Quæ res tantum apparatum belli, cessante imperatoria arte, corrupit. Senatus mandata fuerant, ut contentus terminis Asiæ esset, ne ipsis ingrediendi Asiam necessitatem imponeret. Quibus spretis, non accipiendum bellum statuit, sed inferendum. A.C. 192.

CAP. V. Dicitur, quum frequenter de bello consilium habuisset, remoto Annibale, tandem eum vocari jussisse, non ut ex sententia ejus aliquid ageret, sed ne per omnia eum sprevisse videretur; omnibusque perrogatis postremum interrogasse. Quo ille animadverso, intelligere se professus est, non quia egeat consilio, sed ad supplendum numerum A.C. 191.

8. Vid. Appian. in Syr. Liv. Dec. 4. l. 5. Frontin. Strat. l. 1.

A. C. 191. ſententiarum ſe vocatum: tamen & odio Romanorum, & amore regis, apud quem ſolum tutum ſibi exilium relictum ſit, ſe viam gerendi belli ediſſerturum. Veniam deinde libertati præfatus, nihil ſe aut conſiliorum, aut cœptorum præſentium, probare ait: neque ſedem belli Græciam ſibi placere, cum Italia uberior materia ſit: quippe Romanos vinci non niſi armis ſuis poſſe; nec Italiam aliter, quam Italicis viribus ſubigi: ſiquidem diverſum ceteris mortalibus eſſe illud hominum & belli genus. Aliis bellis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepiſſe occaſionem loci temporiſque, agros diripuiſſe, urbes aliquas expugnaſſe: cum Romano, ſeu occupaveris prior aliqua, ſeu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum eſſe. Quamobrem ſi quis eos in Italia laceſſat, ſuis eos opibus, ſuis viribus, ſuis armis poſſe vincere; ſicut ipſe fecerit. Sin vero quis illis Italia velut fonte virium ceſſerit, perinde falli, ac ſi quis amnes non ab ipſis fontium primordiis derivare, ſed concretis jam aquarum molibus avertere vel exſiccare velit. Hæc & ſecreto ſe cenſuiſſe, ultroque miniſterium conſilii ſui obtuliſſe: & nunc præſentibus amicis ideo repetiſſe, ut ſcirent omnes rationem gerendi cum Romanis belli; eoſque foris invictos, domi fragiles eſſe. Nam prius illos urbe quam imperio; prius Italia quam provinciis exui poſſe: quippe & à Gallis captos, & à ſe prope deletos eſſe: neque ſe unquam victum prius, quam terris eorum ceſſerit. Reverſo Carthaginem, ſtatim cum loco fortunam belli mutatam.

CAP. VI. Huic ſententiæ obtrectatores amici

mici regis erant: non utilitatem rei cogitantes; sed verentes, ne probato consilio ejus, primum apud regem locum gratiæ occuparet. Et Antiocho non tam consilium, quam auctor displicebat, ne gloria victoriæ Annibalis, non sua esset. Omnia igitur variis 9 assentantium adulationibus corrumpebantur: nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hyemem in luxuriam lapsus, novis quotidie nuptiis deditus erat. Contra Acilius Romanus consul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma, ceteraque bello necessaria, summa industria parabat: civitates socias confirmabat; dubias illiciebat: nec alius exitus belli, quam apparatus utriusque partis fuit. Itaque prima belli 10 congressione, cum cedentes suos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit: sed fugientibus se ducem præbuit, castraque ditia victoribus reliquit. Deinde cum in Asiam, præda Romanis occupatis, fugiendo pervenisset, pœnitere neglecti consilii cœpit; revocatoque in amicitiam Annibale, omnia ex sententia ejus agere. Interim nuntiatur, Æmilium, Romanum ducem, cum octoginta rostratis navibus in bellum navale à senatu missum, adventare: quæ res illi spem restituendæ fortunæ dedit. Itaque priusquam sociæ civitates ad hostes deficerent, decernere navali prælio statuit, sperans cladem in Græcia acceptam, nova posse victoria aboleri. Tradita igitur Annibali classe, prælium committitur: sed nec Asiani milites Romanis,

A.C. 191.

9. Sic Pelerin. MS. alii legunt, assentationum.

10. Vid. L. Flor. l. 2. Liv. Dec. 4. l. 6. Appian. in Syr. Front. l. 2. Plut. in Cat. Maj. & Flaminio.

neque naves eorum pares rostratis navibus fuere: minor tamen clades ducis solertia fuit. Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcirco in consulibus creandis suspensa civitas erat.

A.C. 190. CAP. VII. Sed adversus Annibalem ducem quis melior quam Africani frater crearetur, cum vincere Pœnos opus Scipionum esset? Creatur igitur Consul Lucius [11] Scipio: eique datur legatus frater Africanus, ut intelligeret Antiochus, non majorem fiduciam se in Annibale victo, quam Romanos in victore Scipione habere. Trajicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, jam utrobique profligatum bellum nuntiatum est, victumque Antiochum terrestri, Annibalem navali bello invenerunt. Primo igitur adventu eorum, [12] legatos, pacem petentes, ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex parvo navigio trajicientem ceperat. Sed Africanus privata beneficia à rebus publicis secreta esse dixit; aliaque esse patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantum, verum etiam vitæ ipsi præponantur. Proinde gratum se munus accipere, privatoq; impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ab bellum pacemque pertineat, nihil neq; gratiæ dari, neque de jure patriæ decidi posse, respondit. Nam neque de redimendo filio unquam tractavit, nec senatum de eo agere permisit; sed ut dignum majestate ejus erat, armis se recepturum filium dixerat. Post hæc leges pacis dicuntur: ut Asia Romanis cederet: contentus

11. Vid. Liv. Dec. 4. l. 7. Appian. Syr. Val. Max. l. 5. Cic. Philip. 2.

12. Vid. Polyb. Legat. 23. Diod. Sic. Legat 6, 7. Liv. & Appian ut sup.

Syriæ

Syriæ regno esset: naves universas, captivos & transfugas traderet; sumtumque omnem belli Romanis restitueret. Quæ cum nuntiata Antiocho essent, nondum ita victum se esse respondit, ut spoliari se regno pateretur; bellique ea irritamenta, non pacis blandimenta esse. A. C. 190.

CAP. VIII. Igitur cum ab utrisque bellum pararetur, ingressique Asiam Romani Ilion venissent; mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit. Iliensibus Æneam, ceterosque cum eo duces à se profectos; Romanis se ab his procreatos referentibus. Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus inter parentes & liberos solet. Juvabat Ilienses, nepotes suos, Occidente & Africa domita, Asiam ut avitum regnum vindicare, optabilem Trojæ ruinam fuisse dicentes, ut tam feliciter renasceretur. Contra Romanos, avitos lares, & incunabula majorum, templaque ac deorum simulacra, inexplebile desiderium videndi tenebat. Profectis ab Ilio Romanis, 13 Eumenes rex cum auxiliis occurrit: nec multo post prælium cum Antiocho commissum. Cum in dexteriore cornu pulsa legio Romana, majore dedecore, quam periculo ad castra fugeret, M. Æmilius tribunus militum ad tutelam castrorum relictus, armare se milites suos, & extra vallum progredi jubet, strictisque gladiis fugientibus minari, morituros dicens nisi in prælium revertantur; infestioraque sua, quam hostium castra inventuros. Attonita tam ambiguo periculo legio, comitantibus commili-

13. Vid. Liv. Dec. 4. l. 7. Appian. Syr. Zon. l. 1. Florum l. 2.

tonibus qui fugere eos prohibuerant in prælium revertitur, magnaque cæde edita, initium victoriæ fuit. Cæsa hostium quinquaginta millia, capta XI. [14] Antiocho pacem petenti, nihil ad superiores conditiones additum, Africano prædicante, neque Romanos, si vincantur, animis minui; neque si vincant, secundis rebus insolescere. Captas civitates inter socios divisere Romani, aptiorem gloriam, quam possessiones voluptarias judicantes: quippe victoriæ gloriam Romano nomini vindicandam, opum luxuriam sociis relinquendam.

A.C. 190.

14. Vid. Polyb. Legat. 24. Diod. Sic. Legat. 9. Appian. & Liv. ut sup.

LIBER XXXII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Ætoli libertate spoliantur. Bellum inter Messenios & Achæos. Philopæmen captus & veneno interemtus: unde Messeniorum clades.*
2. *Antiochus Syrus, dum sacrilegio sibi providere putat, interficitur. Senatus Romanus Philippo parcit, ob Demetrii filii virtutem, cui Perseus frater invidet, & Demetrium impiis artibus de medio tollit.*
3. *Philippi obitus: & belli apparatus adversus Romanos, Gallis ad hujus belli societatem pertractis: de quorum migrationibus subjicitur narratio.*
4. *Bellum inter Prusiam & Eumenem, in quo Annibalis opera Prusias superior evasit. Pace inter Reges sancita, Romani Annibalem persequuntur. Is hausto veneno legationem morte prævenit; adjunctum ejusdem Annibalis elogium.*

CAP.

CAP. I.

* AEtoli, qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, soli adversus Romanos, & viribus impares, & omni auxilio destituti, remanserunt: Nec multo post victi, libertatem, quam illibatam adversus dominationem Atheniensium & Spartanorum, inter tot Græciæ civitates soli retinuerant, amiserunt. Quæ conditio tanto amarior illis, quanto serior fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Persarum opibus, domesticis viribus restiterant; quibus Gallorum violentiam, Asiæ Italiæque terribilem, Delphico bello fregerant. Quæ gloriosa recordatio, majus desiderium libertatis augebat. [1] Dum hæc aguntur, medio tempore inter Messenios & Achæos de principatu primo dissensio, mox bellum ortum est. In eo nobilis Achæorum imperator Philopœmen capitur: non quia pugnando vitæ pepercerit, sed dum suos in prælium revocat, in transitu fossæ equo præcipitatus, à multitudine hostium oppressus est; quem jacentem Messenii, seu metu virtutis, vel verecundia dignitatis, interficere ausi non fuerunt. Itaque velut in illo omne bellum confecissent, captivum per universam civitatem, in modum triumphi, circumduxerunt, effuso obviam populo, ac si suus, non hostium imperator adventaret. Nec victorem Achæi avidius vidissent, quam victum hostes viderunt. Igitur eundem in Theatrum duci jusserunt, ut omnes contuerentur, quem A. C. 189. A. C. 183.

* Vid. Liv. 38, 3 Florum 2. 9.
1. Vid. Plut. in Philopœm. Liv. Dec. 4. l. 9. Pausan. in Arcad.

potuisse

A. C. 183. potuisse capi incredibile singulis videbatur. Inde in carcerem ducto, verecundia magnitudinis ejus, venenum dederunt: quod ille lætus, ac si vicisset, accepit; quæsito prius, an Lycortas præfectus Achæorum, quem secundum à se esse scientia rei militaris sciebat, incolumis effugisset? Quem ut accepit evasisse, non in totum dicens consultum male Achæis, exspiravit. Nec multo post, reparato bello, 2 Messenii vincuntur: pœnasque interfecti Philopœmenis pependerunt.

A. C. 187. CAP. II. Interea in Syria rex 3 Antiochus, cum gravi tributo pacis, à Romanis victus, oneratus esset, seu inopia pecuniæ compulsus, seu avaritia solicitatus, qua sperabat se, sub specie tributariæ necessitatis, excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu, nocte templum 4 Elymæi Jovis aggreditur. Qua re prodita, concursu insularium, cum omni militia interficitur. 5 Romæ, cum multæ

A. C. 181. Græciæ civitates, questum de injuriis Philippi regis Macedonum venissent, & disceptatio in senatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad satisfaciendum senatui miserat, & legatos civitatium esset; turba querelarum confusus adolescens, repente obticuit. Tunc senatus verecundia ejus motus, quæ probata etiam antea, cum obses Romæ esset, omnibus fuerat, causam illi donavit: atque ita modestia sua Demetrius veniam patri, non jure defensionis, sed patrocinio pudoris obtinuit: quod ipsum decreto senatus significatum est, ut appareret, non tam abso-

2. Vid. Plut. in Philopœm. Polyb. Legat. 51.

3. Vid. Diod. Sic. in Excerpt. Vales. p. 292. Strab. l. 16. Hieron. in Dan. 11.

4. Sic Doct. Vossius, è Polyb. Excerpt. MSS. passim legebant Dodonæi. impressi Dydymæi.

5. Vid. Polyb. leg. 42 Liv. Dec. 4. l. 9.

lutum

lutum regem, quam donatum filio patrem. Quæ A. C. 183. res Demetrio, non gratiam legationis, sed odium obtrectationis comparavit. Nam apud fratrem 6 Perseum æmulatio illi invidiam contraxit; & apud patrem nota absolutionis, causa offensæ fuit, indignante Philippo, plus momenti, apud senatum personam filii, quam auctoritatem patris, ac dignitatem regiæ majestatis habuisse. Igitur Perseus perspecta patris ægritudine, quotidie absentem Demetrium apud eum criminari; & primo invisum, post etiam suspectum reddere: nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem A. C. 182. ei patris objectare. Ad postremum, insidias sibi ab eo paratas confingit: ad cujus rei probationem immittit indices, A. C. 181. testes subornat, & facinus quod objicit, admittit. Quibus rebus compulso ad parricidium patre, funestam omnem regiam facit.

CAP. III. Occiso Demetrio, sublatoque æ- A. C. 180. mulo, non negligentior tantum Perseus in patrem verum etiam contumacior erat; nec hæredem regni, sed regem se gerebat. His rebus offensus Philippus, impatientius in dies mortem Demetrii dolebat, tunc & insidiis circumventum se suspicari, testes indicesque torquere. Atque ita cognita fraude, non minus scelere Persei, quam innoxii Demetrii morte cruciabatur; peregissetque ultionem, nisi morte præventus fuisset. Nam brevi post tempore, morbo ex ægritudine animi contra- A. C. 179. cto, decessit, relicto magno belli apparatu adversus Romanos, quo postea Perseus usus est. Nam & Gallos Scordiscos ad belli societatem

6. Liv. Dec. 4. l. 10. Polyb. Legat. 46, 50.

perpulerat: fecissetque Romanis grave bellum, nisi decessisset. Namque Galli bello
A. C. 278. adversus Delphos infeliciter gesto, in quo majorem vim numinis, quam hostium senserant, amisso Brenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciam extorres fugerant. Inde per eadem vestigia qua venerant, antiquam patriam repetivere. Ex his manus quædam in confluente Danubii & Savio consedit, Scordiscosque se appellari voluit. Tectosagi autem, cum in antiquam patriam Tolosam venissent, comprehensiq; pestifera lue essent, non prius sanitatem reciperavere, quam aruspicum responsis moniti, aurum argentumque bellis sacrilegiisque quæsitum, in Tolosensem lacum mergerent. Quod omne magno post tem-
A. C 102. pore 7 Cepio Romanus consul abstulit. Fuere autem argenti pondo centum millia, auri pondo quinquies decies centum millia. Quod
A. C. 105. sacrilegium causa excidii Cepioni exercituique ejus postea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, velut ultor sacræ pecuniæ, insecutus est. Ex gente Tectosagorum non mediocris populus prædæ dulcedine, Illyri-
A. C. 1220. cum repetivit, spoliatisque Istris, in Pannonia consedit. Istrorum gentem fama est originem à Colchis ducere, missis ab Æeta rege, ad Argonautas raptoresque filiæ persequendos: qui ut à Ponto intraverunt Istrum, alveo Savi fluminis penitus invecti, vestigia Argonautarum insequentes, naves suas humeris per juga montium, usque ad litus Adriatici maris transtulerunt; cognito quod Argonautæ idem propter magnitudinem naves priores fecissent: quos ut avectos Colchi non

7. Vid. Cic. de nat. deor. l. 3. A. Gel. noct. Att.

reperiunt,

reperiunt, ſive metu regis, ſive tædio longæ navigationis, juxta Aquileiam, conſedere, Iſtrique ex vocabulo amnis, quo à mari conceſſerant, appellati. Daci quoque ſoboles Getarum ſunt; qui, cum, 8 Bœrebiſta rege, adverſus Baſtarnas male pugnaſſent, ad ultionem ſegnitiæ, capturi ſomnum capita loco pedum ponere juſſu regis cogebantur; miniſteriaque uxoribus, quæ ab ipſis antea fieri ſolebant, facere. Neque hæc ante mutata ſunt, quam ignominiam bello acceptam virtute delerent.

CAP. IV. Igitur Perſeus, cum imperio A. C. 179.
Philippi patris ſucceſſiſſet, omnes has gentes adverſus Romanos in ſocietatem belli ſolicitabat. Interim inter Pruſiam regem, ad quem Annibal, poſt pacem Antiocho à A. C. 184.
Romanis datam, profugerat, & Eumenem, bellum ortum eſt; quod Pruſias, Anniba- A. C. 184.
lis fiducia rupto fœdere, prior intulit. Namque Annibal, cum ab Antiocho Romani, inter ceteras conditiones pacis, deditionem ejus depoſcerent, admonitus à rege, in fugam verſus, Cretam defertur: Ibi cum diu A. C. 188.
quietam vitam egiſſet, invidioſumque ſe propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quaſi fortunæ ſuæ præſidia, deponit: atque ideo nihil de illo ſolicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat, ad Pruſiam contendit, auro ſuo A. C. 184.
in ſtatuis, quas ſecum portabat, infuſo, ne conſpectæ opes vitæ nocerent. Dein, cum Pruſias terreſtri bello ab Eumene victus eſſet, & prælium in mare tranſtuliſſet, Anni-

8. Sic ex Strabone vox reſtituenda, in vulg. Oroles; in min. Epit. Ruboboſtes dicitur.

bal novo commento auctor victoriæ fuit. Quippe omne serpentium genus in fictiles lagenas conjici jussit: medioque prælio in naves hostium mittit. Id primum Ponticis ridiculum visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus repleri naves cœpere, ancipiti periculo circumventi, hosti victoriam cessere. Quæ ubi Romam nuntiata sunt; missi à senatu legati sunt, qui utrumque regem in pacem cogerent, Annibalemque deposcerent. Sed 9 Annibal re cognita, sumto veneno, legationem morte prævenit. Insignis hic annus trium toto Orbe maximorum imperatorum mortibus fuit, Annibalis, & Philopœmenis, & Scipionis Africani. Ex quibus constat Annibalem, nec tum cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec cum reversus Carthaginem summum imperium tenuit aut cubantem cœnasse, aut plus quam sextario vini indulsisse; pudicitiamque eum tantum inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret: Moderationis certe ejus fuit, ut cum diversarum gentium exercitus rexerit, neque insidiis suorum militum sit petitus unquam, neque fraude proditus, quum utrumque hostes sæpe tentassent.

A. C. 183.

9. Vid. Zonar. l. 2. Liv. dec. 4. l. 9. Plut. in Flam. Appian. Syr. Corn. Nepot. in Annib. Pausan. in Arcad.

LIBER XXXIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1 *Macedonicum bellum. Persei & consulum Romanorum animus.*

2. *Pugna,*

2. Pugna, in qua Macedones fusi fugatique sunt. Perseus & filii capti in fuga. Macedonia in provinciam redacta: & Ætoli oppressi.

CAP. I.

MINORE quidem rerum motu Romani 1 Macedonicum, quam Punicum bellum gesserunt; sed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones Pœnos antecesserunt. Quippe cum gloria Orientis domiti, tum & auxiliis omnium regum juvabantur. Itaque Romani & legiones plures numero conscripserunt; & auxilia à Masinissa rege Numidarum, cæterisque sociis omnibus acciverunt; & Eumeni regi Bithyniæ denuntiatum, ut bellum summis viribus juvaret. Perseo, præter Macedonicum invictæ opinionis exercitum, decennis belli sumtus, a patre paratus, in thesauris & horreis erat: Quibus rebus inflatus, oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam considerare suos jubebat. Prima equitum congressio fuit, qua victor Perseus suspensam omnium exspectationem in favorem sui traxit: misit tamen legatos ad consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, impensas belli lege victi suscepturus. Sed consul 2 Sulpitius non minus graves quam victo leges dixit. Dum hæc aguntur, metu tam periculosi belli, Romani 3 Æmilium Paulum consulem creant, eique extra ordi-

A. C. [illegible]

1. Vid. Plut. in Paul. Æmil. Liv.
1. Florum l. 2. Paterc. l. 1. Pausan. in Achaic. Diod. in Excerpt. l. 31.
3. Vox illa in textum videtur irrepsisse.
3. Vidi Plut. in Paul. Æmilio, Liv. dec. 5. l. 4. 2. Forll.

nem Macedonicum bellum decernunt: qui cum ad exercitum venisset, non magnam moram pugnæ fecit. Pridie quam prælium consereretur, 4 luna nocte defecit: triste id ostentum Perseo omnibus præsagientibus, finemque
A. C. 168. Macedonici regni portendi vaticinantibus.

CAP. II. In ea pugna M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus, pedestre prælium aggreditur. Nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore, veluti jacentem obtruncaturus, circumsteterat: at ille citius corpore collecto, magnas strages edidit. Quum ad unum opprimendum undique hostes convolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei è manu elapsus, in mediam cohortem hostium decidit: ad quem reciperandum umbone se protegens, inspectante utroque exercitu, inter mucrones se hostium immersit; recollectoque gladio, multis vulneribus exceptis, ad suos cum clamore hostium revertitur. Hujus audaciam ceteri imitati, victoriam peperere. 5 Perseus rex fuga cum decem millibus talentum Samothraciam defertur: quem Cneus Octavius, ad persequendum missus à consule, cum duobus filiis, Alexandro & Philippo, cepit; captumque ad consulem duxit. Macedonia à Carano, qui primus in ea regnavit, usque Persen triginta reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem annis noningentis & viginti tribus; sed rerum non nisi centum no-
A. C. 168. naginta duobus annis potita. Ita cum in ditionem Romanorum cessisset, magistratibus

4. Vid. Liv. dec. 5. l. 4. Valer. Max. l. 8 Frontin. l. 1.

5. Vid. Maccab. l. 1. c. 8. Plut. in Æmil. Liv. 5. l. 5. Diod. Sic. in frag.

per

per singulas civitates constitutis, libera facta est; legesque quibus adhuc utitur, à Paulo accepit. Ætolorum universarum urbium senatus, cum conjugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam missus; ibique, ne in patria aliquid novaret, diu detentus; ægreque, per multos annos legationibus civitatium senatu fatigato, in patriam quisque suam remissus est. A. C. 146.

LIBER XXXV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Romani in Achæos causas belli quærunt, & inveniunt. Cruenta Achæorum seditio.*
2. *Bellum quo Achæi oppressi sunt: & Corinthus eversa: Ptolemæus Ægypto pulsus petit à Romanis auxilium.*
3. *Populi Romani ad Antiochum in gratiam Ptolemæi vere libera legatio. Antiocho mortuo, Demetrius frater Roma profugus, regno potitur.*
4. *Prusias, rex Bithyniæ, regno & vita à filio spoliatur.*

CAP. I.

POENIS ac Macedonibus subactis, Ætolorumque viribus principum captivitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia universa Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatium nimias opes; sed propter conspirationem universarum. Namque Achæi, licet per civitates, veluti per membra, divisi

ſint, unum tamen corpus & unum imperium habent; ſingularumque urbium pericula mutuis viribus propulſant. 1 Quærentibus igitur Romanis cauſas belli, tempeſtive fortuna querelas

A. C. 147. Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à ſenatu reſponſum eſt, legatos ſe ad inſpiciendas res ſociorum, & ad injuriam demendam in Græciam miſſuros: ſed legatis occulta mandata data ſunt, ut corpus Achæorum diſſolverent, ſingulaſque urbes proprii juris facerent, quo facilius ad obſequia cogerentur: &, ſi quæ urbes contumaces eſſent, frangerentur. Igitur legati, omnium civi-

A. C. 146. tatium principibus Corinthum evocatis, decretum ſenatus recitant: quid conſilii habeant, aperiunt. Expedire omnibus dicunt, ut ſingulæ civitates ſua jura & ſuas leges habeant. Quod ubi omnibus innotuit; velut in furorem verſi, univerſum peregrinum populum trucidant: legatos quoque ipſos Romanorum violaſſent, niſi audito tumultu, trepidi fugiſſent.

CAP. II. Hæc ubi Romæ nuntiata ſunt, ſtatim ſenatus Mummio conſuli bellum Achai-

A. C. 145. cum decernit: qui extemplo exercitu deportato, & omnibus ſtrenue proviſis, pugnandi copiam hoſtibus fecit. Sed Achæi, velut nihil negotii Romano bello ſuſcepiſſent, ita apud eos neglecta omnia & ſoluta fuere. Itaque prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad ſpolia hoſtium reportanda duxerunt: & conjuges liberoſque ſuos, ad ſpectaculum certaminis, in montibus poſuerunt. Sed prælio commiſſo ante oculos ſuorum

1. Vid. Flor. l. 2. Liv. Epit. dec. 6. l. 2. Zonar. l. 2. Polyb. legat. 143 144.

cæſi,

cæsi, lugubre his spectaculum, & gravem luctus memoriam reliquerunt. Conjuges quoque liberique eorum, de spectatoribus captivi facti, præda hostium fuere. Urbs ipsa [2] Corinthus diruitur: populus omnis sub corona venditur: ut hoc exemplo ceteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur. Dum hæc aguntur, rex Syriæ [3] Antiochus Ptolemæo, majoris sororis suæ filio, regi Ægypti, bellum infert, segni admodum, & quotidiana luxuria ita marcenti, ut non solum regiæ majestatis officia intermitteret, verum etiam sensu hominis nimia sagina careret. Pulsus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemæum Alexandriam confugit, participatoque cum eo regno, legatos Romam ad senatum mittunt: auxilia petunt, fidem societatis implorant. Movere senatum preces fratrum. A. C. 159.

CAP. III. Mittitur itaque legatus [4] Popilius ad Antiochum: qui abstinere illum Ægypto, aut si jam incessisset, excedere juberet. Cum in Ægypto eum invenisset osculumque ei rex obtulisset (nam coluerat inter ceteros Popilium Antiochus, cum Romæ obses esset;) tunc Popilius facessere interim privatam amicitiam jubet, cum mandata patriæ intercedant; prolatoque senatus decreto, & tradito, cum cunctari eum videret, consultationemq; ad amicos referre; ibi Popilius virga quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, ut & amicos caperet, consulere A. C. 168.

2. Vid. Liv. Epit. dec. 6. l. 2. Pausan. in Achaic. Oros. l. 5. Strab. l. 8. Flor. l. 2. Vellei. Paterc. l. 1.

3. Liv. dec. 5. l. 5. Polyb. l. 81, 82. 89, Porphyr. in Gr. Euseb. Scalig. p. 224. Diod. Sic. in Excerpt. Vales. p. 310. 373. Joseph. Antiqu. l. 12. Appian in Syr. Maccab. l. 1. 1. 1.

4. Vid. Liv. Dec. 5. l. 5. Appian. Syr. Cic. in Philip. Plut. in Apopth. Valer. Max. l. 6 Paterc. l. 1. Polyb. Legat. 92. Joseph. l. 12. Plin. l. 34.

jubet; nec prius inde exire, quam responsum senatui daret, aut pacem, aut bellum, cum Romanis habiturum. Adeoque hæc austeritas animum regis fregit, ut pariturum se senatui responderet. Reversus in regnum Antiochus
A. C. 164. decedit relicto parvulo admodum filio [5]: cui cum tutores dati à populo essent, patruus ejus [6] Demetrius, qui obses Romæ
A. C. 163. erat, cognita morte Antiochi fratris, senatum adiit, obsidemque e vivo fratre venisse, quo mortuo, cujus obses sit, se ignorare. Dimitti igitur se ad regnum petendum æquum esse, quod, sicuti jure gentium majori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi [7]. Cum se non dimitti animadverteret à senatu, tacito judicio, tutius
A. C. 162. apud pupillum, quam apud eum, regnum futurum arbitrante: specie venandi ab urbe profectus, Ostiæ tacitus, cum fugæ comitibus navem conscendit. Delatus in Syriam, secundo favore omnium excipitur: regnumque ei, occiso pupillo, à tutoribus traditur.

A. C. 149. CAP. IV. Eodem fere tempore [9] Prusias rex Bithyniæ, consilium cepit interficiendi Nicomedis filii, dum consulere studet minoribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat, & Romæ habebat. Sed res adolescenti ab his, qui facinus susceperant, proditur: hortatique sunt, ut crudelitate patris provocatus, occupet insidias, & in auctorem retorqueat scelus: nec difficilis persuasio fuit. Igitur cum accitus in patris regnum venisset, statim

5. Addunt N. & C. nomine Eupatore, quod videtur Glossema quod è margine in textum delatum.

6. Vid. Appian. Syr. Joseph Hist. 1: 13. Polyb. legat. 114. Maccab. l. 1. c. 7. l. 2. c. 14. Zonar. l. 2.

7. Aliquid videtur deesse, nimirum dicebat, aut quid simile,

8. Rectius, & Tutoribus; sic enim Livii Epit.

9. Vid. Appian. in Mithrid. Strab. 13. Zosim. l. 2.

rex appellatur. Prusias regno ſpoliatus à filio, A. C. 149.
privatuſque redditus, etiam à ſervis deſeritur. Cum in latebris ageret, non minori ſcelere, quam [10] filium occidi juſſerat, à filio interficitur.

10. Rectius addi poterit, quo. Vid. Diod. Sic. l. 32. apud Phot. Bib. Cod. 244. Liv. Dec. 5. l. 10.

LIBER XXXV.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Demetrius bella quærens, ab hoſtibus opprimitur, & in acie cadit.*
2. *Qui Demetrium everterat, ejuſdem filio dat pœnas; prælio victus & interfectus.*

CAP. I.

1 DEMETRIUS, occupato Syriæ regno, A. C. 161.
novitati ſuæ otium periculoſum ratus, ampliare fines regni, & opes augere, finitimorum bellis ſtatuit. Itaque Ariarathi, regi Cappadociæ, propter faſtiditas ſororis nuptias infeſtus, fratrem ejus Orofernem, per injuriam regno pulſum, ſupplicem recepit, datumque ſibi honeſtum belli titulum gratula- A. C. 159.
tus, reſtituere eum in regnum ſtatuit. Sed Orofernes ingrato animo, inita cum Antiochenſibus pactione, offenſis tunc Demetrio, pellere ipſum regno, à quo reſtituebatur, conſilium cepit. Quo cognito, Demetrius vitæ A. C. 154.
quidem ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit: ipſum autem

1. Vid. Appian. Syr. Diod. Sic. l. 24. Zon. l. 2. Polyb. l. 3. c. 5. Liv. Dec. 5. l. 7.

com-

A.C. 154. comprehensum, vinctum Seleuciæ custodiri jubet. Nec Antiochenses indicio territi, a defectione destiterunt. Itaque adjuvantibus & Ptolemæo rege Ægypti, & Attalo rege Asiæ, & Ariarathe Cappadociæ, bello a Demetrio lacessiti, subornant [2] Balam quendam, sortis extremæ juvenem, qui Syriæ regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei Alexandri inditur, genitusque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantum, verum etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. Igitur Alexander admirabili rerum varietate pristinarum sor-
A.C. 153. dium oblitus, totius ferme Orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert, victumque vita pariter ac regno spoliat. Quanquam nec Demetrio animus in propulsando bello defuit. Nam & [3] primo prælio hostem fugavit, & regibus bellum restituentibus, multa millia in acie cecidit. Ad postremum tamen
A.C. 150. invicto animo inter confertissimos fortissime dimicans, cecidit.

A.C. 153. CAP. II. Initio belli Demetrius duos filios apud Gnidium hospitem suum, cum magno auri pondere commendaverat, ut belli periculis eximerentur, & si ita fors tulisset, paternæ ultioni servarentur. Ex his major [4] Demetrius, annos pubertatis egressus, audi-
A.C. 148. ta Alexandri luxuria, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum, inter scortorum greges desidem in regia tene-

2. Sic. Joseph. l. 13. in impressis nullo sensu propalam legebatur. Vid. 1. Maccab. c. 10. Sulp. Sever. l. 2. Strab. l. 16. Joseph. ut supr.

3. Vid. Appian. in Syr. Joseph. l. 13. c. 1. Macc. c. 10.

4. Vid. Joseph. l. 13. c. 8. 1. Maccab. c. 10. Diod. Sic. in excerpt. Vales. p. 346. Polyb. in Excerpt. Valef. p. 194. Strab. l. 16.

bant,

bant, auxiliantibus Cretensibus, securum ac nihil hostile metuentem aggreditur. Antiochenses quoque, veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradunt: sed & milites paterni, favore juvenis accensi, prioris sacramenti religionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transferunt: atque ita Alexander non minori impetu fortunæ destructus, quam elatus, primo prælio victus [5] interficitur: deditque pœnas, & Demetrio, quem occiderat; & Antiocho, cujus mentitus originem fuerat. A. C. 146.

5. Vid. Diod. Sic. apud Phot. Cod. 244. 1, Maccab. c. 11. Polyb. in Excerpt. Valel. p. 194. Liv. Dec. 6. l. 2. Strab. l. 16. Joseph. l. 13. c. 8.

LIBER XXXVI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Demetrius junior bella importune movet & infeliciter persequitur. Turba in Syria, ubi Trypho ab Antiocho Demetrii fratre, opprimitur. Antiochus Judæos subigit.*
2. *De Judæorum origine, incrementis & gestis, Justini falsa sententia.*
3. *Judæorum opes. Mare mortuum. A quibus Judæi domiti sint.*
4. *Attali Asiæ regis delicta, mors, testamentum; Asia Romanorum fit propria: divitias autem & vitia sua Romam transmittit.*

CAP.

CAP. I.

RECIPERATO paterno regno Demetrius, & ipse rerum successu corruptus, vitiis adolescentiæ in segnitiam labitur; tantumque contemtum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. Itaque cum ab imperio ejus passim civitates deficerent, ad abolendam segnitiæ maculam, bellum [1] Parthis inferre statuit: cujus adventum non inviti Orientis populi videre; & propter Arsacidæ, regis Parthorum, crudelitatem; & quod veteri Macedonum imperio assueti, novi populi superbiam indigne ferebant. Itaque cum & Persarum, & Elymæorum, Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad postremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur; traductusque per ora civitatium, populis qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniam, benigne & juxta cultum pristinæ fortunæ habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syria [2] Trypho, qui se tutorem Antiocho, Demetrii privigno, substitui a populo laboraverat, occiso pupillo, regnum Syriæ invadit. Quo diu potitus, tandem exolescente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur: rursusque regnum Syriæ ad sobolem Demetrii revertitur. Igitur

c. 141.

A.C. 141.

A.C. 139.

1. Vid. Appian. Syr. Oros. l. 5. 1. Maccab. 14. Joseph. l. 13. c. 9.
2. Vid. Liv. Epit. Dec. 6. Joseph. l. 13. c. 9, 10. 1 Maccab. c. 12, 13. Appian. Syr. Strabo. l. 16.

[3] Antiochus,

[3] Antiochus, memor quod & pater propter superbiam invisus, & frater propter segnitiam contemtus fuisset, ne in eadem vitia incideret, recepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris, civitates quæ initio fraterni imperii defecerant, summa industria persequitur, domitasque rursus regni terminis A. C. 137.
adjicit. Judæosque, qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatem vindicaverant, subigit. Quorum vi- V. C. 135.
res tantæ fuere, ut post hunc nullum Macedo- A. C.
num regem tulerint, domesticisque imperiis 130.
usi, Syriam magnis bellis infestaverint.

CAP. II. Namque Judæis origo Damascena, Syriæ nobilissima civitas: unde & Assyriis regibus genus, ex regina Semirami, fuit. Nomen urbi a [4] Damasco rege inditum: in cujus honorem, Syri sepulcrum [5] Arathis uxoris ejus [6] pro templo coluere; deamque exinde sanctissimæ religionis habent. Post Damascum Azelus, mox Adores, Abraham, & Israel reges fuere. Sed Israelem felix decem filiorum proventus majoribus suis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna divisum filiis tradidit, omnesque ex nomine Judæ, qui post divisionem decesserat, Judæos appellavit: colique ejus memoriam ab omnibus jussit: cujus [7] portio omnibus accesserat. Minimus ætate inter fratres Jo- A. C.
seph fuit: cujus excellens ingenium veriti 1728.
fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum, cum magicas ibi artes solerti

3. Vid. Diod. Sic. l. 34. in bibl. Phot. cod. 234. Joseph. l. 13. c. 13. l. 1. Maccab. c. 15.

4. Rectius fortasse, Dama, si Etymologico M. fides.

5. Legendum, Athares; ut ex Strabon. l. 16. & Macrob. Sat. 1. discimus.

6. Monet Faber, reponendum, ejus exemplo.

7. Sic. N. W. C. Impressi legunt, ejus.

ingenio percepiſſet, brevi ipſi regi percarus fuit. Nam & prodigiorum ſagaciſſimus erat, & ſomniorum primus intelligentiam condidit; nihilque divini juris humanique
A. C. ei incognitum videbatur, adeo, ut etiam ſte-
1715. rilitatem agrorum ante multos annos provi-
A. C. derit: periſſetque omnis Ægyptus fame;
1708. niſi monitu ejus rex edicto ſervari per multos annos fruges juſſiſſet: tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, ſed à Deo
A. C. reſponſa dari viderentur. Filius ejus Moſes
1571. fuit, quem præter paternæ ſcientiæ hæreditatem, etiam formæ pulcritudo commendabat. Sed Ægyptii, [8] quum ſcabiem & vitiliginem paterentur, reſponſo moniti, eum cum ægris, ne peſtis ad plures ſerperet, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exſulum factus, ſacra Ægyptiorum furto abſtulit: quæ repetentes armis Ægyptii, domum redire tempeſtatibus compulſi ſunt. Itaque Moſes Damaſcena antiqua patria repetita, montem *Synan occupat: quo, ſeptem dierum jejunio,
A. C. per deſerta Arabiæ, cum populo ſuo fatiga-
1491. tus, cum tandem veniſſet, ſeptimum diem more gentis Sabbatum appellatum, in omne ævum jejunio ſacravit: quoniam illa dies famem illis erroremque finierat. Et quoniam metu contagionis pulſos ſe ab Ægypto meminerant, ne eadem cauſa inviſi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis communicarent quod, ex cauſa factum, paulatim in diſciplinam religionemque convertit. Poſt Moſen etiam filius ejus

8. Vid. Diod. Sic. l. 34. 40. apud Phot. cod. 244. Tacit. hiſt. l. 5. ſed gninime acceſſe ejus mon;iſſe, veteres fere omnes in Judæorum contemtum mendacia congeſſiſſe * Edit. Junt. Synæ * MSS. quidam habent. convivetent.

Aruas,

Aruas, sacerdos sacris Ægyptiis, mox rex creatur; semperque exinde hic mos apud Judæos fuit, ut eosdem, reges & sacerdotes haberent: quorum justitia religione permixta, incredibile quantum coaluere.

CAP. III. Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantum regionibus gignitur. Est namque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam, ad instar castrorum clauditur. Spatium loci ducenta jugera, nomine 9 Hierico dicitur. * In ea silva est, & ubertate & amœnitate insignis: siquidem palmeto & opobolsameto distinguitur. Arbores opobalsami, formam similem piceis arboribus habent, nisi quod sunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæ certo anni tempore balsamum sudant. Sed non minor loci ejus apricitatis quam ubertatis admiratio est: quippe cum toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepidi aeris naturalis quædam ac perpetua apricitas inest. In ea regione lacus est Asphaltites, qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, Mortuum mare dicitur. Nam neque ventis movetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur: neque navigationis patiens est, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur: nec materiam ullam sustinet, nisi quæ alumine illinatur. A. C. 351. Primus Xerxes, rex Persarum, Judæos domuit: postea cum A. C. 332. ipsis Persis in ditionem Alexandri Magni venere, diuque in potestate Macedonici imperii subjecti Syriæ regno fuere. A 10 Deme-

1. Sic W. Cui lectioni suffragantur Strabo lib. 16. Plin l. 12.25. & Solin. c. 38 impressi legunt, arcus quasi [illegible] formam respexisset Justinus.

* Juntæ, in ea valle silva.

10. Vid. 1 Maccab. 18, 12, 1[illegible]. Joseph. l. 13. c. 9. 17. Diod. Sic. in excerpt. Vales. p. 317.

A. C. 161. trio cum desciviſſent, amicitia Romanorum petita, primi omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.

CAP. IV. Per eadem tempora, quibus
A. C. 138 in Syria regni mutatio inter novos reges alternabatur, in Aſia rex Attalus florentiſſimum ab [11] Eumene patruo acceptum regnum, cædibus amicorum, & cognatorum ſuppliciis fœdabat, nunc matrem anum, nunc Beronicen ſponſam maleficiis eorum necatas confingens. Poſt hanc ſceleſtam violentiæ rabiem, ſqualidam veſtem ſumit: barbam capillumque in modum reorum ſummittit: non in publicum prodire, non populo ſe oſtendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod ſignum ſani hominis habere, prorſus ut pœnas pendere ma-
A. C. 137. nibus interfectorum videretur. Omiſſa deinde regni adminiſtratione, hortos fodiebat, gramina ſeminabat, & noxia innoxiis permiſcebat, eaque omnia veneni ſucco infecta, velut peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc ſtudio, ærariæ artis fabricæ ſe tradit, cerisque fingendis, & ære fundendo procudendoque oblectabatur. Matri deinde ſe-
A. C. 133. pulcrum facere inſtituit: cui operi intentus, morbum ex ſolis fervore contraxit, & ſeptima die deceſſit: [12] hujus teſtamento hæres populus Rom. tunc inſtituitur. Sed erat ex [13] Eumene Ariſtonicus, non juſto matrimonio, ſed ex pellice Epheſia citharistæ cujuſdam filia genitus, qui poſt mor-

11. Strabo, Patrem Attali fuiſſe dicit. l. 13. Vid. Epit. Liv. 58. Flor. l. 2. Oroſ. l. 5. 12. Vid. Valer. Max. l. 5. Plut. in Tib. Gracch. Strabo. lib. 13. Flor. l. 2. Patere. 2. 4. 1. Oroſ. 5. 8.
13. Vid. Plut. in Q. Flamin. Appian. Bell. Civ. l. 1. Diod. Sic. in excerpt. Valoſ. p. 362.

tem

tem Attali, velut paternum regnum Asiam
invasit. Cum multa secunda prælia adver-
sus civitates, quæ metu Romanorum trade-
re se ei nolebant, fecisset; justusque rex jam A. C. 132.
videretur, Asia [14] Licinio Crasso consuli
decernitur: qui intentior Attalicæ prædæ, A. C. 131.
quam bello, quum extremo anni tempore
inordinata acie prælium conseruisset, victus
pœnas inconsultæ avaritiæ sanguine dedit.
In hujus locum missus [15] Perpenna consul,
prima congressione Aristonicum superatum A. C. 130.
in potestatem suam redegit: Attalicasque ga-
zas hæreditarias populi Romani, navibus
impositas, Romam deportavit. Quod ægre A. C. 129.
ferens successor ejus [16] Manius Aquilius
Consul, ad eripiendum Aristonicum Per-
pennæ, veluti sui potius triumphi munus
esse deberet, festinata velocitate contendit.
Sed contentionem Consulum, mors Perpen-
næ diremit. Sic Asia Romanorum facta,
cum opibus suis vitia quoque Romam trans-
misit.

14. Vid. Valer. Max l. 1. Liv. epit. Dec. 6. Paterc. l. 2. Strab l. 14. Jul. Obsequ. de Prodig. Eutrop. l. 4. Oros. l. 5.

15. Vid. Strab. l. 14. Valer. Max. l. 3. Eutrop. l. 4. Oros. l. 5.

16 Impressi manifesto errore, Marcum legunt.

LIBER XXXVII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Massiliensium in Phocenses beneficentia. Tragœdiæ in Cappadocia & Ponto.*
2. *Mithridatis Ponti Regis futura magnitudo prædicta, liberatio, occupationes.*
3. *Ejusdem res gestæ; & domi ab uxore periculum*
4. *Otii detestatio; exercitia militaria. Cappadociæ*

padociæ & Galatiæ occupatio, atque superbum Romanis responsum.

CAP. I.

CApto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus, & omne nomen, quod & tunc, & antea Antiochi bello, infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri
A.C. 129. jusserat, legatos Romam deprecatum misere, veniamque his à senatu obtinuere. Post hæc regibus, qui adversus Aristonicum auxilia tulerant, præmia persoluta: Mithridati Pontico [1] Phrygia major: filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello occiderat, Lycaonia & Cilicia datæ; fideliorque populus Romanus in socii filios, quam mater in liberos fuit. quippe hinc parvulis auctum regnum, inde vita ademta. Namque Laodice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timens ne non diutinam regni administra-
A.C. 129. tionem adultis quibusdam potiretur, quinque parricidiali veneno necavit: unum parvulum, sceleri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laodices (nam pro-
A.C. 121. pter crudelitatem, eam populus extinxerat) solus regno potitus est. [2] Mithridates quoque repentina morte interceptus filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. Cujus ea postea magnitudo fuit, ut non sui tantum temporis, verum etiam superioris

1. In impressis nonnullis Syria, ponebatur.

2. Vid. Strab. l. 10. Appian. in Mithrid.

ætatis

ætatis omnes reges majestate superaverit,
bellaque cum Romanis per XLVI. annos va- A. C.
ria victoria gesserit : Cum eum summi im- 86.
peratores, Sylla, Lucullus, ceterique, in sum- 73. 63.
ma Cneus Pompeius, ita vicerint, ut major
clariorque in restaurando bello resurgeret,
damnisque suis terribilior redderetur. [3] De- A. C. 64.
nique ad postremum, non vi hostili [4] sed
voluntaria morte, in avito regno, senex, hæ-
rede filio, decessit.

CAP. II. Hujus futuram magnitudinem
etiam cœlestia ostenta prædixerant. Nam A. C. 135
& eo quo genitus est anno, & eo quo reg- A. C. 124.
nare primum cœpit, stella cometes per u-
trumque tempus septuaginta diebus ita e-
luxit, ut cœlum omne flagrare videretur.
Nam & magnitudine sui quartam partem
cœli occupaverat ; & fulgoris sui radiis, So-
lis nitorem vicerat ; & cum oriretur occum-
beretque, quatuor spatium horarum consu-
mebat. Puer tutorum insidias passus est,
qui eum fero equo impositum, equitare ja-
cularique cogebant : qui conatus cum eos
fefellissent, supra ætatem regente equum Mi-
thridate, veneno eum appetivere. Quod
metuens, antidota sæpius bibit, & ita se ad-
versus insidias exquisitis tutioribus remediis
[6] stagnavit, ut ne volens quidem senex ve- A. C. 64.
neno mori potuerit. Timens deinde, ne
inimici, quod veneno non potuerant, ferro
peragerent, venandi studium finxit, quo per

3. Faber, vocem, denique, suadet delendam.

4. Ita Junt. edit. Alii interponunt, victus,

5. Sic N. C. W. quæ quidem lectio, ut & sequentia quædam hujus periodi, egregie confirmantur apud Lupum Abbat. qui 900. ferme annis abhinc vixerat

6. Intellige munivit : ex notione Græcæ vocis : ita in Glossar. stega, tectum : Stegnomium, mansionis pretium dicitur.

ſeptem annos neque urbis, neque ruris tecto uſus eſt: ſed per ſilvas vagatus, diverſis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus, quibus eſſet locis; aſſuetus feras curſu aut fugere, aut perſequi, cum quibuſdam etiam, viribus congredi. Quibus rebus, & inſidias vitavit, & corpus ad omnem virtutis patientiam duravit.

A. C. 112.
CAP. III. Ad regni deinde adminiſtrationem cum acceſſiſſet, ſtatim non de regendo, ſed de augendo regno cogitavit. Itaque Scythas invictos antea, qui [7] Sopyriona, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleverant; qui Cyrum Perſarum regem, cum ducentis millibus trucidaverant; qui Philippum Macedonum regem fugaverant, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus, Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupavit. Cum de Aſia tractaret, tacitus cum quibuſdam amicis regno profectus, univerſam nemine ſciente pervagatus eſt, omniumque urbium ſitum ac regiones cognovit. Inde Bithyniam tranſcendit, & quaſi dominus Aſiæ, opportuna quæque victoriæ ſuæ metatus eſt. Poſt hæc in regnum, cum jam periiſſe crederetur, reverſus eſt, invento parvulo filio, quem per abſentiam ejus Laodice ſoror uxorque enixa fuerat. Sed inter gratulationem adventus ſui, & filii geniti, veneno periclitatus eſt; ſiquidem Laodice ſoror, cum periiſſe eum crederet, in concubitus amicorum projecta, quaſi admiſſum facinus majore ſcelere tegere poſſet, venenum advenienti paravit. Quod

A.C 330. A.C. 530. A.C.

7. Vid. Q. Curt. l. 10. Strab. l. 2. 7. Memn. excerpt.

cum

cum ex ancilla Mithridates cognovisset, facinus in auctores vindicavit.

Cap. IV. Hieme deinde [8] appetente, non in convivio, sed in campo; non in vacationibus, sed in exercitationibus; nec inter sodales, sed inter coæquales, aut equo, aut cursu, aut viribus contendebat. Exercitum quoque suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat: atque ita invictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Inita deinde cum Nicomede societate, Paphlagoniam invadit, victamque cum socio dividit. Quam cum teneri à regibus senatui nuntiatum esset, legatos ad utrumque misit, qui gentem restitui in pristinum statum juberent. Mithridates, cum se jam parem magnitudini Romanorum crederet, superbo responso, hæreditarium patri suo regnum obvenisse, respondit; mirarique se, quod [9] quæ ei relata controversia non fuerit, sibi referatur. Nec territus minis, Galatiam quoque occupat. Nicomedes, quoniam se tueri jure non poterat, justo regi redditurum respondit. Atque ita filium suum mutato nomine, Pylæmenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quasi stirpi regiæ reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati, Romam revertuntur.

8. Sic W. C. In impressis, imminente. 9. Vox hæc ex Edit. Junt. additur; quæ in aliis deest.

Liber

LIBER XXXVIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Mithridates regni sui auspicia parricidiis polluit; & callidis artibus Ariarathem Cappadocem trucidat.*
2. *Novæ Mithridatis & Nicomedis tragœdiæ, quas senatus Romanus utcunque sedat.*
3. *Mithridates Tigranem in societatem belli adversus Romanos trahit, & Proconsulibus Rom. fusis, ingenti civitatum Asianarum favore excipitur.*
4. *Oratio Mithridatis, in qua rationes suas exponit, cur bellum sit Romanis inferendum.*
5. *Romanos, dum occupati essent, adoriundos esse censet, justum bellum illud ostendens.*
6. *Malas eorundem artes & originem detegit.*
7. *Stirpis suæ nobilitatem, suorumque libertatem ac fortitudinem opponit; nec non belli facilitatem: liberalitate ac munificentia milites alliciens.*
8. *Ptolemæus Physcon in Ægypto multiplici scelere omnia turbat, & à suis pellitur.*
9. *Demetrii Syriæ Regis, fortunæ ludibrii, casus varii.*
10. *Antiochus Demetrii frater, Parthos bello aggressus, in acie à suis desertus occiditur.*

CAP. I.

A. C. 92. MIthridates parricidia à nece uxoris auspicatus, sororis alterius Laodices filios, cujus virum Ariarathem, regem Cappadociæ, per Gordium insidiis occiderat, tollendos

dos ſtatuit: nihil actum morte patris exiſtimans, ſi adoleſcentes paternum regnum, cujus ille cupiditate flagrabat, occupaſſent. Igitur dum in his cogitationibus verſatur, interim Nicomedes, rex Bithyniæ, vacuam morte regis Cappadociam invadit. Quod cum nuntiatum Mithridati fuiſſet, per ſimulationem pietatis auxilia ſorori ad expellendum Cappadocia Nicomedem mittit. Sed jam Laodice per pactionem ſe Nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod ægre ferens Mithridates, præſidia Nicomedis Cappadocia expellit; regnumque ſororis filio reſtituit: egregium prorſus factum, ni ſubſequuta fraus eſſet. Siquidem interjectis menſibus, ſimulat, ſe Gordium, quo miniſtro uſus in Ariarathe interficiendo fuerat, reſtituere in patriam velle, ſperans, ſi obſiſteret adoleſcens, cauſas belli futuras: aut, ſi permitteret, per eundem, filium tolli poſſe, per quem interfecerat patrem. Quod ubi A.C. 91.
Ariarathes junior moliri cognovit, graviter ferens interfectorem patris per avunculum potiſſimum ab exſilio revocari, ingentem exercitum contrahit. Igitur cum in aciem eduxiſſet Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos DC; nec Ariarathi, auxiliantibus finitimis regibus, minores copiæ eſſent, incertum belli timens, conſilia ad inſidias transfert: ſolicitatoque juvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter faſcias gereret, ſcrutatori, ab Ariarathe regio more miſſo, curioſius imum ventrem pertractanti, ait, caveret ne aliud telum inveniret, quam quæreret. Atque

que ita risu protectis insidiis, [1] sevocatum ab amicis, velut ad secretum sermonem, inspectante utroque exercitu, interficit: regnum Cappadociæ octo annorum filio, imposito Ariarathis nomine, additoque ei rectore Gordio, tradidit.

A. C. 92. CAP. II. Sed Cappadoces, crudelitate ac libidine præfectorum vexati, à Mithridate deficiunt; fratremque regis, & ipsum Ariarathem nomine, ab Asia, ubi educabatur, revocant: cum quo Mithridates prælium renovat, victumque Cappadociæ regno expellit. Nec multo post adolescens, ex ægritudine collecta infirmitate, decedit. Post hujus mortem Nicomedes timens, ne Mithridates accessione Cappadociæ, etiam Bithyniam finitimam invaderet, subornat puerum eximiæ pulcritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui à senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoque Laodicem Romam mittit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum. Quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari impudentia Gordium Romam mittit, qui senatui assereret, puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset. Sed senatus, studio regum intellecto, aliena regna falsis nominibus furantium, & Mithridati Cappadociam, A. C. 91. & Nicomedi ad solatium ejus, Paphlagoniam ademit. Ac ne contumelia regum foret, ademtum illis, quod daretur aliis, uterque populus libertate donatus est. Sed Cappa-

1. Sic Junt. Alii legunt, evocatum. Vid. Memn. c. 31. apud Phot. cod. 224.

doces

doces munus libertatis abnuentes, negant vivere gentem fine rege poſſe. Atque ita rex illis à ſenatu [2] Ariobarzanes conſtituitur.

CAP. III. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obſes Parthis ante multum
temporis datus ſed olim ab iiſdem in reg- A.C.
num paternum remiſſus. Hunc [3] Mithri- 95.
dates ad ſocietatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. Nihil
igitur de offenſa Romanorum ſentientem, A.C.
per Gordium impellit, ut Ariobarzani, ſe- 90.
gni admodum, bellum inferat: & ne quis dolus ſubeſſe videretur, filiam ſuam ei Cleopatram in matrimonium tradit. Primo igitur adventu Tigranis, Ariobarzanes, ſublatis rebus ſuis, Romam contendit. Atque ita per Tigranem rurſus Cappadocia juris eſſe Mithridatis cœpit. [4] Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius ejus & ipſe Nicomedes regno à Mithridate pellitur; qui cum ſupplex Romam veniſſet, decernitur in ſenatu, ut uterque in regnum reſtituatur:
in quod tum miſſi [5] Aquilius & Manlius A.C.
Maltinus legati. His cognitis Mithridates 89.
ſocietatem cum Tigrane, bellum adverſus Romanos geſturus, jungit: pactique inter ſe ſunt, ut urbes agrique Mithridati, homines vero & quæcunque auferri poſſent, Tigrani cederent. Poſt hæc Mithridates intelligens, quantum bellum ſuſcitaret, legatos ad Cimbros, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas Ba-

2. Vid. Strab. l. 12. Plut. in Syll. Appian. bell. civ. l. 1. & in Mithrid. Ep. Liv. Dec. 7. l. 10.

3. Vid Appian. in Mithr. Cic. pro Manil.

4. Vid. Memn. in Excerpt. apud Phot. c. 31. Appian. in Mithr.

5. Potius legendum, Manius Aquilius, & Marcus Attilius. Vid. Appian. in Mithr. & Livii Epit. ubi ſup. Manius Aquilius & M. Altinius; Uſſer. Annal. 11. 3,1. ex MS.

A. C. 89. ftarnafque, auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam ante illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire jubet, omnemque Orientem adverfus Romanos armat. Non magno igitur labore Aquilium & Maltinum, Afiano exercitu inftructos vincit: quibus fimul cum Nicomede pulfis, 6 ingenti favore civitatium excipitur: multum ibi auri argentique, ftudio veterum regum, magnumque belli apparatum invenit: quibus inftructus, debita civitatibus publica privataque remittit, & vacationem quinquennii concedit. Tunc ad concionem milites vocat, eofque variis exhortationibus ad Romana bella five Afiana incitat. Quam orationem dignam duxi, cujus exemplum brevitati hujus operis infererem, quam obliquam Pompeius Trogus expofuit: quoniam in Livio & in Salluftio reprehendit, quod conciones directas, pro fua oratione operi fuo inferendo, hiftoriæ modum excefferint.

CAP. IV. Optandum fibi fuiffe ait, ut de eo liceret confulere, bellumne fit cum Romanis, an pax habenda: quin vero fit refiftendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui fpe victoriæ careant. Quippe adverfus latronem, fi nequeant pro falute, pro ultione tamen fua, omnes ferrum ftringere. Ceterum quia non id agitur, an liceat quiefcere, non tantum animo hoftiliter, fed etiam prælio congreffis, confulendum, qua ratione

6. Vid. Diod. Sic. in excerpt. Strab. l. 13. Liv. epit. Dio, 8. l. 6. Valef. p. 401. Athen. l. 5. c. 16.

ac

ac ſpe cœpta bella ſuſtineant. Eſſe autem A.C. 89.
ſibi victoriæ fiduciam, ſi ſit illis animus: Romanoſque vinci poſſe, cognitum non ſibi magis, quam ipſis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Maltinum in Cappadocia fuderint. At ſi quem aliena magis exempla, quam ſua experimenta moveant, audire ſe, à Pyrrho rege Epiri, non amplius quam quinque millibus Macedonum inſtructo, fuſos tribus prœliis Romanos. Audire Annibalem ſexdecim annis Italiæ victorem immoratum: & quin ipſam caperet urbem, non Romanorum illi vires obſtitiſſe, ſed domeſticæ æmulationis atque invidiæ ſtudium. Audire populos Tranſalpinæ Galliæ Italiam ingreſſos, maximis eam plurimiſque urbibus poſſidere; & latius aliquanto ſolum finium, quam in Aſia, quæ dicatur imbellis, eoſdem Gallos occupaſſe; nec victam ſolum dici ſibi Romam à Gallis, ſed etiam captam, ita ut unius illis montis tantum cacumen relinqueretur; nec bello hoſtem, ſed pretio remotum: Gallorum autem nomen, quod ſemper Romanos terruit, in partem virium ſuarum ipſe numeret. Nam hos qui Aſiam incolunt Gallos, ab illis, qui Italiam occupaverant, ſedibus tantum diſtare; originem quidem ac virtutem, genuſque pugnæ idem habere, tantoque his ſagaciora eſſe quam illis ingenia, quanto longiori ac difficiliori ſpatio, per Illyricum Thraciamque prodierint, pene operoſius tranſitis eorum finibus, quam ubi conſedere, poſſeſſis. Jam ipſam Italiam audire ſe nunquam, ut Roma condita ſit, ſatis illi pacatam, ſed aſſidue per omnes

A. C. 89. annos pro libertate alios, quoſdam etiam pro jure imperii bellis continuis perſeveraſſe; & à multis civitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, à quibuſdam novo contumeliæ more * ſub jugum miſſos. Ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipſo tempore univerſam Italiam bello Marſico conſurrexiſſe, non jam libertatem, ſed conſortium imperii civitatiſque poſcentem. Nec gravius * vicino Italiæ bello, quam domeſticis principum factionibus urbem premi, multoque periculoſius eſſe Italico civile bellum: ſimul & à Germania Cimbros, immenſa millia ferorum atque immitium populorum, more procellæ, inundaſſe Italiam: quorum tametſi ſingula bella ſuſtinere Romani poſſent, univerſis tamen obruantur, ut ne vacaturos quidem bello ſuo putet.

CAP. V. Utendum igitur occaſione, & rapienda incrementa virium, ne ſi illis occupatis quieverint, mox adverſus vacuos & quietos, majus negotium habeant. Non enim quæri, an capienda ſint arma, ſed utrum ſua potius occaſione, an illorum. Nam bellum quidem jam tunc ſecum, ab illis geri cœptum; cum ſibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri ſuo præmium dati adverſus * Ariſtonicum auxilii conceſſerant, gentem quam & proavo ſuo Mithridati Seleucus Callinicus in dotem dediſſet. Quid, cum Paphlagonia ſe decedere juſſerunt, non alterum illud genus belli fuiſſe? quæ non vi, non armis, ſed adoptione teſtamenti, & regum domeſticorum interitu, hæreditaria patri ſuo

* Vid. Liv. 9c. * Juxta, viciam. Vid. lib. XXXVII.

obveniſſet;

obveniſſet: cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, [7] non tamen eos mitigaret, quin acerbius ſe indies gerant, non obtinuiſſe. Quod enim à ſe non præbitum illis obſequium? non Phrygiam Paphlagoniamque dimiſſas? non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat? Raptam tamen ſibi eſſe victoriam ejus ab illis, quorum nihil eſt niſi bello quæſitum. Non regem Bithyniæ Chreſton, in quem ſenatus arma decreverat, à ſe in gratiam illorum occiſum? tamen nihilominus imputari ſibi, ſi qua Gordius aut Tigranes faciat: libertatem etiam in contumeliam ſui à ſenatu ultro delatam Cappadociæ, quam reliquis gentibus abſtulerunt: deinde * populo Cappadocum, pro libertate oblata, Gordium regem orante, ideo tantum quoniam amicus ſuus eſſet, non obtinuiſſe. Nicomedem præcepto illorum bellum ſibi intuliſſe: quia ultum ierit ſe, ab ipſis ventum obviam in [8] eo; & nunc eam ſecum bellandi illis cauſam fore, quod non impune ſe Nicomedi lacerandum, ſaltatricis filio, præbuerit. A.C. 89.

CAP. VI. Quippe non delicta regum illos, ſed vires ac majeſtatem inſequi: neque in ſe uno, ſed in aliis quoque omnibus hac ſemper arte graſſatos. Sic & avum ſuum Pharnacem per cognationum arbitria, ſuccedaneum regi Pergameno Eumeni datum: ſic rurſus Eumenem, cujus claſſibus primum in Aſiam fuere tranſvecti, cujus exercitu magis quam ſuo, & Magnum Antiochum, &

7. Faber monet, idque non temere, legendum, non tantum eos non mitigaſſet, quin ne acerbius ſe indies gerant, non obtinuiſſe.

* Edit. Iunt. populos, & mox orantes,

8 Sc bello,

Gallos

A.C. 69. Gallos in Asia; & mox in Macedonia regem Persen, domuerant; & ipsum pro hoste habitum, eique interdictum Italia; & quod cum ipso deforme sibi putaverant, cum filio ejus Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos majora, quam Masinissæ regis Numidarum haberi merita. Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam hunc inter duos illos Africanos tertium servatorem urbis referri: tamen cum hujus nepote bellum modo in Africa gestum adeo inexpiabile, ut ne victum quidem memoriæ avi donarent, quin carcerem ac triumphi spectaculum experiretur. Hanc illos regibus omnibus legem odiorum dixisse, scilicet quia ipsi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubescant, aut pastores Aboriginum, aut aruspices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut servos vernasque Thuscorum, aut, quod honoratissimum nomen fuit inter hæc, Superbos: atque, ut ipsi ferunt, conditores suos lupæ uberibus altos; sic omnem illum populum luporum animos, inexplebiles sanguinis atque imperii, divitiarumque avidos ac jejunos habere.

CAP. VII. Se autem, seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluvie convenarum esse, qui paternos majores suos à Cyro Darioque conditoribus Persici regni, maternos à Magno Alexandro, ac Nicatore Seleuco, conditoribus imperii Macedonici, referat: seu populus illorum conferatur suo, earum se gentium regem esse, quæ non modo Romano imperio sint pares, sed Macedonico

co quoque obſtiterint. Nullam ſubjectarum ſibi gentium expertam peregrina imperia; nullis unquam niſi domeſticis regibus paruiſſe: Cappadociam velint, an Paphlagoniam recenſere; rurſus Pontum an Bithyniam; itemque Armeniam majorem minoremque: quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui totam pacavit Aſiam, nec quiſpiam ſucceſſorum ejus, aut poſterorum, attigiſſet. Scythiam duos unquam ante ſe reges, non pacare, ſed tantum intrare auſos, Darium & Philippum; ægre inde fugam ſibi expediſſe, unde ipſe magnam partem adverſus Romanos virium haberet. Multoque ſe timidius ac diffidentius bella Pontica ingreſſum, cum ipſe rudis ac tiro eſſet. Scythas præter arma, virtutemque animi, locorum quoque ſolitudinibus vel frigoribus inſtructos, per quæ denuntiaretur ingens militiæ labor ac periculum. Inter quas difficultates ne ſpes quidem præmii foret, ex hoſte vago; nec tantum pecuniæ, ſed etiam ſedis, inope. Nunc ſe diverſam belli conditionem ingredi. Nam neque cœlo Aſiæ eſſe temperatius aliud, nec ſolo fertilius, nec urbium multitudine amœnius, magnamque temporis partem, non ut militiam, ſed ut feſtum diem acturos, bello dubium facili magis an uberi: ſi modo aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ Ioniæque audierint, quas non expugnatum eant, ſed poſſeſſum: tamque ſe avida exſpectat Aſia, ut etiam vocibus vocet: adeo illis odium Romanorum incuſſit rapacitas Proconſulum, ſectio publicanorum, calumniæ litium. Sequantur ſe modo fortiter: & colligant,

A. C. 89.

A. C. 85. colligant, quid se duce possit efficere tantus exercitus, quem sine cujusquam militum auxilio, suamet unius opera, viderint Cappadociam cæso rege cepisse; qui solus mortalium Pontum omnem Scythiamque pacaverit, quam nemo ante transire tuto atque adire potuerit. Nam justitiæ atque liberalitatis suæ, ne ipsos milites, qui experiantur, testes refugere: & illa indicia habere, quod solus regum omnium non paterna solum, verum etiam externa regna hæreditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, [8] Bosphorum.

A. C. 89. CAP. VIII. Sic excitatis militibus, post annos tres & viginti sumti regni, in Romana
A. C. 146. bella descendit. At in Ægypto mortuo rege Ptolemæo, ei qui [9] Cyrenis regnabat Ptole-
A. C. 145. mæo, per legatos regnum & uxor Cleopatra regina, soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo Ptolemæus, quod sine certamine fraternum regnum recepisset, in quod subornari & à matre Cleopatra, & favore principum, fratris filium cognoverat: ceterum infestus omnibus, statim ubi [10] Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. Ipsum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & solennia religionum in complexu matris interficit; atque ita torum sororis, cæde filii ejus cruentus, ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverant, fuit. [11] Siquidem pe-

8. Legendum potius, Bosporum, non enim hic agitur de angustiis faucibus freti Byzantini, sed Cimmerii.

9. Vid. Joseph. l. 2. cont. Apion. Val. Max. l. 9.

10. Vid. Diod. Sic. in Excerpt. Vales. p. 350.

11. Vid. Athen. l. 4. c. 24.

regrinis

regrinis militibus licentia cædis data, omnia A.C.
sanguine quotidie manabant: ipsam quoque 136.
sororem, filia ejus virgine per vim stuprata, & in matrimonium adscita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diversa labitur, patriamque, metu mortis, exsul relinquit. Solus igitur in tanta urbe cum suis relictus Ptolemæus, cum regem se non hominum, sed vacuarum ædium videret, edicto peregri-
nos solicitat. Quibus confluentibus, obvius A.C.
legatis Romanorum, [12] Scipioni Africano, & 136.
Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inspicienda sociorum regna veniebant, procedit. Sed quam cruentus civibus, tam ridiculus Romanis fuit. [13] Erat enim & vultu deformis, & statura brevis, & sagina ventris non homini, sed belluæ, similis. Quam fœditatem nimia subtilitas perlucidæ vestis augebat, prorsus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Post discessum deinde legatorum (quorum Africanus, dum inspicit urbem, spectaculo Alexandrinis fuit) jam etiam populo peregrino invisus, cum filio, quem ex
sorore susceperat, & cum uxore, matris pel- A.C.
lice, metu insidiarum, tacitus in exsilium pro- 130.
ficiscitur; contractoque mercenario [14] exer-
citu bellum sorori pariter ac patriæ infert. A.C.
Arcessitum maximum deinde à Cyrenis fili- 129.
um, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interficit. Tunc populus statuas & imagines ejus detrahit. Quod factum studio

12. Vid. Cic. in Somn. Scip. Strab. l. 14. Plut. in Apophth. Athen. l. 6. c. 8. Diod. Sic. leg. 32.

13. Vid. Athen. l. 12. c. 27.

1[5]. Vid. Liv. Epit. Dec. 6. l. 9. Oros. l. 5. Jul. Obsequ. de prodig.

A. C. 129. ſororis exiſtimans, [15] filium quem ex ea ſuſceperat, interficit, corpuſque in membra diviſum, & in ciſta compoſitum, matri die natalis ejus, inter epulas offerri curat. Quæ res non reginæ tantum, verum etiam univerſæ civitati, acerba & luctuoſa fuit: tantumque mœrorem feſtiviſſimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verſo igitur ſtudio principum ab epulis in exſequias, membra lacera populo oſtendunt; & quid ſperare de rege ſuo debeant, filii cæde demonſtrant.

A. C. 128. CAP. IX. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cum urgeri e fraterno bello videret, auxilium à [16] Demetrio, rege Syriæ, per legatos petit: cujus ipſius varii & memorabiles caſus fuere. Namque Demetrius, ut ſupra * A. C. 141. dictum eſt, cum bellum Parthis intuliſſet, & multis congreſſionibus victor fuiſſet, repente inſidiis circumventis, amiſſo exercitu capitur. Cui Arſaces Parthorum rex, magno & regio animo, miſſo in Hyrcaniam, non cultum tan- A. C. 140. tum regium præſtitit: ſed & filiam in matrimonium dedit regnumque Syriæ quod per abſentiam ejus Trypho occupaverat, reſtituturum promittit. Poſt hujus mortem deſperato reditu, non ferens captivitatem Demetrius, privatam, etſi opulentam, vitam A. C. 135. pertæſus, tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi & comes Callimander amicus erat: qui poſt captivitatem ejus à Syria per Arabiæ deſerta, ducibus pecunia compara-

15. Vid. Diod. Sic. in Excerpt. Valeſ. p. 3·4 Livii Ep Dec. 6. l 9. Jul. Obſequ. ad Prod. Val. Max. l. 9. c. 9.

16. Vid. Appian. Syr. Oroſ. l. 5. Maccab. l. 1. c. 14. Joſeph. l. 13.

* Lib. 36, 1.

tis,

tis, Parthico habitu Babylonem pervenerat. Sed fugientem Phrahates, qui Arſaci ſucceſſerat, equitum celeritate, per compendioſos tramites occupatum retrahit. Ut eſt deductus ad regem, Callimandro quidem non tantum venia, verum etiam præmium fidei datum, Demetrium autem & graviter caſtigatum ad conjugem in Hyrcaniam remittit, arctioribuſque cuſtodiis obſervari jubet. Interjecto deinde tempore, cum fidem illi etiam ſuſcepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga eſt: ſed pari infelicitate prope fines regni ſui reprehenditur; ac denuo perductus ad regem, ut inviſus a conſpectu ſummovetur. Tunc quoque uxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem ſibi civitatem remittitur, taliſque aureis ad exprobrationem puerilis levitatis donatur. Sed hanc Parthorum tam mitem in Demetrium clementiam non miſericordia gentis faciebat, nec reſpectus cognationis: ſed quod Syriæ regnum affectabant, uſuri Demetrio adverſus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegiſſet.

CAP. X. His auditis, [17] Antiochus occupandum bellum ratus; exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, adverſus Parthos ducit. Sed [18] luxuriæ non minor apparatus, quam militiæ fuit: Quippe LXXX millia armatorum, ſequuta ſunt CCC millia lixarum; ex quibus coquorum, piſtorum, ſcenicorumque, major numerus fuit. Argenti certe auriqûe tantum, ut etiam gregarii milites caligas auro figerent, proculcarentque ma- A. C. 131.

17. Vid. Appian. Syr.

18. Vid. Athen. l. 5 c. 12. Oroſ. l. 5

teriam,

A. C. 131. teriam, cujus amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes se, regnaque sua, cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cum Babyloniam occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuit.

A. C. 130. Tunc Phrahates Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda à Parthia revocaretur. Interim, quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubique tentabat. Propter multitudinem hominum, exercitum suum [19] Antiochus per civitates in hiberna diviserat: quæ res exitii causa fuit. Nam cum gravari se copiarum præbitione, & injuriis militum, civitates viderent, ad Parthos deficiunt; & die statuta omnes apud se divisum exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. Quæ cum nuntiata [20] Antiocho essent, auxilium proximis laturus, cum ea manu, quæ secum hiemabat, progreditur. In itinere obviam regem Parthorum habuit, adversus quem fortius, quam exercitus ejus, dimicavit. Ad postremum tamen, cum virtute hostes vincerent, metu suorum desertus, occiditur: cui Phrahates exequias regio more fecit, filiamque Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat,

19. Vid. Diod. Sic. in Excerpt. Valesf. p. 374.

20. Vid. Eusbie. in Chron. Jul. Obsequ. de prodig. Jos. l. 13. c. 16. Oros. l. 5. c. 10. Appian. in Syr. Ælian. l. 10. Macrob. l. 2. c. 1.

cap-

captus amore virginis uxorem duxit. Pœnitere deinde dimissi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cum turmas equitum festinato misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem, jam in regno missi invenerunt: frustraque omnia conati, ad regem suum reversi sunt.

LIBER XXXIX.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Demetrius, interfecto fratre Antiocho, dum Ægyptum tentat, Syriam amittit, & tandem cruento fato tollitur.*
2. *Alexander, ex ignobili rex factus, dum fortunam suam non reverenter habet, fœde perit interfectus à Grypo, qui matrem & fratrem extinguit.*
3. *Cleopatra, regina mater, in Ægypto gravissimas turbas concitat: unde horrendæ laniena ex mulierum ira, quarum interitus describitur.*
4. *Peculiares tragœdiæ, quas Cleopatra inter suos excitat. Tandem illa à filio Alexandro occupata interficitur.*
5. *Alexander in exsilium agitur, revocato Ptolemæo Notho. Romanis ad Orientalia regna excurrentibus, Syria & Ægyptus vexatur.*

CAP. I.

A.C. 130. ANtiocho in Parthia cnm exercitu deleto, frater ejus Demetrius, obsidione [1] Parthorum liberatus, ac restitutus in regnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset; quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter captus, alter occisus erat, prospere cessissent, ita Ægypto bellum inferre statuit; regnum Ægypti Cleopatra socru, pretium auxilii adversus fratrem suum, pollicente. Sed dum aliena affectat, ut assolet fieri, propria per defectionem Syriæ amisit. Siquidem Antiochenses primi, duce Tryphone, execrantes superbiam regis, quæ, conversatione Parthicæ crudelitatis, intolerabilis facta erat, mox Apamenii, ceteræque civitates exemplum sequutæ, per absentiam regis à Demetrio defecere. [2] Ptolemæus quoque rex Ægypti, bello ab eodem petitus cum cognovisset, Cleopatram sororem suam, opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugisse, immittit juvenem quendam Ægyptium, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret. Et composita fabula, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Syriis quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam: nomen juveni Alexander imponitur, auxiliaque ab Ægypto ingentia mittuntur. Interea corpus Antiochi interfecti à re-

Marginal dates: A.C. 128. (beside "tris bella…"); A.C. 127. (beside "pollicente…").

1. N. & C. omittunt, Parthorum. p. 127. Vid. Porphyr. in Græcis Eusеb. Scalig. 2. Vid. Joseph. l. 13. c. 17.

ge

ge Parthorum, in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissum pervenit: quod cum ingenti studio civitatium & regis Alexandri, ad firmandam fabulæ fidem excipitur. Quæ res illi magnum favorem popularium concilia-vit, omnibus non fictas in eo, sed veras lacrymas existimantibus. A.C. 161. [3] Demetrius autem victus ab Alexandro, cum undique circumstantibus malis premeretur, ad postremum etiam ab uxore filiisque deseritur. Relictus igitur cum paucis servulis cum Tyrum, religione templi se defensurus petisset, navi egrediens, præfecti jussu interficitur. Alter ex filiis [4] Seleucus, quoniam sine matris auctoritate diadema sumsisset, ab eadem interficitur; alter, cui propter nasi magnitudinem, cognomen Grypo fuit, rex à matre hactenus constituitur, ut nomen regis penes filium, vis autem omnis imperii penes matrem esset.

CAP. II. Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumens successu rerum, spernere jam etiam ipsum Ptolemæum, à quo fuerat subornatus in regnum, superba insolentia cœpit. Itaque Ptolemæus, reconciliata sororis gratia, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii, viribus suis acquisierat, summis opibus instituit. Mittit igitur ingentia Grypo auxilia, & filiam Tryphenam Grypo nupturam, ut populus in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verum & affinitate sua sollicitaret. Nec res frustra fuit: nam cum omnes Grypum instructum Ægypti viribus viderent, A.C. 123.

3. Vid. Joseph. ut sup. Appian. Syr.
4. Vid. Epit. Liv. Dec. 6. l. 10 Appian. Syr. Porphyr. in græc. Euseb. Scalig. p. 227.

c. Vox hæc magnitudinem non respicit, sed formam aduncam; forte legendum, altitudinem.

 pau-

A.C. 122. paulatim ab Alexandro deficere cœpere. Fit denique inter reges prælium, quo victus [6] Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, cum ſtipendia militibus deeſſent, in templo Jovis ſolidum ex auro Victoriæ ſignum tolli jubet, facetis jocis ſacrilegium circumſcribens: nam Victoriam commodatam ſibi ab Jove eſſe dicebat. Interjectis deinde diebus, cum ipſius Jovis aureum ſimulacrum infiniti ponderis tacite evelli juſſiſſet, deprehenſuſque in ſacrilegio, concurſu multitudinis eſſet in fugam verſus; magna vi tempeſtatis oppreſſus, ac deſertus à ſuis, à latronibus capitur; perductuſque ad Grypum, interficitur. Grypus porro, reciperato patrio regno, externiſque periculis liberatus, inſidiis matris appetitur. Quæ cum cupiditate dominationis prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, hujus quoque victoria inferiorem dignitatem ſuam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. Sed Grypus, prædictis jam ante inſidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipſam jubet; abnuenti inſtat. Poſtremum prolato indice eam arguit ſolam defenſionem ſceleris ſupereſſe affirmans, ſi bibat, quod filio obtulit. Sic victa regina ſcelere in ſe verſo veneno, quod alii paraverat, extinguitur. Parta igitur regni ſecuritate Grypus octo annis quietem & ipſe habuit, & regno præſtitit.
A.C. 112. Natus deinde illi eſt æmulus regni, frater ipſius [7] Cyzicenus, eadem matre genitus, ſed ex Antiocho patruo ſuſceptus, quem cum veneno tollere voluiſſet, ut maturius armis cum

6. Vid J. ſeph. l. 13. c. 17. 7. Vid. Joſeph. ut ſup. Appian. in Syr.

co

eo de regno contenderet, excitavit.

CAP. III. Inter has regni [8] Syriæ parricidiales discordias, moritur rex Ægypti Ptolemæus, regno Ægypti uxori & alteri ex filiis, quem illa legisset, relicto; videlicet quasi quietior Ægypti status, quam Syriæ regnum esset, quum mater altero ex filiis electo, alterum hostem esset habitura. Igitur cum pronior in minorem filium esset, à populo compellitur majorem eligere: cui prius quam regnum daret, uxorem ademit; compulsumque repudiare carissimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Selenen ducere jubet, non materno inter filias judicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret. Sed Cleopatra non tam à viro repudiata, quam à matre divortio viri dimissa, Cyziceno in Syria nubit: eique ne nudum uxoris nomen afferret exercitum Grypi solicitatum, velut dotalem, ad maritum deducit. Par igitur viribus fratris Cyzicenus, prælium committit, ac victus in fugam vertitur, Antiochiamque venit. Tunc Antiochiam Grypus, in qua erat Cyziceni uxor Cleopatra, obsidere cœpit: qua capta, Tryphena uxor Grypi nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri jussit: non ut captivæ opem ferret, sed ne effugere captivitatis mala posset, quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum invaserit, hostique sororis nubendo hostem se ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam à fratre, contra matris voluntatem, extra Ægyptum

A.C. 117.

A.C. 116.

A.C. 113.

8. Vid. Clem. Alex. l. 1. Strom. Pausan. in Attic. p. 7. Porphyr. in Græc. Euseb. p. 125.

nup-

nuptam accusat. Contra Grypus orare, ne tam fœdum facinus facere cogatur: à nullo unquam majorum suorum inter tot domestica, tot externa bella, post victoriam in feminas sævitum, quas sexus ipse, & periculis bellorum, & sævitiæ victorum eximat: in hac vero, præter commune bellantium fas, accedere necessitudinem sanguinis: quippe ipsius quæ tam cruente sæviat, sororem quidem germanam esse, suam vero consobrinam: liberorum deinde communium materteram. His tot necessitudinibus sanguinis, adjicit superstitionem templi, quo abdita profugerit; tantoque religiosius colendos si i deos, quo magis his propitiis ac faventibus vicisset: tum neque occisa illa, se virium quicquam Cyziceno demturum, nec servaturum reddita. Sed quanto Grypus abnuit, tanto soror muliebri pertinacia accenditur, rata non misericordiæ hæc verba, sed amoris esse. Itaque vocatis ipsa militibus, mittit qui sororem con-

A. C. 113. foderent. Qui ut in templum intraverunt, cum evellere eam non possent, manus amplexantis deæ simulacrum præciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum, manda-

A. C. 111. ta violatis numinibus ultione sui, decedit. Nec multo post repetita prælii congressione, victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphenam, quæ paulo ante sororem interfecerat, capit; ejusque supplicio uxoris manibus parentavit.

A. C. 107. CAP. IV. At in Ægypto [9] Cleopatra cum gravaretur socio regni, filio Ptolemæo, populum in eum incitat; abductaque ei Selene

9. Vid. Pausan. in Attic. p. 15.

uxore,

uxore, eo indignius, quod ex Selene jam duos filios habebat, exulare cogit, arcessito minore filio Alexandro, & rege in locum fratris constituto: nec filium regno expulisse contenta, bello Cypri exulantem persequitur. Unde pulso, interficit ducem exercitus sui, quod vivum eum è manibus dimisisset: quanquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor ab insula recessisset. Igitur Alexander territus hac matris crudelitate, & ipse eam reliquit, periculoso regno securam ac tutam vitam anteponens. Cleopatra vero timens, ne major filius Ptolemæus ab Cyziceno ad reciperandam Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Grypo auxilia, & Selenen uxorem nupturam hosti prioris mariti, mittit, [10] Alexandrumque filium per legatos in regnum revocat: cui cum occultis insidiis exitium machinaretur; occupata ab eodem interficitur, spiritumque non fato, sed parricidio dedit: digna prorsus hac mortis infamia, quæ etiam matrem toro expulit: & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit; & filio alteri in exsilium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est.

A. C. 186. — A. C. 101. — A. C. 89.

CAP. V. Sed nec [11] Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primum compertum est, scelere filii matrem interfectam, concursu populi in exsilium agitur, revocatoq; Ptolemæo regnum redditur: qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec à fratre armis repetere, quod prior posse-

A. C. 89.

10. Vid. Pausan. in Att. Athen. l. 12. c. 27.

11. Vid. Pausan. ut sup.

diffet.

diſſet. [12] Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice ſuſceptus, cui pater Cyrenarum regnum teſtamento reliquerat, hærede populo Romano inſtituto, decedit. Jam enim fortuna Romana porrigere ſe ad Orientalia regna, non contenta Italiæ terminis, cœperat. Itaque & ea pars Lybiæ provincia facta eſt: poſtea Creta, Ciliciaque piratico bello perdomitæ, in formam provinciæ rediguntur. Quo facto, & Syriæ, & Ægypti regna, Romana vicinitate arctata, quæ incrementa de finitimis bellis quærere ſolebant, ademto vagandi arbitrio, vires ſuas in perniciem mutuam converterunt: Adeo, ut aſſiduis præliis conſumti, in contemtum finitimorum venerint, prædæque Arabum genti, imbelli antea, fuerint. Quorum rex [14] Erotimus, fiducia ſeptingentorum filiorum, quos ex pellicibus ſuſceperat, diviſis exercitibus, nunc Ægyptum, nunc Syriam infeſtabat: magnumque nomen Arabum, viribus finitimorum exanguibus, fecerat.

12. Vid Appian. in Mithr. Liv. Epit. dec. -. l. 10. Jul. Obſeq. de prodig.
13. Vid. Plut. in Pompeio. Dion. Caſſ. l. 36.
14. Idem hic videtur, qui & Arotar dicitur. Vid. Joſeph.

LIBER XL.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Syri Tigranem Armenium regem ſibi deligunt.*
2. *Victo Tigrane, Antiochus, Cyziceni filius, creatur rex Syriæ, quæ poſtea in provinciæ formam redigitur.*

CAP.

CAP. I.

MUtuis fratrum odiis, & mox filiis inimicitiis parentum succedentibus, cum inexpiabili bello, & reges, & regnum Syriæ consumtum esset, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosque sibi reges circumspicere cœpit. Itaque cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arcessendum censeret: occurreretque quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque semper hostis fuisset Syriæ; omnes in Tigranem regem Armeniæ consensere, instructum præter domesticas vires, & Parthica societate, & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per XVIII. annos tranquillissimo regno potitus est: neque bello alium lacessere, neque lacessitus inferre alii bellum necesse habuit. A.C. 83.

CAP. II. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræ-motu vastata est, quo centum septuaginta millia hominum, & multæ urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. Igitur [1] Tigrane à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyziceni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, postea ademit Pompeius: qui poscenti regnum respondit, ne volenti quidem Syriæ, nedum recusanti, daturum se regem, qui XVIII. annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in an- A.C. 65. A.C. 69. A.C. 65.

1. Vid. Plut. Lucull. Appian Mithr. Plut. in Pomp. Dion. Cass. l. 37.
2. Vid. Plut. in Appian. ut sup.

gulo

gulo Ciliciæ latuerit: victo autem eodem Tigrane à Romanis, alieni operis præmia postulet. Igitur ut habenti regnum non ademerit; ite, quo cesserit Tigrani, non daturum, quod tueri nesciat: ne rursus Syriam
A. C. 63. Judæorum & Arabum latrociniis infestam reddat. Atque ita Syriam in provinciæ formam redigit: paulatimq; Oriens Romanorum, discordia consanguineorum regum, factus est.

LIBER XLI.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Parthorum origo, nominis obscuritas, successus, imperium.*
2. *Regni Parthici administratio. Parthorum sermo, vestes, arma, exercitus, præliandi mos.*
3. *Mores domestici, sepultura, religio, ingenium, virtutes & vitia.*
4. *Parthorum regum res gestæ paucis describuntur*
5. *Arsacis sapientissimi Parthorum regis vita & mors placida.*
6. *Bactriani regni status sub Eucratide, qui à filio opprimitur. Parthorum bellici successus.*

CAP.

CAP. I.

PArthi, penes quos, velut divisione Orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exsules fuere. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur. Nam Scythico sermone Parthi, exsules dicuntur. Hi & Assyriorum & Medorum temporibus, inter Orientis populos obscurissimi fuere. Postea quoque cùm Imperium Orientis à Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. Postremo Macedonibus triumphato Oriente servierunt: ut cuivis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos, ut imperent gentibus, sub quarum imperio veluti servile vulgus fuere. A [1] Romanis quoque, trinis bellis, per maximos duces florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non pares solum, verum etiam victores fuere: quanquam plus gloriæ sit, inter Assyria & Medica Persicaque, memorata olim regna, & opulentissimum mille urbium Bactrianum imperium emergere potuisse, quam longinqua bella vicisse; præterea cum gravibus Scythicis, & vicinalibus bellis assidue vexati, variisq; periculorum certaminibus urgerentur. Hi domesticis seditionibus Scythia pulsi, solitudines inter Hyrcaniam, & Dahas, & Areos [2], & Spartanas & Margianos furtim occupavere. Fines deinde, non intercedentibus primo finitimis, postea etiam

1. Appian. Parthic. Dio Cass. l. 40. 48. 49. Plut. in Crasso, & Ant. c. 35.
2. Potius Arianos, Vid. Plin. l. 6.

pro-

prohibentibus, in tantum protulere, ut non immensa tantum ac profunda camporum, verum etiam prærupta collium, montiumque ardua occupaverint. Ex quo fit, ut Parthiæ pleraque finium aut æstus, aut frigoris magnitudo, possideat: quippe cum montes nix, & campos æstus, infestet.

A.C. 250. CAP. II. Administratio gentis post defectionem Macedonici imperii, sub regibus fuit. Proximus majestati regum, populorum ordo est: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habent. Sermo his inter Scythicum Medicumque, medius, & utrisque mixtus. Vestis olim sui moris; posteaquam accessere opes, ut Medis perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non ut aliæ gentes liberorum, sed majorem partem servorum habent; quorum vulgus, nulli manumittendi potestate permissa, ac per hoc omnibus servis nascentibus, indies crescit. Hos pari ac liberos suos cura habent: & equitare & sagittare magna industria docent. Locupletissimus ut quisque est, ita plures in bello equites regi suo præbet. A.C. 36. Denique Antonio bellum Parthis inferenti, cum quinquaginta millia equitum occurrerent, soli cccc. liberi fuere. Cominus in acie præliari, aut obsessas expugnare urbes nesciunt. Pugnant autem procurrentibus equis aut terga dantibus: sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversum vulnera insequentes habeant. Signum his in prælio non tuba, sed tympano datur. Nec pugnare diu possunt: ceterum intolerandi forent, si quantus his impetus est, vis tanta & perseverantia esset. Plerumque

rumque in ipſo ardore certaminis prælia deſerunt, ac paulo poſt, pugnam ex fuga repetunt, ut, cum maxime viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit. Munimentum ipſis equiſque loricæ plumatæ ſunt, quæ utrumque toto corpore tegunt. Auri argentique nullus niſi in armis uſus.

CAP. III. Uxores dulcedine variæ libidinis ſinguli plures habent: nec ulla delicta adulterio gravius vindicant. Quamobrem feminis non convivia tantum virorum, verum etiam conſpectum interdicunt. Carne non niſi venatibus quæſita veſcuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt: ſuper illos ire, conſiſtere, mercari, colloqui. Hoc denique diſcrimen inter ſervos liberoſque eſt, quod ſervi pedibus, liberi, non niſi equis incedunt. Sepultura vulgo, aut avium, aut canum laniatus eſt. Nuda demum oſſa terra obruunt. In ſuperſtitionibus atque cura deorum, præcipua [3] omnibus veneratio eſt. Ingenia genti tumida, ſeditioſa, fraudulenta, procacia: quippe violentiam viris, manſuetudinem mulieribus aſſignant. Semper aut in externos, aut in domeſticos motus inquieti: natura taciti: ad faciendum, quam ad dicendum propmtiores: proinde ſecunda adverſaque ſilentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent. In libidinem projecti, in cibum parci. Fides dictis promiſſiſque nulla niſi quatenus expedit.

CAP. IV. Poſt mortem Alexandri Magni, cum inter ſucceſſores ejus, Orientis regna

3. Gronovius amnibus reponit, fortaſſe omnibus, reponendum.

dividerentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, 4 Stagnori externo socio traditur. Hi postea deductis Macedonibus in bellum civile, cum ceteris superioris Asiæ populis Eumenem sequuti sunt: quo victo, ad Antigonum transiere. post hunc à Nicatore Seleuco, ac mox ab Antiocho & A.C. 250. succeßoribus ejus poßeßi: à cujus pronepote Seleuco primum defecere, primo Punico bello, L. Manlio Vulsone, M. Attilio Regulo, consulibus. Hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci & An- A.C. 250. tiochi, discordia dedit: qui dum sibi invicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille urbium Bactrianarum præfectus, defecit, regemque se appellari jußit: quod exemplum sequuti totius Orientis populi, à Macedonibus defecere. Erat eo tempore 5 Arsaces, vir, sicut incertæ originis, ita virtutis, expertæ. Hic solitus latrociniis & rapto vivere, accepta opinione, Seleucum à Gallis A.C. 244. in Asia victum, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos aggreßus, præfectum eorum Andragoram oppreßit; sublatoque eo, imperium gentis invasit. Non magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoque regnum occupavit: atque ita duarum civitatum imperio præditus, grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed cito, morte Theodoti, metu liberatus; cum filio ejus & ipso Theodoto fœdus A.C. [illegible]6. ac pacem fecit: nec multo post, cum Seleuco

4. Alii, Stasanori; vel Stafanori.
5. Vid. Strab. l. 11. 15. Arrian. in Parth apud Phot. cod. 50. Appian. in Syr.

rege, ad defectores persequendos veniente, congressus, victor fuit: quem diem Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, observant.

CAP. V. Revocato deinde Seleuco novis motibus in Asiam, dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, castella munit, civitates firmat. Urbem quoque nomine Daram, in monte Zapaortenon condit: cujus loci ea condito est, ut neque munitius quicquam esse, neque amoenius possit. Ita enim & præruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat: & soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur. [6] Fontium ac silvarum ea copia est, ut & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. Sic Arsaces, quæsito simul constitutoque regno, non minus memorabilis Parthis, quam Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura senecture decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncupent. Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine, [7] adversus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & XX millibus equitum instructum, mira virtute pugnavit: ad postremum in societatem ejus assumtus est. Tertius Parthis rex Priapatius fuit, sed & ipse Arsaces dictus. Nam, sicut supra dictum est, omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustosque cognominavere. Hic actis in regno quindecim annis decessit, relictis A.C. 212. A.G. 209.

6. Sic N. C Alii interponunt, jam. 7. Polyb. l. 10.

 duo-

duobus filiis, Mithridate & Phrahate: quorum major Phrahates, more gentis, heres regni, Mardos, validam gentem, bello domuit; nec multo post decessit, pluribus filiis relictis. quibus præteritis, fratri potissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit imperium: Plus regio, quam patrio deberi nomini ratus, potiusque patriæ quam liberis consulendum.

A. C. 191.

A. C. 190.

CAP. VI. Eodem ferme tempore, sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna ineunt. Sed 7 Parthorum fortuna felicior, ad summum hoc duce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum, verum etiam libertatem amiserunt: siquidem Sogdianorum & 8 Drangaritanorum Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut exsangues, oppressi sunt. Multa tamen Eucratides bella magna virtute gessit: quibus attritus, cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum CCC militibus, LX millia hostium assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaque mense liberatus, Indiam in potestatem redegit. Unde cum se reciperet, à filio, quem socium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfecisset, & per sanguinem ejus currum egit; & corpus abjici insepultum jussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur. Cum varius utriusque populi

7. Diod. Sic in Excerpt. Vales. p. 358. Oros. l. 5, c. 4.

8. Rectius Drangianorum.

casus

casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bacasin præponit: ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus, bellum cum Elymæorum rege gessit: quo victo, hanc quoque gentem regno adjecit, imperiumque Parthorum à monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. Atque ita adversa valetudine [9] correptus, non minor Arsace proavo, gloriosa senectute decedit.

9. Sic W. Alii, arreptus.

LIBER XLII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Mithridatis, Parthorum regis, filius & successor Phrahates à militibus interficitur.*
2. *Post Artabanum Mithridates, cognomine Magnus, regnat, qui bellum infert Armeniæ; de cujus origine & primis regibus disserit Justinus.*
3. *Jasonis & Armenii Armeniæ conditoris elogia. Tigris fluvii origo.*
4. *Mithridati ejecto Orodes successit, qui parricidiis & cladibus domi & foris exagitatur.*
5. *Phrahatis, filii Orodis, horrenda parricidia & varia fortuna. Augustus ab eo captivos Romanos & signa militaria repetit.*

CAP. I.

A.C. 140. POst necem Mithridatis, Parthorum regis, Phrahates filius ejus, rex constituitur: qui cum inferre bellum, in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni, Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. Namque Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum Syriæ regem, mercede sollicitati, cum confecto jam bello supervenissent, & calumnia tardius lati auxilii, mercede fraudarentur; dolentes tantum iis itineris frustra emensum, quum vel stipendium pro vexatione, vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorum vastare cœperunt. Igitur, Phrahates, cum adversus eos proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Himerum quendam, pueritiæ sibi flore conciliatum: qui tyrannica crudelitate, oblitus & vitæ præteritæ, & vicarii officii, Babylonios, multasque alias civitates importune vexavit. Ipse autem Phrahates exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum uperbe crud literque tractaverat, in bellum secum ducit: immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captivitas minuerat, & insuper injuriarum indignitas exacerbaverat. Itaque cum inclinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulere: & diu cupitam captivitatis vltionem, exercitus Parthici, & ipsius Phrahatis regis cruenta cæde, exsequuti sunt.[1]

XXXVIII. 10.

A.C. 130.

A.C. 129.

A.C. 129. CAP. II. In hujus locum Artabanus, pa-

1. Vid. Diod. Sic. in Excerpt. Vales. p. 377. Athen. l. 11. c. 4.

truus

truus ejus, rex substituitur. Scythæ autem contenti victoria, depopulata Parthia, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello Thogariis illato, in brachio vulneratus, statim decedit. Huic * Mithridates filius succedit: cui res gestæ Magni cognomen dedere: quippe claritatem parentum, æmulatione virtutis accensus, animi magnitudine supergreditur. Multa igitur bella cum finitimis magna virtute gessit; multosque populos Parthico regno addidit. Sed & cum Scythis prospere aliquoties dimicavit, ultorque injuriæ parentum fuit. Ad postremum Ortoadisti Armeniorum regi bellum intulit. Sed quoniam in Armeniam transitum facimus, origo ejus paulo altius repetenda est. Neque enim silentio præteriri tantum regnum fas est, cum fines ejus post Parthiam omnium regnorum magnitudinem superent. Siquidem Armenia à Cappadocia usque mare Caspium undecies centum millia patet; sed in latitudinem millia passuum septingenta porrigitur. Condita est autem ab Armenio, Jasonis Thessali comite: quem cum perditum propter insignem periculosamque regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denuntiata militia, in Colchos eum abire jubet; pellemque arietis memorabilem gentibus reportare: sperans interitum viri, aut ex periculis tam longæ navigationis aut ex bello tam profundæ barbariæ. Igitur Jason divulgata opinione tam gloriosæ expeditionis, cum ad eum certatim principes juven-

A. C. 29.

A. C. 1220.

* Post hunc habemus alium Mithridatum Sinacem de quo Joseph Ant. 13. 22. quod Demetrium Eucærum Damascenorum regem cepit A. C. 85. Habemus alium Mithridatem infra c. 4. Hos omnes videtur Justinus confudisse.

2. Hic Absyrtus Apollonio, Straboni, & aliis dicitur. Faber, ejus legendum suadet.

tutis

tutis totius ferme Orbis concurrerent, exercitum fortissimorum virorum, qui Argonautæ cognominati sunt, comparavit: quem cum magnis rebus gestis incolumem reduxisset, rursus à Peliæ filiis Thessalia pulsus, magna vi, cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex omnibus gentibus quotidie confluebat; comite Medea uxore, quam repudiatam, miseratione exsilii rursum receperat, & Medio privigno, ab Ægæo, rege Atheniensium, genito, Colchos repetivit, socerumque Æetam regno pulsum restituit.

A. C. 1210. CAP. III. Magna deinde bella cum finitimis gessit; captasque civitates partim regno soceri, ad abolendam superioris militiæ injuriam, qua & filiam ejus Medeam abduxerat, & filium [3] Ægialium interfecerat, adjunxit; partim populis quos secum adduxerat, assignavit: primusque humanorum post Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuisse traduntur, eam cœli plagam domuisse dicitur. Populis quibusdam [4] Frudium & Amphistratum, aurigas Castoris & Pollucis, duces assignavit. Cum Albanis fœdus percussit: qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum, Geryone extincto, armenta ejus per Italiam duceret, secuti dicuntur; quippe memores Italicæ originis exercitum Cn. Pompeii bello
A. C. 65. Mithridatico fratres salutavere. Itaque Jasoni totus ferme Oriens, ut conditori, divinos honores templaque constituit: quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, post multos an-
A. C. 330. nos dirui jussit, ne cujusquam nomen in Ori-

3. Hic Absyrtus Apollonio, Strabone, & aliis dicitur. Faber, ejus, legendum suadet.

4. Vid. Strab. qui Recam & Amphistratum appellat.

ente

ente venerabilius, quam Alexandri esset. Post mortem Jasonis, Medius æmulus virtutis ejus, in honorem matris, Medeam urbem condidit; regnumque ex nomine suo Medorum constituit, sub cujus majestate Orientis postea imperium fuit. Albanis vicinæ Amazones sunt: quarum reginam Thalestrem concubitum Alexandri petisse, multi auctores A. C.
prodidere. Armenius quoque & ipse Thes- 330.
salus, unus de numero ducum Jasonis, recollecta multitudine, quæ amisso Jasone rege passim vagabatur, Armeniam condit: à cujus montibus Tigris fluvius modicis primo incrementis nascitur: interjecto deinde aliquanto spatio, sub terras mergitur; atque ita post quinque & viginti millia passuum grande jam flumen in regione Sophene emergit, ac sic in paludes Euphratis recipitur.

CAP. IV. Igitur Mithridates rex Par- A. C.
thorum, post bellum Armeniæ, propter cru- 56.
delitatem à senatu Parthico, regno pellitur. Frater ejus Orodes, cum regnum vacans occupasset, Babyloniam, quo Mithridates confugerat, diu obsidet: & fame coactos, in dedi- A. C.
tionem oppidanos compellit. Mithridates 55.
autem fiducia cognationis, ultro se in potestatem Orodis tradit. Sed Orodes plus hostem, quam fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum jussit: & post hæc bellum cum Romanis gessit, Crassumque imperatorem A. C.
cum filio & omni exercitu Romano delevit. 53.
Hujus filius Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Sy-

1. Mithridates hic erat fil. 4 Phraatis II. qui in regnum successit post patrem Arsacem Sinatrucem qui obiit A. C. 57. Ille autem neppe erat Mithridatis illius Magni de quo supra c. 3, 7. Prologum Trogi.

ria gestis, in Parthiam patri suspectus revocatur: quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio questore Crassi, cum
A.C. 51. omnibus ducibus trucidatur. His ita gestis, non magno post tempore, Romanis inter Cæsarem Pompeiumque civile bellum oritur: in quo Parthi Pompeianarum partium fuere,
A.C. 49. & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico junctam, & propter Crassi necem, cujus filium in partibus Cæsaris esse audierant: quem ultorem patris victore Cæsare futurum non dubitabant. Itaque victis partibus Pompeianis, & Cassio & Bruto auxilia
A.C. 42. adversus Augustum & Antonium misere: & post belli finem rursum Pacoro duce, inita cum Labieno societate, Syriam & Asiam va-
A.C. 40. stavere; castraque Ventidii, qui post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat,
A.C. 39. magna mole aggrediuntur. Sed ille simulato
A.C. 39. timore, diu continuit se, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos lætosque partem legionum emisit: quarum impetu fusi Parthi, in diversa abiere. Pacorus cum fugientes suos abduxisse secum legiones Romanas putaret, castra Ventidii, veluti sine defensoribus, aggreditur. Tum Ventidius reliqua parte legionum emissa universam Parthorum manum cum rege ipso Pacoro interfecit: nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus acceperunt. Hæc cum in Parthia nuntiata essent, Orodes pater Pacori, qui paulo ante vastatam Syriam, occupatam Asiam à Parthis audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte, & exercitus clade audita, ex dolore in furorem verti-

vertitur. Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita ut etiam mutus factus videretur. Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quam Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde luctum, alia solicitudo miserandum A. C. 37. senem invadit, quem ex numero XXX filiorum in locum Pacori regem destinet. Multæ pellices, ex quibus generata tanta juventus erat, pro suis quæque solicitæ animum senis obsidebant. Sed fatum Parthiæ fecit, in qua jam quasi solenne est, reges parricidas habere, ut sceleratissimus omnium, & ipse Phrahates nomine, rex statueretur.

CAP. V. Itaque statim, quasi nollet mori A. C. 37. patrem interficit: fratres quoque XXX trucidat: sed nec in filiis cessant parricidia. Nam cum infestos sibi optimates propter assidua A. C. 37. scelera videret, ne esset qui nominari rex posset, adultum filium interfici jubet. Huic Antonius, propter auxilium adversus se & Cæsarem latum, bellum cum sedecim validissimis A. C. 36. legionibus intulit: sed graviter multis præliis vexatus, à Parthia refugit. Qua victoria insolentior Phrahates redditus, cum multa crudeliter consuleret, in exsilium à populo suo A. C. 31. pellitur. Itaque cum magno tempore finitimas civitates, ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente, regem Parthi Tiridatem quendam constituerant: qui, audito adventu Scytharum, cum magna amicorum manu ad Cæsarem, in Hispania bellum A. C. 25.

tunc

tunc temporis gerentem, profugit, obsidem Cæsari minimum filium Phrahatis ferens, quem negligentius custoditum rapuerat. Quo cognito, Phrahates legatos statim ad Cæsarem mittit, servum suum Tiridatem, & filium, remitti sibi postulat. Cæsar & legatione Phrahatis audita, & Tiridatis postulatis cognitis (nam & ipse restitui in regnum desiderabat, juris Romanorum futuram Parthiam affirmans, si ejus regnum muneris eorum fuisset) neque Tiridatem dediturum se Parthis dixit, neque adversus Parthos Tiridati auxilia daturum. Ne tamen per omnia nihil à Cæsare obtentum videretur, Phrahati filium sine pretio remisit; & Tiridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum sumptum præberi jussit. Post hæc finito Hispaniensi
A. C. 20. bello, cum in Syriam ad componendum Orientis statum venisset, metum Phrahati incussit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. Itaque
A. C. 20. tota Parthia captivi ex Crassiano sive Antonii exercitu recollecti, signaque cum his militaria Augusto remissa. Sed & filii nepotesque Phrahatis obsides Augusto dati: plusque Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quàm armis alius imperator facere potuisset.

LIBER XLIII.

BREVIARIUM CAPITUM.

1. *Romani imperii initia. Urbis origo. Primi Italiæ cultores & Reges.*
2. *Rhea Numitoris filia Remum & Romulum parit, qui mira quadam ratione educati emer-*

mergunt.

3 *Roma condita: senatus constitutus: raptæ Sabinæ: vicini subacti. Phocæenses Tarquinii temporibus Massiliam condunt, Liguribus invidentibus.*

4. *Varia Massiliensium fortuna, & felices successus.*

5. *Massiliensium bella, & fœdera. Eorundem benevolentia & munificentia in Romanos.*

CAP. I.

PArthicis, Orientalibusque, ac totius propemodum Orbis rebus expeditis, ad initia Romanæ urbis Trogus, velut post longam peregrinationem, domum revertitur: ingrati civis officium existimans, si, cum omnium gentium res gestas illustraverit, de sola [1] patria taceat. Breviter igitur initia Romani imperii perstringit: ut nec modum propositi operis excedat, nec utique originem Urbis, quæ est caput totius Orbis, silentio prætermittat. Italiæ cultores primi [2] Aborigines fuere, quorum rex Saturnus tantæ justitiæ fuisse traditur, ut neque servierit sub illo quisquam, neque quicquam privatæ rei habuerit: sed omnia communia, & indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset. Ob cujus exempli memoriam cautum est, ut Saturnalibus exæquato omnium jure, passim in conviviis servi cum dominis recumbant. Itaque Italia, regis nomine,* Saturnia appellata est: & mons in quo habitabat, Saturnius: in quo nunc, veluti à Jove pulso se- A. C. 1306

1. Sic N. Alii interponunt, centum.
2. Vid. Dion. Halic. l. 1. Sall. Cat. l. 6.
* Vid. Tertull. Apol. c. 10. & Macrob. Sat. 1. 7.

dibus suis Saturno, Capitolium est. Post
A. C. hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub
1260. quo [3] Evander, ab Arcadiæ urbe Pallanteo, in
Italiam cum mediocri turba popularium venit:
cui Faunus & agros, & montem, quem
ille postea Palatium appellavit, benigne assignavit.
In hujus radicibus templum Lyceo,
quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant,
constituit: ipsum Dei simulacrum nudum,
caprina pelle amictum est, quo habitu
nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno
fuit uxor nomine Fatua, quæ assidue divino
spiritu impleta, velut per furorem, futura [4]
præmonebat. Unde adhuc, qui inspirari solent,
fatuari dicuntur. Ex filia Fauni & Her-
A. C. cule, qui eodem tempore extincto Geryone,
1210. armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat,
stupro conceptus Latinus procreatur.
Quo tenente regnum, [5] Æneas ab illo, Troja
A. C. à Græcis expugnata, in Italiam venit: statim-
1184. A. C. que bello exceptus, cum in aciem exercitum
1183. eduxisset, ad colloquium vocatus, tantam admirationem
sui Latino præbuit, ut & in societatem
regni reciperetur; & Lavinia in matrimonium
ei data, gener asciseeretur. Post
hæc commune utrique bellum adversus Turnum
Rutulorum regem, propter fraudatas
Laviniæ nuptias, fuit, in quo & Turnus &
Latinus interierunt. Igitur cum Æneas jure
A. C. victoriæ utroque populo potiretur, urbem ex
1180. nomine uxoris Lavinium condidit. Bellum
deinde adversus Mezentium, regem Ethruscorum,
A. C. corum, gessit; in quo cum ipse occidisset, in
1178.

3. Vid. Dion. Halic. l. 1. Liv. dec. 1. l. 1. Strab. l. 5.
4. C. præcinebat.
5. Vid. Dion. Liv. Strab. ut sup. Messal. Corv. de prog. Aug.

locum

locum ejus Aſcanius filius ſucceſſit: qui Lavinio relicto, longam Albam condidit, quæ * trecentis annis caput regni fuit. A. C. 1148.

CAP. II. Poſt multos deinde urbis hujus reges, ad poſtremum * Numitor & Amulius regno potiti ſunt. Sed Amulius cum ætate A. C. 791. priorem Numitorem oppreſſiſſet, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni ſexus virilis ex gente Numitoris oriretur, demerſit: addita injuriæ ſpecie honoris, ut non damnata, ſed ſacerdos electa videretur. Igitur clauſa in luco Marti ſacro, A. C. 767. duos pueros, incertum ſtupro, an ex Marte conceptos, enixa eſt. Quo cognito, Amulius multiplicato metu proventu duorum, pueros exponi jubet; & puellam vinculis onerat, ex quorum injuria deceſſit. Sed Fortuna origini Romanæ proſpiciens, pueros lupæ alendos obtulit: quæ amiſſis catulis, diſtenta ubera exinanire cupiens, nutricem ſe infantibus præbuit. Quum ſæpius ad parvulos, veluti ad catulos, reverteretur, rem Fauſtulus paſtor animadvertit ſubtractoſque feræ, inter greges pecorum agreſti vita nutrivit. Martios pueros fuiſſe, ſive quod in luco Martis enixi ſunt, ſive quod à lupa, quæ in tutela Martis eſt, nutriti, velut manifeſtis argumentis, creditum. Nomina pueris, alteri Remo alteri Romulo fuere. Adultis inter paſtores, de virtute quotidiana certamina & vires & pernicitatem auxere. Igitur cum latrones à rapina pecorum induſtrie frequenterque ſummoverent, Remus ab iiſdem latronibus captus, veluti ipſe eſſet quod in aliis prohibebat, regi offertur:

* 400. Strab. l. 5.

* Vid. Dion Halic. l. 1. Strab. l. 5. Plut. in Rom. Liv. dec. 1. l. 1. Meſſal. Corv. de progen. Aug. Jo. Zonar. l. 2. Flor. l. 1.

crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc à rege Numitori in ultionem traditur. Sed Numitor adolescentia juvenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cum eum nunc lineamentorum filiæ similitudo, nunc ætas expositionis temporibus congruens, anxium tenerent, repente Faustulus cum Romulo supervenit: à quo, cognita origine puerorum, facta conspiratione, & adolescentes in ultionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni, armantur.

A. C. 748. CAP. III. Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur & urbs Romana ab adolescentibus conditur. Tunc & senatus centum seniorum, qui Patres dicti sunt, constituitur: tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur; finitimisque populis armis subjectis, primum Italiæ, & mox Orbis imperium quæsitum. Per ea adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant, quas Græci sceptra dixere. Nam & ab origine rerum, pro diis immortalibus veteres hastas coluere: ob cujus religionis memoriam, adhuc deorum simulacris hastæ adduntur.

A. C. 600. Temporibus Tarquinii regis, ex Asia Phocæonsium juventus ostio Tiberis invecta, amicitiam cum Romanis junxit: inde in ultimos Galliæ sinus navibus profecta, Massiliam inter Ligures & feras gentes Gallorum condidit: magnasque res, sive dum armis se adversus Gallicam feritatem tuentur, sive dum ultro lacessunt à quibus fuerant ante lacessiti, gesserunt. Namque Phocæenses exi-

7. Vid. Conon. apud Phot. Cod. 186. necnon aliâ. qui sup.

guitate

guitate ac macie terræ coacti, studiosius mare quam terras exercuere: piscando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris, quod illis temporibus gloriæ habebatur, vitam tolerabant. Itaque in ultimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis devenere. Cujus loci amœnitate capti, reversi domum, referentes quæ viderant plures solicitavere. Duces classis * Simos & Protis fuere. Itaque regem Segobrigiorum, Nannum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes conveniunt. Forte eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat: quam more gentis, electo inter epulas genero, nuptum tradere illic parabat. Itaque cum ad nuptias invitati omnes proci essent, rogantur etiam Græci hospites ad convivium. Introducta deinde virgo, cum juberetur à patre aquam porrigere ei quem virum eligeret, tunc omissis omnibus ad Græcos conversa, aquam Proti porrigit: qui factus ex hospite gener, locum condendæ urbis à socero accepit. Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, veluti in angulo maris. Sed Ligures incrementis urbis invidentes, Græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt, ut victis hostibus in captivis agris, multas colonias constituerent.

A.C. 600.

CAP. IV. Ab his igitur Galli, & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbaria, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis vivere, tunc & vitem putare, tunc olivam se-

* Vid. Athen. Plutarch, in Solone.

rere consueverunt: adeoque magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. Mortuo rege Nanno Segobrigiorum, à quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius ejus Comanus successisset, [a] affirmat Ligur quidam, quandoque Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamque in ipso ortu; ne mox validior ipsum obrueret. Subnectit & illam fabulam; Canem aliquando partu gravidam locum à pastore precarió petisse, in quo pareret: quo obtento, iterato petisse ut sibi educare eodem in loco catulos liceret: ad postremum, adultis catulis, fultam domestico præsidio, proprietatem loci sibi vindicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futuros. His incitatus rex, insidias Massiliensibus extruit. Itaque solenni Floraliorum die, multos fortes ac strenuos viros hospitii jure in urbem misit: plures scirpiis latentes, frondibusque supertectos induci vehiculis jubet: & ipse cum exercitu in proximis montib. s delitescit; ut quum nocte à prædictis apertæ portæ forent, tempestive ad insidias adesset; urbemque somno ac vino sepultam, armis invaderet. Sed has insidias mulier quædam, regis cognata, prodidit, quæ adulterare cum Græco adolescente solita, in amplexu juvenis, miserata formæ ejus, insidias aperuit, periculumque declinare jubet. Ille rem statim ad magistratus defert: atque ita patefactis insidiis, cuncti Ligures compre-

a. Sic Junt. Alii legunt, affirmante regulo quodam,

henduntur,

henduntur, latentesque de scirpiis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt cum ipso rege hostium septem millia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris observare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic urbem pacis temporibus custodire. Adeo illic bene instituta, non temporum necessitate, sed recte faciendi consuetudine, servantur.

CAP. V. Post hæc magna illis cum Liguribus, magna cum Gallis, fuere bella: quæ res & urbis gloriam auxit; & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginiensium quoque exercitus, cum bellum captis piscatorum navibus ortum esset, sæpe fuderunt pacemque victis dederunt: cum Hispanis amicitiam junxerunt: cum Romanis prope ab initio conditæ urbis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisque, in omnibus bellis, industrie socios juverunt. Quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hostibus præstitit. Cum igitur Massilia fama rerum gestarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repente finitimi populi ad nomen Massiliensium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium concurrunt. Dux consensu omnium Catumandus regulus eligitur: qui, cum magno exercitu lectissimorum virorum urbem hostium obsideret, per quietem specie torvæ mulieris, quæ se deam dicebat, exterritus, ultro pacem cum Massiliensibus fecit, petitoque ut intrare illi

* Vid. Thucyd. l. 3 & Herodot.

urbem,

urbem, & deos eorum adorare liceret, cum in arcem Minervæ venisset, conspecto in porticibus simulacro deæ, quam per quietem viderat, repente exclamat, illam esse, quæ se nocte exterruisset; illam, quæ recedere ab obsidione jussisset. Gratulatusque Massiliensibus, quod animadverteret eos ad curam deorum immortalium pertinere, torque aureo donata dea, in perpetuum amicitiam cum Massiliensibus junxit. Parta pace, & securitate fundata, revertentes à Delphis Massiliensium legati, quò missi munera Apollini tulerant, audierunt urbem Romanam à Gallis captam, incensamque. Quam rem domi nunciatam publico [9] funere Massilienses prosequuti sunt: aurumque & argentum publicum privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, à quibus redemtam pacem cognoverant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus spectaculorum in senatu datus, & fœdus æquo jure percussum. In postremo libro, Trogus majores suos à Vocontiis originem ducere; avum suum Trogum Pompeium, Sertoriano bello, civitatem à Cn. Pompeio percepisse dicit: patruum Mithridatico bello turmas equitum sub eodem Pompeio duxisse, patrem quoque sub Caio Cæsare militasse, epistolarumque & legationum, simul & anuli curam habuisse.

A. C. 385.

9. Intellige luctu funebr'.

Liber

LIBER XLIV.

BREVIARIUM CAPITUM.

CAP. I.

HIspania, sicuti Europæ terminos claudit, ita & hujus operis finis futura est. Hanc veteres ab Ibero amne primum Iberiam, postea ab Hispano Hispaniam cognominaverunt. Hæc inter Africam & Galliam posita, Oceani freto, & Pirenæis montibus clauditur. Sicut minor utraque terra, ita utraque fertilior. Nam neque, ut Africa, violento sole torretur, neque, ut Gallia, assiduis ventis fatigatur; sed media inter utramque, hinc temperato calore, inde felici-

1. Vid. Strab. l. 3. Mel. l. 2. Plin. l. 3. Curt. l. 10. &c.

bus

bus & tempestivis imbribus, in omnia frugum genera fœcunda est; adeo ut non ipsis tantum incolis, verum etiam Italiæ, urbique Romanæ, cunctarum rerum abundantiam sufficiat. Hinc enim non frumenti tantum magna copia est, verum & vini, mellis, oleique: nec ferri solum materia præcipua est, sed & equorum pernices greges: nec summa tantum terræ laudanda bona, verum & abstrusorum metallorum felices divitiæ. Jam lini, spartique vis ingens: minii certe nulla feracior terra. In hac cursus amnium non torrentes rapidique, ut noceant; sed lenes, & vineis campisque irrigui, æstuariisque Oceani affatim piscosi, plerique etiam divites auro, quod in paludibus vehunt. Uno tantum Pyrenæi montis dorso adhæret Galliæ: reliquis partibus undiq; in orbem mari cingitur. Forma terræ prope quadrata, nisi quod artantibus freti litoribus in Pyrenæum coit. Porro Pyrenæi montis spatium sexcenta millia passuum efficit. Salubritas cœli per omnem Hispaniam æqualis, quia aeris spiritus, nulla paludium gravi nebula inficitur: Huc accedunt & marinæ auræ, undique versus assidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terrestri spiritu, præcipua hominibus sanitas redditur.

CAP. II. Corpora hominum ad inediam, laboremque; animi ad mortem parati. Dura omnibus & adstricta parcimonia. Bellum quam otium malunt; si extraneus deest, domi hostem quærunt: Sæpe tormentis pro silentio rerum creditarum immortui: adeo il-

2. Rectius balucibus. Vid. Plin. l, 33. & Hesych. in hac voce.

lis

lis fortior taciturnitatis cura, quam vitæ. [3] Celebratur etiam bello Punico servi illius pa- A.C.
tientia, qui ultus dominum inter tormenta 221.
risu exultavit, serenaque lætitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix: inquies animus: plurimis militares equi, & arma, sanguine ipsorum cariora. Nullus in festos dies epularum apparatus. Aqua calida lavari, post secundum bellum Punicum à Romanis didicere. In tanta seculorum serie nullus illis dux magnus, præter [4] Viriatum, A.C.
fuit: qui annis decem, Romanos varia victo- 150.
ria fatigavit (adeo feris propiora, quam hominibus, ingenia gerunt) quem ipsum non judicio populi electum, sed ut cavendi scientem, declinandorumque periculorum peritum, sequuti sunt. Cujus ea virtus continentiaque fuit, ut, cum Consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutaverit: sed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perseveraverit; ut quivis gregarius miles ipso imperatore opulentior videretur.

CAP. II. In Lusitanis juxta fluvium Tagum, vento equas fœtus concipere multi auctores prodidere; quæ fabulæ ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine natæ sunt: qui tanti in Gallæcia & Lusitania, ac tam pernices visuntur, ut non immerito vento ipso concepti videantur. Gallæci autem Græcam sibi originem asserunt. Siquidem post finem Trojani belli, Teucrum morte A- A.C.
1184.

3. Vid. Liv. dec. 3. l. 1. Valer. Max. l. 3

4. Vid. Flor. l. 2. c. 17. Liv. Epit. dec. 6. l. 4. Diod. Sic. l. 32. apud Phot. cod. 244. Orosium 5.

jacis

jacis fratris invisum patri Telamoni, quum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse, atque ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse. Inde accepta opinione paternæ mortis, patriam repetisse. Sed quum ab Eurysace Ajacis filio accessu prohiberetur, Hispaniæ litoribus appulsum, loca, ubi nunc est Carthago nova, occupasse: inde Gallæciam transisse; & positis sedibus genti nomen dedisse. Gallæciæ autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cum æris ac plumbi uberrima, tum & minii, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoque ditissima, adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas exscindant. In hujus gentis finibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur: sed si quando fulgure terra proscissa est, quæ in his locis assidua res est, detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. Feminæ res domesticas, agrorumque culturas administrant: ipsi armis, & rapinis serviunt. Præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior: quippe temperamento ejus, ferrum acrius redditur: nec ullum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tingatur. Unde etiam Chalybes, fluvii hujus finitimi appellati; ferroque ceteris præstare dicuntur.

CAP. IV. Saltus vero Tartesiorum, in quibus Titanas bellum adversus Deos gessisse proditur, incoluere [5] Curetes: quorum rex vetustissimus Gargoris, mellis colligendi usum primus invenit. Huic cum ex filiæ stupro

5. Roßius Cynetes, aut saltem Cunetes.

nepos

nepos provenisset, pudore flagitii, variis generibus mortis extingui parvulum voluit: sed per omnes casus fortuna quadam servatus, ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione pervenit. Primum omnium cum eum exponi jussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum misisset, inventus est vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite angusto, per quem armenta commeare consueverant, projici jubet: crudelis prorsus qui proculcari nepotem, quam simplici morte interfici maluit. Ibi quoque cum inviolatus esset, nec alimentis egeret, canibus primo jejunis, & multorum dierum abstinentia cruciatis, mox etiam suibus objecit. Itaque cum non solum non noceretur, verum etiam quarundam uberibus aleretur: ad ultimum in Oceanum abjici jussit. Tum plane manifesto quodam numine inter furentes æstus, ac reciprocantes undas, velut nave non fluctu veheretur, leni salo in litore exponitur: nec multo post cerva affuit, quæ ubera parvulo offerret. Inde denique conversatione nutricis eximia puero pernicitas fuit; interque cervorum greges diu montes saltusque haud inferior velocitate peragravit. Ad postremum laqueo captus, regi dono datus est. Tunc & lineamentorum similitudine, & notis corporis, quæ inustæ parvulo fuerant, nepos agnitus. Admiratione deinde tot casuum periculorumque, ab eodem successor regni destinatur. Nomen illi impositum Habidis: qui ut regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut non frustra deorum majestate tot periculis ereptus videretur: quippe barbarum popu-

lum legibus junxit; & boves primus aratro domari, frumentaque sulco quærere docuit; & ex agresti cibo mitiora vesci, odio eorum quæ ipse passus fuerat, homines coegit. Hujus casus fabulosi viderentur, nisi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Persarum cane alitus proderetur. Ab hoc & ministeria servilia populo interdicta, & plebs in septem urbes divisa. Mortuo Habide regnum per multa secula à successoribus ejus retentum est. In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. [a] In hac, tanta pabuli lætitia est, ut nisi abstinentia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quæ illis temporibus solæ opes habeban-
A.C. 2310. tur, tantæ famæ fuere, ut Herculem ex Asia prædæ magnitudine illexerint. Porru Geryonem ipsum non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuisse ferunt: sed tres fratres tantæ concordiæ extitisse, ut uno animo omnes regi viderentur: nec bellum Herculi sua sponte intulisse; sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse.

CAP. V. Post regna deinde Hispaniæ, primi Carthaginienses imperium provinciæ occupavere. Nam cum Gaditani à Tyro, unde & Carthaginiensibus origo est, sacra Herculis, per quietem jussi, in Hispaniam transtulissent, urbemque ibi condidissent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hispaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello lacessentibus, auxilium consanguineis Carthaginienses misere. Ibi felici expediti-

[a] Vid. Strab. l. 3.

one

one & Gaditanos ab injuria vindicaverunt, &
majorem partem provinciæ imperio suo adje- A.C.
cerunt. [7] Postea quoque hortantibus primæ 560.
expeditionis auspiciis, Hamilcarem impera-
torem cum magna manu ad occupandam pro- A.C.
vinciam misere: qui magnis rebus gestis, dum 237.
fortunam inconsultius sequitur, in insidias de-
ductus, occiditur. In hujus locum gener ip- A.C.
sius Hasdrubal mittitur; qui & ipse à servo 225.
Hispani cujusdam, ulciscente domini inju-
stam necem, interfectus est. Major utroque A.C.
[8] Annibal imperator, Hamilcaris filius succe- 220.
dit. Siquidem utriusque res gestas supergres-
sus, universam Hispaniam domuit: inde Ro-
manis illato bello, Italiam per annos sexde- A.C.
cim variis cladibus fatigavit: cum interea 218.
Romani missis in Hispaniam Scipionibus, A.C.
primo Pœnos provincia expulerunt: postea 211. A.C.
cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt. 206.
Nec prius, [9] perdomita provincia, jugum His-
pani accipere potuerunt, quam Cæsar Augu-
stus perdomito Orbe, victricia ad eos arma A.C.
transtulit, populumque barbarum ac ferum, 26.
legibus ad cultiorem vitæ usum traductum, in & 25.
formam provinciæ redegit.

7. Vid. Corn. Nep. in Hamilc. Polyb. l. 2. c. 1. 18

8. Vid Corn. Nep. in Hannib. Polyb. l. 3. c. 13. Liv. dec. 3. l. 1.

9. Perdomita provincia, rectius omittenda. Vid. Dion. Cass.

FINIS.